

EUROPOS SĄJUNGA

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS

I etapas. Esamos būklės analizės stadija

Tikrosios būklės analizė

Užsakovas: Akmenės rajono savivaldybės administracija

Rengėjas: VGTU Teritorijų planavimo mokslo institutas

Projekto vadovė: prof. dr. Marija Burinskienė (Atest. nr. 2494)

2006 m.

Turinys

Turinys	2
ANOTACIJA	4
1. GAMTINĖ APLINKA	5
1.1. Geologinė situacija	5
1.2. Naudingosios iškasenos	6
1.3. Dirvožemiai	10
1.4. Paviršiniai vandenys	12
1.5. Biotos ištekliai	14
1.6. Gamtiniai rekreaciniai ištekliai	17
1.7. Kraštovaizdžio struktūra ir stabilumas	20
1.8. Biologinės įvairovės apsauga	23
1.9. Saugomos teritorijos	26
1.10. Gamtinio karkaso lokalizavimas	30
1.11. Vandens kokybė	32
1.12. Oro kokybė	35
1.13. Atliekos	37
2. NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS	41
2.1. Bendroji charakteristika ir raida	41
2.1.1. Archeologijos paveldas	42
2.1.2. Urbanistikos paveldas	42
2.1.3. Architektūros paveldas	43
2.1.4. Monumentai	44
2.1.5. Laidojimo vietos	44
2.1.6. Įvykių vietos	45
2.1.7. Mitologijos objektai	45
2.2. Teritorinė nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sklaida	45
2.3. Nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimo tendencijos	46
2.4. Išvados	48
2.5. Nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai	48
2.5.1. Archeologijos vertybės	48
2.5.2. Statinių kompleksai	50
2.5.3. Statiniai	51
2.5.4. Laidojimo vietos	52
2.5.5. Įvykių vietos	58
2.5.6. Mitologinės vietos	58
2.5.7. Monumentai	59
Lietuvos nepriklausomybės 10-mečiui atminti	61
3.1 Akmenės savivaldybės Lietuvos gyvenamųjų vietovių sistemoje	62
3.2. Akmenės savivaldybės gyvenamųjų vietovių sistema	65
3.3. Gyventojai	67
3.3.1 Urbanizacija	67
3.3.2 Gyventojų tankis	68
3.3.3. Gyventojų skaičiaus dinamika	69
3.3.4. Išsilavinimas	73
3.4. Gyventojų migracija	77
3.5 Užimtumas, ekonominė bazė	79
3.6. Pragyvenimo šaltiniai, darbo užmokestis	84
3.7. Investicijos	87
3.8. Būstas	96
3.9. Pramonė ir statyba	103
3.10. Žemės ūkis	106
3.11. Kultūra	108
3.12. Sveikatos apsauga	115
3.13. Švietimas	127
3.14. Mažmeninė prekyba, paslaugos	141
3.15. Turizmas	145
3.17. SWOT analizė	171

4. SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS ŽEMĖS NAUDOJIMAS	175
4.1. Pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis	175
4.2. Žemės naudojimo intensyvumas	182
5. AKMENĖS RAJONO SUSISIEKIMO SISTEMOS TIKROJI BŪKLĖ	185
6. INŽINERINĖ APLINKA, BŪKLĖS ANALIZĖ IR ĮVERTINIMAS	194
6.1. Vandentieka ir vandenvala	194
6.2. Elektros energijos tiekimas	205
6.2.1. Elektros energijos tiekimo sistema	205
6.2.2. Elektros energijos vartojimas	206
6.2.3. Elektros galios poreikių nustatymas	208
6.2.4. Elektros galios poreikio Akmenės rajone prognozės	211
6.3. Atliekų tvarkymas	213
6.3.1. Susidarantys atliekų kiekiai	214
6.3.2. Atliekų šalinimo įrenginiai	217
6.4. Šilumos ūkis	218
6.4.1. Esamas šilumos poreikis	218
6.4.2. Aprūpinimo šiluma sistemos	219
6.4.3. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų raida ir esama būklė	220
6.4.4. Šilumos ūkio problemos ir raidos prognozės	222
6.5. Dujų tiekimas	223
6.6. Telekomunikacijos ir ryšiai	226
6.6.1. Bendra informacija	226
6.6.2. Telefoninis ryšys	226
6.6.3. Interneto paslauga	226
6.6.4. Akmenės rajono esama situacija	227
6.6.5. Fiksuotasis telefoninis ryšys	227
6.6.6. Mobilusis ryšys	228
6.6.7. Pašto paslaugos	228
6.6.8. Interneto paslaugos	228
7. AKMENĖS RAJONO ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS	234
7.1. Būklės įvertinimo principai	234
7.2. Indikatoriai (Akmenės rajonas)	236
7.3. Esama būklė	243

ANOTACIJA

Akmenės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas rengiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nuostomis. 2006m. Birželio 8d. Nr. X-679 Vilnius (Žin., 1995, Nr.107-2391; 2004, Nr.21-617, Nr. 152-5532).

Planavimo tikslas: parengti savivaldybės teritorijos bendrąjį planą pagal darnaus socialinės ekonominės ir ekologinės teritorijos vystymo principus.

Planavimo objektas: Akmenės rajono teritorija, įkurta 1950 m. birželio 20 d. Rajono plotas 844 kv.km, 2006-01-01 gyveno 28596 žmonių. Gyventojų struktūra gana vienalytė: (pagal gyventojų surašymo duomenis) rajone gyveno 94,8 % lietuvių, 2,9 % rusų, 0,98 % latviai, 0,45 % ukrainiečiai, 0,32 % lenkai, 0,30 % baltarusiai. Akmenės rajono administracinis centras yra Naujoji Akmenė. Teritorija suskirstyta į 6 seniūnijas: Akmenės, Kruopių, Naujosios Akmenės kaimiškąją, Naujosios Akmenės miesto, Papilės, Ventos; yra 3 miestai: Naujoji Akmenė (11563 gyv. - 2007 m. duomenimis), Akmenė (2813 gyv.), Venta (3038 gyv.); Papilės ir Kruopių miesteliai, 167 kaimai.

Akmenės savivaldybės bendrojo plano pirmajame etape buvo atlikta savivaldybės gyventojų apklausa, įvertinta tikroji būklė, tendencijos, nustatyti raidos tikslai. Šioje ataskaitoje pateikta tikrosios būklės analizė ir vertinimo rezultatai.

Pastaraisiais metais parengta eilė nacionalinės ir regioninės reikšmės planavimo dokumentų: Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Ekonominės plėtros strategija, Lietuvos regioninės plėtros strategija, Šiaulių apskrities teritorijos bendrojo plano atskiros dalys. Remiantis šių dokumento nuostatomis buvo vertinama Akmenės rajono teritorijos tikroji būklė.

1. GAMTINĖ APLINKA

1.1. Geologinė situacija

Akmenės rajono teritorija priskirtina geologiniu ir hidrogeologiniu požiūriu savitam Šiaurės Lietuvos regionui, kuriame žemės gelmių geologinė sąranga ryškiai skiriasi nuo likusios respublikos dalies. Pastaroji žemės gelmių sąrangos specifika aiškiai atsispindi paviršiaus struktūrose, o taip pat stipriai įtakoja teritorijos resursų ir įsisavinimo ir naudojimo pobūdį. Pagrindinis skirtumas yra tame, kad paskutinio ledynmečio metu suformuotas moreninio priemolių sluoksnis lyginant su esančiu pietinėje respublikos dalyje yra labai plonas, kas sudaro itin palankias sąlygas po ją esančių prekvarterinių nuogulų storymių, susiformavusiu ankstesniais geologiniais periodais ir išreikštu uolinėmis nuogumomis: dolomitais, klintimis, panaudojimui.

Prekvarterinį rajono teritorijos paviršių formuoja Permo, Triaso ir Juros periodo nuogulos. Permo periodo nuogulos išreikštos kietomis – uolinėmis nuogulomis: klintis ir dolomitus, ir apima didžiąją Akmenės teritorijos dalį (daugiau nei du). Permo periodo nuogulų pietinio paplitimo riba praeina puslankių nuo Ventos ir Virvytės santakos, piečiau Dabikinės ir Šventupio slėnių. Akmenės rajono teritorijoje permo periodo klintys slūgso 10 – 20m. gylyje. Ties Papile išryškėja nedidelis Juros periodo nuogulų paplitimo arealas įsiterpiantis Triaso nuosėdinių uolienų paplitimo zoną, kuria daugeliu atveju formuoja rišlių nuogulų – molių storymė. Triaso moliai Akmenės rajone aptinkami arti paviršiaus, matyti Vadaksnies atodangoje, Šaltiškių molio karjere. Triaso nuogulos dažniausiai slūgso aukščiau permo periodo nuogulų. Juros periodo nuogulos, beveik visais atvejais slūgso ant permo nuogulų. Juros periodo smėlio smiltainiai Akmenės rajone yra arti paviršiaus. Ties Papile jie sudaro Ventos atodangas.

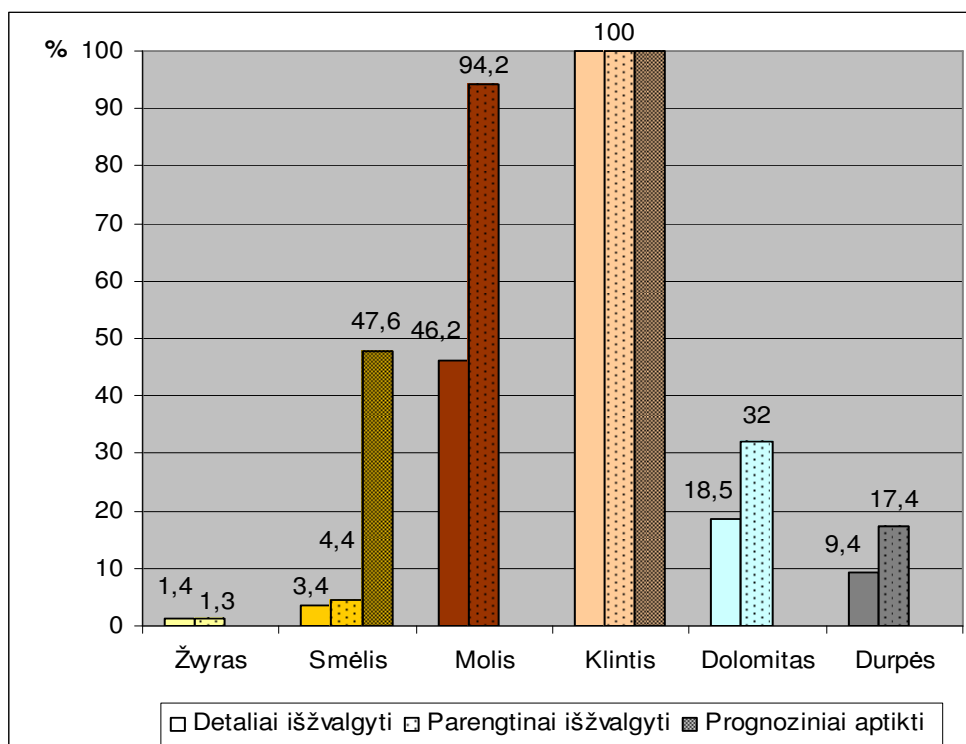
Priekvarterinis paviršius nėra lygus. Pietvakarinėje rajono dalyje ties Dabikinės žiotimis išryškėja pažemėjimas, kurio absoliutinio aukščio atžyma Virvytės žemupio ruože pasiekia jūros lygį. Visomis kryptimis pietrytiniame rajono pakraštyje esančios prekvarterinės dubumos atžvilgiu paviršius kyla ir šiaurinėje, bei šiaurinėje rajono dalyje jau siekia 60 ir daugiau m. virš jūros lygio. Prekvarterinį rajono teritorijos paviršių dengia nestora, šiaurine šiaurinė kryptimi plonėjanti kvartero, ar holoceno metu susiformavusių nuogulų danga išreikšta moreniniais priemoliais, ar durpėmis. Jei pietinėje ir pietvakarinėje rajono dalyje kvartero priemoliai formuoja 40m. storymę, tai einant į šiaurę ir šiaurės rytus ji staigiai plonėja, ir jau centrinėje rajono dalyje vietomis siekia tik 10 ir mažiau metrų. Tas ypač palengvina klinties ir dolomito išgavimo darbus.

Gėlo vandens slūgsojimo sąlygos Akmenės, taip pat kaip ir šiaurės Lietuvos zonoje yra kitokios nei likusioje Lietuvos dalyje. Daugiausia gėlo vandens yra susikaupę nuosėdinių uolienų sto-

rymėje, kuri sudaryta iš nevienodo filtracinio laidumo nuogulų sluoksnių, dažniausiai sudarytų iš moreninio priemolio su plonais smėlingų ir vandeningų uolienu tarp sluoksniais ir lėšiais.

1.2. Naudingosios iškasenos

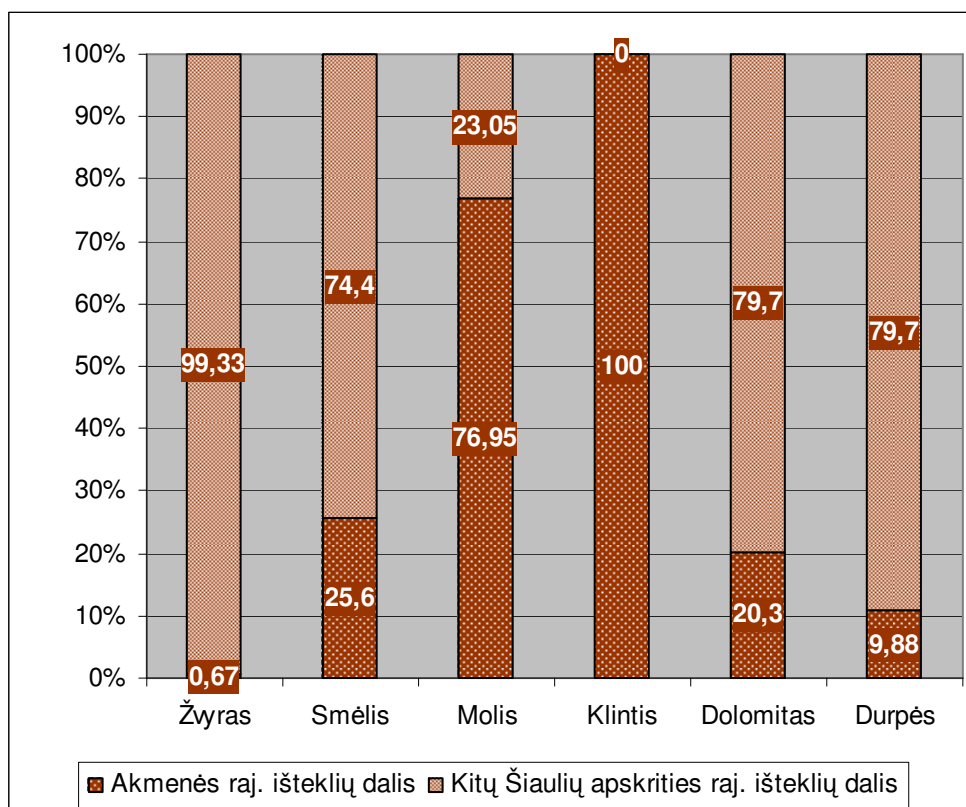
Akmenės rajono teritorija pasižymi didele naudingųjų iškasenų įvairovę. Rajono teritorijos naudingųjų iškasenų fondą formuoja birios, rišlios, uolinės, bei organogeninės (durpės) iškasenos. Čia aptinkama žvyro, žvyro-smėlio, smėlio, molio, klinties, dolomito, bei durpių. Rajono teritorijos geologinės ir geomorfologinės sąlygos – paviršiaus ir gelmių formavimosi ypatumai susiję su visa eile geologinių bei geomorfologinių procesų, nulėmė dėsningą šių naudingų iškasenų telkinių pasiskirstymą. Molio telkiniai išsidėsto pietinėje rajono dalyje, kur po nestora kvartero priemolių danga slūgso triaso molių storemė. Klinties ir dolomito telkiniai koncentruojasi šiaurės rytiniame rajono teritorijos ketvirtyje, kur negiliai nuo paviršiaus slūgso devono periodo klintys ir dolomitai. Žvyro ir žvyro-smėlio telkiniai koncentruojasi vakariniame ir pietvakariniame rajono teritorijos pakraštyje, Virvytės slėnio ir apyslėnio teritorijose – įvairialypės litologinės sudėties Kuršėnų moreninės lygumos nuogulose. Didžiausi durpių kiekiai telkiasi centrinėje ir šiaurės rytinėje rajono teritorijos dalyje, Akmenės – Šakynos moreninės lygumos zonoje, kurioje gausu uolinių naudingųjų iškasenų telkinių.

1.1. pav. Akmenės raj. naudingų iškasenų išteklų dalis (%) nuo bendro Šiaulių apskrities naudingų iškasenų kiekio (pagal atskiras NI) (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Akmenės rajone didžiausią naudingųjų iškasenų dalį, nuo visų išžvalgytų išteklių sudaro uolinės naudingosios iškasenos - klintys ir dolomitai (95,6%) Kitų naudingųjų iškasenų, tokių kaip žvyras, smėlis, molis ir durpės išteklių žymiai mažesni (**1.1. pav.** Akmenės raj. naudingų iškasenų išteklių dalis (%) nuo bendro Šiaulių apskrities naudingų iškasenų kiekio (pagal atskiras NI) (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)).

Žvyras. Akmenės rajono teritorijoje yra kaip žvyro, taip ir žvyro – smėlio telkinių. Rajone yra 3 žvyro, žvyro–smėlio telkiniai (**1.1. lentelė.** Akmenės raj. žvyro, žvyro – smėlio telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)). Juose yra 1 detalieji išžvalgyti ir 3 parengtinai išžvalgyti sklypai. Detaliai išžvalgyti žvyro ir žvyro – smėlio išteklių Akmenės rajone sudaro 326 tūkst. m³, o parengtinai išžvalgyti 383 tūkst. m³. Detaliai išvalgyti išteklių Akmenės rajone sudaro 1,44 % visų detalieji išžvalgytų Šiaulių apskrities žvyro, žvyro-smėlio išteklių. O bendra visų žvyro, žvyro-smėlio išteklių dalis rajone nuo viso apskrities išteklių kiekio tesiekia 0,67 % (**1.2. pav.**), todėl Akmenės rajono teritorijoje žvyro, žvyro – smėlio išgavimas užima labai nežymią išgaunamų naudingųjų iškasenų dalį. Žvyro, žvyro-smėlio panaudojimas yra įvairus. Žvyras, žvyras - smėlis naudojamas žemų kategorijų kelių tiesimui bei remontui, betono gamybai ir aplinkos tvarkymui.

1.2. pav. Akmenės raj. bendro naudingųjų iškasenų išteklių dalis (%) nuo visų Šiaulių apskrities išteklių pagal atskiras naudingųjų iškasenų kategorijas. (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Smėlis. Gana reta naudingoji iškasena Akmenės rajone. Lyginant su kitais apskrities rajonais detalieji išžvalgytų smėlio ištekliai yra 518 tūkst. m³, parengtinai – 1 029 tūkst. m³, o prognoziniai 18 000 tūkst. m³ (daugiausia apskrityje), kas atitinkamai sudaro 3,4%; 4,4% ir 47,6 % dalis nuo bendro Šiaulių apskrities smėlio ištekliai kiekio, pagal atitinkamą išžvalgymo laipsnį. Rajono teritorijoje yra 8 smėlio telkiniai (*1.1. lentelė. Akmenės raj. smėlio telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)*). Jų tarpe 3 detalieji išžvalgyti sklypai, 1 sklypas išžvalgyti parengtinai, ir aptikti 5 prognoziniai kvarcinio smėlio tinkamo cemento gamybai sklypai. Bendra visų smėlio ištekliai dalis rajone nuo viso apskrities ištekliai kiekio sudaro 25,6 %. Smėlis daugiausia naudojamas kaip technologinis priedas cemento gamybai, molio liesinimui, kelių tiesimui ir remontui, bei aplinkos tvarkymui.

Molis. Akmenės rajone yra keturi molio telkiniai, kurių tarpe iš dviejų telkinių molis išgaunamas cemento gamybai, iš kitų dviejų telkinių keramikos dirbiniais (*1.5.lentelė. Akmenės raj. dolomito telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)*). Yra 6 detalieji išžvalgyti sklypai ir vienas sklypas išžvalgytas parengtinai. Juose bendri ištekliai siekia 51397 tūkst. m³, iš jų detalieji išžvalgyta 10180 tūkst m³, parengtinai 41 217 tūkst m³. Tik Akmenės rajono teritorijai būdingas molis cementui, čia jis išgaunamas giliausiame Lietuvos karjere (50m.). Kaip priedo cemento gamybai tinkamo molio ištekliai yra: detalieji išžvalgyti – 10 216 tūkst. m³, parengtinai išžvalgyti 41 217 tūkst. m³. Bendra visų molio ištekliai dalis Akmenės rajone nuo visų apskrities ištekliai ploto sudaro 76,95%. Molis daugiausia naudojamas cemento gamybai kaip priedas, plytų gamybai.

Klintis. Į Akmenės rajono teritoriją patenka visi 8 Šiaulių apskrityje išžvalgyti klinties telkiniai (*1.1 lentelė. Akmenės raj. klinties telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)*), kuriuose yra 4 detalieji išžvalgyti, 6 parengtinai išžvalgyti, ir 4 prognoziniai klypai. Bendri išžvalgyti klinties ištekliai sudaro 1 633 655 tūkst. t., kurių tarpe detalieji išžvalgytų ištekliai yra 313 394 tūkst. t., parengtinai 730 261 tūkst. t., o prognoziniai 590 000 tūkst. t.. Išgaunama klintis daugiausia naudojama kaip pagrindinis komponentas cemento, klintmilčių, kalkių gamybai.

Dolomitas. Akmenės rajono teritorijoje yra vienas dolomito telkinys slūgsantis po klintimis 28 – 32 m. gylyje. Telkinį sudaro du sklypai: detalieji išžvalgytas – 20 544 tūkst. m³ ir parengtinai išžvalgytas – 35 000 tūkst. m³, kas atitinkamai sudaro 18% ir 32% bendrų Šiaulių apskrities dolomito ištekliai dalį. Bendrai dolomito ištekliai Akmenės rajone sudaro 55 544 tūkst. m³, arba 20,3% visų apskrities ištekliai. Dolomitas tinkamas skaldos gamybai (*1.5. lentelė. Akmenės raj. dolomito telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)*).

Durpės. Akmenės rajone yra 5 rentabilių durpių telkinių (*1.6. lentelė. Akmenės raj. durpių telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)*). Bendras durpių ištekliai kiekis rajone yra 4 346 tūkst. t, kas sudaro 9,88% bendrų Šiaurių apskrities ištekliai. Iš jų trys telkiniai detalieji išžvalgyti, Likusieji 2 išžvalgyti parengtinai, kas atitinkamai sudaro 9,4% ir 17,4% visų apskrities durpių ištekliai pagal

išžvalgymo laipsnį. Didžioji dalis durpių išteklių yra stambiuose telkiniuose: Eibučių, Karpėnų (Lydomiščio), Labelių, Karpėnų (Lydomiščio) durpių klodas slūgso ant Karpėnų klinties telkinio. Kasant klintį, durpės nuimamos kaip dangos uolienos ir nepanaudojamos.

1.1. lentelė. Akmenės raj. žvyro, žvyro – smėlio telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Eil. Nr.	Telkinio pavadinimas	Naudinga iškasena ir jos panaudojimo galimybės	Išteklių ištirtumo kategorija	Išteklių kiekis tūkst. m ³
1.	Decinė – Bambalai	Žvyras ir smėlis IV – V kategorijų kelių tiesimui ir aplinkos tvarkymui	Dž Pž	326 276
2.	Keidai	Žvyras IV – V kategorijų kelių tiesimui ir aplinkos tvarkymui	Pž	53
3.	Pipiriai I	Smėlis ir žvyras aplinkos tvarkymui	Pž	54

1.2. lentelė. Akmenės raj. smėlio telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Eil. Nr.	Telkinio pavadinimas	Naudinga iškasena ir jos panaudojimo galimybės	Išteklių ištirtumo kategorija	Išteklių kiekis tūkst. m ³
1.	Alkiškiai	Smėlis – technologinis priedas portlandcemento gamybai	Dž	143
2.	Bambalai	Smėlis kelių tiesimui	Dž	206
3.	Jautmalkiai	Smėlis IV – V kategorijų kelių tiesimui ir aplinkos tvarkymui	Pd Pž	169 1029
4.	I prognozinis plotas	Kvarcinis smėlis cemento gamybai	Pa	8300
5.	II prognozinis plotas	Kvarcinis smėlis cemento gamybai	Pa	2000
6.	III prognozinis plotas	Kvarcinis smėlis cemento gamybai	Pa	3700
7.	IV prognozinis plotas	Kvarcinis smėlis cemento gamybai	Pa	4000

1.3 lentelė. Akmenės raj. molio telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Eil. Nr.	Telkinio pavadinimas	Naudinga iškasena ir jos panaudojimo galimybės	Išteklių ištirtumo kategorija	Išteklių kiekis tūkst. m ³
1.	Alkiškiai	Molis cementui	Dž	2943
2.	Šaltiškiai (II sklypas)	Molis cementui	Dž Pž	7273 41217

1.4. lentelė. Akmenės raj. klinties telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Eil. Nr.	Telkinio pavadinimas	Naudinga iškasena ir jos panaudojimo galimybės	Išteklių ištirtumo kategorija	Išteklių kiekis tūkst. m ³
1.	Karpėnai	Klintis cementui	Dž Pž	72523 36840
2.	Menčiai	Klintis klintmilčių ir statybinių kalkių gamybai	Dž	86985
3.	Narbučiai	Klintis statybinių kalkių, klintmilčių ir sijotos klinties gamybai	Dž Pž Pa	73122 118000 90000

4.	Vegeriai	Klintis cemento, kalkių, klintmilčių gamybai	Dž Pž	91299 20421
5.	Alkiškiai	Klintis klintmilčių ir statybinių kalkių gamybai	Pž Pa	115000 190000
6.	Bokštai	Klintis cementui	Pž	180000
7.	Pakalniškiai	Klintis klintmilčių ir statybinių kalkių gamybai	Pž Pa	260000 220000
8.	Bambalų plotas	Klintis cementui	Pa	90000

1.5. lentelė. Akmenės raj. dolomito telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Eil. Nr.	Telkinio pavadinimas	Naudinga iškasena ir jos panaudojimo galimybės	Išteklių ištirtumo kategorija	Išteklių kiekis tūkst. m ³
1.	Narbučiai	Dolomitas (po klintimis 28 – 32 m. gylyje) 600 markės skaldai gaminti	Dž Pž	91299 20421

1.6 lentelė. Akmenės raj. durpių telkiniai (Lietuvos geologijos tarnyba, 2005)

Eil. Nr.	Telkinio pavadinimas	Išteklių ištirtumo kategorija	Išteklių kiekis tūkst. t.
1.	Eibūčiai	Dž	900
2.	Karpėnai (Lydomiškis)	Dž	2600
3.	Labeliai	Dž	387
4.	Galmančiai	Pž	252
5.	Jatmalkių raistas	Pž	207

1.3. Dirvožemiai

Lietuvoje yra išskiriamos keturios, skirtingos pagal dirvožemio dangos tipologinę struktūrą, zonos:

1. Vakarų Lietuvos.
2. Vidurio Lietuvos žemumos
3. Baltijos aukštumų
4. Rytų Lietuvos

Akmenės rajono savivaldybės teritorija patenka į:

1. Vakarų Lietuvos zonos Žemaičių aukštumos rytinės plynaukštės priemėlių ir smėlingų priemolių pasotintųjų ir karbonatingųjų glėjiškų išplautžemių rajoną.
2. Vidurio Lietuvos žemumos zonos Vidurio Lietuvos smėlingų lengvų ir vidutinių priemolių karbonatingų glėjiškų rudžemių rajoną.

Vakarų Lietuvos zonos Žemaičių aukštumos rytinės plynaukštės priemėlių ir smėlingų priemolių pasotintųjų ir karbonatingųjų glėjiškų išplautžemių rajono dirvožemiai yra paplitę tik va-

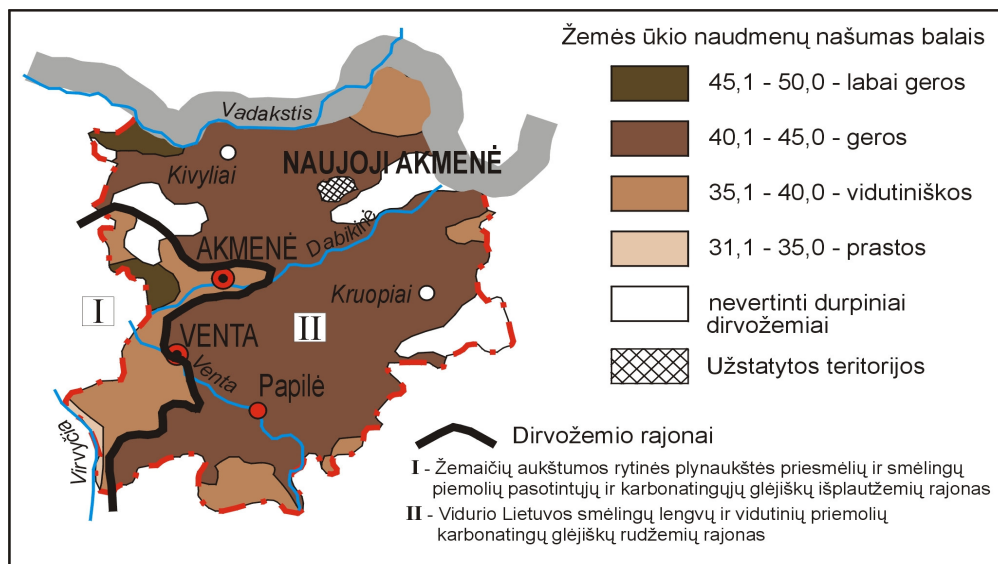
kariniame Akmenės rajono savivaldybės teritorijos pakraštyje ir apima nedidelę teritoriją, esančią į vakarus nuo Kamanų rezervato, Akmenės, Ventos ir Dumbrių gyvenviečių. Tai Rytų žemaičių plynaukštės rytinis pakraštys. Skirtingai nuo visos Vakarų Lietuvos dirvožemių zonos, čia mažiausiai juntama jūros įtaka, todėl, pagal klimatinės sąlygas ir dirvodarinių uolienu karbonatingumą rajonas yra artimesnis Vidurio Lietuvos dirvožemių zonai. Dėl šių priežasčių čia esantys dirvožemiai yra mažiau išplauti, susilpnėjęs jaurėjimo procesas. Tarp dirvodarinių procesų vyrauja išmolėjimas (lesivažas).

Esant mažai ir vidutiniškai banguotam bei lygiam paviršiaus reljefui bei vyraujant smėlingų sunkių ir dulkiškų priemolių dirvodarinėms uolienoms yra paplitę didesnio ar mažesnio laipsnio užmirkę dirvožemiai – vyrauja sekliai įmirkę išplautžemiai. Dėl menko grunto laidumo vandeniui bei dėl jūros artumo padidėjusio kritulių kiekio čia gausu pelkinių dirvožemių.

Čia vyraujantys dirvožemiai yra vidutinės ūkinės vertės (**1.3. pav. Akmenės rajono dirvožemių našumas**). Jie yra tinkami pagrindinėms žemės ūkio kultūroms auginti. Jų našumas yra 35 – 40 balų. Mažesnės ūkinės vertės yra paupiuose esantys dirvožemiai. Jų našumas siekia 31 – 35 balus.

Likusi Akmenės rajono teritorijos dalis patenka į Vidurio Lietuvos žemumos zonos Vidurio Lietuvos smėlingų lengvų ir vidutinių priemolių karbonatingų glėjiškų rudžemių rajoną. Jis apima didžiąją dalį savivaldybės teritorijos. Dirvodaros sąlygos čia yra nulemtos labai didelio dirvodarinių uolienu karbonatingumo, mažesnio, lyginant su kitom Lietuvos teritorijomis, kritulių kiekio bei dažniausiai lygaus nenuotakaus reljefo. Šiame dirvožemių rajone vyrauja glėjiški karbonatingi rudžemiai. Nors kritulių palyginti nedaug, tačiau smulki dirvodarinių uolienu granulimetrinė sudėtis bei glūdus dugninės morenos podirvio sluoksnis lemia dirvožemių įmirkimą. Greta glėjiškų karbonatingų rudžemių sutinkami karbonatingieji glėjiški išplautžemiai, šlynžemiai bei durpžemiai.

Kadangi šioje Akmenės rajono dalyje vyrauja gero našumo (40 – 45 balai) (**1.3. pav. Akmenės rajono dirvožemių našumas**) dirvožemiai, šios Akmenės rajono dalies teritorija yra viena iš tinkamiausių žemės ūkio vystymui Lietuvoje.

1.3. pav. Akmenės rajono dirvožemių našumas

Dirvožemio erozijos problema šio rajono teritorijai nėra būdinga. Eroduoti dirvožemiai čia sudaro tik iki 4% rajono savivaldybės teritorijos dalies. Tai lemia sunki granulimetrinė dirvožemio sudėtis (vidutinis, sunkus bei dulkiški priemoliai) bei to sąlygotas jų įmirkimas bei lygus ir mažai banguotas teritorijos paviršius.

Akmenės rajono savivaldybės teritorija patenka į Vidurio Lietuvos agrarinę zoną. Jai būdingas didelis teritorijos įsavinimas žemės ūkiui ir menkas jautrumas intensyviai žemės ūkio naudojimui. Kadangi vyrauja našios žemės bei palankus reljefas (lygus ir banguotas), yra palankios sąlygos formuotis stambiems ūkininkų ir žemės ūkio įmonių ūkiams.

1.4. Paviršiniai vandenys

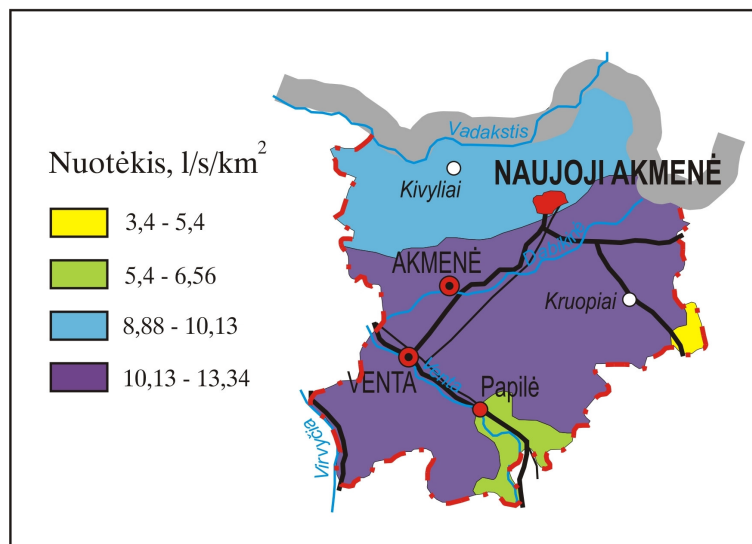
Akmenės rajono savivaldybės teritorija yra Ventos vidurupio baseino rytinėje dalyje. Taip pat į savivaldybės teritoriją papuola nedidelė dalis Mūšos baseino (rytinis rajono pakraštys). Venta ir jos dešinysis intakas Dabikinė dalina rajoną į tris apylyges dalis. Svarbesni didžiausios rajono vandentėkmės - Ventos intakai formuojantys teritorijos upių tinklą yra Dabikinė, Virvytė (Žemupio dalis), Vadaksnis, Avižlys, Šventupis, Pragalvis, Uogis.

Vidutinė Akmenės rajono teritorijos metinio nuotėkio norma yra 5,0 – 7,2 l/s km² (**1.4. pav. Vidutinio metinio nuotėkio pasiskirstymas Akmenės raj. teritorijoje**), t.y., šiek tiek mažesnis nei Lietuvos vidurkis (7,5 l/s km²). Vidutinio metinio nuotėkio reikšmės rajono teritorijoje didėja rytų vakarų kryptimi. Tą sąlygoja didesnis kritulių kiekis artėjant jūros link. Nuotėkio struktūra rajono teritorijoje, dėl vienalyčio gamtinio pagrindo beveik nesiskiria. Upių metinis režimas labai panašus, išsky-

rus stambesnes rajono upes (Venta, Virvytė), kurių nuotėkio dalis formuojasi Žemaičių aukštumos šiaurinėse ir šiuurės rytinėse pašlaitėse.

Akmenės rajono teritorijoje didelė metinio nuotėkio dalis tenka pavasariniam laikotarpiui, būtent tuomet, kai vandens poreikiai yra nedideli. Todėl perteklinį pavasario potvynių metu besiformuojantį nuotėkį galima kaupti – reguliuoti.

Pagal nuotėkio struktūrą Lietuva yra suskirstyta į keturias hidrologines sritis: Baltijos pajūrio, Žemaičių aukštumos, Vidurio lygumos ir Pietryčių. Akmenės rajono savivaldybės teritorija priskiriama Vidurio Lietuvos hidrologinei sričiai Dubysos – Ventos rajonui. Ji užima šiaurės rytinę šios srities dalį. Geomorfologiniu požiūriu Akmenės rajono teritorijoje ši sritis yra gana vienalytė, apimanti Ventos vidurupio žemumos dalį.

1.4. pav. Vidutinio metinio nuotėkio pasiskirstymas Akmenės raj. teritorijoje

Akmenės rajono užimama šios hidrologinės srities teritorija pasižymi ne itin geromis nuotėkio natūralaus reguliavimo sąlygomis, nes čia vyrauja sunkios mechaninės sudėties grunta, bei santykinai lygus paviršius. Ventos baseinas, ypač Ventos vidurupio žemumoje - Akmenės rajono teritorijoje yra prastai natūraliai drenuojamas: apie 70% paviršiaus ploto šlapios žemės, per 9% pelkės. Metinio nuotėkio erdvinė variacija Akmenės rajone esančioje Ventos baseino dalyje kinta nedideliame intervale (nuo 5 – 7 l/s⁻¹ km²). Akmenės rajono teritorijos upių drenuojančių Ventos vidurupio lygumą nuotėkyje vyrauja lietaus vanduo. (lietaus – sniego ir požeminis mitybos tipas). Sniego ir požeminių vandenų formuojama nuotėkio dalis apylygė. Pavasario nuotėkis Akmenės raj. upėse sudaro apie 44%, vasaros -29%, rudens – 33%, o žiemos mėnesiais 27 – 30%. Dėl tokio maitinimo tipo, rajono upėse vandens temperatūra labai priklauso nuo oro temperatūros. Be to, vanduo labai skaidrus ir silpnai mineralizuotas (vid. 0,75 g/l).

Akmenės rajono teritorija vandentėkmių tinklo natūralumo požiūriu yra labai nevienalytė. Dabartinis vandentėkmių tankumas yra nuo 1 – 1,25 km/km² rajono centrinėje ir pietinėje dalyje, ir 0,75 – 1 km/km² šiaurės vakarinėje rajono dalyje, pasienyje su Latvija.

Bendras Akmenės rajono teritorijos vandentėkmių tinklo natūralumas yra žemas. Šiaurinėje ir centrinėje rajono dalyje tesiekia 5 – 10 %, tuo tarpu pietinėje kiek didesnis – 20 – 30 %.

Akmenės rajono vandenuotumas siekia 2,27%. Šis rodiklis beveik dvigubai mažesnis nei Telšių rajono (3,67%). Nežymiai mažesnis už Šiaulių (2,44%), Mažeikių (2,64), ir šiek tiek didesnis už Joniškio rajono vandeningumo rodiklį (2,04%) Bendrai paėmus, šiek tiek didesnis nei respublikos vidurkis. Pagrindinę dalį stovinčio vandens telkinių sudaro dirbtiniai, nes natūralių vandens telkinių, dėl nepalankių geomorfologinių sąlygų (nors gruntai yra palankūs, tačiau reljefas yra labai silpnai raižytas.) beveik nėra. Tiksliau fiksuojamas tik vienas natūralios kilmės vandens telkinys – ežeras Kamanų aukštapelkėje.

Be pastarojo ežero, paviršinio vandens sistemą sudaro eilė vidutinio dydžio tvenkinių suformuotų patvenkus kai kurias Akmenės rajono upes, kurios pasižymi negiliais, lėkštašlaičiais slėniais. Todėl suformuoti tvenkiniai yra negilūs ir lėkštašlaičiai.

Gumbakių, Augustaičių malūno, Papartynės vandens malūno tvenkiniai, bei Šaltiškių, Kivylių, Glikolių, Sablauskių tvenkiniai.

1.5. Biotos ištekliai

Biotos išteklius sudaro medienos, šalutinių (uogos, grybai ir kt.) miško produktų, žuvų, bei medžiojamos faunos ištekliai.

Medienos ištekliai

Akmenės rajono teritorija miškų paplitimo požiūriu patenka į Vidurio Lietuvos mišriųjų spygliuočių – lapuočių miškų zoną, Šiaurės rytų Žemaitijos našių spygliuočių – lapuočių miškų pozonį. Šiame pozonyje bendras miškų naudojimo intensyvumas siekia nuo 4,51 iki 5,25 m³/ha.

Medienos išteklius apsprendžia šalies miškingumas, kuris Lietuvoje siekia 31,4%. Spygliuočiams tenka 58,8%, minkštiesiems lapuočiams – 35,8%, o kietiesiems lapuočiams – 4,5% bendro miškų ploto. Lietuvoje dominuoja valstybinė miškų nuosavybė – 50%. Akmenės rajono savivaldybės teritorijoje valstybinės reikšmės miškai sudaro mažiau nei 56 % visų miškų. Pušys, eglės ir beržai sudaro 79,0% viso Lietuvoje užauginamo medienos tūrio. Šios trys medžių rūšys yra svarbiausios Lietuvos miškų ūkio plėtrai.

Medynai brandumo grupėmis pasiskirstę labai netolygiai. Brandžių pušynų tėra tik 4,1% jų viso ploto, uosynų – 1,9%. Tuo tarpu brandžių drebulynų ir baltalksnynų atitinkamai yra 66,7% ir 46,0%. Pagal brandumo grupes gana tolygiai yra pasiskirstę eglynai. Ažuolų (62%), uosių (56,9%) bei pušų (56,2%) daugiausia yra pusamžių medžių brandumo grupėje.

Akmenės rajone miškai apima 26,04% viso rajono ploto. Šis rajonas priklauso vienai iš Mažiausiai miškų (25,8%) turinčiai Šiaulių apskrčiai. Pagal medienos išteklius, apskritis užima šestą vietą tarp apskričių (36,8 mln. m³). Pagal medynų produktyvumą ši apskritis yra pati neproduktyviausia. Jos miškų produktyvumas yra tik 177 m³/ha.

1.7. lentelė. Akmenės rajono miškai pagal nuosavybę. (Valstybinė miškotvarkos tarnyba, 2005)

Bendras miško žemės plotas ha	Miško žemės pasiskirstymas pagal nuosavybę							
	Valstybinės reikšmės miškai				Privatūs ir kiti miškai			
	Iš viso		Konservacinės paskirties žemė		Iš viso		Konservacinės paskirties žemė	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
25798,3	17079,54	66,2	2205,75	2, 54	8718,8	33,7	000	0

1.8. lentelė. Akmenės rajono miškų medynų plotai. (Valstybinė miškotvarkos tarnyba, 2005)

Medienos ištekliai							
Spygliuočiai		Kietieji lapuočiai		Minkštieji lapuočiai		Viso	
ha	%	ha	%	ha	%	ha	
14594,1	56,57	1148,3	4,45	10056,2	38,98	25798,3	

Pagal medienos išteklius Akmenės rajono savivaldybės teritorijoje vyrauja spygliuočiai. Jiems tenka 56,57% visų Akmenės rajone augančių miškų. Tarp spygliuočių vyrauja eglės. Jos sudaro 39,32% visų spygliuočių miškų. Tarp lapuočių labiausiai yra paplitę minkštieji lapuočiai – beržai ir baltalksniai. Jie atitinkamai sudaro 28,01% ir 10,97% visų Akmenės rajono miškų. Bendrai apžvelgiant Akmenės rajono savivaldybės miškų rūšinę sudėtį galima teigti, jog joje paplitę mišrūs eglių ir beržų medynai. Akmenės rajono miškams būdinga vienalytė medynų struktūra. Tokią miškų sudėtį čia lemia mažai raižytas reljefas ir vienoda pagrindo litologija.

Akmenės rajono miškams nemažą poveikį daro įvairių neigiamų veiksnių (abiotiniai, vabzdžiai, ligos, žvėrys) poveikis. Ypač jaučiamas stiprus neigiamas vabzdžių kenkėjų poveikis. Net 54,8% visų pažeistų medynų plotų sudaro vabzdžių pažeisti medynai. Visiems kitiems neigiamiems veiksniams daugmaž lygiomis dalimis tenka likusi medynų dalis.

Medynų defoliacijos lygis kasmet nežymiai auga. Ji apima apie 21% visų Lietuvos miškų. Akmenės rajono savivaldybės miškų vidutinė defoliacija sudaro 21 – 23%. Žvelgiant į tai atskirų rūšių atžvilgiu, labiausiai defoliacijos yra paveikti lapuočių medynai (virš 25%). Eglių ir pušų defoliacija siekia 23 – 25%.

Žuvų ištekliai

Kadangi Akmenės rajone stovinčio vandens telkinių yra labai nedaug (1 ežeras ir 5 tvenkiniai), pagrindiniai žuvų ištekliai telkiasi rajono teritorijoje tekančiose upėse. Ventos baseino upės, dėl mažo hidrografinio tinklo natūralumo ir specifinio hidrologinio režimo, nepasižymi gausiomis ir stabiliomis lašišinių žuvų populiacijomis, o ir kitų rūšių žuvų ištekliai metų bėgyje žymiai kinta. Metų bėgyje stabiliausios žuvų populiacijos yra Ventoje ir kai kuriuose stambesniuose jos intakuose: Virvytėje, Dabikinėje, Vadakstyje. Vidutinė žuvų biomasė Ventos baseine iš vieno hektaro svyruoja nuo 30 – 50 kg. Dabikinėje 33,88 kg/ha.

Medžiojamos faunos ištekliai

Medžiojamos faunos ištekliais priskiriami beveik pusė Lietuvos žinduolių ir 1/5 dalis paukščių. Šiuo metu leidžiama medžioti 18 žvėrių ir 27 paukščių rūšis. 11 žvėrių rūšių yra gausios arba dažnos, 7 rūšys – negausios arba retos. Intensyviai medžiojamos ondatros, lapės, mangutai, šernai, taurieji elniai, stirnos ir briedžiai, o bebrai ir pilkieji kiškiai – vidutiniu intensyvumu. Gausiausi medžiojamos faunos ištekliai yra Panevėžio, Utenos, Ukmergės, Rokiškio, Šiaulių rajonuose. Tuo tarpu Akmenės rajono savivaldybės teritorijoje medžiojamos faunos paplitimas artimas Šiaulių rajonui ir Lietuvos vidurkiui. Čia, kaip ir visoje Lietuvoje, gausiausiai išplitę graužikai: kiškiai, bebrai, ondatros, voverės.

Stambiųjų ir smulkiųjų kanopinių bei plėšrūnų yra žymiai mažiau. Jie Akmenės rajone yra pasiskirstę daugiau mažiau po lygiai. Stambių (briedžiai, taurieji elniai, danieliai) ir smulkiųjų (stirnos, muflonai, šernai) kanopinių skaičius rajono teritorijoje yra virš 2000. Šernų virš 1270, Stirnų virš 1200, Briedžių virš 190, Tauriųjų elnių – 280, Danielių apie 120. Tuo tarpu plėšrūnų: Vilkų, lūšių ir lapių, lyginant su kanopiniais yra maždaug 80% mažiau. Graužikų, plėšrūnų ir žolėdžių paplitimui didelę įtaką daro žemėnaudos struktūra.

Miško šalutiniai ištekliai

Miško šalutiniais (mažaisiais) ištekliais vadinama miškuose užaugančios uogos, vaisiai, grybai, vaistažolės. Lietuvos miškuose auga daugiau kaip 100 vaistinių augalų rūšių. 120 – 14 valgomų

grybų rūšių ir 20 augalų rūšių su valgomais vaisiais ir uogomis. Ūkinę reikšmę turi miško uogos – mėlynės, bruknės, spanguolės, avietės, vaivorai, žemuogės, šermukšniai; vaisiniai – lazdynai; vaistiniai augalai: kadagiai, šaltekšniai, meškauogės, pakalnutės, vaistiniai pataisai, gailiai ir kt. Uogynų plotai Akmenės rajone siekia 500 – 1000 ha. Iš jų 32% ploto sudaro mėlynių sąžalynai, 8% visų uogynų plotų užima bruknynai, 36% - spanguolynai, 12% vaivorynai, 12% avietynai. Iš valgomųjų grybų didžiausią vertę turi įvairūs baravykiniai, voveruškiniai, ūmediniai, bobausinai ir kt. Akmenės rajono teritorijoje vidutiniškas grybų derlius 1 miško hektare siekia 30 – 50 kg. Baravykiniai tame tarpe sudaro 25%; Ūmediniai – 25%; Voveruškiniai 20%, Baltikiniai 20%; Bobausiniai% ir kiti 5%.

Iš vaistinių augalų didžiausius plotus užima šaltekšnynai, kadagynai, gailynai ir dilgėlynai. Lyginant su ankstesnių apskaitų duomenimis, visų augalų sąžalynų plotai yra sumažėję.

1.6. Gamtiniai rekreaciniai ištekliai

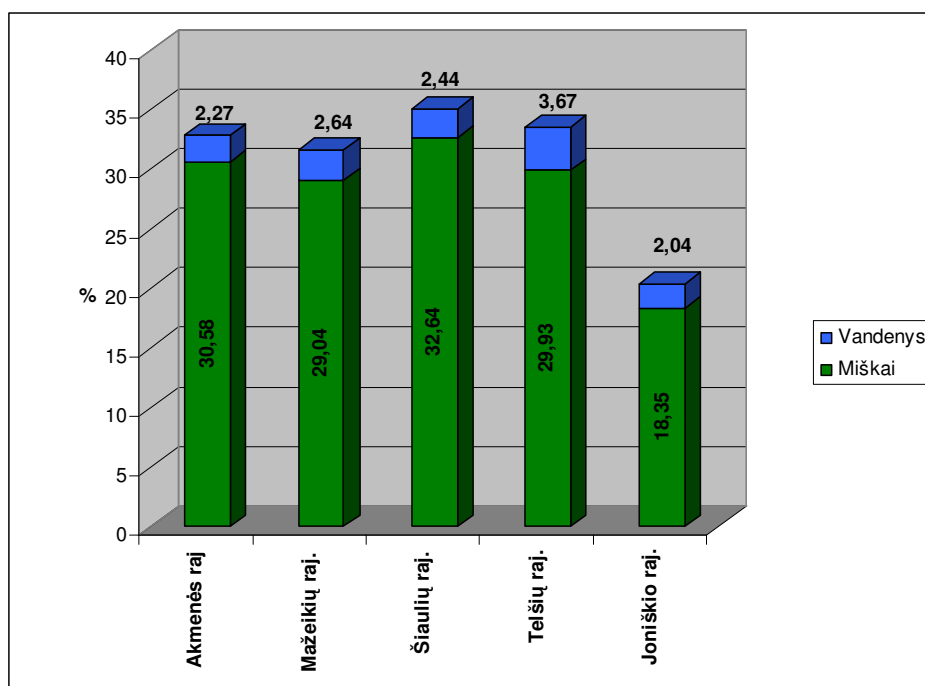
Įvairių rūšių turizmui ir rekreacijai tinkančių gamtinių išteklių Akmenės rajone pagrindą sudaro gamtiniai ir kai kurie antropogeninės kilmės, ar tik antropogenizuoti kraštovaizdžio elementai (tvenkiniai, parkai ir pan.), bei jų deriniai:

- žėliniai ir želdiniai (įvairioms rekreacijos formoms tinkantys miškai, miško parkai, parkai);
- vandens telkiniai (įvairioms rekreacijos formoms tinkantys tvenkiniai ir vandentėkmės);
- geomorfologinės struktūros (upių slėniai, lygumos);
- Estetiškai vertingi kraštovaizdžio kompleksai, kuriuos formuoja skirtingo (nevienodo) raiškumo aukščiau minėtų kraštovaizdžio komponentų deriniai.

Visų paminėtų išteklių grupės sudaro realias galimybes naudoti juos rekreaciniam (poilsiniam), ar kita linkme orientuotam (profesiniam, pažintiniam) turizmui. Bendrai paėmus Akmenės rajono teritorija nepasižymi didele rekreacijai tinkamų išteklių gausa. Pagrindiniai Akmenės raj. rekreaciniai ištekliai, vertinant pagal užimamą plotą pirmiausiai yra miškai, savitas Ventos vidurupio lygumos reljefas suskaidytas ne itin tankiu ir gilių, bet vaizdingų upių slėnių. Taip pat, nemažą rekreacinių išteklių dalį sudaro dideli miškų masyvai. Vandens telkinių rekreacinį potencialą formuoja dirbtiniai vandens telkiniai, ir nedidelis rekreacijai taikytinų vandentėkmių tinklas. Didžioji dalis potencialių didesnių intensyvumu, ar ribotai naudotinų Akmenės rajono gamtinių išteklių koncentruojasi saugomose teritorijose – Ventos regioniniame parke ir Kamanų rezervate. Būtent su

saugomomis teritorijomis yra siejami pagrindinių rekreacinių išteklių ir jų racionalaus (tvaraus) panaudojimo arealai. Dėl savitos Akmenės rajono gamtinės aplinkos, rekreacinių išteklių panaudojimo sąlygos yra kitokios, kas apsunkina turizmo ir rekreacijos plėtrą rajono teritorijoje, kita vertus daro ją specifine.

Mišakai Lietuvoje yra labai svarbūs ištekliai vystant turizmą. Šiaurės rytu Žemaitijos regionas, kuriam priklauso Akmenės rajonas neišsiskiria dideliu miškingumu. Čia vyrauja įvairi augalija: eglynai, beržynai (jie užima po 25–30% rajono teritorijos mišku), pušynai (apie 20% rajono teritorijos mišku) bei alksnynai (apie 20% rajono teritorijos mišku). Akmenės rajono miškingumas yra 31,6 %, ir tai beveik nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio (31,2 %). Miškingiausia rajono dalis – Kamanų pelkės miškų masyvas, Ventos gyvenvietės apylinkės bei miškų masyvai tarp Kruopių ir Papilės gyvenviečių, pietrytinėje Naujosios Akmenės dalyje.

1.5. pav. Rekreacinių naudmenų dalis (%) nuo bendro rajono ploto (Akmenės ir gretimų raj. palyginimas)

Pagrindiniai rekreaciniai ištekliai, kuriuos potencialiai galima panaudoti vieno, ar kito pobūdžio ir įvairaus intensyvumo rekreacijai Akmenės rajone siekia 27,7 tūkst. ha. arba 32,85% rajono teritorijos. Lyginant su aplinkiniais (kaimyniniais) rajonais, Akmenės rajono teritorija pagal rekreacinių naudmenų procentinę dalį nuo rajono ploto užima vidurinę poziciją. Nors, kita vertus gretimų rajonų atotrūkis pagal pastarąjį rodiklį nėra didelis. Akmenės raj, kaip ir visų gretimų rajonų rekreacinių naudmenų kiekį nulemia miškingumo lygis, nes miškai sudaro didžiausią visų rekreacinių

naudmenų dalį. Tas ypač svarbu rajonuose turinčiuose mažą ežeringumą. Akmenės rajone miškų rekreacinės naudmenos sudaro 93% visų rekreacinių naudmenų. Didžioji dalis pačių vertingiausių Akmenės rajono rekreacinių išteklių yra susitelkę pietinėje dalyje, vaizdingais apigiliais Ventos ir jos intakų slėniais suskaidytoje Ventos vidurupio žemumoje.

Akmenės rajono rekreaciniai ištekliai pagal savo visuomeninę svarbą ir problemų pobūdį skirstomi į tris grupes.

- miškingų rajonų;
- upių slėnių;

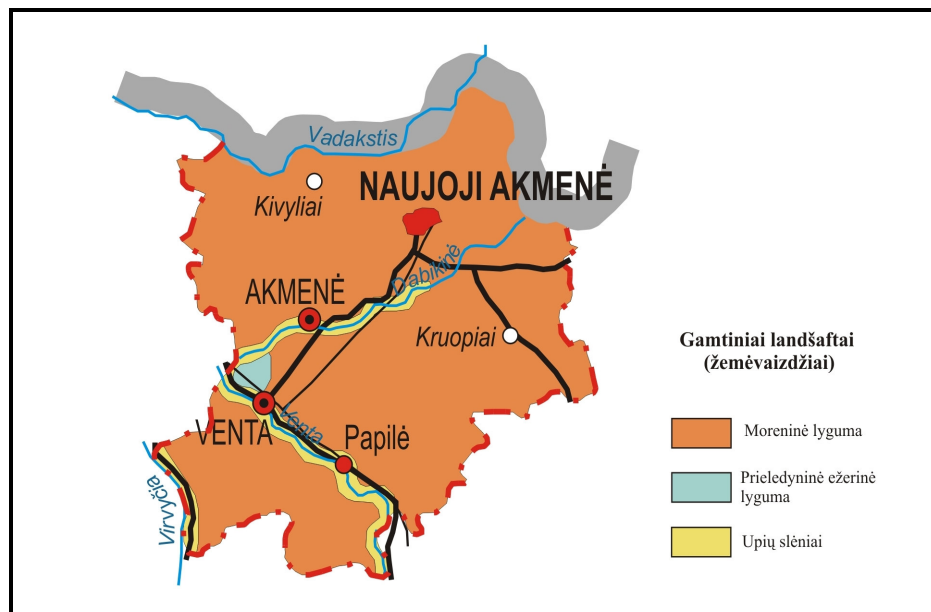
Svarbiausi Akmenės rajono gamtiniai rekreaciniai veiksniai yra santykinai švarios upės, miškai, bei savitas pirminį savo natūralumą išlaikęs Ventos vidurupio moreninės lygumos pelkynų kraštovaizdis. Rekreaciniu požiūriu svarbiausias Akmenės rajono turtas - miškai. Akmenės rajono miškingumas – 30,58%. (beveik lygus Respublikos vidurkiui 31%) Pagal medžių rūšis vyrauja mišrūs spygliuočių lapuočių miškai – eglynai – beržynai, kurie sudaro po 25 – 30% rajono miškų ploto. Pušynai (kurie yra tinkamiausi poilsinei rekreacijai) sudaro 20% viso Akmenės rajono miškų ploto. Kiti minkštieji lapuočiai – baltalksniai, drebulės, juodalksniai ir kietieji lapuočiai užima likusių 20% miškų apaugusios teritorijos dalį. Rekreaciniam naudojimui palankiausių vidutinio amžiaus ir brandžių medynų plotas nėra didelis. Akmenės rajone didžiausi Kamanų, Lydmiškis, Purvių, Viliošių, Karpėnų, Pragalvojų, Birbiliškės. Savo turtingumu (grybais, uogomis, gyvūnija) Akmenės rajono miškai neprilygsta grybingiems pietryčių Lietuvos miškams, tačiau užimdami maistingesnes augimvietes įgyja didesnę atsparumą rekreacinei digresijai, ir tokiu būdu gali atlaikyti didesnę rekreacinę apkrovą. Akmenės rajono miškai neįeinantys į saugomų teritorijų sudėtį sudaro didelį rekreacinį potencialą, kurį galima panaudoti įvairioms rekreacijos rūšims.

Vandenų plotas Akmenės rajone beveik du kartus viršija Respublikos ežeringumo vidurkį (1,5%), ir sudaro nedidelę rajono teritorijos dalį, tik 2,27%. Akmenės rajonas, pagal vandens telkiniais užimtą teritorijos dalį nuo bendro rajono ploto, žymiai atsilieka nuo ežeringų Lietuvos rajonų. Pažymėtina yra tai, kad praktiškai visi Akmenės rajono rekreacinį potencialą formuojantys vandens telkiniai yra dirbtinės kilmės (5 tvenkiniai), išskyrus vieną Kamanų pelkėje esantį ežeraitį. Esant nedideliame vandens telkinių skaičiui stipriai išauga įvairaus pobūdžio rekreacinė apkrova jų pakrantėms. Jie naudojami polifunkciškai - trumpalaikis ir ilgalaikis, stacionarus ir mobilus poilsis bei įvairiausios sezoninio turizmo formos. Didžiausia apkrova tenka toms tvenkinių pakrantėms ir priekrantės teritorijoms, kurios yra palankiausios poilsiavimui sąlygos (labai geros tinkamos maudytis tvenkinių pakrantės, švarus ar santykinai švarus vanduo.

Upių slėniai ir upės Akmenės rajono teritorijoje yra bene pagrindinis rekreacinis veiksnys. Juose svarbiausi gamtiniai-rekreaciniai veiksniai yra jų teikiamos galimybės maudytis, poilsiauti bei naudoti mobiliam poilsiui – vandens turizmui. Akmenės rajono vandentėkmių tinklas lyginant Respublikos mastu yra labai tankus, tačiau tinkamų ir naudotinų rekreacijai ir turizmo plėtrai vandens koridorių nėra daug. Per Akmenės rajoną teka viena iš didžiausių Lietuvos upių - Venta su kairiuoju intaku Virvyte (žemupys) ir dešiniuoju intaku – Dabikine, Vadaksnimi, bei keleta kitų smulkesniu tiesioginių Ventos ar Dabikinės intakų. Venta šiuo atveju būdama vandeningiausia rajono upė tarnauja kaip svarbus tranzitinis valtimis praplaukiamas vandens turizmo koridorius (trasa), kuriuo galima per Latvijos pasienį pasiekti Baltijos jūrą. Kitos upės, Virvytės žemupys, Dabikinė (žemiau Sablauskių tvenkinio), tarnauja kaip vietinio vandens (baidarių) turizmo trasos. Akmenės rajono pagrindinių vandens trasų privalumas, keliantis jų rekreacinę vertę ir patrauklumą santykinai švarus vanduo ir gamtinis bei kultūrinis požiūris turtingos ir itin vaizdingos pakrantės. Akmenės rajono teritorijoje dėl nepalankaus upių mitybos režimo (didžiąją nuotėkio dalį sudaro kritulių vanduo) upių vandeningumas metų bėgyje ryškiai svyruoja. Išsiskiria ryškus maksimumai pavasario potvyrio ir vasaros ar rudens poplūdžių metu ir žymūs vandens lygio pažemėjimai šiltojo metų laiko sausuoju laikotarpiu, kuomet poreikis rekreacijai yra didžiausias. Tai žymiai apriboja daugumos rajono upių, ar atskirų jų atkarpų panaudojimą vandens turizmui. Tai sumažina ir taip negausų pastarųjų rekreacinių išteklių kategorijos panaudojimą.

1.7. Kraštovaizdžio struktūra ir stabilumas

Akmenės rajono teritorijos nestorą iš kvartero periodo nuogulų susidedanti medžiaginį pamatą ir paviršių formavo paskutinis skandinaviškasis apledėjimas. Ledynmečio, tolygaus ir laipsniško nuledėjimo metu ir po to sekę ne itin aktyvūs postgalcialiniai procesai Akmenės rajono paviršių suformavo palyginti mažo įvairumo. Skirtingais laikmečiais ir procesų grupių suformuoti paviršiai skiriasi kraštovaizdžio komponentais – litologiniu pamatu, reljefu, vidaus vandenimis, pažemio oru, dirvožemiu, augalija, gyvūnija. Kraštovaizdis su skirtingu dirvodarinių uolienu kompleksu yra įvardinamas žemėvaizdžiu. Atskiras žemėvaizdis savo ruožtu turi skirtingu intensyvumu išreikštus kitus kraštovaizdžio komponentus. Akmenės rajono teritorijoje išskiriami 3 žemėvaizdžių tipai (**1.6.pav. Akmenės rajono žemėvaizdžiai**):

1.6.pav. Akmenės rajono žemėvaizdžiai

Moreninių lygumų, priedyninių ežerinių lygumų, bei slėninis žemėvaizdis. Pagal plotą dominuoja moreninių lygumų žemėvaizdis suformuotas palaipsniškai atsitraukiančiam ledynui suklojus priemolingus (sunkios mechaninės sudėties) dugninės morenos dariniu. Moreninių lygumų teritorijos Akmenės rajone pasižymi santykinai lygiu, arba vietomis stambiai lėkštai banguotu reljefu. Tokio tipo teritorijos, ypač jeigu natūralaus denavimo sąlygos yra apsunkintos (ypač upių takoskyrų srityse), tarpsta įvairaus tipo pelkių masyvai, drėgni lapuočių ar mišrūs (lapuočių – spygliuočių) miškai. Estetiniu požiūriu moreninių lygumų kraštovaizdis neturi didelės vertės. Moreninių lygumų žemėvaizdis užima 94% rajono teritorijos. Kaip itin vertingo estetiniu požiūriu kraštovaizdžio teritorijas Akmenės rajone tikslinga išskirti slėninį žemėvaizdį formuojamą pagrindinių rajono vandentėkmių (Ventos, Virvytės, Dabikinės), ir suskaidanti moreninių lygumų vientisumą. Akmenės rajono teritorijoje, slėninis žemėvaizdis užima 3 – 4% teritorijos ir kartu su apyslėnių dalimis atstovauja labiausiai estetiniu bei turistiniu – rekreaciniu požiūriu atraktyviausia Akmenės rajono teritorijos dalį. Likusius 2 - 3% teritorijos užima priedyninių ežerinių lygumų žemėvaizdis, nuo moreninių lygumų žemėvaizdžio besiskiriantis substrato litologija. Pastarąjį žemėvaizdį formuoja smulkūs smėliai, su sausesnėmis augimvietėmis. Kiekvienas iš paminėtų žemėvaizdžio tipų turi individualias – vyraujančias, tik jam būdingas savybes: litologinį pagrindą, hidroklimateinį režimą, kurie sąlygoja vienokios ar kitokios augalijos vystymąsi, o tuo pačiu ir pastarojo žemėvaizdžio pritaikomumą įvairioms ūkio - gamybos šakoms ir rekreacijai galimybes. Pastarieji du veiksniai sąlygoja teritorijos naudojimo kryptis, bei tvarkymo pobūdį, lemia apgyvendinimo ir infrastruktūros sistemų išsidėstymą. Skirtinguose žemėvaizdžiuose turėtų būti taikomi diferencijuotos kraštovaizdžio principai, kurie pirmiausiai atspindėtų ūkininkavimo sąlygose. Akmenės rajono teritorijoje

dominuoja moreninės lygumos. Dalis jų apaugusios mišku, kitą 57,24% dalį užima žemės ūkio naudmenos.

Yra žinoma, kuo teritorijos reljefo sąskaida didesnė, tuo gamtinių komponentų įvairovė didesnė, o tai tiesiogiai sąlygoja didesnę bendrą ekologinį kraštovaizdžio stabilumą. Akmenės rajono teritorija nepasižymi didele reljefo sąskaida.

Kitas faktorius (kultūrinio kraštovaizdžio požymis) apsprendžiantis jo ekologinį stabilumą – žemėnaudų teritorinė struktūra. Nors, Akmenės rajone kraštovaizdį stabilizuojantis žemėveikslis – miškai sudaro 26% teritorijos dalį, tačiau jų išsidėstymas teritorijoje yra labai netolygus. Išskirtinai stambūs miškų masyvai tarp didelių plotus užimančių agrarinių plynų. Dabartinė rajono kraštovaizdžio struktūra susiformavo per eilę metų pergyvenus keletą žemės reformų, kai buvo iš esmės reformuojama žemėveikslų struktūra. Tarpukaryje kraštovaizdžio geoekologinį stabilumą palaikė žemas antropogeninės apkrovos lygis. Vidutiniškai suskaidyta kraštovaizdžio struktūra su gausiais natūralių žemėveikslų (miškų, pelkaičių, drėgnų pievų) intarpais. Tarybiniais metais ši smulkiasklė žemėveikslų struktūra buvo radikaliai pakeista pritaikyta technizuotam žemės dirbimui: stipriai sustambinti laukai, sureguliuotas vandentėkmių tinklas, sumažintas natūralių žemėveikslų kontūringumas. Tam ypač palankios buvo Akmenės rajono teritorijos lygumos. Lygios teritorijos įgalino formuoti didelius žemės naudmenų masyvus tinkamus racionaliam žemės dirbimui naudojant stambiagabaritę techniką. Dirvožemių hidroterminio režimo optimizavimo klausimai buvo sprendžiami taikant melioracijos priemones. Drėgni ir periodiškai padrėgstantys plotais buvo suskaidyti tankiu nuvedamųjų kanalų tinklu, kuris daugiau nei du kartus padidino vandentėkmių tankį. Didesnėje rajono teritorijos dalyje praktiškai neliko natūralių upių vagų. Hidrografinio tinklo natūralumas tesiekia 5 – 10%. Intensyvi (chemizuota), netausojanti ūkinė veikla suformuotuose agrarinėse plynėse jau tarybiniais metais išryškino geoekologinės krizės požymius. Akmenės rajono stipriai agrariškai įsavintose teritorijose opiausia yra pasklidusios taršos iš žemės ūkio problema. Vandens erozijos pavojus nėra didelis, išskyrus lokalaus paplitimo upių paslėnio teritorijose. Vėjo erozijos – defliacijos problema aktuali agrarinėse plynėse pavasariniu laikotarpiu.

Nemaža dalis Akmenės rajono teritorijos išlaikė pirmini, ar artimą pirminiam natūralumą. Tam pirmiausia pasitarnavo gamtinė situacija. Upių takoskyrose didelius plotus užimančios įvairaus tipo pelkės, bei stipriai padrėkusios teritorijos gerokai apsunkino ir sulėtino žemių įsisavinimo procesą. Kai kurie plotai buvo pradėti sausinti, bet dėl apsunkintų vandens nutekėjimo sąlygų upių takoskyrose rezultatai nebuvo efektyvūs. Tad pačios gamtinės situacijos jos buvo apsaugotos nuo žemių įsisavinimo invazijos – išlaikė natūralų pobūdį, organiškai susiklosčiusius žmogaus ir gamtos santykius. Pastarosios Akmenės rajono teritorijos formuojančios gamtinio karkaso struktūrą šiuo metu atlieka kraštovaizdžio geoekologinio stabilizavimo funkciją. Geoekologiniu požiūriu svarbios

yra teritorijos padengtos daugiamete augmenija - miškais, o taip pat ir kiti sąlyginai natūralūs žemėveiksliai: pelkės, pievos, kurie yra kaip pagrindas rajono teritorijos gamtinio karkaso - kompensacinės ekologinės sistemos su atitinkama reglamentų sistema formavime.

1.8. Biologinės įvairovės apsauga

Lietuvos teritorijoje natūrali ir pusiau natūrali augalija užima 1/3 teritorijos. Šalies floroje inventorizuota 1790 augalų rūšių: medžių 20, krūmų 57, krūmokšnių ir puskrūmių 23, žolinių augalų – 1266 rūšys. Įvairių ekosistemų įsotinimas rūšimis yra labai nevienodas. Daug Lietuvos floros rūšių yra jų arealo paribyje.

Svarbią vietą biologinėje įvairovėje užima grybai. Lietuvoje priskaičiuojama apie 6000 grybų rūšių. Lietuvoje paplitusi plačialapių lapuočių – spygliuočių zonos miškų ir dalinai pietinės taigos gyvūnija priskiriama šiems ekotopams: miškų, pievų, laukų, vandenų, miestų ir gyvenviečių. Apytiksliai įvairiose gyvūnų grupėse žinomų rūšių skaičius siekia beveik 16 tūkst. Didžioji jų dalis – vabzdžiai, ir tik per 500 – stuburiniai.

Akmenės rajono biologinę įvairovę ir floros bei faunos savitumus lemia:

- ❑ *unikalus silpnai nuotakios Ventos vidurupio žemumos geologinio pagrindo ir paviršiaus reljefo derinys.*
- ❑ *gausus sekliaslėnių upių, tarnaujančių migracijos koridoriais, tinklas*
- ❑ *savitas klimatas ir paviršinių hidrologinis režimas;*
- ❑ *didelė moreninėms lygumoms būdingų pelkių įvairovė.*
- ❑ *savita ūkinės veiklos raida (intensyvus žemės ūkis didesnėje rajono dalyje; žemėnaudos savitumai ir žemės reformų specifiška).*

Akmenės rajono teritorijai būdinga vidutinė buveinių įvairovė: eglynai, beržynai, baltalksnynai, juodalksnynai, aukštapelkės, žemapelkės ir tarpinio tipo pelkės, upių slėniai. Ypatingai didelė buveinių įvairovė Akmenės rajone pasižymi geologiškai ir geomorfologiškai saviti upių slėniai. Pirmiausia tai miškai įvairaus drėgnumo ir derlingumo slėnių vietose, šaltininės pelkutės, pakrančių smėlynai, atviri (atodangos iš jūros periodo smiltainių iki 20 metrų) ir krūmais užaugantys šlaitai, derlingos potvynio ar polaidžio metu užliejamosios pievos, įvairios vandens buveinės – nuo senvagių ežerėlių ir lėtai tekančio vandens užutekiuose iki dirbtinių ir natūralių sraunumų.

Vienas iš geriausių migracinių kelių augalams ir gyvūnams yra upių slėniai. Nemažai subokeaninių rūšių atkeliavo Dubysos – Ventos slėniu iš Centrinės Europos sričių Vyslos-Narevo-Bebro prieledyninėmis lygumomis.

Rajono teritorijoje gyvena nemažai rūšių įvairių žinduolių. Daugeliui iš jų palankiausios miškos ir veisimosi sąlygos yra derlingose augimvietėse – prie upelių, upių, kur auga mišrūs eglių ir lapuočių medynai su gausiu pomiškiu bei traku. Gausus, nors ir ne ištisus metus pakankamai vandeningas Akmenės rajono vandentėkmių tinklas sudaro geras sąlygas vandens ir pusiau vandens žinduoliams.

Akmenės rajone priskaičiuojama apie 150 rūšių sparnuočių. Akmenės rajono miškuose užregistruota vienuolika saugomų raudonosios knygos paukščių rūšių: juodasis gandras, vapsvaėdis, erelis rėksnys, žalioji meleta, pilkoji meleta, dirvinis sėjikas, tikutis, gervė, didžioji kuolinga, pievinė lingė, plėšrioji medžarkė. Būdingiems miškų paukščiams priskiriama kikiliai, margasparnės musinukės, kuoduotosios zylės, strazdai giesmininkai, amaliniai strazdai, juodosios meletos. Mišriuose miškuose ties papelkiais dažni juodieji strazdai, volungės, liepsnelės, žaliosios ir pilkosios pečialindos, juodgalvės devynbalsės, jerubės. Pievose ir ganyklose dažnos griežlės, putpelės. Dirbamiems laukams būdingi dirviniai vieversiai, kiek rečiau sutinkamos pempės.

Pelkių pakraščiuose gyvena paprastieji žalčiai. Pelkėse dažni gyvavedžiai driežai, paprastoji angis.

Biologinės įvairovės išsaugojimo strategijos duomenimis, natūralių ekosistemų plotų mažėjimas sukelia bendrijų nestabilumą, jų struktūros ir rūšinės sudėties pokyčius. Ima vyrauti plačios ekologinės amplitudės kosmopolitinės ir plataus paplitimo rūšys, kurios išstumia vienai ar kitai ekosistemai būdingas rūšis. Akmenės rajone tai ryškiausiai pasireiškia pievų. Stebimas pelkių aukštapelkių užaugimas miško augalija. Antai Kamanų rezervato aukštapelkė, užaugant miškui kasmet sumažėja 13 ha.

Žmogaus įtaka pasireiškia per augalijos bendrijų struktūros ir rūšinės sudėties supaprastinimu, fizionominiais ir dinaminiais pokyčiais. Akmenės rajone žemės dangos pokyčiai (pagal CORINE 2000) siekia 3% teritorijos ploto, t.y., kiek daugiau nei Lietuvos vidurkis – 2,5%. Ganyklų plotas sumažėjo 20%, Dirbamos žemės plotas padidėjo 5%. Lapuočių miškų plotas padidėjo 1%, kai tuo tarpu spygliuočių ir mišrių miškų plotas pakito neigiamą linkme atitinkamai 4 – 5%. (Viso miškų plotai Akmenės rajone sumažėjo 5%) Tai turėjo įtakos ir rajono savivaldybės teritorijos bioįvairovės pokyčiams.

Gyvūnijos kaitos tendencijos Lietuvoje apspręstos ekosistemų struktūros ir mozaikos pokyčiais bei žmogaus tiesiogine įtaka. Žemių sausinimas padarė didelę neigiamą įtaką paukščių rūšinei sudėčiai ir populiacijų gausumui. Melioracijos ir chemizacijos įtakoje sumažėjo varliagyvių gausumas ir įvairovė. Tačiau pastaruoju metu situacija pradėjo gerėti. Tam įtakos turėjo monokultūrų keitimas naudmenų mozaika, sumažėjęs mineralinių trąšų ir cheminių medžiagų naudojimas.

Lietuvoje egzistuoja gamtinės ir dalinai pakeistos (miškų, pelkių ir šlapumų, pievų, vandens – ežerų, upių, jūros ir kuršių marių, pakrančių ir smėlynų) bei antropogeninės aplinkos (agro, urbo, ruderalinės) ekosistemos. Didžiausią plotą tarp jų užima antropogenizuotos aplinkos ekosistemos.

Vertingiausioms ekosistemoms bioįvairovei išsaugoti priskiriama: 1) didžiųjų pelkių biotopai; 2) drėgnų apypelkio miškų biotopai 3) upių slėnių biotopai; 4) natūralių pievų biotopai.

Akmenės rajono didžiausią ploto dalį užima agrolandsaftų ir miškų ekosistemos. Miškų ekosistemoms tenka 30,58%. Taip pat svarbią vietą užima upių (Ventos, Virvytės, Dabikinės) ekosistemos. Nors jos kartu sudaro ir nedidelę rajono teritorijos dalį, tačiau vaidina svarbų vaidmenį ekologinės pusiausvyros bei biologinės įvairovės užtikrinime. Upių slėniai svarbūs kaip migraciniai koridoriai, o taip pat gamtinio karkaso elementai. Natūralių ar pusiau natūralių pievų nėra daug. Jos telkiasi Ventos bei stambesnių jos intakų salpose bei slėnių šlaituose. Pievos pasižymi labai didele bendrųjų įvairove. Trąšių pievų bendrijos upių salpose užima nedidelius plotus.

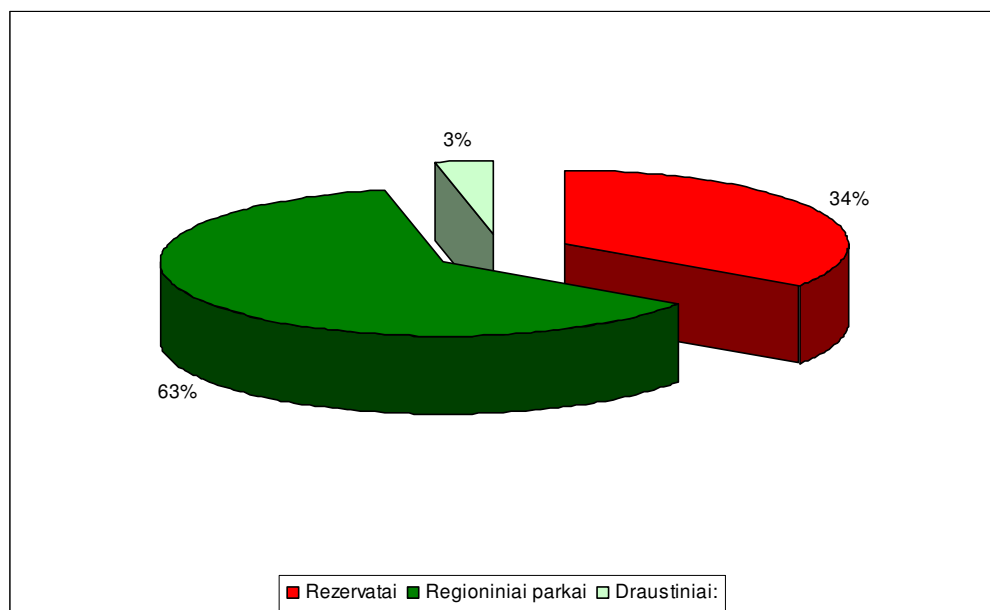
Natūralių ekosistemų kitimo tendencija yra atvirų plotų užaugimas mišku, tuo pačiu mažėjant ekosistemų įvairovei. Kraštovaizdžio mozaikos kitimą lemia socialinės – ekonominės sąlygos. Suirus kolūkinei sistemai, stambūs laukų masyvai skaldomi į sklypus ir ekologinė įvairovė auga. Antropogeninis miškų didinimas spygliuočių sąskaita, biologinei įvairovei yra nepalankus veiksnys. Ekosistemų viduje natūralios biologinės įvairovės kitimo kryptys yra susiję su sukcesija ir stabilių klimaksinių bendrijų formavimusi. Klimaksinės bendrijos labiausiai nukenčia dėl antropogeninio poveikio. Ne visos klimaksinės bendrijos pasižymi biologine įvairove. Joms gali būti būdinga ir kosmopolitinių rūšių kompleksas – o botaninė įvairovė maža. Biologine įvairove pasižymi ir kai kurios pionierinės ekosistemos (užaugantys dirvonai, patvenkti vandens telkiniai).

Biologinės įvairovės tendencijos:

1. Ankstyvų stadijų bendrijų plitimas, o klimaksinių – mažėjimas.
2. Biologinės įvairovės praradimas eutrofikuotose vandens telkiniuose įsivyrėjant mono dominantinėms bendrijoms.
3. Rūšių ir bendrijų įvairovės miško ekosistemoje mažėjimas dėl intensyvaus ūkininkavimo nukenčiant brandiems lapuočiams.
4. Pievų bendrijų ir rūšių įvairovės mažėjimas užaugant pievoms ar joms transformuojantis į žemės ūkio naudmenas.
5. Biologinės įvairovės augimas agroekosistemose dėl didėjančio fragmentiškumo, mažesnio trąšų ir chemikalų naudojimo bei augančio dirvonų ploto.

1.9. Saugomos teritorijos

Saugomų teritorijų paskirtis yra garantuoti gamtinių ir kultūros paveldo kompleksų bei objektų apsaugą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, biologinę įvairovę ir genetini fondą, gamtos išteklių atkūrimą, sudaryti sąlygas pažintinei rekreacijai, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams, propaguoti gamtos paveldo ir kultūros paveldo vertybių apsaugą. Saugomų teritorijų sistemą, remiantis LR Saugomų teritorijų įstatymu, sudaro šie saugomų teritorijų tipai: konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos – rezervatai, draustiniai, ir gamtos paveldo objektai; atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos – atkuriamieji sklypai, genetiniai sklypai; ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos – ekologinės apsaugos zonos; kompleksinės saugomos teritorijos – valstybiniai parkai (nacionaliniai ir regioniniai), biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai). Gamtinio pobūdžio saugomas teritorijas ir kitas ekologiškai svarbias teritorijas, užtikrinančias kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, į krašto tvarkymą subalansuojančią bendrą sistemą jungia gamtinis karkasas.

1.7. pav. Akmenės raj. ypač saugomų teritorijų tipų pasiskirstymas bendroje ST struktūroje

Akmenės rajonas kitų Lietuvos administracinių rajonų tarpe nepasižymi saugomų teritorijų tipų gausa. Akmenės rajono teritorijos ypač saugomų teritorijų tinklą formuoja: (**1.7. pav.** Akmenės raj. ypač saugomų teritorijų tipų pasiskirstymas bendroje ST struktūroje) Griežčiausią apsaugos režimą turintis Kamanų rezervatas (3938 ha). Vienas regioninis parkas (kurio dalis patenka į Mažeikių ir Šiaulių raj. teritorijas). Ir 3 valstybiniai draustiniai. Be viso to yra keletas (7) gamtos paveldo objektų. Pilnas ypač saugomų teritorijų ir gamtinių kraštovaizdžio objektų sąrašas pateikiamas, jų plotai

ir apsaugos tikslai pateikiami (9. lentelė) „Valstybinės saugomos teritorijos Akmenės rajone“ ir (1.11. lentelė) „Valstybės saugomi gamtos paveldo objektai“, Visų valstybinių parkų teritorijos pagal gamtos ir kultūros vertybes, jų pobūdį, apsaugos formas ir panaudojimo galimybes yra suskirstyti į funkcinės zonas – konservacines (rezervatai, draustiniai), apsaugines, rekreacines ir ūkinės. Kraštovaizdžio apsaugos, naudojimo ir tvarkymo reikalavimai nustatomi saugomų teritorijų tvarkymo planuose (planavimo schemose), kurie yra svarbiausi saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą reglamentuojantys dokumentai, galimų negatyvių procesų ribojimo garantas. Be patvirtintos kraštovaizdžio tvarkymo strategijos esančiuose regioniniuose parkuose yra daug sudėtingiau užtikrinti reikiamą vertybių apsaugą. Valstybiniai draustiniai Akmenės rajono saugomų teritorijų tarpe užima ne itin svarbią padėtį. Sumoje jie sudaro tik nedidelę (3,1%) bendro rajono teritorijoje esančių saugomų teritorijų sistemos ploto dalį. Akmenės rajone yra 3 draustiniai: 1 – botaninis (Pavirvyčių 27 (62) ha.); 2 – telmologiniai (Girkančių (159 ha.) ir Karniškių (181 ha.)). Didžiausią dalį pagal plotą, valstybinių draustinių tarpe sudaro telmologinių draustinių tipas, net (92,6%), botaniniai (7,35%).

Valstybinių draustinių sistemą Akmenės rajone formuoja:

- **botaniniai** draustinis skirtas išsaugoti užliejamų pievų ir miškapievių augalų bendrijoms su retų rūšių augalų augavietėmis – *Pavirvyčio*,
- **telmologiniai** draustiniai skirti Ventos vidurupio lygumai būdingoms pelkėms išsaugoti – *Girkančių, Karniškių*;

Akmenės rajone didžiausią dalį pagal plotą (63%) bendroje saugomų teritorijų sistemoje sudaro regioninių parkų kategorija (Ventos regioninis parkas). Tai parodo kompleksinių saugomų teritorijų dominavimą Akmenės rajono ypač saugomų teritorijų sistemoje. Griežčiausio – konservacinio režimo saugomos teritorijos (Kamanų rezervatas) sudaro 34% visų saugomų teritorijų ploto. (1.7. pav. Akmenės raj. ypač saugomų teritorijų tipų pasiskirstymas bendroje ST struktūroje). Likusią (3%) dalį sudaro draustinio statusą turinčios teritorijos.

Saugomų teritorijų dalis nuo bendro Akmenės rajono ploto sudaro 13,98%, ir siek tiek viršija Respublikos saugomų teritorijų dalies nuo bendro ploto vidurkį (11,5%).

Neskaitant valstybinių ypač saugomų teritorijų tinklo, Akmenės rajono teritorija padengta „*Natura 2000*“ teritorijomis, jungiančiomis trapiasias ir vertingiausias natūralias buveines bei rūšis, kurios ypatingai svarbios visos Europos biologinei įvairovei. Šio tinklo idėja kilo siekiant apsaugoti buveines ir rūšis nuo išnykimo intensyvėjant žemės naudojimui. Akmenės rajono teritorijoje pagrindinė dalis „*Natura 2000*“ teritorijų papuola į jau esamų ypač saugomų teritorijų, ar jų apsaugos (buferinių) zonų sudėtį, todėl saugomų teritorijų plėtros perspektyvos rajone yra ribotos.

Aplinkos būklę Akmenės rajono saugomose teritorijose šiuo metu labiausiai įtakoja ar gali įtakoti sekantys procesai: 1) Stambių pramonės įmonių keliama tarša, 2) žemės privatizavimas, 3) rekreacinės infrastruktūros kūrimas, 3) miško naudojimo intensyvumas, 4) administracinės tvarkos ir atsakomybės silpnėjimas, 5) informacijos nepakankamumas, 6) ekologinio sąmoningumo praradimas. Visi išvardinti veiksniai formuoja grėsmę daugumos saugomų teritorijų vertybėms, nes skatina didesnę ar mažesnę natūralaus kraštovaizdžio, tame tarpe ir biotinio kraštovaizdžio komponento degradaciją. Šie negatyvūs procesai daugiausia reiškiasi regioniniuose parkuose, kurių dauguma iki šiol neturi reikalingų tvarkymo programų, o taip pat tam tikro tipo draustinių teritorijose (*botaniniuose*), kurios šiuo metu nėra pakankamai kontroliuojamos. Telmologinių draustinių atžvilgiu pastaroji grėsmė mažesnė. Kylant ekonominiam agresyvumui aplinkosaugos pažeidimų arba aktyvių ketinimų tai padaryti padažnėjo vaizdingesnėse Akmenės rajone esančio Ventos regioninio parko vietose. Vis tik palyginus su kitais rajonais, bendrą aplinkos būklę Akmenės rajono saugomose teritorijose dar galima būtų vertinti kaip santykinai patenkinamą.

1.9. lentelė. Valstybinės saugomos teritorijos Akmenės rajone

Eil. Nr.	Kategorija Pavadinimas	Plotas (ha)	Savivaldybė	Apsaugos tikslai
<i>R e z e r v a t a i</i>				
1	Kamanų	3 938	Akmenės raj	Išsaugoti didžiausiai ir vertingiausiai Šiaurės Lietuvos molingųjų lygumų pelkinei ir mišrių miškų ekosistemai su jai būdinga ir reta augalija bei gyvūnija.
<i>R e g i o n i n i a i p a r k a i</i>				
2	Ventos	7 130 (10 630)	Akmenės, Mažeikių, Šiaulių raj.	Išsaugoti Ventos paslėnių kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti.
<i>B o t a n i n i a i d r a u s t i n i a i</i>				
3	Pavirvyčių	27 (62)	Akmenės, Mažeikių raj.	Išsaugoti užliejamų pievų ir miškapievių augalų bendrijas Virvytės slėnyje su retų rūšių augalų augavietėmis
<i>T e l m o l o g i n i a i d r a u s t i n i a i</i>				
4	Girkančių	159	Akmenės raj.	Išsaugoti Ventos vidurupio lygumai būdinga Girkančių pelkę
5	Karniškių	181	Akmenės raj.	Išsaugoti Ventos vidurupio lygumai būdinga Gerkiškių pelkę

1.10. lentelė. Natura 200 teritorijos Akmenės rajone

Teritorijos kodas	Teritorijos įvardinimas	Plotas ha.	Saugojimo pobūdis	
	Kamanų pelkė Ribos sutampa su Kamanų rezervato, ir jo buferinės zonos ribomis	6,7 2152,2 538,1 20 136 896,8	Buveinės Rūšis	3160, Natūralūs distrofiniai ežerai 7110, Aktyvios aukštapelkės 7140, Tarpinės pelkės ir liūnai 9080, Pelkėti lapuočių miškai 9010, Vakarų taiga 91D0, Pelkiniai miškai Baltamargė šaškytė Plačialapė klumpaitė Skiauterėtasis tritonas
	Ventos upė (dalis Ventos regioninio parko vandens ūkio zonos)		Rūšis	kirtiklis kartuolė ūdra
	Kamanų pelkė Kamanų valstybinis rezervatas, rezervato apsaugos zona		Rūšis	pievinės lingės (Circus pygargus), tetervinai (Tetrao tetrix), griežlės (Crex crex), dirviniai sėjikai (Pluvialis apricaria), tikučiai (Tringa glareola)
	Ventos upės slėnis Ventos regioninio parko dalis, Ventos upės apsaugos zonos dalis		Rūšis	griežlės (Crex crex), tulžiai (Alcedo atthis)

1.11. lentelė. Valstybės saugomi gamtos paveldo objektai (gamtos paminklai) Akmenės rajone.

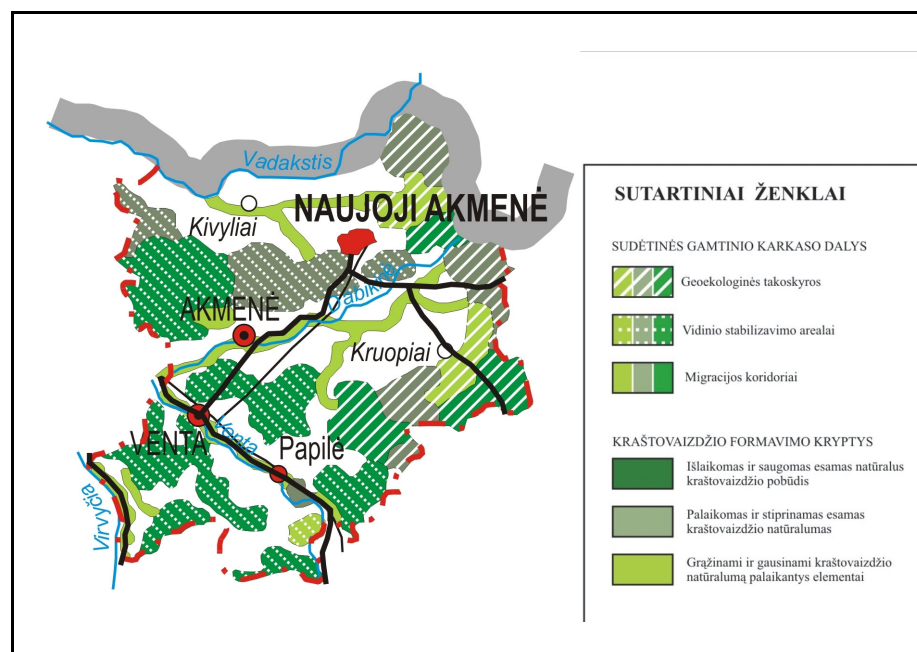
Eil. Nr.	Savivaldybės Pavadinimas	Vietovė, saugoma teritorija
Akmenės rajonas		
<i>Geologiniai objektai</i>		
1.	Papilės atodanga *	Papilės mstl.
<i>Botaniniai objektai</i>		
1.	Dovydžių ažuolas	Kruopių sen. Dovydžių k.
2.	Rudikių ažuolas*	Papilės sen. Papilės g-jos (641 kv., 29 skl.) teritorija, Rudikių k.
3.	Užbrasčių ažuolas*	Papilės sen. buv. Užbrasčių k.
4.	15-kamienė liepa*	Papilės mstl.

* gamtos paveldo objektai esantys saugomose teritorijose.

1.10. Gamtinio karkaso lokalizavimas

Pagrindinė Akmenės rajono gamtinio kraštovaizdžio, kaip teritorinės sistemos stabilumo garantija būtų pilnaverčio gamtinio karkaso (vakaruose vadinamo ekotinklu) - kompensacinės ekologinės sistemos su atitinkama reglamentų sistema suformavimas (**1.8. pav.** *Akmenės rajono gamtinio karkaso struktūra*). Rajono teritorijoje gamtinio karkaso sandara atitinka bendrą respublikinį gamtinio karkaso skirstymą į atskiras metafunkcines dalis.

- *geoekologinės takoskyros,*
- *geosistemų stabilizavimo židiniai,*
- *migracijos koridoriai*

1.8. pav. *Akmenės rajono gamtinio karkaso struktūra*

Visas šias geoekologiškai aktyvias teritorijas sujungus į vientisą sistemą - gamtinių karkasą, galima būtų valdyti kompensacines kraštovaizdžio funkcijas bei garantuoti struktūros stabilumą. Gamtinis karkasas Akmenės rajone jungia gana įvairios paskirties teritorijas – gamtinius draustinius, valstybinius parkus, apsaugos zonas, saugomus gamtos išteklių sklypus, įvairias rekreacines, miškų ūkio, taip pat ribojamos agrarinės veiklos zonas. Būtina pažymėti, kad gamtinis karkasas, kaip ekologinė kompensacinė sistema yra objektyvus teritorinis kompleksas, funkcionuojantis nepriklausomai nuo žmogaus ar jo sukurtų institucijų norų. Mūsų valioje yra tik teisinėmis ir planavimo priemonėmis sudaryti išaiškintoms geoekologiškai svarbioms teritorijoms geresnes ar blogesnes sąlygas jų vykdomoms kompensacinėms funkcijoms atlikti. Jau 1988m. buvo paruošta šalies gamtinio karkaso nacionalinė koncepcija (M 1:300 000), o 1993m. – regioninio lygmens gamtinio karka-

so lokalizavimo schemas (M 1: 50 000) visiems administraciniais rajonams. Rekomenduotos išskirti gamtinio karkaso teritorijos sudaro 60% respublikos teritorijos. Skirtinguose rajonuose ir savivaldybėse jo užimamas plotas svyruoja, priklausomai nuo gamtinių sąlygų ir žemės naudojimo pobūdžio nuo 35-40% iki 75-80%.

Geoekologinės takoskyros – teritorijų juostos, jungiančios ypatingą ekologinę svarbą bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, karsto paplitimo ir požeminių vandenų intensyvaus maitinimo plotus. Jos skiria stambias gamtines geosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio pusiausvyrą. Pusiausvyrą Akmenės rajono rytiniu ir pietrytiniu pakraščiu nusidriekia pagrindinė regioninės svarbos geoekologinė takoskyra. Bendroje Akmenės rajono gamtinio karkaso sistemoje geoekologinės takoskyros užima 58%, kurios apima 29% dalį nuo viso rajono ploto. Iš jų, atsižvelgiant į kraštovaizdžio formavimo kryptis, 29% teritorijoje išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis. 49% teritorijos palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas, likusiose 22% geoekologinėms takoskyroms priskiriamų teritorijų būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas.

Vidinio stabilizavimo arealai – teritorijos galinčios apkeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai bei grupės, natūralios pievos, pelkės, bei kiti vertingi stambesnių geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms. Akmenės rajono teritorijoje vidinio stabilizavimo arealai apima 47% visų gamtinio karkaso sistemai priskiriamų teritorijų, arba 23% viso rajono ploto, formuodami trijų skirtingų tvarkymo krypčių regioninės svarbos arealus. Pirmieji arealai užimantys 67% vidinio stabilizavimo teritorijų ploto, reikalauja minimalaus įsikišimo, t.y. natūralaus kraštovaizdžio pobūdžio saugojimo ir išlaikymas. Tai daugiausia natūralūs ar mažai antropogeniškai paveikti Ventos vidurupio žemumos upių takoskyrose esantys įvairaus tipo pelkių, ar drėgnų miškų masyvai (tame tarpe ir konservacinio režimo Kamanų pelkė). Antrojo tipo arealams, kuriems būtinas esamo kraštovaizdžio natūralumo palaikymas ir stiprinimas užima 28%. Juos teritorijoje atstovauja stambesni upių takoskyrose išsidėstę, aukštesnio įsavinimo laipsnio miškų masyvai. Likusieji plotai sudaro 5% nuo viso Vidinio stabilizavimo arealų ploto. Jiems būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas.

Migraciniai koridoriai – slėniai, raguvynai bei dubakloniai ir kitos teritorijos, kuriais vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija. Akmenės rajone migraciniams koridoriams priskirtos teritorijos užima 3% jo teritorijos, arba 5% gamtinio karkaso teritorijų. Apie pusę jų apimamo ploto sudaro regioninės svarbos migracijos koridoriai – Ventos vidurupio, bei Virvytės žemupio slėnių dalys. Likusią dalį – Ventos intakų

ir į juos įtekančių trečios eilės upelių slėniai: Dabiknės, Šventupio, Agluonos, Avižlio, Uogio. Akmenės rajono teritorijoje lokalizuoti migracijos koridoriai skaidomi į dvejus kraštovaizdžio formavimo kryptis. 10% migracijos koridoriams priskirtų teritorijų būtinas esamo kraštovaizdžio stabilumo palaikymas ir stiprinimas. (Ventos slėnio dalis žemiau Papilės). Likusi, pagrindinė 90% dalis priskiriama migraciniams koridoriams kurių teritorijose būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas (praktiškai visi išskirti migracijos koridoriai)

Visos gamtinio karkaso metafunkcinės dalys – gamtinio karkaso sistema Akmenės rajone užima 55 % teritorijos. Tai nežymiai mažiau už Respublikos vidurkį (60%).

1.11. Vandens kokybė

Vandens kokybė labiausiai priklauso nuo į vandens telkinius patenkančių teršalų savybių ir jų kiekių. Pagrindiniai vandens teršėjai yra pramonės įmonės, žemės ir namų ūkis.

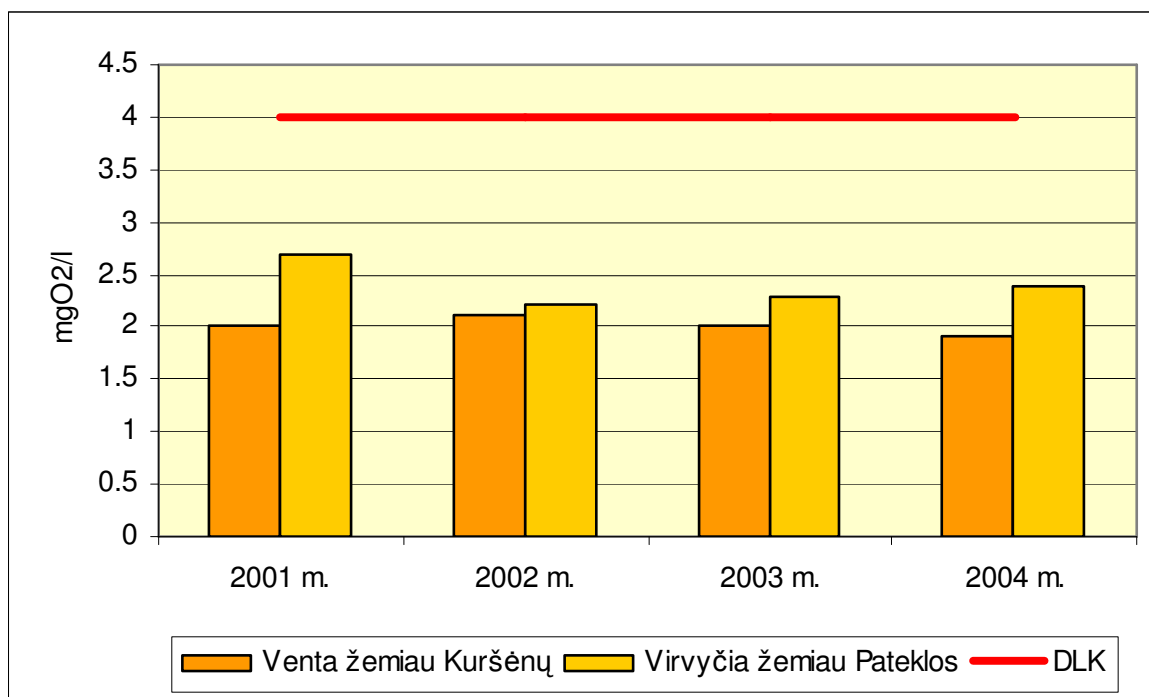
Pagrindinės paviršinio vandens kokybės problemos kyla dėl ežerų eutrofikacijos, upių vagų užaugimo ar jų numelioravimo žemės ūkio rajonuose, pernelyg didelio nuotekų į mažesnius upelius kiekio, taršos iš gyvenamųjų namų ar rajonų, neprijungtų prie centralizuotos nuotekų surinkimo sistemos, mažo nuotėkio upėse vasarą (*Aplinkos būklė, 2004 m.*).

Akmenės rajone iki 2005 m. buvo 2 valstybinio upių monitoringo stebėjimo stotys: Venta žemiau Kuršėnų ir Virvyčia žemiau Pateklos. 2005 m. buvo tiriamos jau 3 upės (Dabikinė, Vadakstis bei Venta) 7 vietose.

Išanalizavus 2001 – 2004 m. Akmenės rajone tekančių upių vandens kokybės duomenis pagal biologinius parametrus (dugno makrobestuburius) pastebėta, kad ji smarkiai nekito ir buvo vidutinė (vanduo vidutiniškai užterštas). Biotinio indekso vertė, pagal kurią yra vertinama upių vandens kokybė, skirtingais metais tirtose upėse kito nuo 3 (smarkiai užterštas, 2003 m. Virvytėje žemiau Pateklos) iki 7 (geras, 2004 m. Ventoje žemiau Kuršėnų).

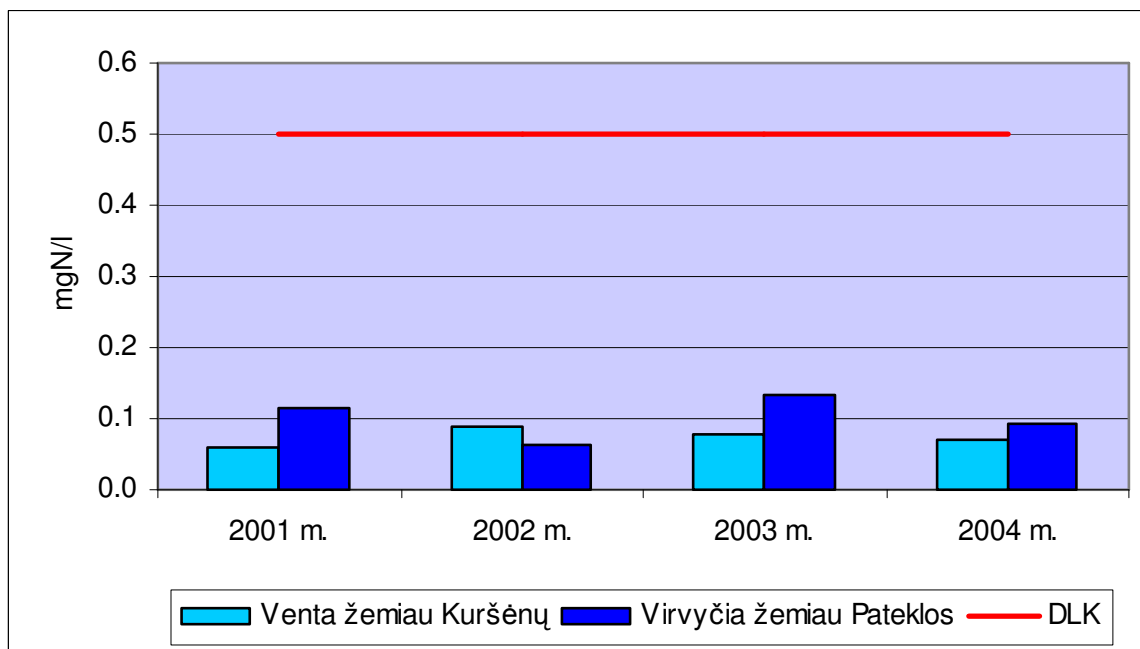
Pagal įvairius cheminius parametrus Akmenės rajone tekančių upių vandens kokybė taip pat buvo stabili ir kito nežymiai.

Ištirpusio deguonies koncentracija 2001 – 2004 m. Virvytės bei Ventos upėse svyravo nuo 9,7 iki 10,3 mg/l, vandens prisotinimas deguonimi taip pat buvo geras ir svyravo nuo 84 % iki 93 %. Biocheminis deguonies suvartojimas per 7 paras buvo neaukštas ir tirtose upėse neviršijo didžiausios leistinos koncentracijos (toliau - DLK) (**1.9. pav.**).

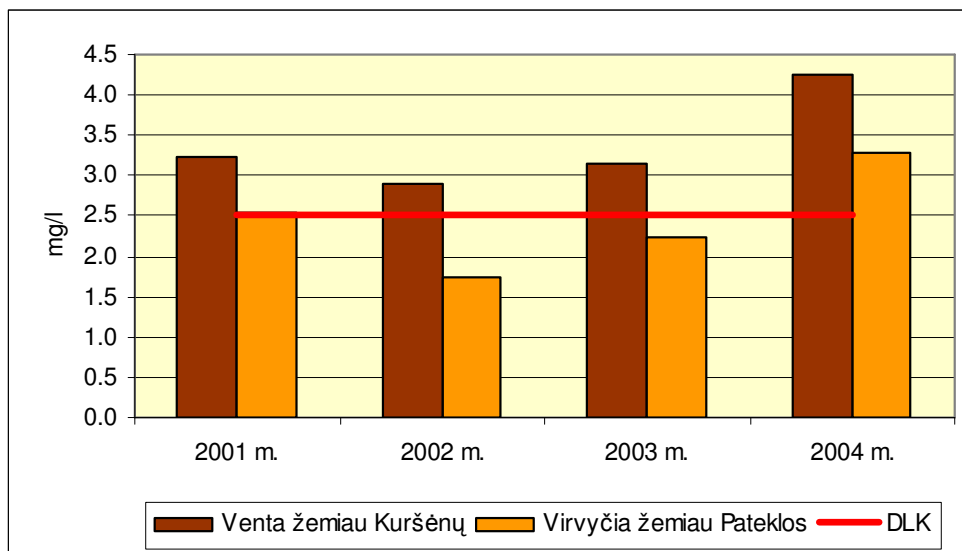

1.9. pav. Biocheminis deguonies suvartojimas Ventos ir Virvytės upėse 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

2001 – 2004 m. Virvytės bei Ventos upėse stebėtos didesnės kai kurių azoto junginių koncentracijos. Nors amonio azoto (NH₄-N) koncentracijos neviršijo DLK (**1.10. pav.**), bendrojo azoto (N bendras) kiekiai tirtose upėse buvo kiek aukštesni (**1.11. pav.**).

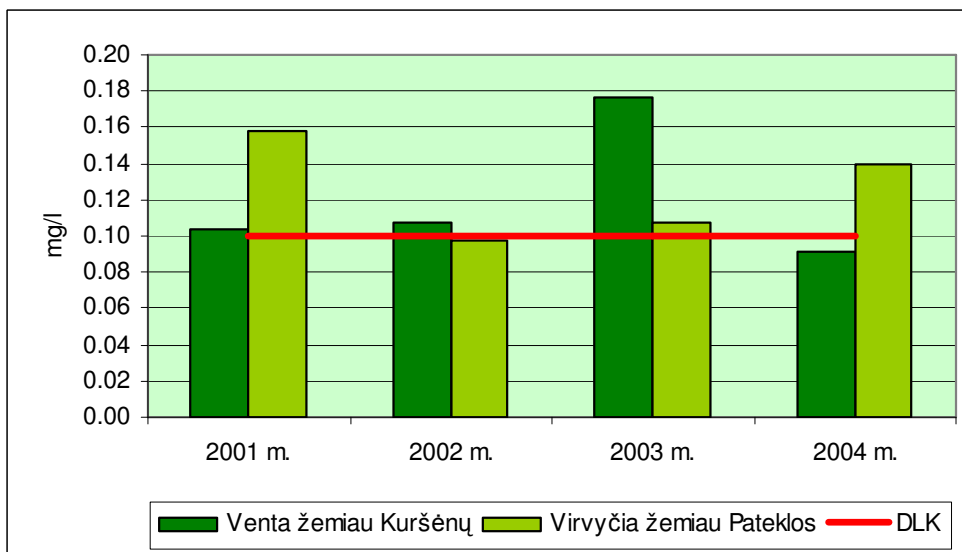

1.10. pav. Amonio azoto koncentracijos Ventos ir Virvytės upėse 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

1.11. pav. Bendrojo azoto koncentracijos Ventos ir Virvytės upėse 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

Ventos upėje nustatytos bendrojo azoto koncentracijos 2001 – 2004 m. viršijo DLK. Bendrojo fosforo kiekiai tirtose upėse skirtingais metais svyravo nuo 0,091 iki 0,176 mg P/l ir dauguma atvejų viršijo paviršinio vandens telkiniams nustatytas normas (**1.12. pav.**).

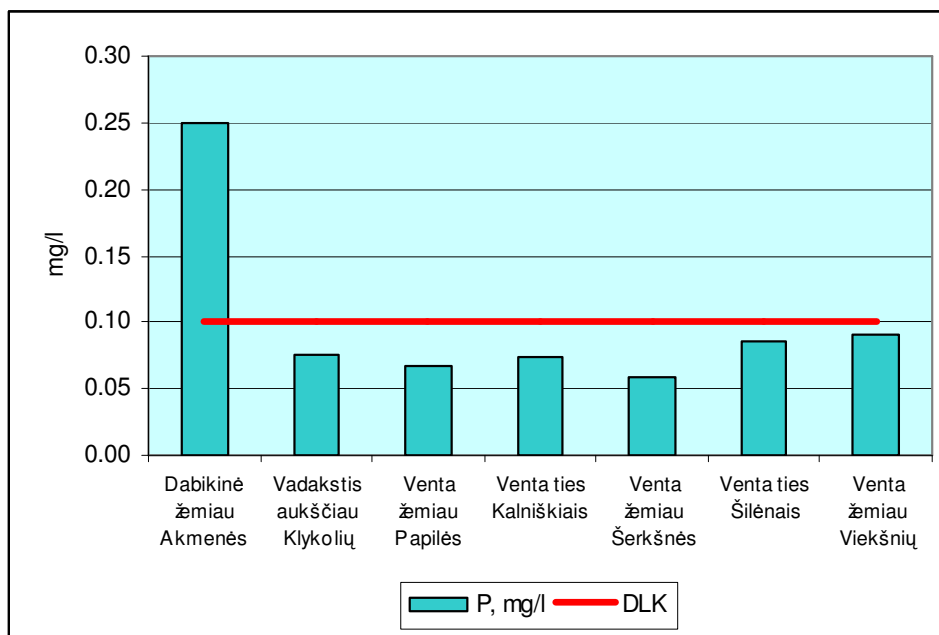
1.12. pav. Bendrojo fosforo koncentracijos Ventos ir Virvytės upėse 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

2005 m. pradėtos tirti kitos Akmenės rajone esančios upės bei atskiros jų vietos: Dabikinė žemiau Akmenės, Vadakstis aukščiau Klykolių, Venta žemiau Papilės, Venta ties Kalniškiais, Venta žemiau Šerkšnės, Venta ties Šilėnais.

Pagal gautus tirtų įvairių cheminių parametru duomenis matyti, kad ištirpusio deguonies koncentracijos skirtingose upėse svyravo nuo 6,5 (Dabikinėje) iki 9,9 (Ventoje žemiau Papilės) mg

O₂/l, o prisotinimas deguonimi visose upėse bei jų tyrimų vietose buvo labai aukštas (išskyrus Dabikinėje) ir svyravo nuo 92 iki 111 %. Biocheminio deguonies suvartojimas per 7 paras nei vienoje upėje neviršijo DLK ir svyravo nuo 0,8 (Ventoje žemiau Papilės) iki 2,7 (Dabikinėje) mg O₂/l.

Azoto junginių koncentracijos visose tyrimų vietose neviršijo nustatytos DLK, o štai bendrojo fosforo koncentracijos kai kuriose tyrimų vietose buvo kiek aukštesnės ir DLK viršijo net 2,5 karto (**1.13. pav.**).

1.13. pav. Bendrojo fosforo koncentracijos Dabikinės, Vadaksties bei Ventos upėse 2005m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

1.12. Oro kokybė

Atmosferos teršimas iš stacionarių taršos šaltinių

Išmetamos į atmosferą šiltnamio efektą sukeliančios dujos ir teršalai tebėra viena didžiausių visuotinių aplinkosaugos problemų. Daugeliui oro teršalų būdinga tai, kad jie gali išlikti aplinkos ore gana ilgą laiką, o oro masės juos perneša toli nuo kilmės šaltinių. Dėl oro taršos keičiasi klimatas, prastėja miestų oro kokybė, susidaro troposferos ozonas, rūgštėja dirvožemis ir paviršinis vanduo, vyksta vandens telkinių eutrofikacija. Vienas iš darnaus vystymosi prioritetų oro srityje – mažinti pagrindinių ūkio šakų poveikį aplinkai ir žmogaus sveikatai, švelninti klimato kaitos padarinius.

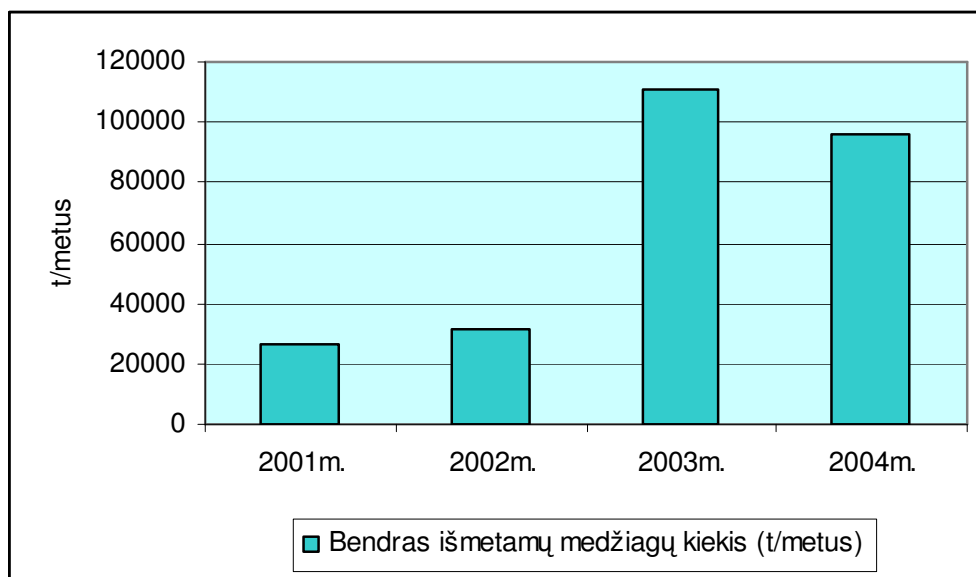
Lietuvos miestų ir pramonės centrų oro kokybė daugiausia priklauso nuo vietinių taršos šaltinių – transporto, energetikos, pramonės įmonių išmetamų teršalų. Todėl daugiausia pastangų siekiant gerinti miestų oro kokybę yra skiriama šių sektorių išmetamų teršalų kiekiui mažinti (*Aplinkos būklė, 2004*).

Teršalų išmetimo į aplinkos orą apskaitą Akmenės rajone skirtingais metais vykdė 13 - 17 įmonių. Šių įmonių stacionariuose taršos šaltiniuose susidarė 26202,698 - 110771,289 tonų/metus teršalų, iš kurių sugaudyta ir utilizuota 23874,17 - 107708,157 tonų/metus, o 2825,775 - 3524,632 tonų/metus pateko į aplinkos orą (**1.12. lentelė**).

1.12. lentelė. Išmestų iš stacionarių taršos šaltinių, utilizuotų bei patekusių į aplinkos orą teršalų kiekiai Akmenės rajone 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

	Bendras išmetamų medžiagų kiekis (t/metus)	Pateko į valymo įrenginius (t/metus)	Sugaudyta ir utilizuota (t/metus)	Pateko į atmosferą (t/metus)
2001m.	26202,698	23874,17	23376,923	2825,775
2002m.	31635,117	29012,656	28528,778	3106,339
2003m.	110771,289	107708,157	107246,657	3524,632
2004m.	96219,215	93491,529	92966,409	3252,806

Didžiausias išsiskyręs teršalų kiekis Akmenės rajono aplinkos ore nustatytas 2003m., mažiausias – 2001m. Pagal turimus duomenis pastaraisiais metais matyti išmetamų medžiagų iš stacionarių taršos šaltinių didėjimo tendencija (**1.14. pav. Teršalų emisija, išmesta į atmosferą Akmenės rajone 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)**)

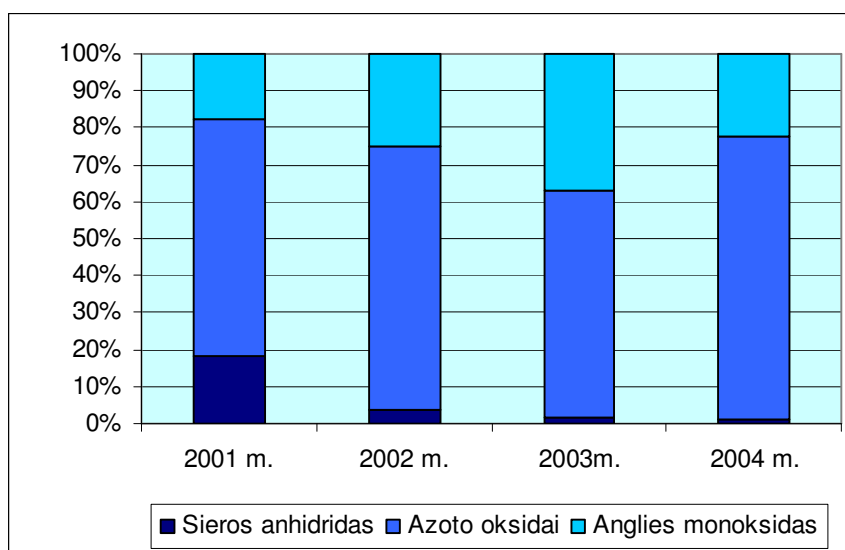

1.14. pav. Teršalų emisija, išmesta į atmosferą Akmenės rajone 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

Per 2001m. - 2004m. Akmenės rajone į aplinkos orą pateko 2825,775 - 3524,632 tonų/metus neišvalytų teršalų. Didžiausią šių teršalų dalį sudarė dujinės medžiagos, kurių tarpe dominavo azoto oksidai (**1.13. lentelė**), (**1.15.paveikslas**).

1.13. lentelė. Į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų (nepatekusių į valymo įrenginius) medžiagų struktūra Akmenės rajone 2001-2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

	Bendras išmetamų medžiagų kiekis (t/metus)	Viso kietų medžiagų (t/metus)	Viso dujinių medžiagų (t/metus)	Sieros anhidridas (t/metus)	Azoto oksidai (t/metus)	Anglies monoksidas (t/metus)
2001m.	2825,775	618,301	2207,474	386,375	1370,783	376,375
2002m.	3106,339	633,431	2472,908	93,290	1713,997	606,553
2003m.	3524,632	610,578	2914,054	38,907	1757,877	1044,809
2004m.	3252,806	705,162	2547,644	23,166	1893,313	550,911

1.15. pav. Išmetamų dujinių medžiagų struktūra Akmenės rajone 2001 – 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

Išanalizavus ketverių metų duomenis matyti, kad kasmet mažėjo sieros anhidrido kiekiai. Šių sieros junginių koncentracija per pastaruosius du dešimtmečius nuolat mažėjo daugelyje Europos regionų, pakeitus energijai gaminti naudojamo kuro rūšį. Pastarųjų metų stebėjimų duomenys rodo, kad ir kituose Lietuvos miestuose sieros anhidrido koncentracija taip pat buvo nedidelė ir kasmet mažėjo, o taip pat neviršijo ekosistemų apsaugai nustatytos metinės ribinės vertės.

1.13. Atliekos

Atliekos apibrėžiamos kaip bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių juos turintys atsikrato, nori ar privalo atsikratyti. Europos sąjungos teisės aktai nustato atliekų tvarkymo principus bei prioritetus ir reikalauja imtis reikiamų priemonių bei užtikrinti, kad atliekos būtų tvarkomos nesukeliant grėsmės žmonių sveikatai ir nenaudojant aplinkai galinčių pakenkti procesų ar metodų.

Pagal atliekų susidarymo specifiką Lietuvoje išskirtos dvi pagrindinės jų tvarkymo sistemos: gamybos atliekų ir savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos. Pirmoji apima gamybos proceso metu susidarančias atliekas, kurių tvarkymą turi apibrėžti gamtos išteklių naudojimo arba taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai. Savivaldybių atliekų tvarkymo sistema apima komunalines ir kitas savivaldybių teritorijoje susidariusias atliekas, kurios nepatenka į gamybos atliekų tvarkymo sistemą. Ūkio subjektai privalo tvarkyti gamybos atliekas, tarp jų ir pavojingas, laikydamiesi bendrųjų atliekų tvarkymo sistemos principų ir bendradarbiaudami su savivaldybių organizuojamomis komunalinių atliekų tvarkymo sistemomis. Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, kuri organizuoja atitinkamoje teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o savivaldybių teritorijų gyventojai ir jose esantys ūkio subjektai privalo naudotis šia sistema (*Aplinkos būklė, 2004*).

Akmenės rajone 2001 – 2004 m. buvo surinkta nuo 26858,42 iki 30658,09 tonų/metus įvairaus pobūdžio atliekų. 3 lentelėje yra pateikiamas visų Akmenės rajone surinktų atliekų sąrašas bei kiekis (tonomis/metus).

Iš 3 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad skirtingais metais buvo surenkamos skirtingo pobūdžio atliekos. Beje, didžiausią atliekų dalį sudarė mišrios komunalinės, statybinės ir griovimo bei geležies ir plieno atliekos. Ne visų tipų atliekos buvo tvarkomos jų surinkimo vietoje, dalis jų buvo išvežta į kitas savivaldybes.

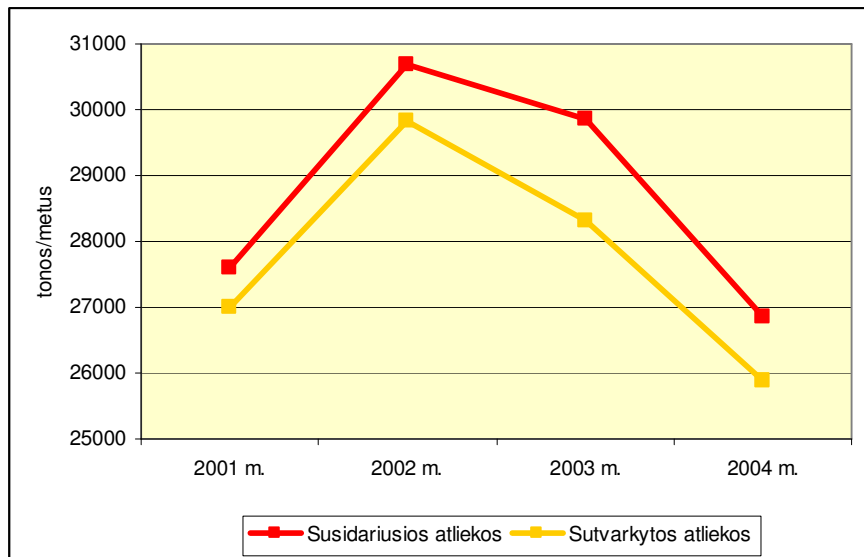
Akmenės rajone buvo tvarkomos juodųjų metalų šlifavimo ir tekinimo atliekos; variklio, pavarų dėžių alyvos, tepalų atliekos; absorbentai, filtrų medžiagos, pašluostės ir apsauginiai drabužiai; naudotos padangos; švino akumulatoriai; plytos; statybinės medžiagos asbesto pagrindu; maišytos statybinės ir griovimo atliekos; liuminescencinės lempos ir kitos atliekos su gyvsidabriu; mišrios komunalinės atliekos; komunalinių nuotėkų valymo dumblas; kitos dalelės ir dulkės bei kitos atliekos.

1.14. lentelė. Akmenės rajone susidariusių atliekų sąrašas bei kiekis tonomis/metus 2001 – 2004 m. laikotarpiu. (*Aplinkos apsaugos agentūra, 2005*)

Atliekų pavadinimas	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.
Išsiliejusi nafta		15,54		0,1
Dažų ir lako, kuriuose yra organinių tirpiklių ar kitų pavojingų cheminių medžiagų, atliekos				0,312
Ryškialų tirpalai		0,2	0,18	0,15
Fiksažų tirpalai		0,11	0,12	0,132
Kitos dalelės ir dulkės		20805	19725	16455
Kitos juodųjų metalų atliekos		0,5		94,38

Kitos spalvotųjų metalų atliekos		1	1	
Varis, bronzos, žalvaris		18	26	12,905
Aliuminis		56	16	34,161
Cinkas		1	1	
Geležis ir plienas			2095	612,385
Metallų mišiniai				0,827
Gyvulių audinių atliekos	52,98	114,54	113,632	
Balinimo tirpalai ir balinimo fiksažo tirpalai	0,55	0,27	0,27	0,25
Juodųjų metallų šlifavimo ir tekinimo atliekos	368,7	542,227	885,672	0,58
Variklio, pavarų dėžių alyvos, tepalai	3,12	0,726	4,321	1,23
Plastmasių atliekos			8,87	
Naftos produktų ir vandens separavimo dumblas			3,06	
Kiti halogeninti tirpikliai ir tirpiklių mišiniai			10,817	
Absorbentai, filtrų medžiagos, pašluostės ir apsauginiai drabužiai	3,5	3,3	4,057	0,094
Kitaip neapibūdintos atliekos			12,721	
Kita nenaudojama elektroninė įranga			0,43	0,018
Naudotos padangos	10,01	13,068	12,301	8,367
Švino akumuliatoriai	1,1	0,404	0,594	3,038
Ne metalurgijos procesų ir ugniai atsparios medžiagos				933,85
Plytos	730	471		
Statybinės medžiagos asbesto pagrindu	718	724	377	594
Maišytos statybinės ir griovimo atliekos	17136	1738	2030,2	2674,2
Cemento ir cemento šlako atliekos				8
Netinkami naudoti chemikalai ir vaistai	0,011	0,046		
Komunalinių nuotėkų valymo dumblas	571	461	461	
Kita plastmasė	0,083			0,16
Liuminescencinės lempos ir kitos atliekos su gyvsidabriu	0,359	0,159	0,01	0,165
Mišrios komunalinės atliekos	8009	5719	5863	5421,5
VISO SUSIDARIUSIŲ:	27604,413	30685,09	29852,255	26858,42
VISO SUTVARKYTA:	26986,413	29837,08	28322,913	25889,97

(1.16. pav.) parodytas bendras susidariusių ir sutvarkytų atliekų kiekis tonomis/metus. Iš paveikslo matyti ryški susidariusių atliekų mažėjimo tendencija.

1.16. pav. Susidariusių ir sutvarkytų atliekų kiekiai Akmenės rajone per 2001- 2004 m. (Aplinkos apsaugos agentūra, 2005)

2. NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS

2.1. Bendroji charakteristika ir raida

Nekilnojamasis kultūros paveldas sudaro esminę teritorijos estetiško ir rekreacinio potencialo dalį, vietos kultūrinio tapatumo pagrindą. Nors Akmenės rajono teritorijoje esančių kultūros vertybių kiekis ir tankis yra mažesnis nei vidutinis Lietuvoje, tačiau tinkama jo tvarkyba ir efektyvus naudojimas gali padėti žymiai pagerinti aplinkos kokybę.

Gamtinių landšaftų (žemėvaizdžių) atžvilgiu beveik visą rajono teritoriją sudaro moreninė lyguma, kurią tik vakariniame pakraštyje kerta ryškus Ventos upės slėnis (*Basalykas A. Lietuvos TSR kraštovaizdis. Vilnius: Mokslas, 1977*). Teritorijos raida atskleidžia, kad kraštovaizdžio geomorfologiniai ypatumai buvo nepalankūs kultūros paveldo išlikimui. Mažas teritorijos miškingumas, intensyvi ilgalaikė žemdirbystė bei sudėtinga, būdinga istoriniam paribio arealui raida tapo neigiamais veiksniais kultūros vertybių formavimesi.

Rajono istorijoje išsiskiria keli esminiai laikotarpiai. Etapas iki valstybės sukūrimo buvo susijęs su žiemgalių genčių formavimusi. Manoma, kad žiemgaliai nuo V a. gyveno visoje savivaldybės teritorijoje, išskyrus Virvytės ir Ventos upių atskirtą vakarų kampą (*Miškinis A. Šiaurės Lietuvos urbanistikos paveldas. Žiemgala 2003/2. http://www.ziemgala.lt/z/2003_02_02.html*). Žiemgalos lygumose nebuvo palankių geografinių ir istorinių sąlygų įsirengti piliakalnių, todėl jie yra reti, tačiau, manoma, yra buvę stipriais bendruomenių centrais (*Lietuvos archeologijos atlasas. I T. Vilnius: Briedis, 2004*). Iki Valakų reformos XVI a. viduryje toliau vyko spontaniškas miškingos teritorijos agrarizavimas. XVI a. viduryje susiklostė palankesnės sąlygos miestų plėtrai ir spartesniam ūkio augimui, tačiau jau XVII a. – XVIII a. pradžioje pasireiškė ūkio nuosmukis. Šiaurės karo metu buvo beveik sunaikinta XVI a. pradžioje įsikūrusi Akmenės gyvenvietė. Akmenės atsikūrimas vyko lėtai, nes XIX a. antrojoje pusėje nepalankiu veiksmu tapo ją aplenkęs geležinkelis, paskatinęs Papilės gyvenvietės augimą. XX a. tarpukario laikotarpyje rajono gyvenviečių plėtrą stabdė valstybės pasienio arealo statusas. Antrojo pasaulinio karo metu rajono gyvenvietės patyrė didelius nuostolius, buvo visiškai sunaikinti Klykoliai, beveik sugriauti Vegeriai, sugriauta ar sudeginta daugelis pastatų Kruopiuose, Papilėje, kitose gyvenvietėse.

Sovietiniame laikotarpyje kraštovaizdžio geomorfologiniai ypatumai, gamtinių iškasenų resursai įgalino sparčiai plėtoti stambiasklypę žemdirbystę, didelio masto statybas ir pramonę. Kolchozinių gyvenviečių kūrimo bei intensyvios ūkio plėtotos pasekmėje pakito kraštovaizdžio

struktūra, buvo sunaikinta daug vienkiemių, ikivalakinio kaimo relikto, žymią dalį autentiškumo prarado senieji miesteliai.

Pastarajame (nepriklausomybės) laikotarpyje yra tvarkomi reikšmingiausi nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, tačiau toliau mažėja kaimų gyventojų skaičius, nyksta saugomų objektų statuso neturintis etnoarchitektūros paveldas. Nepakanka lėšų restauruoti, atnaujinti ir tinkamai prižiūrėti daugelį į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašytų objektų.

2.1.1. Archeologijos paveldas

Savivaldybės teritorijoje yra 10 registruotų archeologinių vertybių, sąlyginai nedaug kitų Lietuvos savivaldybių archeologijos paveldo kontekste. Tik vienas objektas – Papilės I piliakalnis su gyvenvieta, yra registruotas kaip archeologinis kompleksas, tačiau integracijomis šio komplekso dalimis yra laikomi ir Papilės II piliakalnis bei Papilės pilkapynas. Dauguma registruotų archeologinių objektų rajono teritorijoje sudaro senovės laidojimo vietos – 5 kapinynai ir senkapis.

Svarbus vaidmuo kraštovaizdyje tenka Papilės ir Luokavos (Kerėžių, vad. Lokavos kalnu) piliakalniams. Istorine ir estetinė reikšmė išsiskiria Papilės I piliakalnis. Manoma, kad jis yra Papilės pilies – buvusio stambaus žiemgalių centro, kryžiuočių pulto 1339 ir 1359 m., vieta. Įkurtas kairiajame Ventos krante jos santakoje su bevardžiu upeliu, piliakalnis sudaro kompleksą su papėdės gyvenvieta ir yra siejamas su senkapiu, esančiu vakariau dešiniajame Ventos krante (*Lietuvos archeologijos atlasas. I T. Vilnius: Briedis, 2004*). Piliakalnio šlaitai statūs, iki 20 m aukščio, aikštelė didelė (56 m x 15 m), tačiau piliakalnio pylimai yra apardyti kapinių, kurios sunaikino ir kultūrinį sluoksnį.

Luokavos piliakalnis išsiskiria dydžiu ir kraštovaizdiniu potencialu, kuris tačiau nėra pakankamai panaudotas. Jo šlaitai taip pat siekia 20 m aukštį, tačiau yra nuardyti žvyruobių, geriau išlikę tik šiaurės vakarų dalyje. Papėdėje buvusi gyvenvietė ir senkapis sunaikinti.

Papilės II piliakalnis (Pašalpos kalnas) buvo suformuotas Ventos dešiniajame krante jos santakos su upeliu vietoje. Išlikusi piliakalnio dalis apardyta, spėjamas papildys apaugęs medžiais.

Dauguma archeologinių objektų yra nepakankamai ištirti. Archeologinių tyrimų duomenimis svarbūs yra vėlyvojo geležies amžiaus Kairiškių ir Balsių kapinynai. Kairiškių kapinynas yra tyrinėtas pastaraisiais metais, tačiau senovės laidojimo vietų paieška ir tyrimai tebėra labai aktualūs (*Ostašenkoviėnė V. Vėlyvieji šiaurės vidurio Lietuvos senkapiai. ISSN 1392-3781. Žiemgala 2005/2*) siekiant pilniau reprezentuoti ikikrikščioniškojo laikotarpio paveldą.

2.1.2. Urbanistikos paveldas

Šiuo metu į Kultūros vertybių registrą įtrauktų urbanistikos paveldo objektų Akmenės rajono teritorijoje nėra. Istorinių gyvenviečių, kurioms nėra suteiktas vertybės statusas, sklaida rajono teritorijoje panaši, kaip ir kitų Šiaurės Lietuvos savivaldybių teritorijoje, tačiau jų kultūrinės vertės ištyrtumas taip pat nėra pakankamas.

Laikytina, kad istorinės urbanistinės vertės požymiais pasižymi 5 rajono gyvenvietės: Akmenė, Klykoliai, Kruopiai, Papilė, Vegeriai (*Miškinis A. Šiaurės Lietuvos urbanistikos paveldas. Žiemgala 2003/2. http://www.ziemgala.lt/z/2003_02_02.html*), tačiau jų istorinė raida iki šiol nėra sistemiškai tyrinėta (*Miškinis A. Vakarų Lietuvos miestai ir miesteliai. I knyga. Vilnius: savastis, 2004*), nėra įvertinti pastarajame laikotarpyje įvykę kultūrinės vertės pokyčiai. Didžiausia istorine urbanistine verte šių gyvenviečių erdvių struktūroje pasižymi senosios prekybos aikštės (kvadratinės formos Papilės aikštė, trikampės formos Vegerių aikštė). Istoriniu kultūriniu ir gamtiniu estetiniu (rekreacinio turizmo) potencialu išsiskiria Papilė, kuri yra laikoma viena seniausių Žemaitijos gyvenviečių (*Akmenės rajono savivaldybės turizmo plėtros galimybių studija. Ataskaita. Klaipėdos universiteto regioninio planavimo centras, 2005*), išlaikiusi radialinę plano struktūrą. Jos urbanistinę vertę itin didina sąveika su saugomu archeologiniu kompleksu bei vietos istorinis kontekstas - sąryšis su Simono Daukanto asmenybe.

Ryški istorinė vertė taip pat būdinga Akmenės miestui. Jame išlikę atskiri senojo urbanistinio audinio fragmentai, vaizdinga gamtinė Dabikinės slėnio aplinka. Klykoliuose yra išlikę atskiri senojo plano, Kruopiuose, Vėgeriuose - istorinio plano ir apstatymo struktūros elementai. Atskiri etnoarchitektūrinė verte pasižymintys statiniai bei jų grupės yra išlikę Alkiškių, Kivylių kaimo gyvenvietėse, neturinčiose kultūros vertybių statuso.

2.1.3. Architektūros paveldas

Iš savivaldybės teritorijoje esančių į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašytų statinių kompleksų: kultūrinė verte išsiskiria Šiaudinės ir Akmenės bažnyčių kompleksai ir Paragių dvaro sodyba. Taip pat į registrą įtraukti reikšmingi pavieniai statiniai. 2 iš jų yra vandens malūnai su išlikusia autentiška technologine įranga: veikiantis Augustaičių k. ir buvusio malūno pastatas Rudiškių k., gyvenamieji namai Akmenėje ir Papilėje, Alkiškių k. evangelikų liuteronų bažnyčia, istoriniai administraciniai pastatai: Teismo pastatas Papilėje, Valsčiaus ir Pašto pastatai Kruopiuose, bei sovietinio istorizmo laikotarpio objektas - Naujosios Akmenės kultūros rūmai.

Architektūrinė istorinė verte pasižymi vienbokštė neogotikinė akmenų ir plytų mūro Akmenės Šv. Onos bažnyčia, pastatyta XX a. pradžioje, tačiau į Kultūros vertybių registrą šiuo metu tėra įtraukti joje esantys dailės kūriniai. Medinei Šiaudinės Švč. Mergelės Marijos bažnyčiai, statytai

1775 m., iš dalies atstatytai XX a. pradžioje, būdingas monumentalumas, neogotikinių ir liaudies architektūros formų darna (*Jankevičienė A. Sakralinė architektūra. Kn.: Lietuvos architektūros istorija. III T. Vilnius: Savastis, 2000*), ji sudaro ansamblį su tradicinės dviejų tarpinių sandaros medine koplyčia, autentiškumu pasižymi jos aplinka, tačiau šiam objektui taip pat nėra suteiktas kultūros vertybės statusas. Iš kitų savivaldybės teritorijoje esančių bažnyčių pastatų daliniu kultūrine verte išsiskiria Papilės šv. Juozapo bažnyčia. Alkiškių evangelikų liuteronų bažnyčios erdvės sandara, fasadų kompozicija būdinga romantinei, XIX a. Lietuvoje dažnai pasireiškusiai klasicizmo transformacijai, autentiškumu pasižymi bažnyčios aplinka.

Ryškia istorine memorialine verte pasižymi Dabikinės dvaro sodyba. Istorine memorialine ir etnoarchitektūrine verte išsiskiria ir Paragių dvaro sodyba – būdingas XIX–XX a. pr. planinės struktūros medinio dvaro ansamblis, kuriame išliko didžiaja dalimi autentiška planinė ir erdvinė struktūra bei pastatai: ponų namas (XIX a.), pirtis (1927 m.), daržinė, jauja. Kraštovaizdine verte kitų dvarų sodybų tarpe išsiskiria Kruopių ir Paragių dvarų parkai. Dvarų sodybose išlikę tradicinės etnoarchitektūros ir romantizmo architektūros stilistikos įtakotų ūkinių pastatų, tačiau jie sparčiai nyksta, daugelis senųjų statinių yra blogos fizinės būklės.

Savivaldybės teritorijoje nėra kaimo gyvenviečių, įrašytų į saugomų etnografinių kaimų sąrašą. Tačiau apsaugos režimas yra taikomas Ventos regioniniame parke esančioms senosioms kaimo gyvenvietėms (Viliošiams, Augustaičiams ir kitoms, kuriose yra išlikę senosios žemaičių etnokultūros sodybų elementų). Taip pat saugomi kiti šio parko teritorijoje esantys etnoarchitektūros objektai, senkapiai, vandens malūnų pastatai.

2.1.4. Monumentai

Dailės vertybės sudaro išskirtinai reikšmingą rajono kultūrinio potencialo dalį. Jo teritorijoje yra net 24 objektai, įrašyti į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą kaip saugomi monumentai. 2 koplytstulpiai ir 2 koplytėlės yra sutelkti saugomoje laidojimo vietoje - Kairiškių k. II-osiose senosiose kapinėse (Apžadų kapeliuose).

Dauguma registruotų nekilnojamųjų dailės vertybių reprezentuoja vietos etnokultūros tradiciją. Menine stiline verte išsiskiria 1930 m. Vinco Grybo sukurtas Simono Daukanto paminklas Papilėje. Jis iki šiol yra erdvinė aplinkos dominantė.

2.1.5. Laidojimo vietos

Laidojimo vietos yra gausiausia rajono teritorijoje esančių į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašytų vertybių grupė. Daugumą registruotų laidojimų vietų yra senosios kaimų kapinės.

Kultūros vertybės statusas taip pat yra suteiktas Akmenės, Papilės, Klykolių ir Vegerių žydų kapinėms, I ir II Pasaulinių karų karių kapinėms Akmenėje, Kruopiuose ir Alkiškėse. K. Kasakauskas yra saugoma laidojimo vieta, esanti Akmenės kapinėse, neturinčiose kultūros vertybės statuso.

Ansamblišku ir memorialine istorine verte išsiskiria Papilės kapinės. Jos XIX a. buvo įkurtos Papilės I piliakalnio, saugomo kaip archeologinė vertybė, teritorijoje. Joje taip pat yra į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašyti Simono Daukanto ir sovietinio teroro aukų kapai.

2.1.6. Įvykių vietos

Į įvykių vietų registrą įtrauktas tik vienas rajono teritorijoje esantis objektas – žydų žudynių vieta Dilbyčių kaime. Tai išskirtinės memorialinės reikšmės objektas, atspindintis buvusios gausios žydų bendruomenės genocido tragediją Antrojo pasaulinio karo metais.

2.1.7. Mitologijos objektai

Intensyvi ilgalaikė teritorijos agrarizacija įtakojo, kad į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą tėra įrašytas tik vienas rajone esantis mitologijos objektas – Alkos (Aukos) kalnas ir mitologinis akmuo. Tačiau šis darinys pasižymi išskirtine kultūrine verte. Tai autentiškoje aplinkoje išlikęs kompleksinis objektas, laikomas viena svarbesniųjų senųjų Lietuvos šventviečių (*Vaitkevičius V. Senosios Lietuvos šventvietės. Žemaitija. Vilnius: Diemedis, 1998*).

2.2. Teritorinė nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sklaida

Žymi dalis Savivaldybės teritorijos nekilnojamojo kultūros vertybių yra išsidėstę teritorijoje ne padrikai, o sutelkta jų sankaupos vietose. Tai žymiai padidina galimybes naudoti jas visuomenės reikmėms, ypač kultūriniam turizmui. Nustatant šiuos sankaupos arealus yra įvertintas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tarpusavio vizualinis kompozicinis bei istorinis semantinis sąryšingumas, atsižvelgta į atskirų vietovių istorinį kultūrinį ir estetinį kraštovaizdinį (gamtinį) potencialą. Glaudi teritorinė sąveika, būdinga sankaupos vietas sudarantiems paveldo objektams, padidina kiekvieno jų vertę, todėl šių arealų kultūrinė vertė yra didesnė, nei atskirų objektų verčių suma.

Nustatyta, kad ryškesni vertybių sankaupos arealai yra susiklostę didesniųjų rajono upių slėniuose ir prieslėniuose. Didžiausias ir kultūrine verte išsiskiriantis arealas yra susiformavęs vaizdingoje Ventos regioninio parko teritorijoje abipus Ventos upės tarp Papilės miestelio šiaurės vakaruose ir Krioklių kaimo pietryčiuose. Jame sutelkti išskirtinės reikšmės archeologijos ir architektūros paveldo objektai, memorialinės vietos.

Antrasis arealas, kuriame dominuoja archeologijos vertybės, taip pat yra susiklostęs Ventos regioninio parke siauroje jo teritorijos atšakoje Dabikinės upės slėnyje ir prieslėnyje. Tarp Ventos regioninio parko pietinės ribos ir Tryškių-Vieksnių kelio išskirtas trečiasis (Kairiškių) sankaupos arealas, kuriame dominuoja archeologijos vertybės. Ketvirtasis arealas išskirtas šiauriniame savivaldybės teritorijos pakraštyje (Lietuvos-Latvijos pasienyje) tarp Kivylių-Suginčių kelio ir Miežu-pio upės. Jame dominuoja archeologinės laidojimo vietos. Penktasis arealas apima Kruopių miestelį ir jo pietines prieigas. Čia sutelkti svarbūs architektūros, laidojimo, dailės paveldo objektai.

LR teritorijos bendrojo plano nekilnojamojo kultūros paveldo dalyje nustatyta, kad Akmenės savivaldybės teritorija priklauso didelio dvarų ir statinių problemiškumo arealui. Šio plano kultūros paveldo strateginių rajonų žemėlapyje, nustatančiame prioritетines vertybių sankaupas, jų vertę ir išsaugojimo perspektyvą, Akmenės rajonas skiriamas dalinio dvarų prioriteto ir dalinio statinių prioriteto arealui (*LR Seimo nutarimas Dėl LR teritorijos bendrojo plano 2002 m. spalio 29 d. Nr. IX-1154, Vilnius. Žin., 2002, Nr. 110-4852*).

1996 m. habil. dr. J. Bučo nustatyta, kad Akmenės savivaldybės teritorijoje vyrauja kolūkinio kraštovaizdžio komponentai su išlikusiais pavieniais kraštovaizdžio istorinių tipų elementais [10, 9.1.5. Istoriskai susiklostę kultūrinio kraštovaizdžio teritoriniai skirtumai]. Laikyta, kad pietrytiniame ir pietiniame savivaldybės teritorijos pakraštyje vyrauja stambiaelementis mišrus užstatymo struktūros istorinis tipas, susiklostęs XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje (su kupetinių gyvenviečių liekanomis), likusi teritorija yra praradusi ikisovietmečio gyvenviečių tinklo struktūros bruožus - joje vyrauja stambiaelementė centruota sovietmečio apgyvendinimo struktūra [10, 9.1.6. Vyraujantys užstatymo struktūros istoriniai tipai]. Iki XIX a. susiklosčiusių žemėnaudos ir žemėvaldos planinių formų aspektu savivaldybės teritorijos šiaurės vakarų dalis buvo skirta vyraujančiam stambiasklypiam langeliniam taisyklingam tipui [10, 9.1.7. Agrostruktūros istoriniai tipai]. Tačiau dėl pastarųjų dešimties metų laikotarpyje įvykusių žemės naudojimo pokyčių šiuo metu istorinės agrostruktūros požymiai tebėra ryškesni nuošalesnėse, statybai ir intensyviai žemdirbystei menkiau tinkamose vietose.

2.3. Nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimo tendencijos

Efektyvesne teritorine apsauga išsiskiria nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, esantys Ventos regioniniame parke. Pagal Parko apsaugos reglamentą Papilės mieste pastatai statomi ir rekonstruojami nekeičiant sklypų formos ir laikantis senosios architektūros (*Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas Dėl Ventos regioninio parko apsaugos reglamento patvirtinimo 2002 m. rugpjūčio 10 d. Nr. 434, Vilnius, str. 32.3*). Nustatyti apsaugos reikalavimai iš esmės nekeisti

susiklosčiusios planinės struktūros, vertingų gamtos ar kultūros elementų, numatyti būdus jiems išryškinti ar atkurti prarastiems.

Svarbiausieji Savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo objektai yra įtraukti į LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą (kultūros paveldo objektų sąrašus) (*Kultūros paveldo centro Kultūros vertybių registrų informacinė sistema "Voruta"*, <http://195.182.67.68/registrai/>, 2006 05 10 duomenys). Šiuo metu vyksta Registro sąrašų tikslinimas. Tačiau dabartinė Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo įstatyminė bazė ir jo apskaitos būklė neatitinka realių nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos uždavinių ir galimybių. Objekto įtraukimas į Registrą laikomas tik pirminiu jo apsaugos etapu, nesudarius saugojimo sutarties su objekto valdytoju, neskiriant lėšų tvarkymui ir priežiūrai objektas gali būti sunaikintas (*Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas*, Žin., 2004, Nr. 153-5571). Itin problemiška tampa iki 1940 m. sukurtų objektų, neįtrauktų į saugomų objektų sąrašus, išlikimo perspektyva.

Pastaraisiais metais tvarkyti išskirtinės vertės rajono kultūros paveldo objektai. Restauruotas S.Daukanto muziejus, Paragių dvaro rūmai, Dabikinės dvaro ir kiti kultūrine verte pasižymintys pastatai. 2005 m. tvarkyta dalis Nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašė esančių monumentų ir statinių, Paragių dvaro parkas, Akmenės karių ir Kairiškių kaimo ir kitos senosios kapinės, monumentas "Darbininkas" Naujojoje Akmenėje. Tačiau daugelyje dvarų sodybų tebėra avarinės ir blogos būklės gyvenamųjų ir ūkinių pastatų, nepakankamai tvarkomi vertingi dvarų parkai (Kruopių).

Nepakanka lėšų archeologijos objektų tvarkybai. Visų piliakalnių šlaitai tebėra apardyti. Papilės I piliakalnis apaugęs lapuočiais, Papilės II piliakalnis – jaunuolynu, Lokavos piliakalnis – pušimis. Papilės II piliakalnio aikštelė ir Lokavos papėdės gyvenvietė dirvonuoja. Galimai ryškus vizualinis piliakalnių vaidmuo lygumų kraštovaizdyje nepakankamai išryškintas.

Efektyvesnei kompleksinių kultūros paveldo darinių (dvarų sodybų) apsaugai trukdo jų privatizavimas dalimis ir kitos iki šiol besitęsiančios privatizavimo problemos.

Vienu svarbiausių neigiamu apsaugos veiksniu yra tai, kad iki šiol nėra sukurta teisinio ir finansinio mechanizmo, skatinančio vietos bendruomenių aktyvesnį dalyvavimą kultūros paveldo objektų apsaugoje bei įgalinančio saugomų objektų savininkams kompensuoti išlaidas restauravimo darbams ir tinkamai objektų priežiūrai.

2.4. Išvados

1. Akmenės rajono nekilnojamas kultūros paveldas pasižymi archeologine, istorine, architektūrine ir menine verte. Laidojimo vietos ir monumentai yra gausiausi rajono teritorijoje esantys objektai, įtraukti į Kultūros vertybių registrą. Tačiau registras nepilnai atspindi kultūros paveldo objektų vertę, ypač pastaraisiais metais įvykusius jos pokyčius.

2. Svarbiausieji kultūros paveldo objektai yra susiję su pagrindiniais teritorijos istorinės raidos etapais:

- a) archeologijos – su Žiemgalių istorinių centrų formavimusi,
- b) architektūros – su XIX a.-XX a. pradžios dvarų sodybų kūrimusi, katalikų bažnyčios stiprėjimu, gamybos technologijų plėtra,
- c) dailės – su XIX a.-XX a. pirmosios pusės etnokultūros raiška.

3. Reikšmingiausieji kultūros vertybių sankaupos arealai yra lokalizuoti vaizdingame gamtiniame kraštovaizdyje, dauguma – upių slėniuose bei paslėniuose, ir yra laikytini esmine rajono kultūrinio ir rekreacinio potencialo dalimi.

4. Didžiausią grėsmę rajono nekilnojamojo kultūros paveldo vertei kelia menkas saugojimo darbų finansavimas, etnoarchitektūros nykimas, nepakankamas objektų pritaikymas kultūriniam turizmui, statinių kompleksų (dvarų sodybų) privatizavimas atskirais objektais, teisinių prielaidų efektyviai apsaugai nebuvimas, tradicinių kaimo bendruomenių mažėjimas, saugojimo darbų finansinio kompensavimo mechanizmo nebuvimas.

2.5. Nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai

2.5.1. Archeologijos vertybės

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1A	A578 K P	Piliakalnis su gyvenvieta	Papilės	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.		Archeologinė, kraštovaizdinė
	A578 K 1P	Piliakalnis	-	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.		”

	A578 K 2P	Gyvenvietė	-	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.		Archeologinė
2A	A579 P	Piliakalnis	Papilės piliakalnis II, vad. Pašalpos kalnu	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.		Archeologinė, krašto-vaizdinė
3A	A577 P	Kapinynas	Papilės	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.		Archeologinė
4A	A576 P	Piliakalnis	Luokavos, Kerėžių piliakalnis, vad. Lokavos kalnu	Šiaulių aps., Akmenės r.,		Archeologinė, krašto-vaizdinė
5A	A580 P	Kapinynas	Vegerių	Šiaulių aps., Akmenės r., Vegerių k.	2,6 km į š. nuo Luokavos, Kerėžių piliakalnio, vad. Lokavos kalnu, 1,8 km į r.p.r. nuo Naujosios Akmenės-Aucės kelio, 1,3 km į p.r. nuo Vegerių k. kapinių ir 0,55 km į š.v. nuo Miežupio deš. kranto, į š. nuo kelio, jungiančio Vegerius su Lietuvos-Latvijos siena, į š. ir v. nuo Vegerių k. kapinių ir kapinės.	Archeologinė
6A	A573	Kapinynas	Balsių	Šiaulių aps., Akmenės r., Balsių k.		”
7A	A574 P	Kapinynas	Būriškių	Šiaulių aps., Akmenės r., Būriškių k.	2.65 km į p.r. nuo Papilės piliakalnio su gyvenviete, 1,4 km į p.v. nuo Šiaulių-Mažeikių geležinkelio, taip pat kryptimi 1,3 km nuo Kuršėnų-Papilės kelio ir 0,9 km nuo Girelės miško, 0,9 km į r. nuo Biliūniškių-Daubiškių kelio ir 0,25 km į š.r. nuo Gumbakių k. kapinių, į š.v. nuo Būriškių k. kapinių ir kapinės, Ventos deš. krantas, buv. Būriškių k.	”
8A	A1900	Kapinynas	Kairiškių	Šiaulių aps., Akmenės r., Kairiškių k.	0,85 km į p. nuo Tryškių-Viekšnių ir Papilės kelių sankryžos, 0,8 km į p., p.v. nuo Pesčio ir Uogio santakos ir 0,1 km į š., š.r. nuo Ventos deš. kranto, į v. nuo Tryškių-Viekšnių kelio.	”

9A	AR26	Piliakalnis, vad. Pilale		Šiaulių aps., Akmenės r., Viliošių k.		Archeologinė, kraštovaizdinė
10A	AR25	Senkapis		Šiaulių aps., Akmenės r., Klyšių k.		”

2.5.2. Statinių kompleksai

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1G	G41 K	Švč. M. Marijos parapiinės bažnyčios kompleksas		Šiaulių aps., Akmenės r., Šiaudinės k.	Kaimo p. dalis, prie kelio Papilės-Tryškiai.	Architektūrinė, istorinė
	G41 K 1	Švč. M. Marijos bažnyčia		Šiaulių aps., Akmenės r., Šiaudinės k.		”
	G41 K 2	Varpinė		Šiaulių aps., Akmenės r., Šiaudinės k.		”
2G	G474 K	Bažnyčios statinių kompleksas	Akmenės Šv. Onos	Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenė S. Kasakausko 5	Miesto centr. dalis, 0,35 km. į r. nuo Dabikinės u.	Architektūrinė, istorinė
	G474 K 1	Bažnyčia	Šv. Onos	Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenė S. Kasakausko 5	Senoji Akmenė, bažnyčios šventoriaus centre.	”
	G474 K 2	Tvora su vartais	Šventoriaus tvora su vartais, varteliais ir Kryžiaus kelio koplytėlėmis	Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenė	Šventoriaus tvora su vartais, varteliais ir Kryžiaus kelio koplytėlėmis supa šventorių iš visų pusių.	”
3G	G100 K	Dvaro sodyba	Paragių	Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.	0,3 km į p. nuo Papilės-Tryškių kelio.	Istorinė, architektūrinė, kraštovaizdinė
	G100 K 1	Ponų namas		Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.		-
	G100 K 2	Klėtis		Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.		-
	G100 K 3	Pirtis		Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.		-
	G100 K 4	Daržinė		Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.		-
	G100 K 5	Jauja		Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.		-

	G100 K 6	Parkas		Šiaulių aps., Akmenės r., Paragių k.		-
4G	IP159	Kruopių buv. dvaro sodybos fragmentai		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių k.	Dvaras yra Kruopių k. centrinėje dalyje.	Architektūrinė
5G	IP158	Klaišių buv. dvaro sodybos fragmentai		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių k.	Dvaras yra k. p.v. dalyje, 300 m. į š.r. nuo pralaidos per Pragalno upelį kelyje Kruopiai-Šemetaičiai	”
6G	IP153	Kairiškių buv. dvaro 1 sodybos fragmentai		Šiaulių aps., Akmenės r., Kairiškių k.	Dvaras yra 1km. į r. nuo Kairiškių mokyklos	”
7G	IP157	Keidų buv. dvaro sodybos fragmentai		Šiaulių aps., Akmenės r., Keidų k.	Dvaras yra prie kelio Naujoji Akmenė-Pakalniškiai	”
8G	IP160	Buv. dvaro sodybos fragmentai Medemrodėje		Šiaulių aps., Akmenės r., Agluonų k.	Dvaras yra 200m. nuo kelio Naujoji Akmenė-Agluonai	”
9G	IP151	Dabikinės buv. dvaro sodybos fragmentai		Šiaulių aps., Akmenės r., Dabikinės k.	Dvaras yra Dabikinės k. v. pakraštyje, 120 m. į p. nuo kelio Akmenė- Naujoji Akmenė, Dabikinės upelio p. krante	”
10G	IP156/At, LA413/449	Kapėnų buv. dvaro sodybos fragmentai		Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės sen., Kapėnų k.	Dalis dvaro yra Mažeikių r. Viešnių sen.	”

2.5.3. Statiniai

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1S	S32 K	Vandens malūnas su technologine įranga		Šiaulių aps., Akmenės r., Augustaičių k.		Architektūrinė, technologinė, istorinė
	S32 K 1	Vandens malūnas		Šiaulių aps., Akmenės r., Augustaičių k.		-
	S32 K 2	Technologinė įranga		Šiaulių aps., Akmenės r., Augustaičių k.		-
2S	S33	Vandens malūnas		Šiaulių aps., Akmenės r., Rudikių k.	Ant Ventos upės kairiojo	-

					kranto	
3S	S6	Namas		Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenė, K. Kasakauskio 11		Istorinė
4S	S399	Namas		Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl., J. Basanavičiaus 17		”
5S	S875	Kultūros rūmai		Šiaulių aps., Akmenės r., Naujoji Akmenė, Nepriklausomybės al. 25	Miesto centr. dalis.	Architektūrinė
6S	IP1091	Evangelikų liuteronų bažnyčia		Šiaulių aps., Akmenės r., Alkiškių k.		Architektūrinė, istorinė
7S	LA413/315	Kampinis gyvenamasis namas (XX a. I pusė)		Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenės sen., K. Kasakauskio g. 18,		”
8S	LA413/307	Buv. teismo pastatas (XX a. I pusė)		Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės sen., Papilės mstl., Nepriklausomybės g. 94		”
9S	LA413/475	Buv. valsčiaus pastatas (XIX a.)		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių sen., Kruopių k.		”
10S	LA413/476	Buv. Lietuvos pašto pastatas (1932 m.)		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių sen., Kruopių k.		”

2.5.4. Laidojimo vietos

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1L	L1251	Senosios kapinės	Agluonų k. pirmosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Agluonų k.	Kaimo r. dalis, 90 m į v. nuo Agluonos u.	Istorinė
2L	L1252	Senosios kapinės	Agluonų k. antrosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Agluonų k.	Kaimo r. dalis, 80 m į v. nuo Agluonos u.	
3L	L1370 K	Senosios kapinės	Medemrodės k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Agluonų k.	Kaimo š. dalis, 0,41 km į š.r. nuo Akmenės-Laižuvos ir į Suginčius kelių kryžkelės, 0,14 km į p.r. nuo Agluonų - Suginčių kelio.	”
	L1370 K 1	Senosios kapinės		Šiaulių aps., Akmenės r., Agluonų k.	Kaimo š. dalis, 0,41 km į š.r. nuo Akmenės-Laižuvos ir į Suginčius kelių kryžkelės, 0,14 km į p.r. nuo Agluonų - Suginčių kelio.	”
	L1370 K 2	Kapas	V. Zubovo	Šiaulių aps., Akmenės r.,	Kapinių p.v. dalis.	”

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

				Agluonų k.		
4L	L1253	Senosios kapi- nės	Gailaičių k., vad. Švedų kapinėmis	Šiaulių aps., Akmenės r., Gailaičių k.	Kaimo š.v. dalis, 0,2 km į š. nuo Bradaulio u., 10 m į r. nuo Akmenės-Agluonų kelio.	”
5L	L1254	Senosios kapi- nės	Lygeikių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Lygeikių k.	Kaimo v. dalis, 0,17 km į p.r. nuo Akmenės- Agluonėnų ir Ivanauskių- Mažulių kelių kryžkelės, 40 m į r. nuo Akmenės- Agluonėnų kelio.	”
6L	L1255	Senosios kapi- nės	Viliošių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Viliošių k.	Kaimo š.v. dalis, 0,31 km į p. nuo Akmenės- Daubiškių kelio, 20 m į p. nuo Dabikinės u.	”
7L	L1256	Senosios kapi- nės	Jučių, Žiope- lių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Žiopelių k.	Kaimo š.v. dalis, 0,32 km į v. nuo Laižuvos- Agluonų kelio, 0,18 km į š.v. nuo Prūdupo u.	”
8L	L1257	Senosios kapi- nės	Apušroto k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Apušroto k.	1,97 km į p.r. nuo Kruo- pių-Spaigių kelio, 1,11 km į p. nuo Gervės u.	”
9L	L1258	Senosios kapi- nės	Dovydžių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Dovydžių k.	Kaimo p. dalis, 40 m į p. nuo Kruopių-Šakynos kelio.	”
10L	L1359 K	Senosios kapi- nės	Kruopių mstl., vad. Laisva- manių kapi- nėmis	Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių mstl.	Miestelio v. dalis, į p. nuo Kruopių-Papilės kelio.	”
	L1359 K 1			Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių mstl.	Miestelio v. dalis, į p. nuo Papilės-Kruopių kelio.	”
	L1359 K 2	Kapas	M. Kuprevi- čiaus	Šiaulių aps., Akmenės sav., Kruopių mstl.	Kapinių centr. dalis	”
11L	L1259	Senosios kapi- nės	Laumėnų I k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Laumėnų I k.	Kaimo š.r. dalis, 1,9 km į š.r. nuo Kruopių-Šakynos kelio, 1,2 km į p. nuo Pu- supio u.	”
12L	L1260	Senosios kapi- nės	Narbūčių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Narbūčių k.	Kaimo š. dalis, 1 km į p.r. nuo Naujosios Akmenės- Žagarės ir į Narbūčius kelių kryžkelės, 0,21 km į r. nuo Kruopių-Narbūčių kelio.	”
13L	L1361	Senosios kapi- nės	Pleikių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Pleikių k.	Kaimo p. dalis, 50 m į r. nuo kelio iš Pleikių į Nau- josios Akmenės-Žagarės kelia.	”
14L	L1360	Senosios kapi-	Saunorių I k.	Šiaulių aps.,	Kaimo r. dalis, į p. nuo	”

		nės		Akmenės r., Saunorių I k.	Kruopių-Papilės kelio.	
15L	L1261	Senosios kapi- nės	Spaigių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Spaigių k.	Kaimo š.v. dalis, 0,85 km į š.v. nuo Kruopių-Spaigių kelio, 0,17 km į š. nuo Gervės u.	”
16L	L1262	Senosios kapi- nės	Šapnagių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Šapnagių k.	Kaimo p.v. dalis, 0,4 km į v. nuo kelio iš Šapnagių į Naujosios Akmenės- Žagarės kelią, 0,3 km į š.v. nuo Dabikinės u.	”
17L	L1358	Senosios kapi- nės	Šliupščių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Šliupščių k.	Kaimo š. dalis, 1,13 km į š. nuo Beržupio u., 0,12 km į p. nuo Krūties u.	”
18L	L1263	Senosios kapi- nės	Viešučių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Viešučių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,25 km į p. nuo Lietuvos-Latvijos sienos, 0,11 km į š. nuo Minkių-Viešučių kelio.	”
19L	L1264	Senosios kapi- nės	Baublių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Baublių k.	Kaimo š. dalis, 0,55 km į š.v. nuo Pragalvio u., 60 m į v. nuo Baublių-Kruopių kelio.	”
20L	L1265	Senosios kapi- nės	Draginių k. pirmosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Draginių k.	Kaimo p. dalis, 0,98 km į p. nuo Papilės-Dauginčių kelio, 10 m į r. nuo Egle- sio u.	”
21L	L1266	Senosios kapi- nės	Draginių k. antrosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Draginių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,13 km į š. nuo Pragalvio u., 60 m į š. nuo Papilės-Dauginčių kelio.	”
22L	L1267	Senosios kapi- nės	Kairiškių k. pirmosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Kairiškių k.	Kaimo v. dalis, 80 m į š.r. nuo Virvyčios u., 20 m į v. nuo Vieksnių-Kairiškių kelio.	”
23L	L1268	Senosios kapi- nės	Kairiškių k. antrosios, vad. Apžadų kape- liais	Šiaulių aps., Akmenės r., Kairiškių k.	Kaimo š. dalis, 1,58 km į š.r. nuo Vieksnių- Kairiškių kelio, 1,1 km į r. nuo Uogio u.	”
24L	L1269	Senosios kapi- nės	Kalniškių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Kalniškių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,51 km į p.v. nuo Šiaulių-Papilės kelio, 0,36 km į š.r. nuo Kalniškių-Žerkščių kelio, 0,35 km į p.v. nuo Ventos u.	”
25L	L1270	Senosios kapi- nės	Kožiškių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Kožiškių k.	0,51 km į š. nuo Papilės- Eglesių ir į Skabeikius kelių kryžkelės, 0,36 km į p.v. nuo Eglesio u., 0,32 km į š.v. nuo Papilės- Eglesių kelio.	”

26L	L1271	Senosios kapi- nės	Krioklių k. pirmosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Krioklių k.	Kaimo r. dalis, 0,11 km į š.v. nuo Krioklio u., į r. nuo Čiunių-Zubrių kelio.	”
27L	L1272	Senosios kapi- nės	Krioklių k. antrosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Krioklių k.	Kaimo r. dalis, 0,35 km į v. nuo Ventos u., 0,14 km į p.r. nuo Čiunių-Zubrių kelio.	”
28L	L1362	Senosios kapi- nės	Mažūnaičių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Mažūnaičių k.	Kaimo š. dalis, 1,36 km į v. nuo Kruopių-Eglesių kelio, 1,04 km į š. nuo Eglesio u.	”
29L	L1273	Senosios kapi- nės	Rudikių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Rudikių k.	Kaimo š. dalis, 0,52 km į p.v. nuo Mažeikių- Kuršėnų kelio, 100 m į p.v. nuo Ventos u.	”
30L	L1274	Senosios kapi- nės	Užpelkių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Užpelkių k.	Kaimo r. dalis, 40 m į r. nuo Avižlių-Užpelkių kelio.	”
31L	L1275	Senosios kapi- nės	Žerkščių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Žerkščių k.	Kaimo š. dalis, 0,2 km į š.r. nuo Kalniškių-Žerkščių kelio, 20 m į p.v. nuo Ventos u.	”
32L	L1276	Senosios kapi- nės	Alkiškių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Alkiškių k.	Kaimo p. dalis, į p. v. nuo Naujosios Akmenės- Ventos ir į Pakalniškius kelių kryžkelės, į p. nuo Naujosios Akmenės- Ventos kelio.	”
33L	L1277	Senosios kapi- nės	Barsiukų k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Barsiukų k.	Kaimo v. dalis, 0,47 km į š. nuo Papilės-Padarbių kelio.	”
34L	L1278	Senųjų kapinių dalys	Kalvių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Kalvių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,12 km į š. nuo Agluonų-Kivylių kelio, į p. nuo Agluonos u. tvenkinio.	”
35L	L1279	Senosios kapi- nės	Gaušių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Gaušių k.	Kaimo v. dalis, 70 m į š.r. nuo Pašakarnių-Stipirklių kelio.	”
36L	L1280	Senosios kapi- nės	Gėpaičių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Gėpaičių k.	Kaimo p.r. dalis, 0,36 km į v. nuo Lietuvos-Latvijos sienos.	”
37L	L1357	Senosios kapi- nės	Keidų k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Keidų k.	Kaimo š. dalis, 0,16 km į p.r. nuo Alkiškių- Pakalniškių kelio, 80 m į r. nuo Dabikinės ir Krūtės u. santakos.	”
38L	L1281	Senosios kapi- nės	Kerėžių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Kerėžių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,65 km į r. nuo Vegerių-Vėlaičių kelio, 90 m į š. nuo Kūlu- pio u.	”

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

39L	L1282	Senosios kapi- nės	Kivylių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Kivylių k.	Kaimo r. dalis, 0,65 km į š.r. nuo Agluonos u. tven- kinio, 0,2 km į p. nuo Klykolių-Kivylių kelio.	”
40L	L1283	Senosios kapi- nės	Kivylių k., vad. Senka- piais	Šiaulių aps., Akmenės r., Kivylių k.	Kaimo p.r. dalis, 60 m į š.r. nuo Agluonos u. tven- kinio, į š. nuo Vėžupio u.	”
41L	L1284	Senosios kapi- nės	Bitininkų, Kivylių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Kivylių k.	Kaimo p. dalis, 1,55 km į p. nuo Klykolių-Kivylių kelio, 0,87 km į p.v. nuo Prūdo u.	”
42L	L1285	Senosios kapi- nės	Klykolių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Klykolių k.	Kaimo p.r. dalis, 0,34 km į p. nuo Klykolių-Suginčių kelio, 0,16 km į p. nuo Daubulio u.	”
43L	L1286	Senosios kapi- nės	Klykolių k., vad. Senka- piais	Šiaulių aps., Akmenės r., Klykolių k.	Kaimo š. dalis, 0,48 km į š. nuo Klykolių-Suginčių kelio, 0,14 km į p. nuo Vadaksties u.	”
44L	L1287	Žydų senosios kapinės	Klykolių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Klykolių k.	Kaimo š. dalis, 0,4 km į š. nuo Klykolių-Suginčių kelio, 20 m į p. nuo Lietu- vos-Latvijos sienos, į p. nuo Vadaksties u.	”
45L	L1288	Senosios kapi- nės	Mantartiškių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Mantartiškių k.	Kaimo p. dalis, 0,43 km į p.r. nuo Naujosios Akme- nės-Ventos glžk., 0,11 km į š. nuo Gaižupio u.	”
46L	L1289	Senosios kapi- nės	Mergeluičių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Mergeluičių k.	Kaimo r. dalis, į š. nuo Papilės-Kruopių kelio.	”
47L	L1290	Senosios kapi- nės	Mergeluičių k. antrosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Mergeluičių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,66 km į š. nuo Papilės-Kruopių kelio.	”
48L	L1291	Senosios kapi- nės	Pakempinių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Pakempinių k.	Kaimo š.r. dalis, 0,42 km į p.r. nuo Bradaulio u., 60 m į r. nuo Akmenės- Klykolių kelio.	”
49L	L1292	Senosios kapi- nės	Rudausių k. pirmosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Rudausių k.	Kaimo š. dalis, 0,57 km į v. nuo Rudausių- Sablausių kelio, 0,31 km į š. nuo Šventupio u.	”
50L	L1293	Senosios kapi- nės	Rudausių k. antrosios	Šiaulių aps., Akmenės r., Rudausių k.	Kaimo p. dalis, 0,38 km į p.r. nuo Mergeluičių- Padarbių kelio, 0,32 km į p. nuo Šventupio u.	”
51L	L1294 K	Senosios kapi- nės	Sablausių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Sablausių k.	Kaimo v. dalis, 0,4 km į š. nuo Šventupio u., į š. nuo Sablausių-Šventupių kelio.	”
	L1294 K 1	Senosios kapi- nės				

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

	L1294 K2	Koplytstulpis				
	L1294 K3	Koplytstulpis				
	L1294 K4	Koplytstulpis				
52L	L1295	Senosios kapinės	Suginčių k. antrosios, vad. Zigmario kapeliais	Šiaulių aps., Akmenės r., Suginčių k.	Kaimo r. dalis, 60 m į v. nuo Naujosios Akmenės-Vegerių kelio.	”
53L	L1296	Senosios kapinės	Šventupių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Šventupių k.	0,41 km į v. nuo Mergelūčių-Spaigių kelio, 0,37 km į p.v. nuo Šventupio u.	”
54L	L1297	Senosios kapinės	Vėlaičių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Vėlaičių k.	Kaimo r. dalis, 0,33 km į p.r. nuo Vegerių-Vėlaičių kelio.	”
55L	L1298	Žydų senosios kapinės	Vegerių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Vegerių k.	Kaimo š. dalis, 0,39 km į v. nuo Aucės-Vegerių kelio, 23 m į r. nuo Vadaksties u.	”
56L	L1299	Senosios kapinės	Avižlių k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Avižlių k.	Kaimo p. dalis, 0,28 km į r. nuo Avižlio u., 80 m į p. nuo Vegerės u.	”
57L	L1356	Žydų senosios kapinės	Akmenės m.	Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenės I k.	Kaimo š.r. dalis, 0,2 km į p. nuo Naujosios Akmenės-Akmenės kelio, 70 m į p. nuo Dabikinės u.	”
58L	L1364	Senosios kapinės	Jonaičių I k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Jonaičių I k.	Kaimo p.r. dalis, 1,16 km į p.r. nuo Papilės-Jonaičių I kelio, 10 m į r. nuo Jonaičių žvyro karjero.	”
59L	L1363	Senosios kapinės	Zabikų k.	Šiaulių aps., Akmenės r., Barvydžių k.	Kaimo p.r. dalis, 0,58 km į š. nuo kelio iš Barvydžių į Papilės-Kinkių kelią.	”
60L	L1365	Žydų senųjų kapinių dalis	Papilės mstl.	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl. A. Mockaus	Miestelio p.r. dalis, 70 m į p. nuo Kuršėnų-Papilės kelio, į r. nuo A. Mockaus g.	”
61L	L515	Senosios kapinės	Stipirkių k. senosios kapinės	Šiaulių aps., Akmenės r., Stipirkių k.		”
62L	L514	Senosios kapinės	Trikšių k. senosios kapinės, vad. Kapeliais	Šiaulių aps., Akmenės r., Trikšių k.	Kaimo š. dalis, 70 m į r. nuo Biliūniškių-Papilės kelio.	”
63L	IV188	Karių kapinės	Antrojo pasaulinio karo karių kapinės	Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių k.	Kruopių k. centre v. parko dalyje	”
64L	IV186	Karių kapinės	Antrojo pa-	Šiaulių aps.,	Kapinės yra š. miesto	”

			saulinio karo karių kapinės	Akmenės r., Akmenė	dalyje už mokyklos	
65L	L1367	Kapas	S. Daukanto	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.	Kapinių v. dalis, į v. nuo pagrindinio tako, Papilės piliakalnio (A578K1P) teritorija.	”
66L	L1366	Kapas	K. Kasakausko	Šiaulių aps., Akmenės sav., Akmenė, Viešnių g.	Kapinių centr. dalis, į š. nuo pagrindinio tako, 2 kv.	”
67L	L1369	Sovietinio teroro aukų kapas		Šiaulių aps., Akmenės sav., Papilės mstl.	Kapinių š.r. dalis, 6 m į r. nuo pagrindinio tako, Papilės piliakalnio (A578K1P) teritorija	”
68L	IP1820/I, LA413/495	Kapinės I	Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių kapinės	Šiaulių aps., Akmenės r., Naujosios Akmenės kaimiškoji sen., Alkiškių k.	Kapinės yra Alkiškių k. pušyne šalia liuteronų kapinių	”
69L	IP2600/I	Senosios kapinės		Šiaulių aps., Akmenės r., Ventos sen., Purvių k.	–	”
70L	L1368	Kapas	P. Stulpino-Ventos	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.	–	”

2.5.5. Įvykių vietos

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1I	IP2698	Žydų žudynių vieta		Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės sen., Dilbyčių k.	Jonaičių (Šiaudinės) miškas, 7 km už Papilės	Memorialinė, istorinė

2.5.6. Mitologinės vietos

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1M	M33 K	Kalnas ir mitologinis akmuo	Kalnas, vad. Alkos, kitaip Aukos kalnu, ir mitologinis akmuo	Šiaulių aps., Akmenės r., Kesių k.		Mitologinė
	M33 K 1	Kalnas		Šiaulių aps., Akmenės r., Kesių k.		–

	M33 K 2	Akmuo		Šiaulių aps., Akmenės r., Kėsių k.		-
--	---------	-------	--	------------------------------------	--	---

2.5.7. Monumentai

Nr. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1D	D1	Paminklas	Simono Daukanto	Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės mstl.	Miestelio centrinėje dalyje, aikštėje, suformuotoje dviejų gatvių kampe.	Meninė, memorialinė
2D	D142	Paminklas	Lietuvos Didžiojo kuni- gaikščio Kęstučio	Šiaulių aps., Akmenės r., Kivylių k.	Kaimo v. dalis, į š.v. nuo Agluonų-Klykolių kelio.	Istorinė, memorialinė
3D	D143 K	Koplytstulpis su kryžiumi-viršūne		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių mstl. Vytauto Didžiojo 24	Miestelio r. dalis, į p. nuo Šakynos-Mergelių kelio.	Meninė, memorialinė
	D143 K 1	Koplytstulpis		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių mstl.		„
	D143 K 2	Kryžius-viršūnė		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių mstl.		„
4D	D144 K	Koplytstulpis su kryžiais-viršūnėmis		Šiaulių aps., Akmenės r., Šemetaičių k.	Į r. nuo Mažeikių-Kuršėnų kelio.	„
	D144 K 1	Koplytstulpis		Šiaulių aps., Akmenės r., Šemetaičių k.		„
	D144 K 2	Kryžiai-viršūnės	(5 vnt.)	Šiaulių aps., Akmenės r., Šemetaičių k.		„
5D	IP969	Koplytstulpis su skulptūromis		Šiaulių aps., Akmenės r. Kalniškių k.		„
6D	IP954	Koplytėlė medyje su Marijos skulptūra		Šiaulių aps., Akmenės r. Kairiškių k.	Kairiškių k. II-osios senosios kapinės L1268, vad. Apžadų kapeliais	„
7D	IP955	Koplytstulpis su Pietos skulptūra		Šiaulių aps., Akmenės r. Kairiškių k.	Kairiškių k. II-osios senosios kapinės L1268, vad. Apžadų kapeliais	„
8D	IP956	Koplytėlė medyje su Šv. Šeimos		Šiaulių aps., Akmenės r.	Kairiškių k. II-osios senosios kapinės	„

		skulptūra		Kairiškių k.	L1268, vad. Apžadų kapeliais	
9D	IP957	Koplytėlė su Nazariečio skulptūra		Šiaulių aps., Akmenės r. Kairiškių k.	Kairiškių k. II-osios senosios kapinės L1268, vad. Apžadų kapeliais	”
10D	DV627	Koplytėlė su Pietos, šv. Barboros ir nežinomos šventosios skulptūromis		Šiaulių aps., Akmenės r. Kairiškių k.	V. Bučio sodyba	”
11D	IR139	Paminklas 1963-1964 m. sukilimo dalyviams		Šiaulių aps., Akmenės r. Biliūniškių k.		”
12D	DR405	Koplytėlė		Šiaulių aps., Akmenės r. Gumbakių k.	S.Stravinskienės sodyba	”
13D	DV637	Koplytstulpis su ornamentuotu kryželiu ir Pietos skulptūra		Šiaulių aps., Akmenės r. Gumbakių k.	S.Stravinskienės sodyba	”
14D	DV638	Stogastulpis su ornamentuotu kryželiu		Šiaulių aps., Akmenės r. Rimšių k.	V. Jonišio sodyba	”
15D	IP970	Paminklinis ansamblis		Šiaulių aps., Akmenės r. Kinkių k.		”
16D	DV622, DV623	Dekoratyvinės skulptūros „Šokėjas“ ir „Lietuvaitė“ kultūros rūmų fasade		Šiaulių aps., Akmenės r. Naujoji Akmenė, Nepriklausomybės al. 25		”
17D	IV1346	Paminklas		Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenė, Laisvės pr.		”
18D	DV624	Dekoratyvinė skulptūra “Darbininkas”		Šiaulių aps., Akmenės r. Naujoji Akmenė		
19D	IP951/D, LA413/308	Koplytėlė dvi-aukštė su skulptūromis		Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenės sen., Akmenė		”
20D	IP952/D, LA413/311	Koplytstulpis su skulptūromis		Šiaulių aps., Akmenės r., Akmenės sen., Akmenė		”
21D	IP965/D, LA413/480	Antkapinis paminklas su Kristaus statula		Šiaulių aps., Akmenės r., Kruopių sen., Kruopių k.	kapinės	”

22D	IV1347	Paminklas	Lietuvos nepriklausomybės 10-mečiui atminti	Šiaulių aps., Akmenės r., Naujosios Akmenės kaimiškoji sen., Kanteikių k.		”
23D	IP968/D, LA413/516	Koplytstulpis su ornamentuotu kryželiu		Šiaulių aps., Akmenės r., Papilės sen., Papilės mst.	šalia kapinių	”
24D	DR400	Koplytstulpis su Nazaretiečio, Kristaus, nešančio kryžių, skulptūra		Šiaulių aps., Akmenės r., Naujosios Akmenės kaimiškoji sen., Sablauskių k.		”

3. SAVIVALDYBĖS STRUKTŪRA IR TERITORIJOS SOCIALINĖ, EKONOMINĖ APLINKA

3.1 Akmenės savivaldybė Lietuvos gyvenamųjų vietovių sistemoje

Akmenės savivaldybė priskirta Šiaulių apskričiai. Žemiau pateikiamos į apskritį įeinančios savivaldybės ir gyventojų skaičius jose.

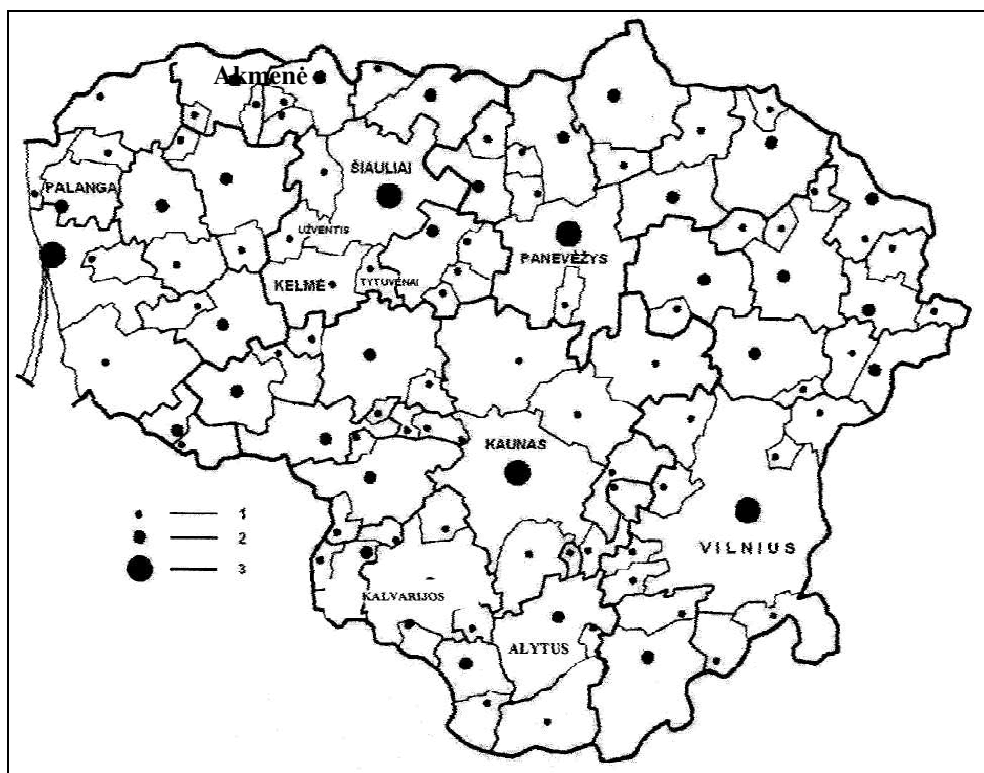
3.1 lentelė. Šiaulių apskrities savivaldybių geografiniai duomenys.

Administracinė teritorija	Tūkst. gyv. 2006 m.	Teritorija kv. km
Šiaulių rajono savivaldybė	50880	1807
Šiaulių miesto sav.	129037	81
Akmenės rajono sav.	28594	844
Joniškio rajono sav.	30822	1152
Kelmės rajono sav.	39150	1705
Pakruojo rajono sav.	28314	1316
Radviliškio rajono sav.	50218	1635
Šiaulių apskritis	357015	8540

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Tarp 60 savivaldybių Akmenės savivaldybė yra viena mažesniųjų: pagal teritorijos plotą 45, o pagal gyventojų skaičių 42.

Akmenės ir jos vietovės patenka į Šiaulių tiesioginės įtakos zoną, kartu į neformalų Šiaulių regioną bendroje Lietuvos faktinėje gyvenamųjų vietovių sistemoje, kuri buvo identifikuota remiantis gyventojų kelionių sklaidos ir jų kelionių tikslų apklausa.

3.1 pav. Faktinė gyvenviečių sistema 1985-1990 metais

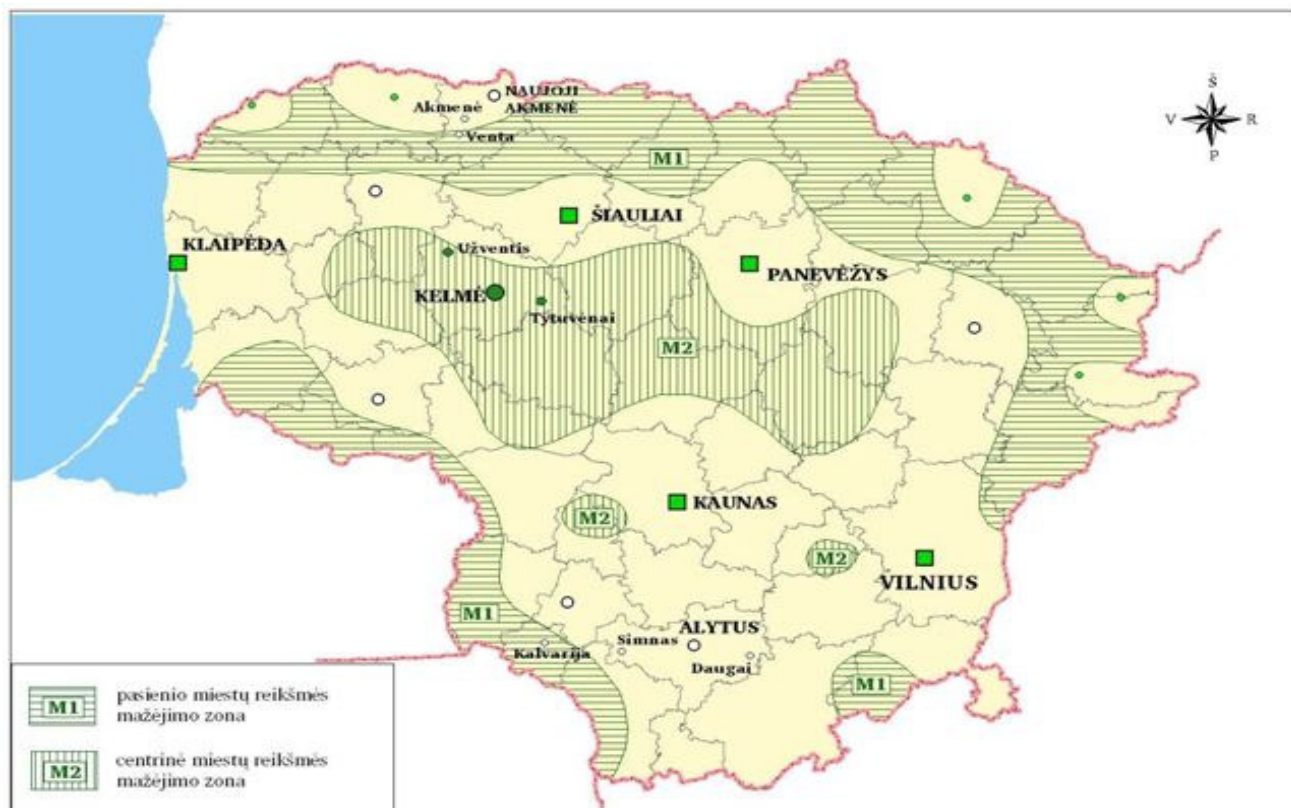
- 1 – žemiausio rango centrai (miestai, miesteliai, kaimai) ir jų suformuotų posistemių ribos,
2 – aukštesnio rango centrai (miesto) ir jų posistemių ribos,
3 – aukščiausio rango centrai (didmiesčiai) ir jų posistemių ribos

Akmenė patenka į Lietuvos miestų reikšmės mažėjimo pasienio zoną (3.2 pav.). Akmenės reikšmė nuo 1959 metais užimtos vietos miestų rangų eilutėje sumažėjo iki jų vietos (rango) 2004 metais (palyginimui Šiaulių miesto rango kaita):

3.2 lentelė. Lietuvos miestų reikšmės kitimo dinamika
1959 1989 2000 2004

N.Akmenė	29	28	31	31
Venta	105	64	66	65
Šiauliai	4	4	4	4
Akmenė	80	68	68	67

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

3.2. pav. Miestų hierarchinės kaitos 1959 – 2004 metais zonos (schemą parengė prof. P. Juškevičius, 2005m.).

Išvados:

1. Akmenės rangų Lietuvos miestų sistemoje sumažėjimas ir pastarųjų 15 metų stabilizacija rodo, kad:
 - Kiti miestai 1959 – 2004 m. vystėsi sparčiau dėl efektyvesnės ekonominės bazės arba dėl geresnių galimybių pasinaudoti didmiesčių socialiniu ir ekonominiu potencialu;
 - Susidarė didelės disproporcijos tarp Šiaulių, kaip regiono centro ir Akmenės rajono, kaip regiono periferijos išsivystymo. Vietiniai centrai nėra pajėgus panaikinti šias disproporcijas;
 - Šiaulių didesnis konkurencinis pajėgumas yra vienas iš svarbių veiksnių reguliuojančių Akmenės socialinę ir ekonominę raidą
2. Esminiu veiksniu buvo Akmenės, kaip pasienio zonos komunikacinis ir funkcinis izoliuotumas nuo šalies sistemos.
3. Pastarųjų metų raida rodo, kad Akmenės kaip savarankiškos savivaldybės statusas ir dislokacija tranzitinėje zonoje, gali būti palankus veiksnys savivaldybės socialinei ir ekonominei raidai.

3.2. Akmenės savivaldybės gyvenamųjų vietovių sistema

Akmenės rajono savivaldybės gyvenamųjų vietovių sistemą sudaro 3 miestai bei 167 gyvenamosios vietovės: žemiau pateikiamas jų gyventojų skaičius 2007 m.

3.3 lentelė. Miestai ir gyvenamosios vietovės

Naujosios Akmenės miestas	11563 gyventojas
Akmenės miestas	2813 gyventojai
Ventos miestas	3038 gyventojų
167 kaimo gyvenamosios vietovės, vidutinis dydis*	67 gyventojai

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Gyvenamosios vietovės labai smulkios, kaimai iki 10 gyventojų sudaro 29.6 %, o iki 50 gyventojų – net 65,6 % kaimų, viensėdžių (3.4 lent.)

3.4 lentelė. Miestelių, kaimų ir viensėdžių pasiskirstymai 2001 m.

Seniūnijos	Gyvenamųjų vietovių skaičius							Viso
	Vietinių gyventojų skaičius							
	Iki 10	11-50	51-100	101-300	300-500	500-700	700 <	
Akmenės	9	8	3	6	2			28
Kruopių	8	7	2	1		1		19
Naujosios Akmenės	3	14	4	2	3	1		27
Papilės	16	14	6	6	2		1	45
Ventos	1	2		1	2			6
Viso:	37	45	15	16	9	2	1	125
%	29.6 %	36 %	12 %	12.8 %	7.2 %	1.6 %	0.8 %	100%

Šaltinis: 2001 m. Gyventojų surašymo duomenys

Pastaba: lentelėje tik turinčios gyventojų gyvenamosios vietovės.

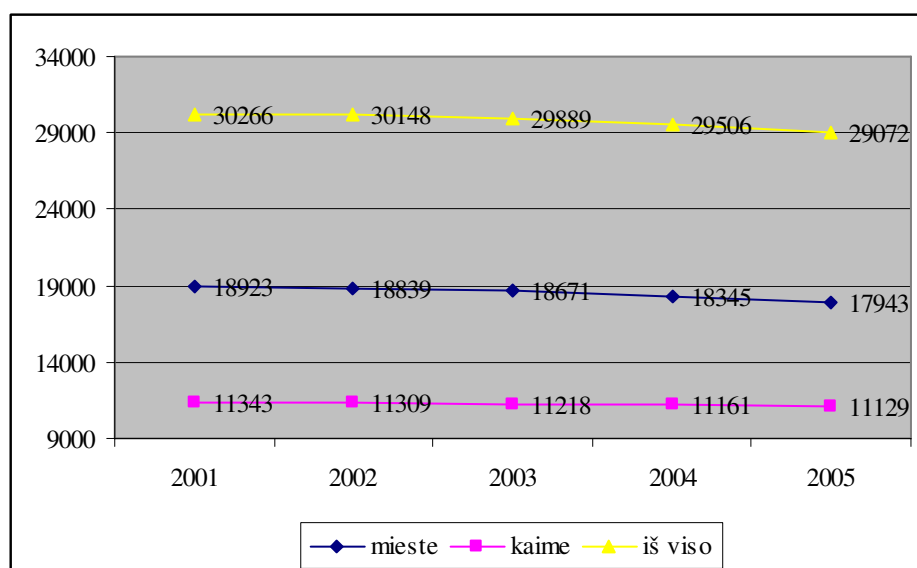
Svarbiausios gyvenamosios vietovės yra Akmenė ir 16 kaimų, didesnių kaip 200 gyventojų. Pagal gyventojų ir būstų surašymo duomenis, šiems kaimams tenka 74 % bendro institucijų skaičiaus.

3.5 lentelė. Gyventojų vidutiniai metiniai kaitos tempai

Metų periodas.	Gyventojų skaičiaus santykis	Vidutiniai metiniai gyventojų kaitos tempai, %
1959 – 1977	0,82	1,4
1977 – 2001	1.3	-1,5
2001 – 2006	1,03	-0,96

Šaltinis: 2001 m. Gyventojų surašymo duomenys

1959 – 1977 metais vidutiniai metiniai gyventojų kaitos tempai buvo palankus rajono vystymuisi, tačiau nuo 1977 iki 2005 metų gyventojų skaičius pradėjo smukti. Viena iš priežasčių gyventojų skaičiaus mažėjimas šiuo metų periodu.

3.3 pav. Gyventojų skaičius miestuose ir kaimo vietovėse Akmenės rajono savivaldybėje 2001 – 2005m.

3.6 lentelė. Akmenės savivaldybės kaimo gyvenamosios vietovės pagal institucinius požymius.

Institucijos įmonės	Kaimo gyvenamosios vietovės, gyv. sk.									
	1 - 5	6 – 9	10 – 25	26 – 49	50 – 99	100 – 199	200 – 499	500 – 999	1000 - 1999	Iš viso institucijų
Seniūnijos administracija								1	1	2
Bažnyčia, vienuolynas					1	1	1	2	1	6
Parduotuvė, kavinė, baras						6	11	2	1	20
Verslo įmonė			2	1	1	2	3	1	1	11

Paslaugų įmonė							1		1	2
Švietimo įstaiga					1	2	7	2	1	13
Kultūros įstaiga	1				1	1	4	2	1	10
Paštas, banko filialas							4	2	1	7
Gydymo, globos įstaiga						3	6	2	1	12
Žemės ūkio bendrovė				1		2	1			4
Kita institucija							1	1		2
Viso gyvenviečių	23	11	31	16	16	12	13	2	1	125

Teritorinė vietovių sklaida pasižymi tokiomis ypatybėmis:

- Akmenės 16 svarbiausių kaimų teritorinė sklaida savivaldybės ribose statistiškai vertinama kaip iš dalies tolygi, nors visos jos sudaro tris glaudesnes sklaidos grupes (teritorinės sklaidos koeficientas $k = 0,96$; kuo k artimesnis 1, tuo sklaida tolygesnė, jeigu $k \approx 0$ – sklaida silpna, didelė teritorinė koncentracija);

Išvados:

1. Akmenės savivaldybės gyvenamosios vietovės yra labai smulkios, 65,6 % vietovių yra ne didesnės kaip 50 gyventojų; socialinės ir techninės infrastruktūros formavimo ir plėtros požiūriu gyvenviečių sistema yra neefektyvi.
2. Mažų, iki 50 gyventojų, gyvenamųjų vietovių stacionarus institucinis apsirūpinimas praktiškai negali būti išspręstas.

3.3. Gyventojai

3.3.1 Urbanizacija

Akmenės savivaldybės urbanizacija (2005 m.) yra didelė, o urbanizacijos lygio augimas yra gana silpnas.

3.7 lentelė. Akmenės savivaldybės urbanizacija

2005 m.

Lietuvos 66,6 %

Akmenės rajono savivaldybė 61,7 %

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

3.8 lentelė. Akmenės savivaldybės urbanizacijos lygio dinamika

Metai	1971	1981	1997	2001	2002	2003	2004	2005
Urbanizacijos lygis, %	43,2	51,2	61,6	62,5	62,4	62,4	62,2	61,7

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

1971 – 2001 metais stebimas permanentinis urbanizacijos lygio augimas, nuo 2001 metų urbanizacijos lygis praktiškai stabilizavosi. Tai buvo susiję su esminiais politiniais, socialiniais ir ekonominiais pokyčiais: žemės ir kito turto restitucija, pramonės nuosmukis, naujų rinkų formavimasis bei žmonių judėjimo tikrosios laisvės atsiradimas. Nuo 2001 metų prasideda naujas etapas – urbanizacijos lygio mažėjimas.

Mažėjimo tendencija gali išsilaikyti dėl miestų gyventojų didesnės migracijos.

3.3.2 Gyventojų tankis

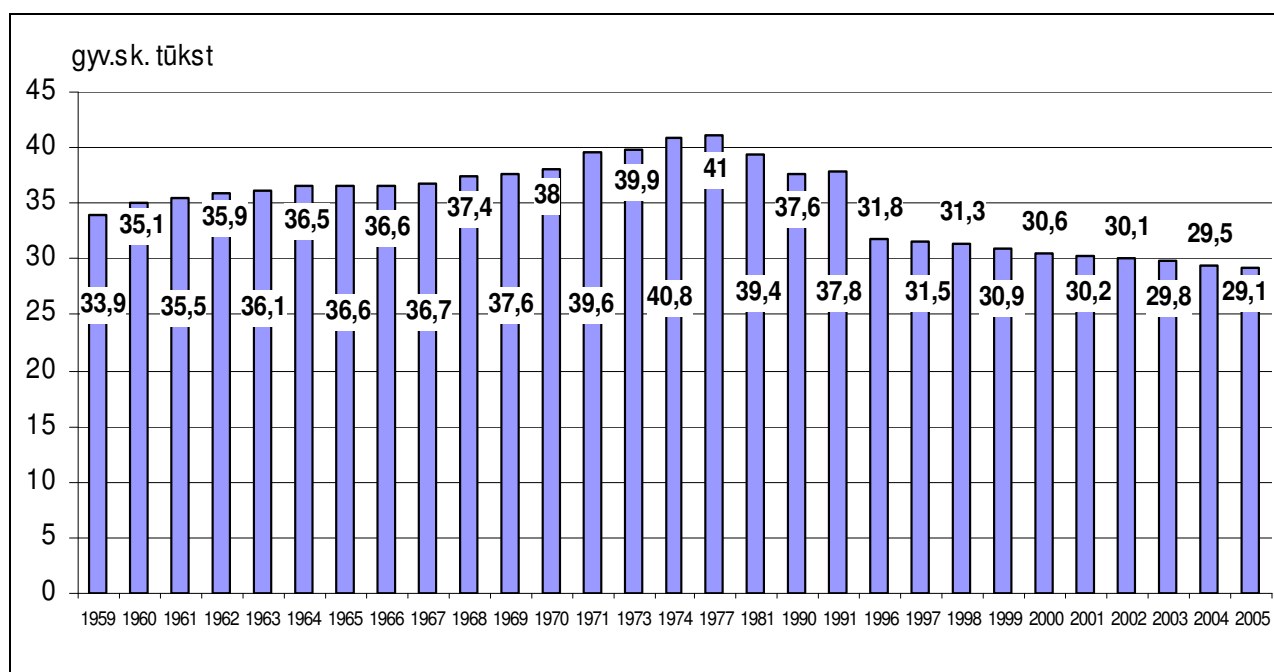
Akmenės seniūnijos teritorijoje gyventojų vidutinis tankis 2005 m. buvo $34,4 \text{ gyv./km}^2$. Tai 1,55 karto mažesnis gyventojų tankis palyginus su vidutiniu Lietuvos gyventojų tankiu $53,3 \text{ gyv./km}^2$ ¹.

¹ Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

3.9 lentelė. Gyventojų tankis

Seniūnija	Gyventojų skaičius	Plotai, km^2		Gyventojų tankis gyv./ km^2	
		bendras	be miškų, vandenų	bendras	be miškų, vandenų
Akmenės miesto	sen.+ 2158	194,24	119,6	11,1	18,0
Kruopių	1182	129,5	41,59	9,1	28,4
Papilės	4077	248	166,06	16,4	24,5
Ventos	1031	33,0	12,2	31,2	84,5
Naujosios Akmenės kaimiškoj sen.	2876	234,0	192,15	12,3	14,97
Viso:	11324	838,8	531,6	13,4	28,4

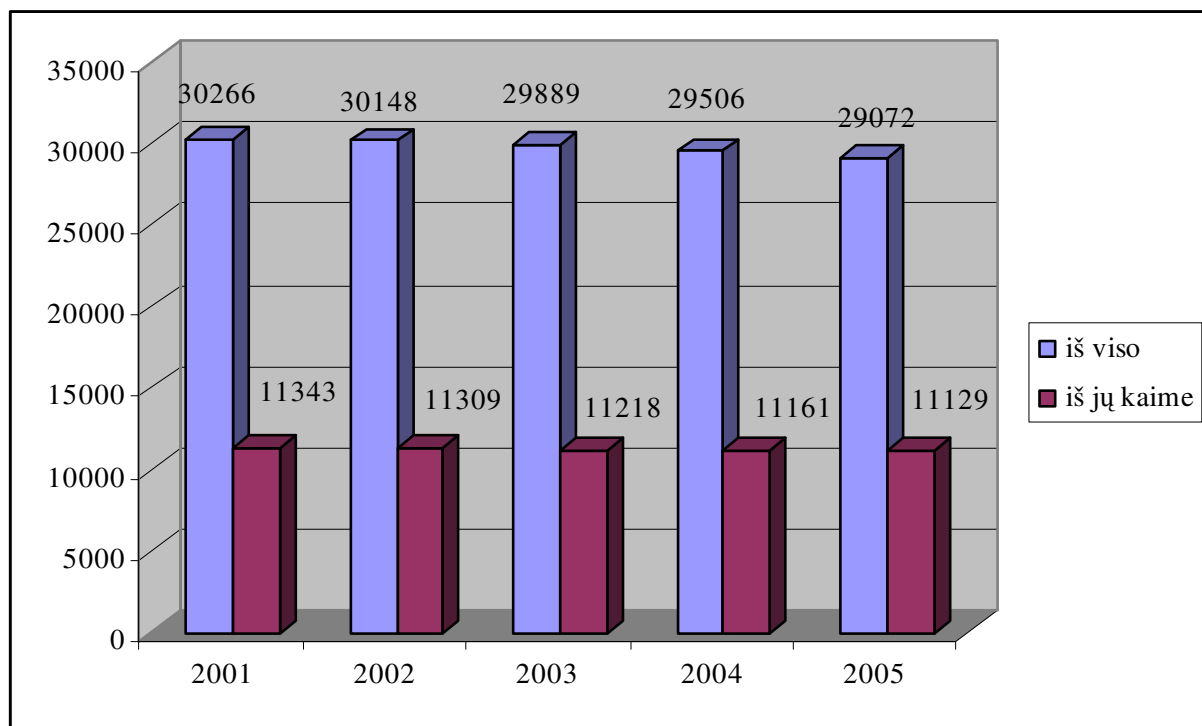
3.3.3. Gyventojų skaičiaus dinamika

3.4 pav. Akmenės rajono gyventojų dinamika

Akmenės rajono gyventojų skaičius nuo 1996 – 2005 metų sumažėjo 8,5 %. Didžiausias gyventojų skaičius buvo 1997 metais – 41 tūkstantis gyventojų.

Akmenės miesto ir kaimų gyventojų skaičius 2001 – 2005 metais išliko nedaug pakitęs, nes bendras miesto ir kaimo gyventojų skaičius sumažėjo atitinkamai 4 % ir 1,9 % punktais.

3.5 pav. Akmenės rajono savivaldybės gyventojų dinamika

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

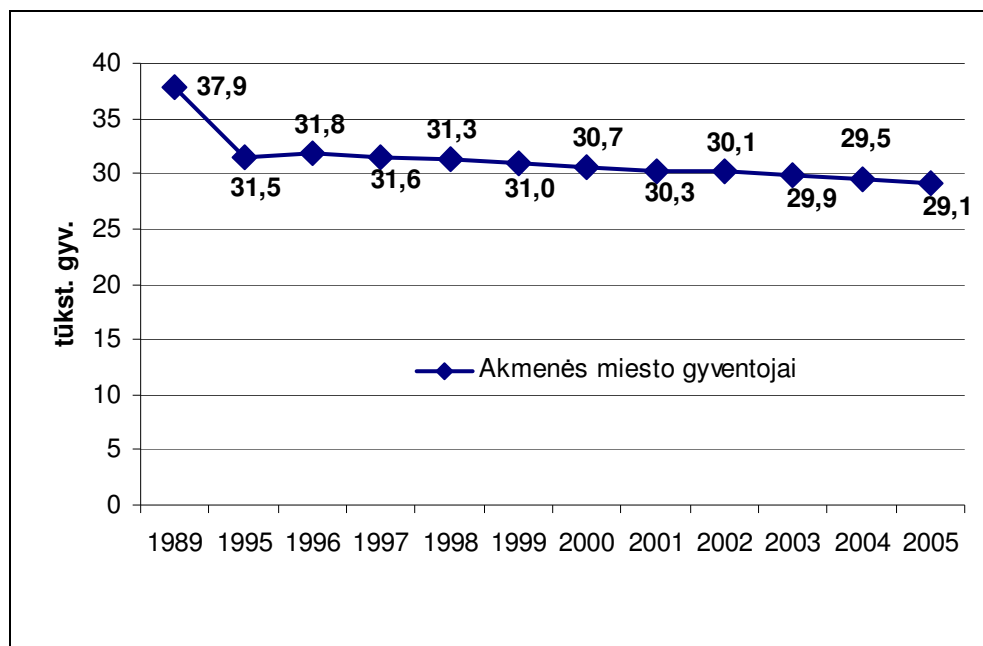
Akmenės rajono gyventojų skaičius per pastaruosius 16 metų pasikeitė nedaug: 1996 metais pasiekė maksimalų 31,8 tūkst. gyventojų skaičių. Po to – permanentinis gyventojų skaičiaus mažėjimas, nepriklausomai nuo politinių ir ekonominių sąlygų, ar miesto statuso.

3.10 lentelė. Gyventojų vidutiniai mažėjimo tempai 2001 – 2005 periodu

	Vidutiniai metiniai mažėjimo tempai
Akmenės rajono miestų	-5,1 %
Akmenės rajono kaimų	-1,9 %

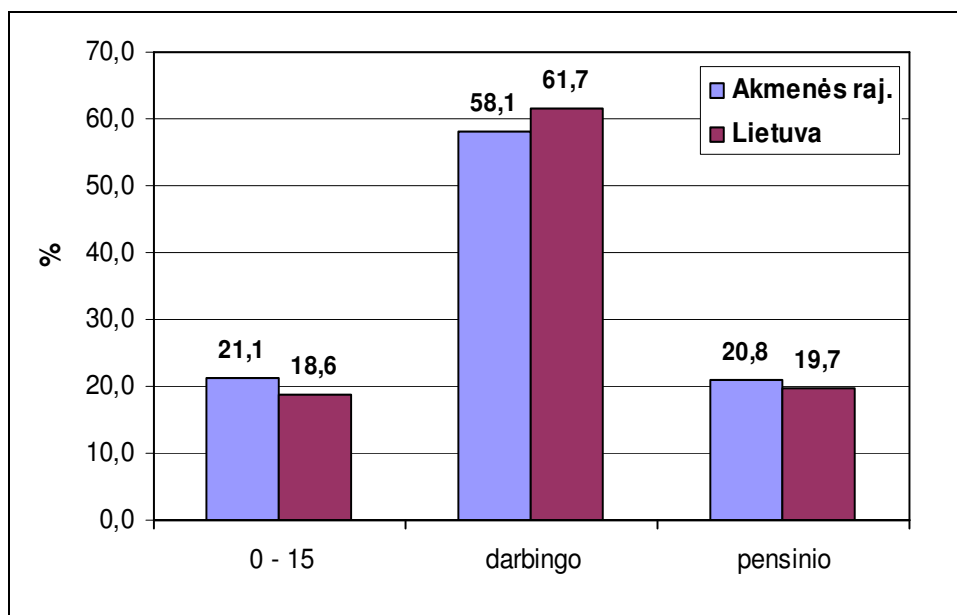
Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Palyginimui: Lietuvos miestų mažėjimo vidutiniai metiniai tempai yra – 2,2%, kaimų -0,7%. Taigi, Akmenės rajono gyventojų skaičiaus mažėjimas gali tapti esmine rajono problema užtikrinant stabilią socialinę ekonominę plėtrą.

3.6 pav. Demografinė struktūra ir procesai

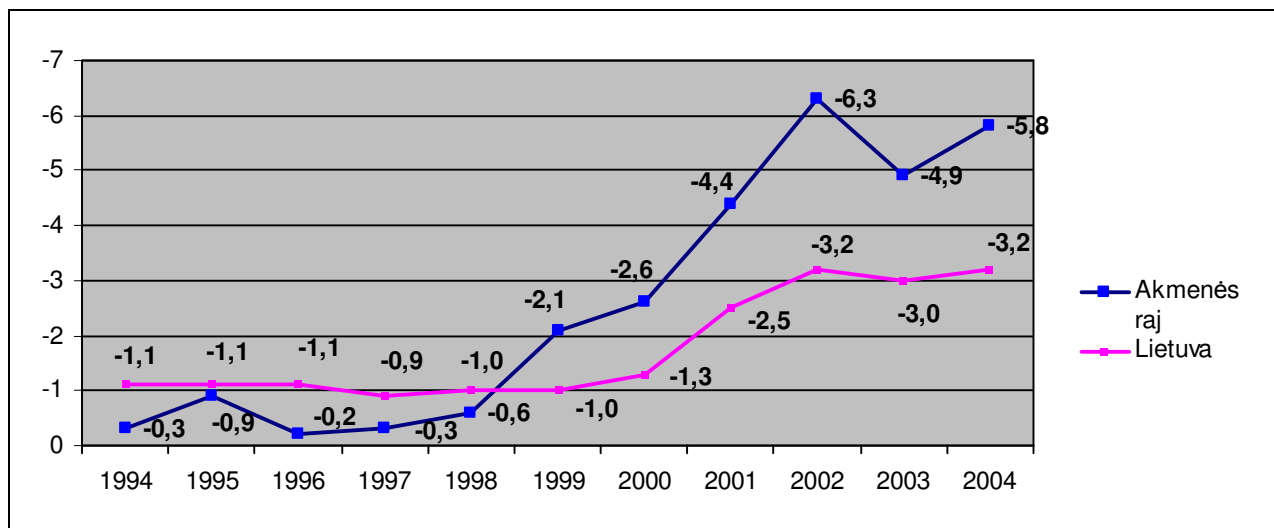
Akmenės savivaldybės gyventojų demografinė struktūra pagal amžiaus stambias grupes statistiškai panaši į Lietuvos. Nežymus privalumas – 2,5 procentiniais punktais didesnė jaunų iki 15 metų gyventojų dalis bendroje struktūroje. Nepalankūs požymiai – 3,6 punkto mažesnė darbingo ir 1,1 punkto didesnė pensinio amžiaus gyventojų dalis.

3.7 pav. Lietuvos ir Akmenės savivaldybės gyventojų amžiaus grupių palyginimas

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Maža tikimybė, kad demografinė struktūra išliks pastovi. Svarbiausia priežastis – neigiamo natūralaus gyventojų prieaugio dinamika. 1995 – 2004 m. prieaugis svyravo: $-0,9 \div -5,8$ gyv./1000gyv. ribose ir jis yra daug didesnis nei Šiaulių apskrityje ir šalyje.

3.8 pav. Akmenės rajono natūralaus gyventojų prieaugio palyginimas

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Akmenės miesto ir kaimų gyventojų struktūrų skirtumai statistikai yra nereikšmingi, tačiau jie atskleidžia svarbias tendencijas:

- Miestuose būriasi darbingo 20 – 49 metų amžiaus gyventojai. Čia jų dalis yra 3,8 procentiniais punktais didesnė nei kaime, 50 – 69 metų gyventojų dalis didesnė 1,3 procentiniais punktais.
- Kaimuose didesnė 5 – 19 metų gyventojų dalis 2,9 procentiniais punktais, ir , 0,3 procentinio punkto didesnis 0 – 4 metų vaikų skaičius.

3.11 lentelė. Akmenės savivaldybės gyventojų amžiaus struktūra (2001 m. surašymo duomenys)

Amžius	Gyventojų struktūra, %		Struktūros skirtumai (m–k), punktai
	miesto (m)	kaimo (k)	
0–4	5,4	5,7	-0,3
5–9	7,3	8,4	-1,1
10–14	8,2	9,3	-1,1
15–19	7,4	8,1	-0,7
20–29	11,5	11,2	+0,3
30–39	14,3	13,5	+0,8

40–49	14,7	12,0	+2,7
50–59	11,4	10,7	+0,7
60–69	10,8	10,2	+0,6
70 +	8,8	10,7	-1,9
	100	100	

Ši tendencija vertintina neigiamai, ypač jeigu ji gilėtų ir sudarytų esmines aktyvių ir neaktyvių gyventojų koncentracijos miestuose ir kaimuose disproporcijas.

Pagal 2001 m. surašymo duomenis, gyventojų socialinė ir amžiaus struktūra miestuose ir kaimo seniūnijose yra silpnai diferencijuotos

3.12 lentelė. Kaimo gyventojų socialinė ir amžiaus struktūra

Seniūnijos	Visi gyventojai	Gyventojų skaičius, %		
		0–15 metų	darbingo amžiaus	pensinio amžiaus
Akmenės sen.	2158	24,7	53,7	21,4
Kruopių sen.	1182	26,0	53,0	21,0
Naujosios Akmenės kaimiškoje sen.	2876	25,8	52,4	21,8
Papilės sen.	4077	25,7	51,2	23,1
Ventos sen.	1031	24,9	55,3	19,8
Iš viso:	11324	25,5	52,5	21,9

Palankiausia struktūra stebima Kruopių ir Ventos seniūnijose, kuriose didesnis jaunų ir darbingų, bet mažesnis pensinio amžiaus gyventojų skaičius.

3.3.4. Išsilavinimas

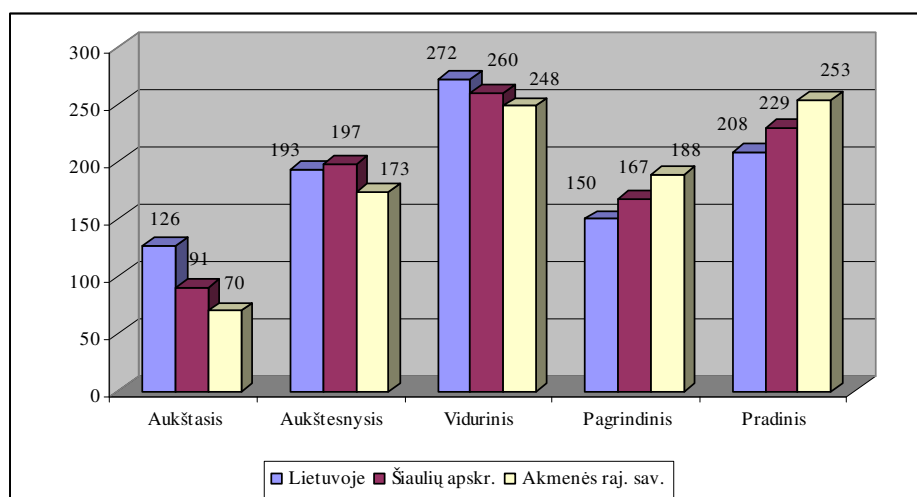
Akmenės savivaldybės ir Lietuvos gyventojų pasiskirstymo pagal išsilavinimą palyginimas rodo esminius skirtumus Akmenės socialinės ekonominės raidos potencialo nenaudai: Akmenės savivaldybės gyventojų išsilavinimas yra daug žemesnis. Pagal struktūrines gyventojų dalis Akmenės rajono savivaldybėje yra turinčių išsilavinimą žmonių skaičiaus palyginimas atliktas sekančioje lentelėje.

3.13. lentelė. Akmenės rajono išsilavinimo palyginimas su šalies duomenimis

Aukštąjį išsilavinimą	– 1,8 karto mažiau
Aukštesnįjį	– 1,12 karto mažiau
Vidurinį	– 1,1 karto mažiau
pagrindinį	– 1,25 karto daugiau
pradinį	– 1,23 karto daugiau

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad Akmenės savivaldybėje stebima daug didesnė išsilavinimo diferenciacija negu vidutiniškai Lietuvoje.

3.9.pav. Gyventojų išsilavinimo lygis 1000-iai 10 metų ir vyresnių gyventojų tenka turinčių išsilavinimą Lietuvoje, Šiaulių apskrityje ir Akmenės rajono savivaldybėje

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Gyventojų surašymo duomenimis, Akmenės rajone aukštąjį išsilavinimą įgiję tik 7% gyventojų. Šalyje aukštąjį išsilavinimą turi 12,6 % gyventojų.

Aukštesnįjį išsilavinimą rajone turi 17,3%, o Lietuvoje - 19,4%. Taigi Akmenės rajono gyventojų su aukštuoju ir aukštesniuoju išsilavinimu rodikliai statistiškai žemesni nei šalies rodikliai (24,3% - 31,9%).

Žmonių su viduriniu išsilavinimu mūsų rajone užfiksuota 24,8%, o tuo tarpu Lietuvoje - 27,2%.

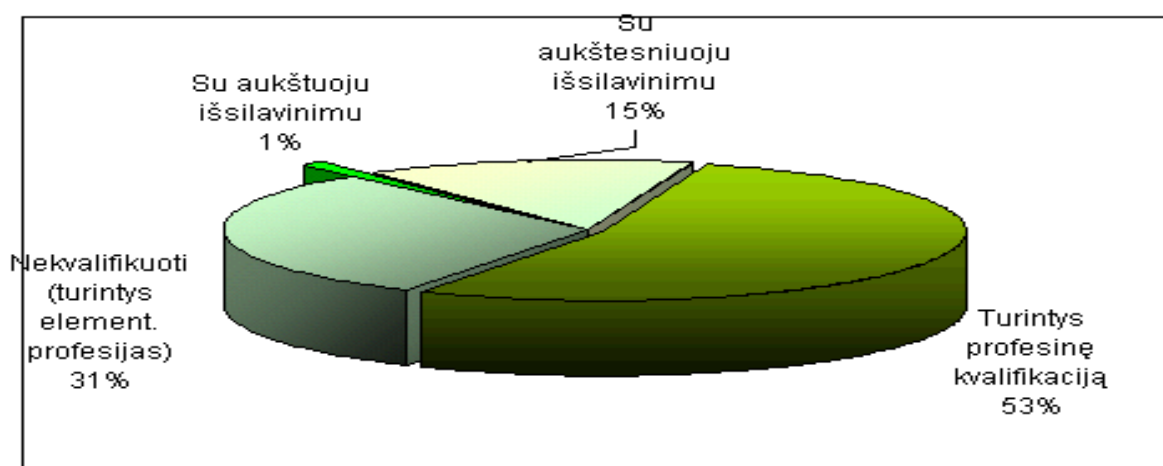
Pagrindinį išsilavinimą įgijusių skaičius rajone siekia 18,8% (šalyje-15%).

Tarp turinčių pradinį išsilavinimą gyventojų (rajone - 25,3%) didelę dalį sudaro dar besimokantys pagal pradinio ugdymo programas mokyklinio amžiaus vaikai, o kiti yra jau pensinio amžiaus žmonės.

Gyventojų išsilavinimas, užimtumas, tautinė sudėtis sąlygoja švietimo poreikius. 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Akmenės rajono gyventojų struktūra gana vienalytė: rajone gyveno 28 610 lietuvių, 820 rusų, 285 latviai, 129 ukrainiečiai, 94 lenkai, 89 baltarusiai.

Gyventojų sudėtis lemia, kad Akmenės rajone nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. veikia tik lietuvių kalba dėstomos mokyklos.

Akmenės darbo biržoje 2005 m. kovo 1 d. registruotas 1 proc. – su aukštuoju, 15 proc. su aukštesniuoju, 53 proc. – su viduriniu, 31 proc. su pagrindiniu, pradinio arba be pradinio išsilavinimo žmonių.

3.10 pav. Akmenės darbo biržoje registruoti gyventojai (pagal išsilavinimą)

Akmenės darbo biržos duomenimis, 2005 metais paklausiausi šie specialistai: apskaitos ir finansų (10), mokytojai – anglų, lietuvių k., informatikos (10), technikos mokslų ir inžinerijos (9) ir socialiniai darbuotojai (8).

Dideli išsilavinimo skirtumai tarp, Akmenės rajono miestų ir kaimų gyventojų (2001 m.)

3.14. lentelė. Akmenės miesto ir kaimo gyventojų išsilavinimo struktūra

	Išsilavinimas, % gyventojų						viso
	aukštasis	aukštesnysis	vidurinis	pagrindinis	pradinis	neturi pradinio ir kiti	
mieste	8,8	19,4	25,8	17,7	22,8	5,0	100
kaime	3,9	13,6	23,3	20,7	29,5	6,9	100
Skirtumai % punktai	+4,9	+5,8	+2,5	-3,0	-6,7	-1,9	

Šaltinis: 2001 m. gyventojų surašymo duomenys

Remiantis gyventojų surašymo 2001 m. duomenimis (lentelė), galima konstatuoti neigiamas gyventojų išsilavinimo tendencijas, kurios ypač išryškėja palyginus 20 – 24 metų amžiaus grupę su 35 – 39 metų amžiaus grupe, t.y. su grupe, kuri prieš 15 metų taip pat priklausė 20 – 24 metų amžiaus grupei. Nežiūrint tam tikrų netikslumų ir prielaidų, logiška tvirtinti, kad:

- Įvyko esminė slinktis: 12,6% su aukštuoju ir 32,9% su aukštesniuoju išsilavinimu gyventojų dalis sumažėjo iki 2,6% ir 9,9%, t.y. sumažėjo 4,8 ir 3,3 karto.
- 15- 19 metų amžiaus grupėje, esančioje ties aktyvios socialinės, ekonominės veiklos pradžia, gyventojai, turintys tik pradinį išsilavinimą, sudaro net 46,2%. Logiška manyti, kad 15 – 19 metų amžiaus grupėje tokių turėtų nebūti, arba blogiausiu atveju 1 – 2%.

3.15 lentelė. Akmenės savivaldybės gyventojų išsilavinimo struktūra %, amžiaus grupėse

Amžius	aukštasis	aukštesnysis	vidurinis	pagrindinis	pradinis	neturi pradinio ir kiti
10–14					75,2	24,7
15–19		0,12	6,34	42,9	46,2	4,4
20–24	2,6	9,9	31,4	44,6	8,5	2,8
25–29	9,5	13,4	46,8	25,5	3,6	1,2
30–34	12,03	31,4	44,3	11,07	0,77	0,4
35–39	12,6	32,9	45,2	8,08	0,65	0,4
40–44	11,6	33,4	46,01	7,7	0,75	0,58
45–49	9,7	29,5	45,8	12,8	1,6	0,4
50–54	11,4	28,6	31,0	22,7	5,8	0,52
55–59	8,4	21,5	18,1	29,3	20,4	2,3
60–64	6,7	16,2	9,1	26,1	35,6	6,4
65–69	4,2	10,6	8,3	19,0	47,0	10,9
70+	2,5	4,3	6,6	11,7	52,8	20,3

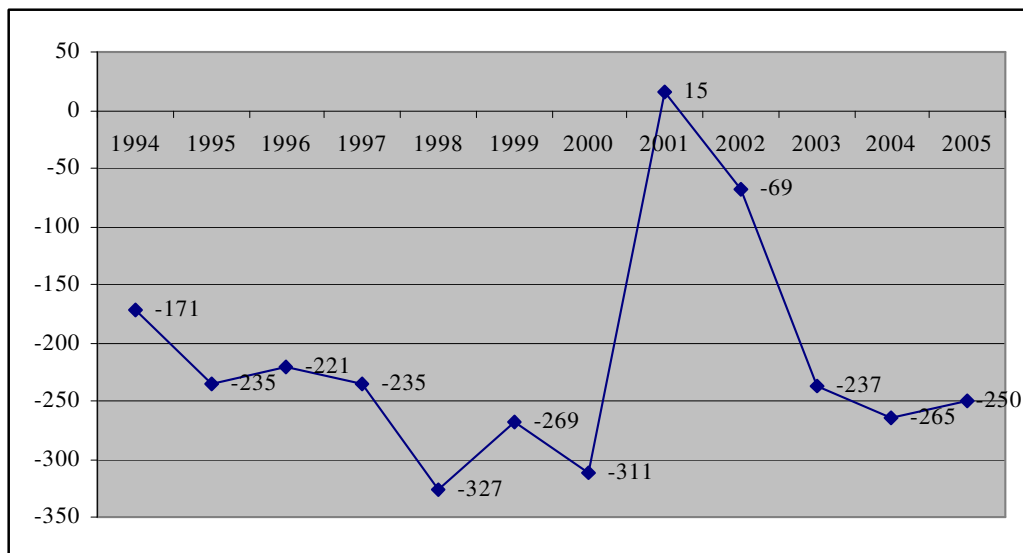
Šaltinis: 2001 m. gyventojų surašymo duomenys

IŠVADOS:

1. Urbanizacijos lygis yra aukštas, sudaro 61,7 %. Stebimi silpni urbanizacijos lygio augimo požymiai.
2. Gyventojų tankis yra 1,55 karto mažesnis negu šalies gyventojų tankio vidurkis.
3. Savivaldybės gyventojų skaičius permanentiškai mažėja. Nuo 2001 iki 2005 metų susiklostė ryškesnės tendencijos: miestų gyventojų skaičius sumažėjo 3,9%, kaimo gyventojų skaičiaus mažėjimo tempai yra mažesni 2,0%.
4. Rajono gyventojų amžiaus struktūra statistikai panaši į tokią pat Lietuvos struktūrą. Tačiau rajono viduje struktūrų tendencijos yra prieštaringos ir iš esmės nepalankios: miestuose labiau buriiasi darbingo 20 – 59 metų amžiaus gyventojai, kaimuose – didesnė ekonomiškai ir socialiai neaktyvių gyventojų dalis.
5. Natūralus prieaugio tendencijos nepalankios, 2004 metais neigiamas prieaugis buvo 1,8 kartus didesnis negu vidutiniškai šalyje.
6. Akmenės rajono gyventojų išsilavinimo lygis yra esminiai žemesnis negu vidutinis Lietuvos gyventojų išsilavinimo lygis.
7. Stebimi esminiai išsilavinimo skirtumai tarp Akmenės rajono miestų ir kaimų gyventojų. Kartu su stebima amžiaus diferenciacija tai sukuria dideles prielaidas stiprėti miestų ir kaimo socialinio ir ekonominio vystimosi disproporcijomis.
8. Akmenės rajono gyventojų išsilavinimo struktūros amžiaus grupėse skirtumai leidžia teigti apie palyginti staigų kvalifikuotų darbuotojų stoką, žmonių su aukštuoju ir aukštesniu išsilavinimu sluoksnio nikimą arba jų veiklos perkėlimą (nekeičiant gyvenamosios vietos) į aukštesnės karjeros galimybes teikiantį Šiaulių miestą.

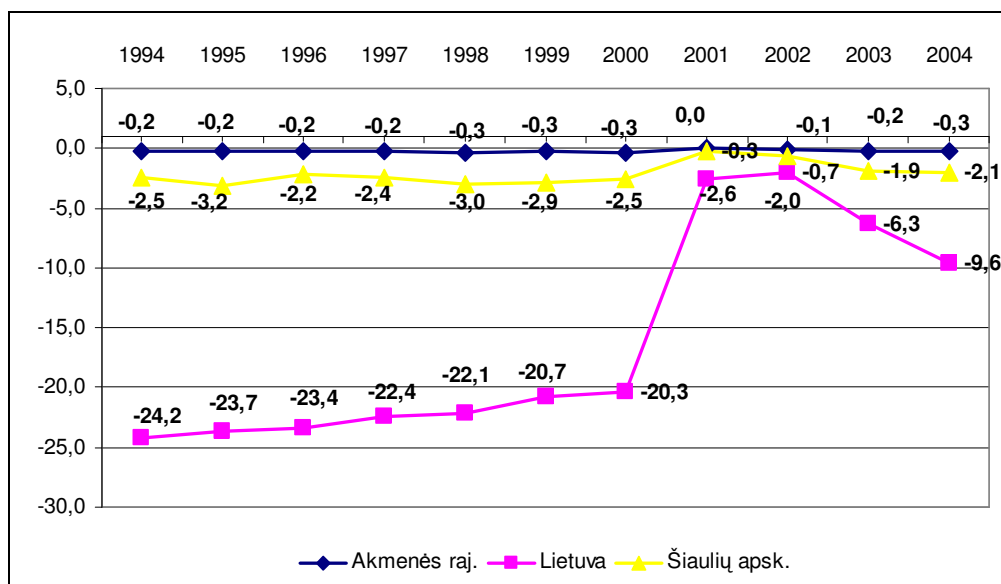
3.4. Gyventojų migracija

Akmenės savivaldybėje gyventojų migracija nuo 2000 - 2001 m. saldo palaipsniui peraugo į teigiamą + 0,33 gyv./1000 gyv. Tačiau 2001 – 2004 peraugo į neigiamą -0,28 gyv./1000 gyv. Vis labiau ryškėja neigiamo migracijos saldo tikimybė. Tai yra susiję su bendromis Lietuvos migracijos procesų tendencijomis, kurių Akmenės rajonas negali išvengti. Kol kas nėra veiksmų, stabdančių permanentinę migraciją į užsienį ar Lietuvos viduje iš socialiai ir ekonomiškai silpnesnių rajonų (vietovių) į aktyvesnius didmiesčius.

3.11 pav. Migracijos saldo Akmenės rajono savivaldybėje 1994 – 2005 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

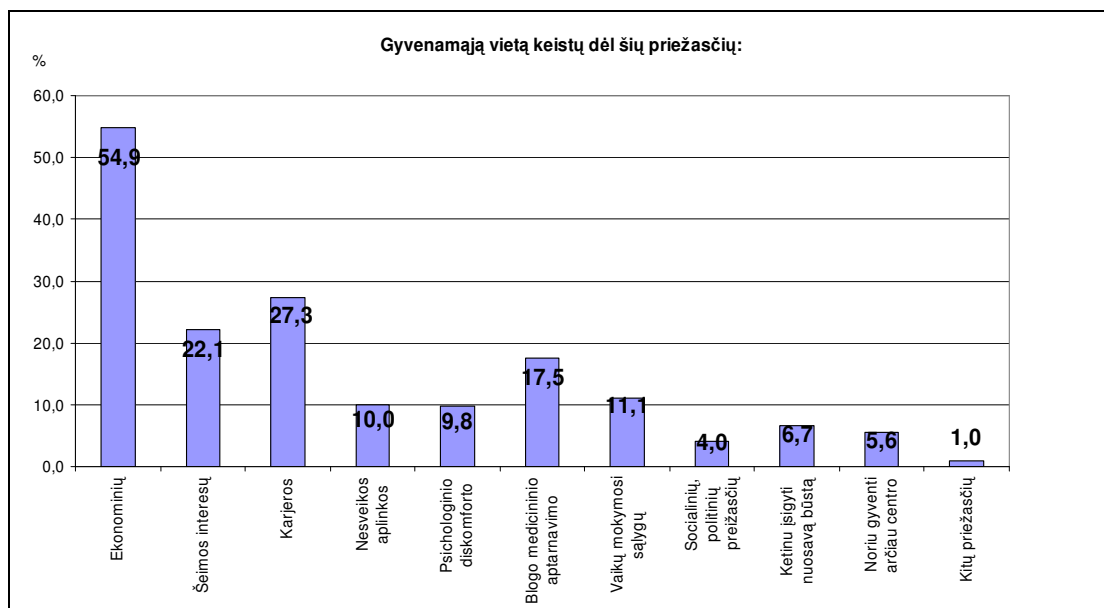
3.12 pav. Migracijos saldo /1000 gyv.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Permanentinės migracijos į užsienį ir Lietuvos viduje iš socialiai ir ekonomiškai silpnųjų rajonų (vietovių) į aktyvesnius didmiesčius fone Akmenės atvejis yra nėra ypatingas, tačiau tolimesnė raida yra neapibrėžta. Akmenėje migracija pastaraisiais metais mažai kinta.

Akmenės rajono savivaldybės gyventojų apklausos duomenimis, dėl vienokių ar kitokių priežasčių gyvenamąją vietą keistų apie 17% apklaustųjų.

Sekančioje diagramoje pavaizduotos gyvenamosios vietos keitimo priežastys.

3.13 pav. Gyvenamosios vietos keitimo priežastys

54,9% respondentų keistų gyvenamąją vietą dėl ekonominių priežasčių, 27% - dėl karjeros, 22% - dėl šeimos interesų. Pažymėtina, kad vietos gyventojai nėra labai patenkinti medicininio aptarnavimu bei vaikų mokslo sąlygomis – atitinkamai 17% ir 11% pasiryžusių keisti gyvenamąją vietą tai darytų būtent dėl šių priežasčių.

IŠVADA: Akmenės rajone gyventojų emigraciją reikia laikyti realiu veiksniu, kuris turi įtaką rajono socialiniam ir ekonominiam vystimuisi, kuri ateityje gali tapti trikdžiu verslo vystymuisi.

3.5 Užimtumas, ekonominė bazė

Akmenės savivaldybės užimtumas² yra žemas. Bendroje gyventojų struktūroje užimti gyventojai sudaro mieste 32,4%, o kaime tik 22,4%. Neaktyvių gyventojų dalis (0 – 14 metų grupė ir neaktyvūs vyresni kaip 15 metų) sudaro mieste 52,9%, kaime – 62,5%. Statistikos departamento duomenys rodo didėjančią užimtumą, 2000 – 2003 m. užimtų gyventojų skaičius išaugo 1,1 karto.

3.16 lentelė. Akmenės savivaldybės gyventojų užimtumas (2001 m. gyventojų surašymas).

	Viso gyventojų	0–14 metų	15 metų ir vyresni				
			darbo jėga	užimti	bedarbiai	neaktyvūs	nenurodo
mieste,	18897	3954	8804	6118	2686	6048	91
%	62,5	20,9		32,4	14,2	32,0	0,48

² Užimtų gyventojų rodiklis skaičiuojamas 15-64 m. amžiaus gyventojams

kaime,	11324	2660	4207	2533	1674	4422	35
%	37,5	23,5		22,4	14,8	39,0	0,31
kaime skirtumai		+2,6		-10	+0.6	+7	-0,17
bendras,	30221	6614	13011	8651	4360	10470	126
%	100	21,9	43.05	28,6	14,4	34,6	0,4

Bedarbių, registruotų darbo biržoje vidutinis metinis skaičius mažėjo gana sparčiai:

3.17 lentelė. Vidutinis metinis nedarbo lygis Akmenės rajono savivaldybėje %

Vidutinis metinis nedarbo lygis %									
Nedarbo lygis %	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	9,6	13,5	16,2	20,8	22,7	20,3	19,3	15,3	10,5

Bedarbių skaičius Akmenės darbo biržos duomenimis nuo 1995 m. iki 2005 metų išaugo daugiau kaip 2 kartus:

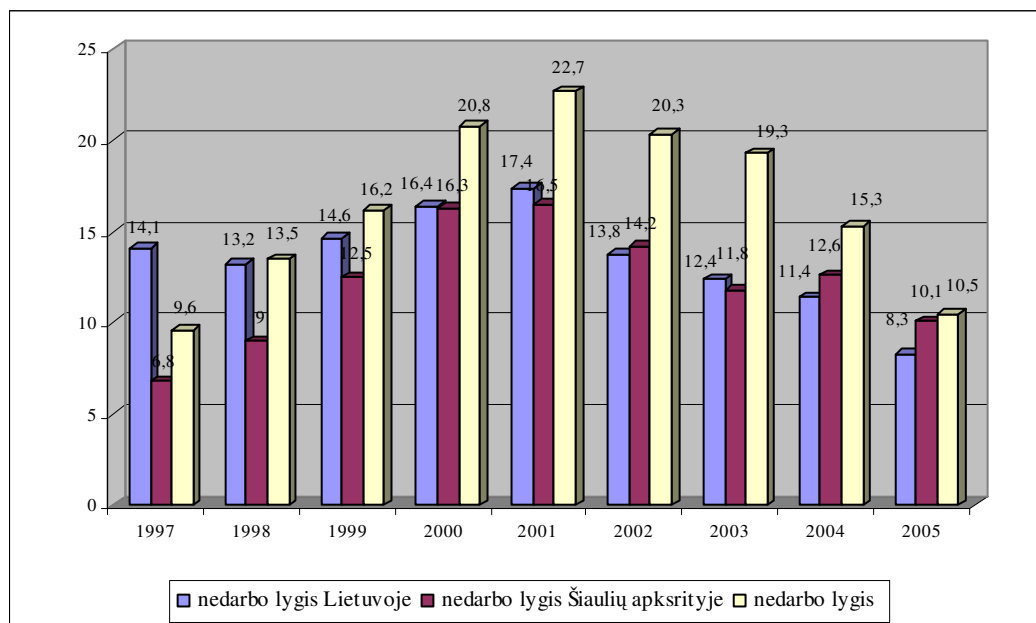
3.18 lentelė. Bedarbių skaičius Akmenės rajone

Metai	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bedarbių skaičius, tūkst.	1,3	1,3	1,5	2,0	1,8	2,5	3,0	3,7	4,0	3,7	3,2

Šaltinis: http://www.ldb.lt/taurage/fr_situacija01.html

Nežiūrint duomenų šaltinių teikiamos informacijos skirtumų, galima konstatuoti spartų metinio nedarbo lygio 1993-2001 metais augimą, šiuo laikotarpiu nedarbo lygis išaugo 3,1 karto. O nuo 2001–2005 metų nedarbo lygis sumažėjo 1,4 karto.

Makroekonominio požiūriu tai socialinės, ekonominės, kultūrinės ir kitos veiklos koncentracijos Lietuvos didmiesčiuose pasekmė. Tikriausiai dėl didelių disproporcijų tarp Lietuvos centrų ir periferinių teritorijų.

3.14 pav. Metinio nedarbo lygio dinamika

Šaltinis: <http://www.ldb.lt/akmene/indexsituacija.htm>; <http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1116>;

Vidutinis metinis nedarbo lygis (2005m.) Akmenės rajono savivaldybėje buvo 10,5% t.y. 2,2 % aukštesnis už šalies vidurkį.

Pagal gyventojų surašymo 2001 m. duomenis užimtų ir visų (vyresnių kaip 15 metų) gyventojų pasiskirstymai pagal išsilavinimą yra priešingi.

3.19 lentelė. Akmenės savivaldybės užimtų ir visų gyventojų struktūros pagal išsilavinimą palyginimas

Išsilavinimas	Struktūra, %		Užimtumo galimybių	
	Visi gyventojai, vyresni kaip 15 metų	Užimti gyventojai, vyresni kaip 15 metų	Skirtumai (kartai)	indeksas
Aukštasis	7,8	17,5	2,25	38
Aukštesnysis (įskaitant spec. vidurinį)	19,2	31,6	1,65	28
Vidurinis	27,6	35,0	1,3	22
Pagrindinis	20,9	13,0	0,6	10
Pradinis	19,8	2,6	0,13	2,2
Neturi pradinio ir pan.	4,7	0,2	0,05	0,8

Tai reiškia, kad faktinėje Akmenės socialinėje ir ekonominėje aplinkoje aukštasis, kaip ir bet kuris kitas aukštesnis išsilavinimas teikia daug didesnes užimtumo galimybes palyginus su turinčiais pradinį, o tuo labiau neturinčių. Taigi, pastangos kelti gyventojų išsilavinimą ir kvalifikaciją yra skatintinos.

Tačiau kita vertus, net 82% laisvų darbo vietų užregistruota kvalifikuotiems darbininkams ir aptarnavimo profesijų darbuotojams. Emigracija į užsienį bei į Lietuvos didmiesčius pamažu privedė prie tokios padėties, kad kai kurių įmonių plėtrą stabdo darbuotojų stygius. Rajone labiausiai trūksta pardavėjų, miškininkų, vairuotojų ekspeditorių bei tarptautinių krovinių vežimo transporto priemonių vairuotojų.

2006 metais teritorinių darbo biržų specialistai apklausė 84 darbdavius, kurių įmonėse dirba 4,1 tūkst. darbuotojų. Darbdavių atranka vyko įvertinant jų pasiskirstymą pagal nuosavybės formas, ekonomines veiklas ir darbuotojų skaičių.

Įvertinus darbdavių apklausos rezultatus, darbo rinkos tendencijas, prognozuojama, kad 2006 metais Akmenės darbo biržoje bus užregistruota apie 1250 naujų darbo pasiūlymų, arba 9,6 % daugiau negu 2005 m.³

Akmenės savivaldybės gyventojų užimtumo pagal ekonominės veiklos sritis struktūra (%) mažėjimo tvarka yra tokia:

Akmenės savivaldybės gyventojų užimtumo pagal ekonominės veiklos sritis struktūra (%) mažėjimo tvarka yra tokia:

3.20 lentelė. Akmenės rajono savivaldybės gyventojų užimtumo pagal ekonominės veiklos sritis struktūra (%).

Apdirbamoji pramonė	20,2
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė, žvejyba	14,5
Švietimas	11,6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba, transporto priemonių, buitinių daiktų taisymas	10,1
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	9,2
Viešasis valdymas ir gynimas; privalomasis socialinis draudimas	8,2
Nenurodyta	7,4
Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	5,4
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	3,5
Statyba	3,0
Kita komunalinė, socialinė, ir asmeninė aptarnavimo veikla	3,0
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	1,4
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	1,1

³ Šaltinis: <http://www.ldb.lt/akmene/indexproгноzes.htm>

Finansinis tarpininkavimas	0,9
Viešbučiai ir restoranai	0,5

Šaltinis: 2001 m. gyventojų surašymo duomenys

Ekonominei bazei paprastai priskiriamos tos įmonės (tiksliau darbo vietos), kurių sukurta produkcija ir teikiamos paslaugos yra eksportuojamos (t.y. nesuvaržomos to pačios vietovės gyventojų). Pagal turimą informaciją galimas tik apytikris savivaldybės ekonominės bazės, t.y. tos, kuri lemia ekonomikos plėtrą, apibūdinimas. Tokiu pat principu galimas apytikris rajono ekonominės bazės plėtros prielaidų – socialinės ir techninės infrastruktūros, o taip pat viešojo valdymo išvystymo apibūdinimą.

3.21 lentelė. Akmenės rajono apytikrė struktūra pagal darbo vietas

<u>ekonominė bazė</u> (žemės ūkis – 14,5 %, apdirbamoji pramonė 20,2 % ir kita)	45,1
<u>socialinė infrastruktūra, paslaugos</u> (švietimas 11,6 %, prekyba 10,1 %, sveikatos sfera 9,2 % ir kita)	35,8
<u>viešasis valdymas</u>	8,2
<u>techninė infrastruktūra</u> (elektros, dujų, vandens tiekimas ir kita)	3,5
<u>neidentifikuotos darbo vietos</u>	7,4
	100%

IŠVADOS:

1. Akmenės savivaldybės užimtumas žemas: kaime 22,4%, mieste 32,4%. Pastaraisiais metais užimtumas augo vid. 8% per metus.
2. Nedarbo lygio maksimumas buvo pasiektas 2001 metais ir sudarė apie 22,7 %. Pastaraisiais metais susiformavo palankesnės tendencijos ir nedarbo lygis 2005 metais sumažėjo iki 10,5 %.
3. Metinio nedarbo lygis nuo 2001 metų mažėja. Registruotų bedarbių skaičius 2001 – 2004 metais kasmet mažėjo 15 %.
4. Akmenės savivaldybės darbo rinkoje aukštasis ir bet kuris kitas aukštesnis išsilavinimas teikia daug didesnes užimtumo garantijas. Tačiau pastaraisiais metais virš 80% naujų darbo vietų siūloma kvalifikuotiems darbininkams ir aptarnavimo profesijų darbuotojams.
5. Savivaldybės ekonominė bazė yra per mažai diversifikuota, kad galėtų būti garantuotas jos gyvybingumas, nes nemažą dalį ekonominės bazės sudaro žemės ūkio veikla.

6. Silpnai išplėtotas užimtumas techninės infrastruktūros sferoje, rodo silpnai išvystytą, techninę infrastruktūrą ir jos pajėgumus tenkinti potencialias investicijas.

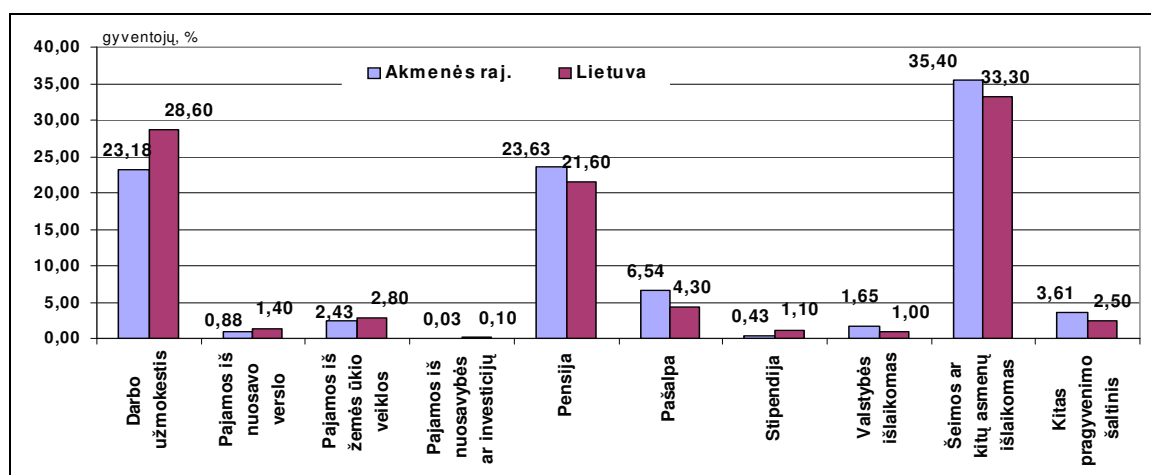
3.6. Pragyvenimo šaltiniai, darbo užmokestis

Akmenės savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltiniai, palyginus su visos Lietuvos gyventojų pragyvenimo šaltinių pasiskirstymu, turi esminių skirtumų (Lietuvos 100 %, 2001 m. gyventojų surašymo duomenys):

3.22 lentelė. Akmenės rajono savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltinių palyginimas su visos Lietuvos gyventojų pragyvenimo šaltinių pasiskirstymu.

darbo užmokestis	81,1
pajamos iš nuosavo verslo	64,3
pajamos iš žemės ūkio veiklos	85,7
pensija	109
pašalpa	151,2
stipendija	36,4
valstybės išlaikomas	170
šeimos ar kitų asmenų išlaikomas	106,3
kiti šaltiniai	144

Šaltinis: 2001 m. gyventojų surašymo duomenys

3.15. pav. Gyventojų skaičius pagal pagrindinį pragyvenimo šaltinį

Pagrindiniai savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltinių bruožai: silpnas gyventojų ekonominis savarankiškumas ir aktyvumas, didelė priklausomybė nuo pensijų, pašalpų ir šeimų, kitų asmenų išlaikymo.

Miesto ir kaimo gyventojų pragyvenimo šaltiniai iš esmės skiriasi tik pajamų iš žemės ūkio ir darbo užmokesčio dalimi visų šaltinių struktūroje.

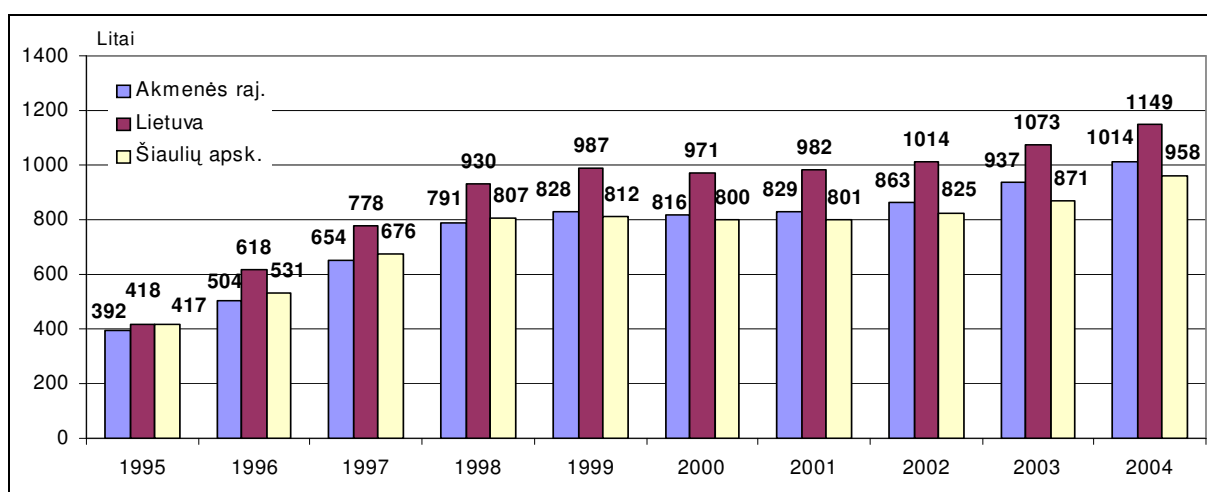
3.23 lentelė. Akmenės savivaldybės miesto ir kaimo gyventojų pragyvenimo šaltiniai (2001 m.)

	Gyventojų skaičius, %		Kaimo ir miesto skirtumai kartų (k/m)
	miesto (m)	kaimo (k)	
darbo užmokestis	27,5	16,0	0,59
pajamos iš nuosavo verslo	1,0	0,7	0,7
pajamos iš žemės ūkio	0,16	6,2	39,0
pensija	22,9	24,9	1,1
pašalpa	6,2	7,0	1,14
stipendija	0,38	0,5	1,3
valstybės išlaikomas	1,2	2,4	2,0
šeimų, kitų išlaikomas	34,0	37,0	1,1
kiti šaltiniai	3,0	4,6	1,54
Pajamos iš nuosavybės ar investicijų	0,02	0,04	2,0
neidentifikuoti	3,2	0,54	0,17
	100	100	

Daug didesni pragyvenimo šaltinių skirtumai tarp užimtų ir kitų gyventojų. Čia išryškėja tokie pagrindiniai šaltiniai (2001 m. surašymo duomenys):

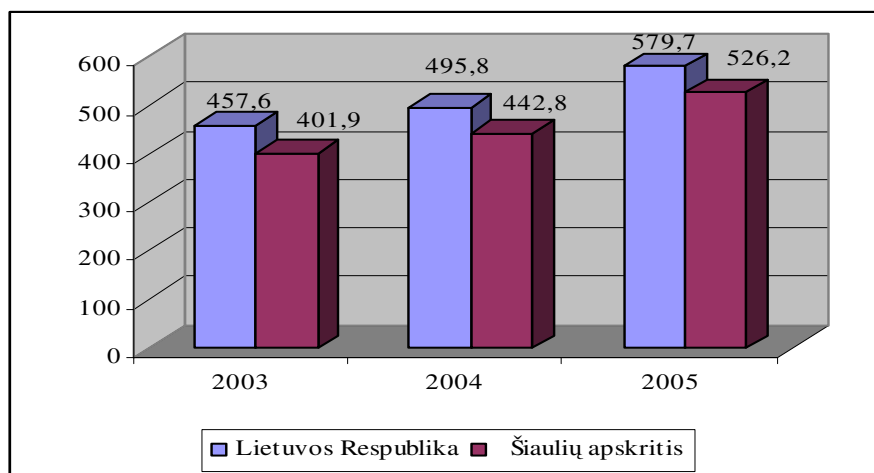
- a. užimtų gyventojų: darbo užmokestis ir pajamos iš žemės ūkio – 91,7 %
- b. bedarbių: šeimos ar kitų asmenų išlaikymas ir pašalpos – 80,5 %
- c. neaktyvių gyventojų: pensija ir šeimos bei kitų asmenų išlaikymas – 92,0 %

Vidutinio darbo užmokesčio dydis 2000 – 2004 m. koreliuoja su užmokesčio vidurkiu šalyje. Akmenės darbo užmokestis sudaro 85,9 % šalies ir 104,9 % Šiaulių apskrities vidurkio.

3.16 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika

Vidutinės disponuojamos namų ūkių pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį Šiaulių apskrityje (Statistikos departamentas duomenų apie Akmenės rajoną nepateikia) taip pat atsilieka nuo šalies vidurkio, atitinkamai 526 ir 579 Lt. (3.16 pav.) Ir nors šis dydis kasmet padidėja beveik po 14%, kol kas sudaro 90% šalies vidurkio.

3.17 pav. Vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį Šiaulių apskrityje ir Lietuvoje 2003 – 2005 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Vidutinės vartojimo išlaidos vienam namų ūkio nariui per mėnesį 2005 m. Šiaulių apskrityje siekė 524 litų, šalyje – 578 Lt.

Palyginus išlaidų struktūrą, Šiaulių apskrityje gyventojai išleidžia daugiau nei statistinis lietuvis maisto produktams, būstui, sveikatos priežiūrai, švietimui.. Skirtumas tarp Šiaulių apskrities ir šalies gyventojų išlaidų maistui sudaro beveik 3,2%. Tai iš dalies galima būtų paaiškinti mažesnėmis disponuojamomis pajamomis – mažiau pajamų turintys gyventojai statistiškai didesnę dalį išleidžia maistui.

3.24 lentelė. Vartojimo išlaidų struktūra mėnesį Akmenės apskrityje ir Lietuvoje 2005 m., %

	Šiaulių aps.	Lietuvoje	Skirtumas
Visos vartojimo išlaidos	100	100	
maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai	39,8	36,6	3,2
alkoholiniai gėrimai	2,1	2,4	-0,3
tabako gaminiai	1,4	1,4	0
drabužiai ir avalynė	8,1	8,6	-0,5
būstas, vanduo, elektra, dujos, kitas kuras	12,1	12,0	0,1
būsto apstatymas ir kasdienė būsto priežiūra	4,3	4,5	-0,2

sveikatos priežiūra	5,5	5,2	0,3
transportas	7,6	8,8	-1,2
ryšiai	4,9	5,0	-0,1
poilsis ir kultūra	4,8	4,7	0,1
švietimas	1,3	1,2	0,1
viešbučiai, kavinės, restorai, valgyklos	3,9	5,0	-1,1
įvairios prekės ir paslaugos	4,0	4,5	-0,5

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

IŠVADOS:

1. Pragyvenimo šaltinių reikšmė rodo Akmenės savivaldybės gyventojų silpną ekonominį savarankiškumą ir aktyvumą, nes pajamos iš darbo užmokesčio ir žemės ūkio veiklos yra pagrindinis, (apie 25,6 % gyventojų), didelę priklausomybę nuo pensijų ir pašalpų (apie 30,2 % gyventojų), o taip pat nuo šeimos ar kitų asmenų išlaikymo (apie 35,4 %).
2. Savivaldybės gyventojai palyginus su Lietuvos vidurkiu, yra 1,2 karto labiau priklausomi nuo pajamų iš žemės ūkio veiklos. Savarankiškų gyventojų, gaunančių darbo užmokestį ir pajamas iš nuosavo verslo siekia tik 81,1% ir 64,3% Lietuvos vidurkio.
3. Akmenės savivaldybės gyventojų darbo užmokestis sudaro 85,9 % šalies darbo užmokesčio vidurkio.
4. Vidutinės piniginės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį Šiaulių apskrityje sudaro 526 Lt., arba 90% šalies vidurkio.
5. Žymiausias išlaidų struktūros neatitikimas, palyginus su šalies duomenimis fiksuojamas maistui bei sveikatos priežiūrai skirtose eilutėse, atitinkamai 3,2% ir 0,3%.

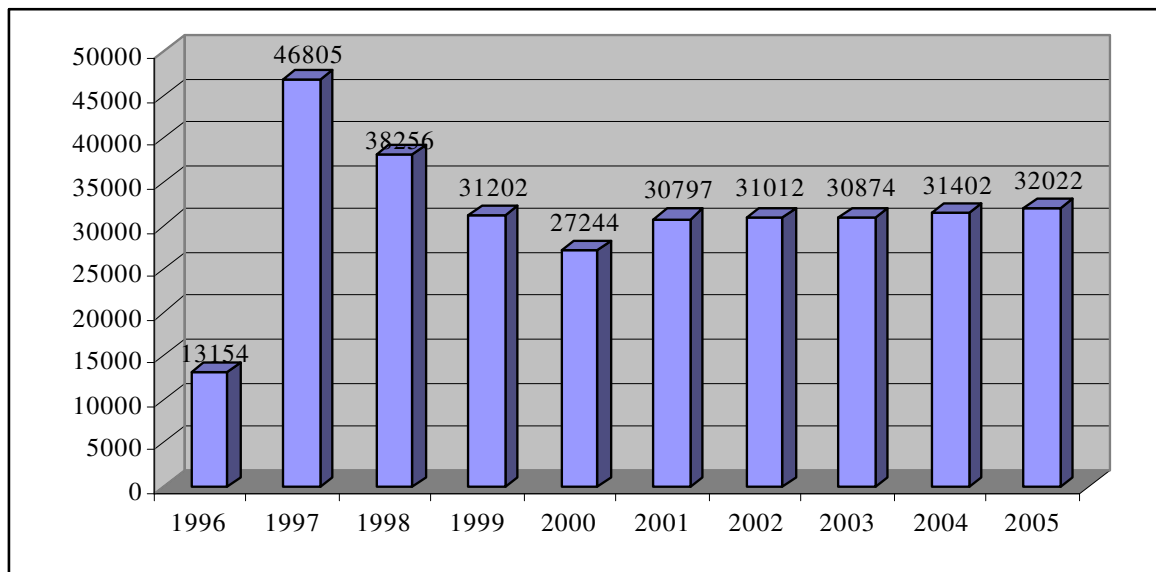
3.7. Investicijos

Tiesioginės užsienio investicijos⁴ yra perspektyvių, naujomis technologijomis besiremiančių šakų plėtros bei eksporto potencialo didinimo pagrindas.

Daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų Akmenės rajono savivaldybė sulaukė 1997 – 1999 m. periodu – iš viso 116 mln. Lt. 2000 m. jos siekė 27 mln. Lt., ir nuo tada kasmet gana nežymiai augdavo, o 2005 m. sudarė 32 mln. Lt. Vidutinis pastarųjų 5 metų investicijų augimas siekė tik 3,4%, kai tuo tarpu šalyje – 15%. Vertinant 2005 m. duomenis, Šiaulių apskrityje tik Pakruojo rajono savivaldybė sulaukė daugiau tiesioginių užsienio investicijų (52 mln. Lt.), tačiau šis išaugimas įvyko tik 2005 m.

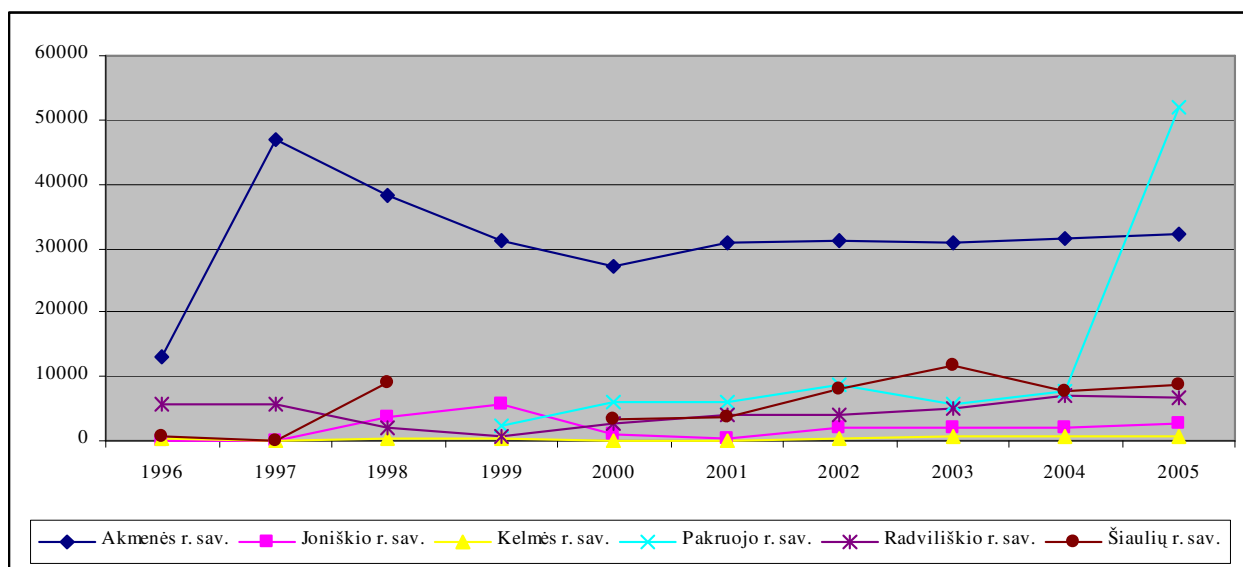
⁴ Tiesiogine užsienio investicija pagal Tarptautinio valiutos fondo metodiką, Europos Sąjungos statistikos tarnybos bei EBPO metodus nurodymus yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai finansiniai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės.

Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos Akmenės savivaldybėje ir Šiaulių apskrityje pateiktos sekančiuose paveiksluose.

3.18 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Akmenės rajono savivaldybėje 1996 – 2005 m., tūkst. Lt.

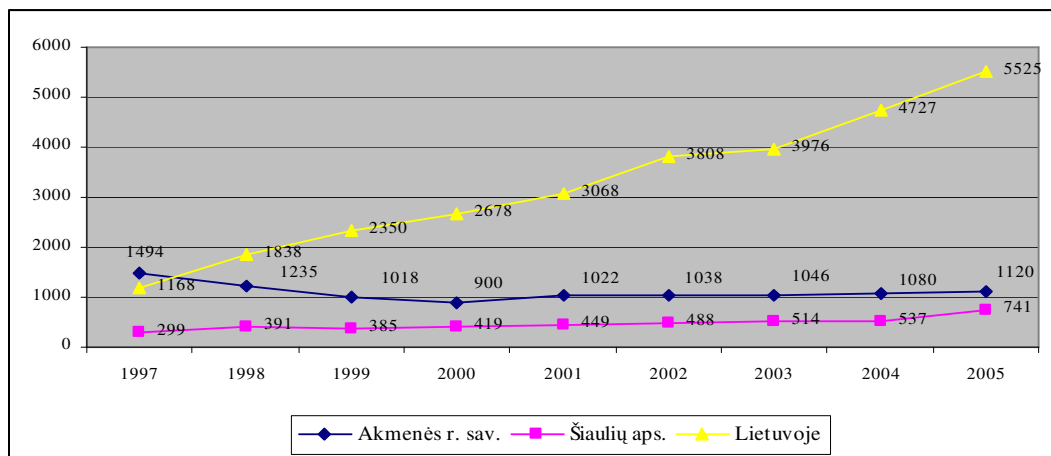
Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

3.19 pav. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Šiaulių apskrityje 1996 – 2005 m., tūkst. Lt.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Absoliutus investicijų dydis neatspindi tikrosios jų vertės bei įtakos vietos ūkiui. Tikslėnis yra tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui rodiklis. Žemiau yra pateikiama šio dydžio dinamika 1997 – 2005 m. Lietuvoje, Akmenės rajono savivaldybėje ir Šiaulių apskrityje.

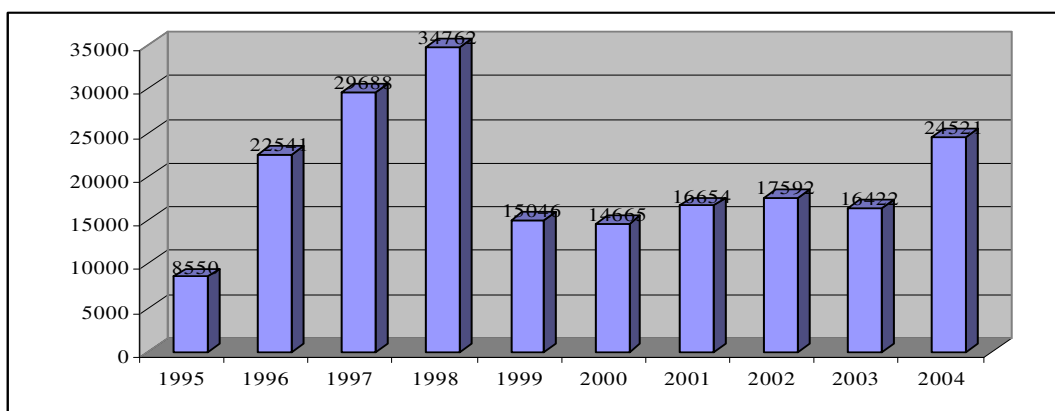

3.20 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui Lietuvoje, Akmenės rajono savivaldybėje ir Šiaulių apskrityje 1997 – 2005 m., Lt/gyv.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Nors Akmenės rajone tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, yra 1,5 didesnės nei Šiaulių apskrityje, tačiau jos yra net 5 kartus mažesnės nei Lietuvoje, atitinkamai 1120 Lt./gyv. ir 5525 Lt./gyv. Vertinant augimą, tai Akmenės rajone tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios 1 gyventojui, 1997 m. buvo didesnės nei 2005 m., o nuo 2000 m. kasmet jos padidėjo maždaug 4,5%, kai tuo tarpu Lietuvoje augimas siekdavo apie 15%. Tiesioginės užsienio investicijos yra labai svarbus rajono ekonominio vystymosi rodiklis, jų dėka į rajoną pritraukiamos papildomos lėšos, naujos technologijos bei sudaromos sąlygos verslo konkurencingumo didinimui. Tačiau papildomai įvertinus ir tai, kad ir Lietuva pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą yra tarp ES šalių autsaiderių, galima teigti, kad užsienio investicijos nesudaro didelių prielaidų ūkio augimui. Tarp 60 Lietuvos savivaldybių pagal vienam žmogui tenkančias tiesiogines užsienio investicijas Akmenės rajono savivaldybė užima 21 vietą.

Materialinės investicijos⁵ Akmenės rajono savivaldybėje 2004 m. siekė 24 mln. Lt.

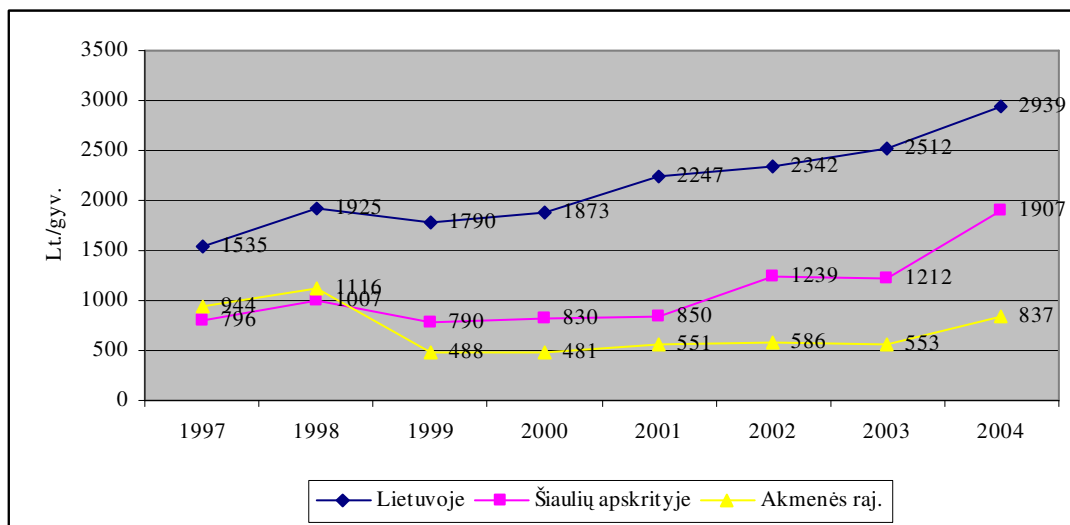
3.21 pav. Materialinės investicijos Akmenės rajono savivaldybėje 1995 – 2004 m., tūkst. Lt.

⁵ ataskaitinio laikotarpio išlaidos ilgalaikiam materialiajam turtui, kuris bus naudojamas daugiau nei vienerius metus, įsigyti, sukurti ir esamam ilgalaikiam materialiajam turtui atnaujinti (rekonstravimas, remontas) iš visų finansavimo šaltinių.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Po 1998 m. Rusijos krizės, smarkiai įtakojusios ir šalies ūkį, materialinės investicijos smuko daugiau nei per pusę. O nuo 2000 m. stebimas nežymus jų augimas, 2004 m. materialinės investicijos Akmenės rajone siekė 24 mln. Lt.

Vertinant pagal 1 gyventojui tenkančių materialinių investicijų dydį Akmenės rajonas nuo šalies vidurkio atsilieka 3,5 karto, atitinkamai 837 Lt./gyv. ir 2939 Lt./gyv. Šiaulių apskrityje taip pagal šį rodiklį lenkiamas tik Kelmės rajonas.

3.22 pav. Materialinės investicijos vienam gyventojui Lietuvoje, Akmenės rajono savivaldybėje ir Šiaulių apskrityje 1997 – 2004 m., Lt/gyv.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Išvados:

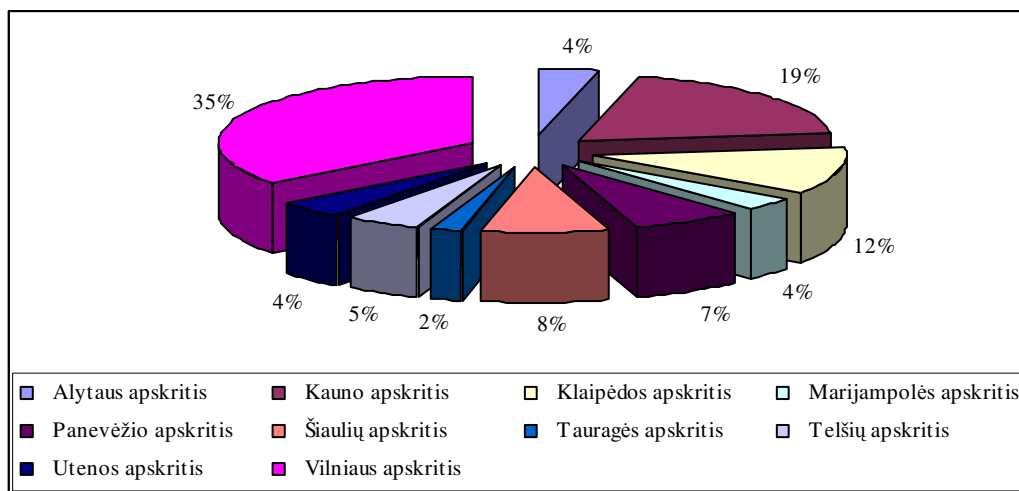
1. Akmenės rajono savivaldybėje tiesioginės užsienio investicijos 1 gyventojui 2005 m. siekė 1120 Lt., arba 5 kartus mažiau negu Lietuvoje, tačiau 1,5 daugiau negu Šiaulių apskrityje.
2. Materialinės investicijos 1 gyventojui Akmenės rajono savivaldybėje 2004 m. sudarė tik 28% Lietuvos vidurkio, o tai yra vienas prasčiausių rodiklių tarp visų savivaldybių (52 vieta tarp 60 – ties savivaldybių).

3.7.1. BVP statistika

Statistikos departamentas nepateikia duomenų apie bendrąjį vidaus produktą (BVP) Akmenės rajono savivaldybėje – pateikiami tik apskrities duomenys. Pagal gyventojų skaičių Šiaulių apskrityje Akmenės rajonas lenkia tik Pakruojo rajono savivaldybę ir yra vienas mažiausių, todėl sta-

tistiniai apskrities BVP rodikliai ne visiškai teisingai gali atspindėti Akmenės rajono savivaldybės padėtį.

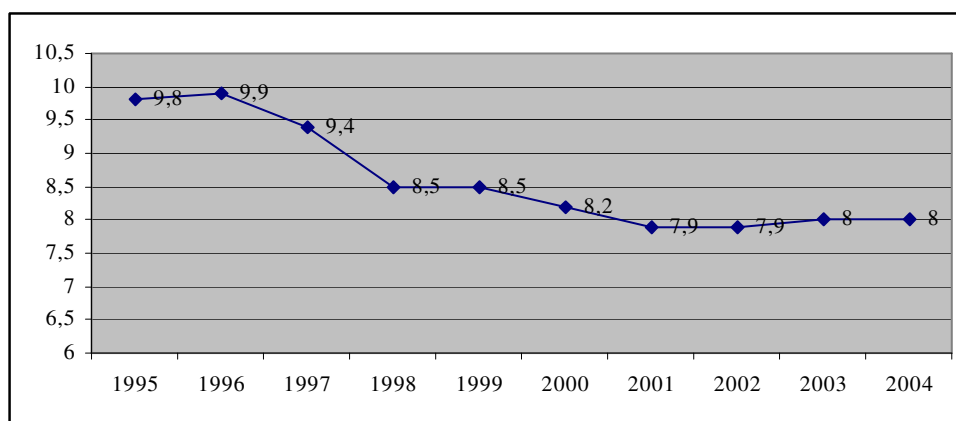
2004 m. Šiaulių apskrityje buvo sukurta 8% šalies BVP, pagal šį rodiklį tarp visų apskričių užimama 4 vieta (po Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių).

3.23 pav. Sukuriamas BVP pagal apskritis, 2004 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

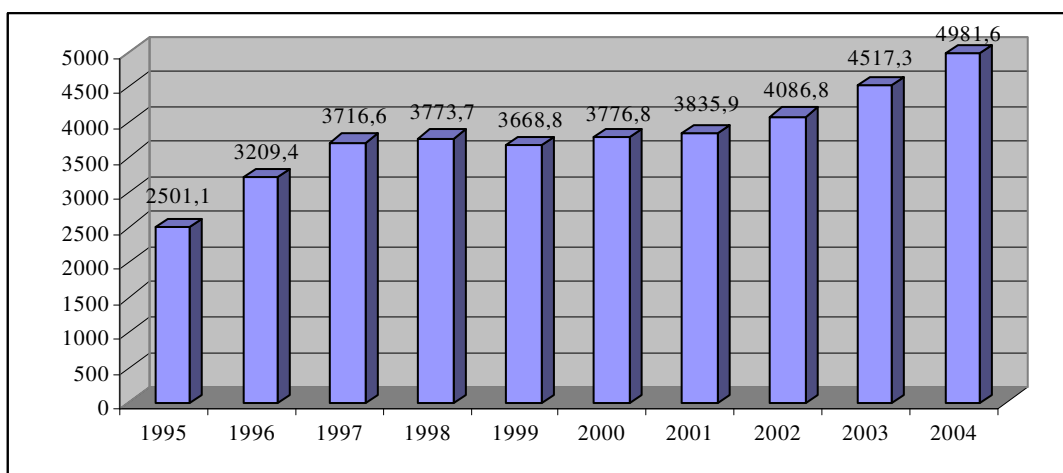
Palyginimui 1995 m. Šiaulių apskrityje buvo sukurta 9,8% šalies BVP, tačiau nuo tada ši dalis sumažėjo iki 8%. Tačiau būtina pažymėti, kad ši tendencija būdinga visoms apskritims, išskyrus Vilniaus ir Telšių.

3.24 pav. Šiaulių apskrities sukuriamas BVP dalis, %

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

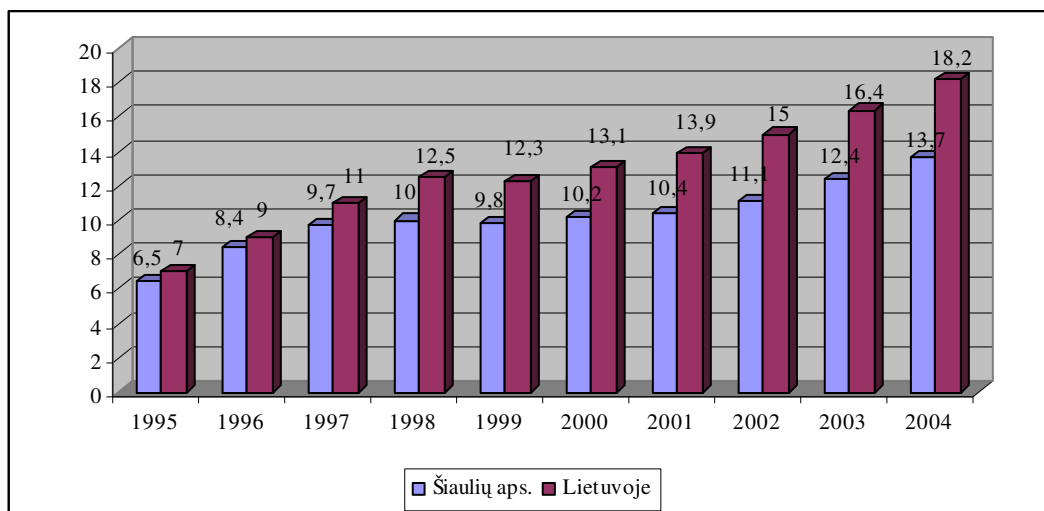
Nuo 1995 m. Šiaulių apskrityje sukuriamas BPV pastoviai didėjo (išskyrus 1999 metus), o pastaraisiais metais šis augimas, kaip ir šalyje, yra gana ženklus. 2004 m. apskrityje bendrojo vidaus produkto buvo sukurta už 4981,6 mln. Lt.

3.25 pav. BVP dinamika Šiaulių apskrityje 1995 – 2004 m., mln. Lt.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

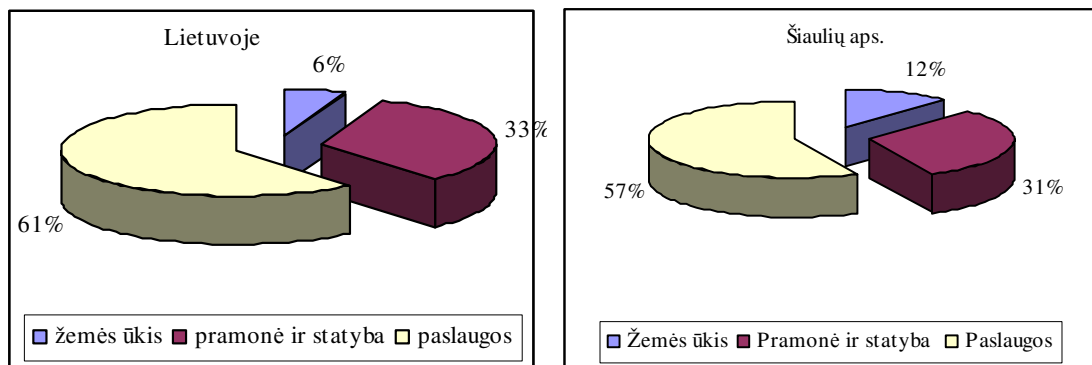
Siekiant įvertinti apskrities sukuriamą BVP dydį, jis yra lyginamas su jos gyventojų skaičiumi. Šiaulių apskrityje vienam gyventojui 2004 m. teko 13,7 tūkst. Lt. bendrojo vidaus produkto, kai tuo tarpu šalyje – 18,2 tūkst. Lt. Kitaip tariant, 1 Šiaulių apskrities gyventojui tenkantis BVP sudaro tik 75% šalies vidurkio. Taip pat pažymėtina, kad 1995 m. Šiaulių apskrityje 1 gyventojui tenkantis BVP sudarė 92,9% šalies vidurkio, o nuo tada buvo stebimas šio rodiklio judėjimas žemyn, kas liudija apie didėjančią atotrūkį. Tačiau pastaruosius 3 metus 1 gyventojui tenkantis BVP auga vienodai arba netgi sparčiau nei Lietuvoje, todėl ilgalaikėje perspektyvoje tikėtinas rodiklio gerėjimas.

3.26 pav. BVP vienam gyventojui Lietuvoje ir Šiaulių apskrityje 1995 – 2004 m., tūkst. Lt.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Viena iš nedidelio viename gyventojui tenkančio BVP priežasčių yra tai, kad net 12% pridėtinės vertės yra sukurama žemės ūkio sektoriuje, o tai parodo prastą ekonomikos išsivystymo lygį.

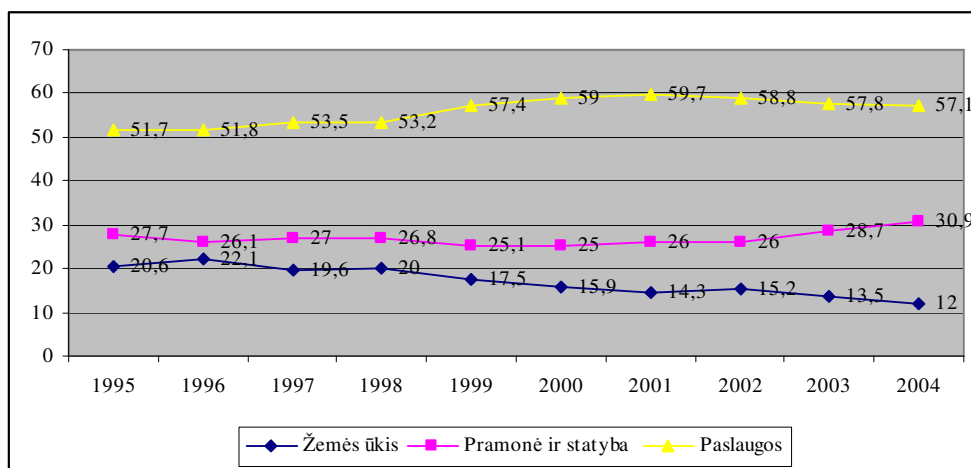

3.27 pav. Pridėtinės vertės struktūra Šiaulių apskrityje ir Lietuvoje 2004 m., %

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Kaip matyti iš pateiktų paveikslėlių, Šiaulių apskrityje žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriai sukuria 12% pridėtinės vertės, kai tuo tarpu Lietuvoje – 6%, ES – apie 1,5%. Atitinkamai paslaugų sektorius Šiaulių apskrityje sukuria 57% pridėtinės vertės, Lietuvoje – 61%, ES – apie 67%. Esanti ūkio struktūra neabejotinai keisis bei pamažu priartės prie išsivysčiusių šalių rodiklių. Tačiau tuo pat metu iškils ir nemažai problemų – viena iš jų susijusi su darbuotojų profesiniu perorientavimu. Neabejotinai mažės žemės ūkio sektoriuje dirbančiųjų skaičius, todėl dalis jų, kurie nesugebės persikvalifikuoti, papildys bedarbių gretas. Siekiant BVP augimo, jau dabar reikėtų pereiti prie didesnę pridėtinę vertę kuriančių šakų, plėsti paslaugų sektorių, didinti informacinių technologijų sukuriamą dalį.

Paanalizavus pridėtinę vertę kuriančių sektorių pokyčius nuo 1995 metų, matyti, kad žemės ūkio sukuriamą pridėtinę pastoviai mažėja, o pramonės ir statybos bei paslaugų sektorių dalis didėja.

3.28 pav. Pridėtinę vertę kuriančių sektorių dalis 1995 – 2004 m., %

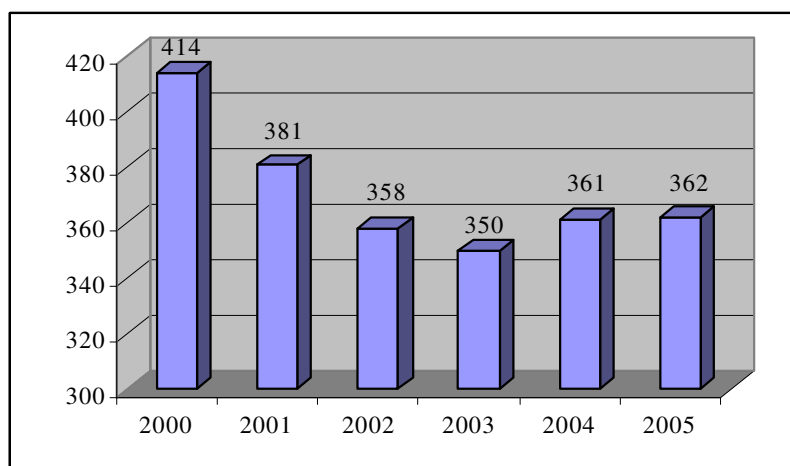
Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Išvados:

1. Šiaulių apskrityje sukurama 8% šalies BVP. Per dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo 1,8%.
2. Vienam gyventojui tenkantis BVP 2004 m. siekė 13,7 tūkst. Lt., arba 75% šalies vidurkio. Tokius rodiklius iš dalies lemia apskrities ūkio struktūra: 12% pridėtinės vertės sukuria žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriai, kai tuo tarpu paslaugų sektorius – tik 57%. Šie rodikliai skiriasi ne tik nuo ES, bet ir nuo Lietuvos rodiklių.

3.7.2. Įmonių skaičius

Statistiko departamento duomenimis, 2005 m. Akmenės rajono savivaldybėje buvo 362 veikiančios ūkio subjektai⁶, arba 0,5% visų šalies ūkio subjektų. Stebint įmonių skaičiaus tendencijas nuo 2000 metų, galima išskirti 2 periodus: staigų ūkio subjektų skaičiaus mažėjimą 2000 – 2002 m., (-13,5%) ir nežymų augimą 2003 – 2005 m. (3,4%).

3.29 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Akmenės rajono savivaldybėje 2000 – 2005m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

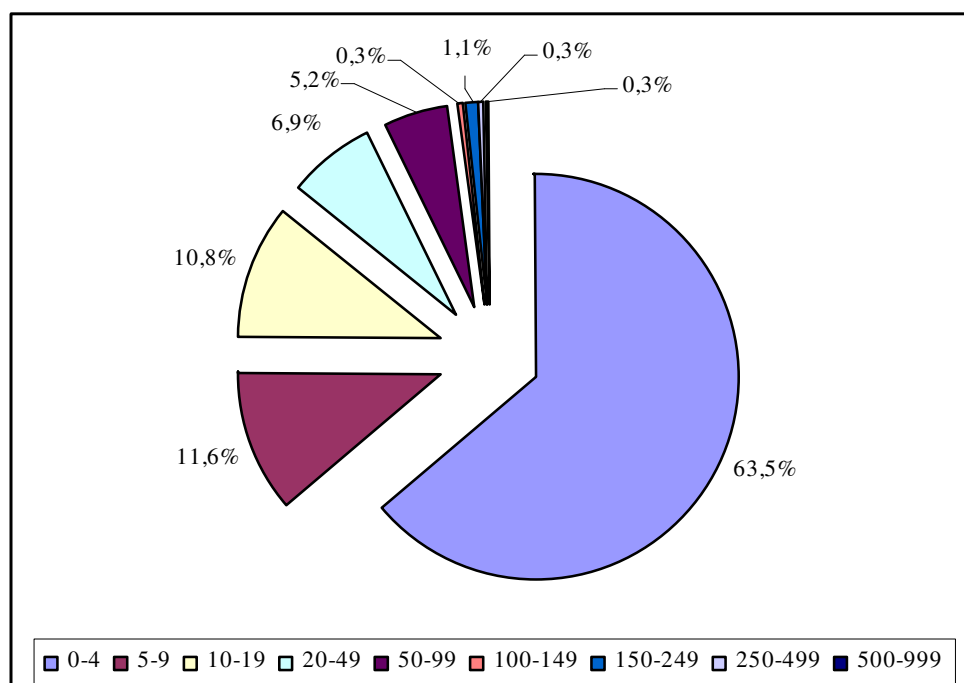
Kaip ir šalyje, Akmenės rajono savivaldybėje populiariausios individualios įmonės (220) bei uždarnosios akcinės bendrovės (76)⁷

Akmenės rajone 1000-čiui gyventojų tenka apie 12 įmonių, Lietuvos vidurkis – 21, ES – 55 įmonės. Santykinai mažas 1000-čiui gyventojų tenkančių įmonių skaičius parodo gana žemą gyventojų verslumo lygį bei nenorą imtis nuosavo verslo.

⁶ Veikiantys ūkio subjektai yra tie, kurie teikia statistines ataskaitas atitinkamiems Statistikos departamento skyriams; įmonių deklaracijas bei metinius balansus – mokesčių inspekcijoms ir ketvirtines ataskaitas – Socialinio draudimo fondo valdybos skyriams.

⁷ Šaltinis: <http://www.akmene.lt/index.php?cid=268>

Akmenės rajono savivaldybėje vyrauja smulkios įmonės. Įmonės, turinčios iki 4 darbuotojų sudaro 63,5%, nuo 5 iki 9 – 11,6%, nuo 10 iki 19 – 10,8%, nuo 20 iki 49 – 6,9% visų įmonių.

3.30 pav. Akmenės rajono ūkio subjektų pasidalijimas pagal darbuotojų skaičių, 2005 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Statistiniai duomenys rodo, kad Akmenės rajone, kaip ir visoje Lietuvoje, vyrauja didmeninės ir mažmeninės prekybos, apdirbamosios pramonės, transportavimo srityse dirbančios įmonės. Toks įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis atitinka bendras šalies verslo vystymosi tendencijas.

3.25 lentelė. Įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje 2005 m., %

	Lietuvoje (L)	Akmenės r. sav. (T)	Struktūros skirtumai, L-T, punktais
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	2,4%	5,5%	-3,10%
Pramonė	11,5%	7,5%	4,00%
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	0,4%	1,1%	-0,70%
Statyba	5,2%	2,5%	2,70%
Didmeninė ir mažmeninė prekyba ir t.t.	29,4%	25,7%	3,70%
Viešbučiai ir restoranai	3,7%	1,7%	2,00%

Transportas ir sandėliavimas	7,4%	4,7%	2,70%
Paštas ir nuotoliniai ryšiai	0,5%	1,9%	-1,40%
Finansinis tarpininkavimas	0,7%	0,3%	0,40%
Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	12,5%	2,8%	9,70%
Viešasis valdymas	1,0%	2,8%	-1,80%
Kitos veiklos rūšys	25,5%	43,6%	-18,10%
Iš viso:	100,0%	100,0%	0,0%

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Apibendrinant galima teigti, kad Akmenės rajono savivaldybėje vyrauja įmonės, kurios imlios pigiai darbo jėgai ir nereikalauja aukštos darbuotojų kvalifikacijos bei modernių technologijų. Didelė įmonių problema – morališkai ir fiziškai susidėvėjusios įmonių technologijos. Rajone gana sudėtinga vystyti paslaugų sektorių, kadangi gyventojų perkamoji galia yra nedidelė.

Išvados:

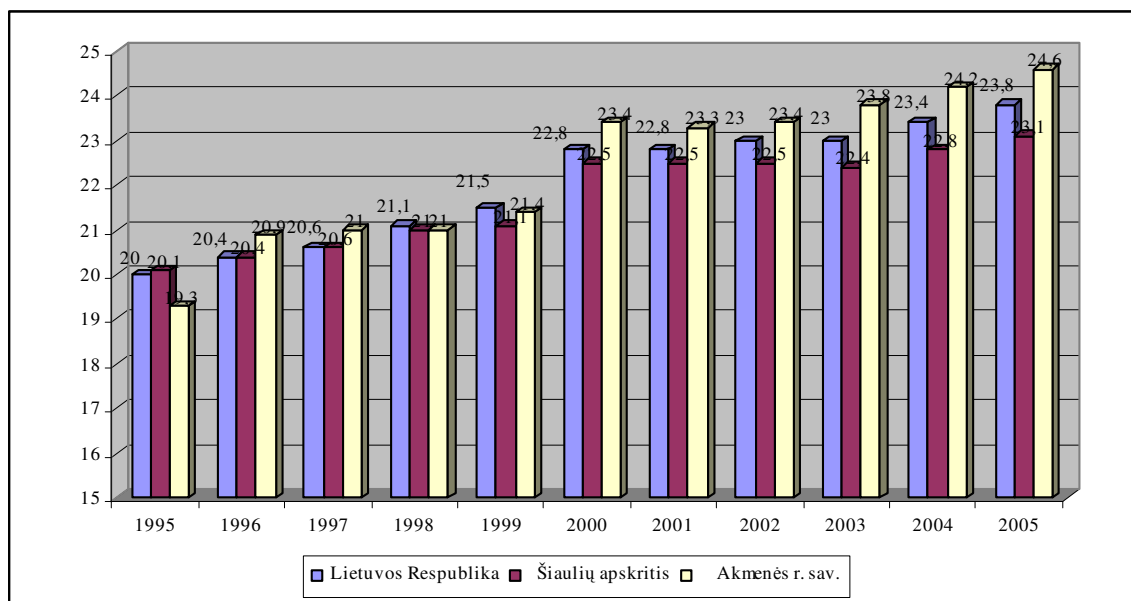
1. 2005 m. Akmenės rajono savivaldybėje buvo 362 veikiantys ūkio subjektai.
2. Akmenės rajono savivaldybės gyventojų verslumas yra gana menkas: 1000-čiui vietos gyventojų tenka apie 12 įmonių, Lietuvos vidurkis – 21, ES – 55 įmonės.
3. Vyrauja smulkios įmonės: iki 10 darbuotojų turinčios bendrovės sudaro 75% visų įmonių.
4. Kaip ir Lietuvoje, daugiausiai yra didmeninės ir mažmeninės prekybos, apdirbamosios pramonės, transportavimo srityse dirbančių įmonių.

3.8. Būstas

2005 m. Akmenės rajono savivaldybės gyvenamasis fondas⁸ sudarė 704,7 tūkst. kv. m naudingojo ploto, iš jų 61% mieste, 39% – kaime. Palyginus su 1995 m., gyvenamasis fondas sumažėjo 6,3%.

Akmenės savivaldybės gyventojai pagal statistinį rodiklį 24,6 m²/1 gyv. yra truputį geriau apsirūpinę būstu nei vidutiniškai Lietuvoje (23,8 m²/1 gyv.) bei Šiaulių apskrities gyventojai (23,1 m²/1 gyv.). Atitinkamai Europos Sąjungos šalių vidurkis yra net 40 m² 1 gyventojui.

⁸ tai gyvenamosios patalpos gyvenamuosiuose namuose, negyvenamuosiuose pastatuose, bendrabučiuose.

3.31 pav. Gyventojų apsirūpinimo gyvenamuoju plotu dinamika 1995 – 2005 m., m²/gyv.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Valstybės parama, skiriant lengvatinius kreditus būstui įsigyti, pasinaudojo gyventojų:

1. 2000 metais - skirta 2 šeimoms;
2. 2001 metais – kreditu pasinaudojo 1 šeima;
3. 2002 metais – kreditu pasinaudojo 2 šeimos;
4. 2003 metais - skirta 2 šeimoms;
5. 2004 ir 2005 metais – kreditu pasinaudojo po 2 šeimas;

Valstybės parama, skiriant lengvatinius kreditus būstui įsigyti, kasmet skirta vidutiniškai 2 šeimoms, tačiau nevisos lengvatiniu kreditu pasinaudoja.

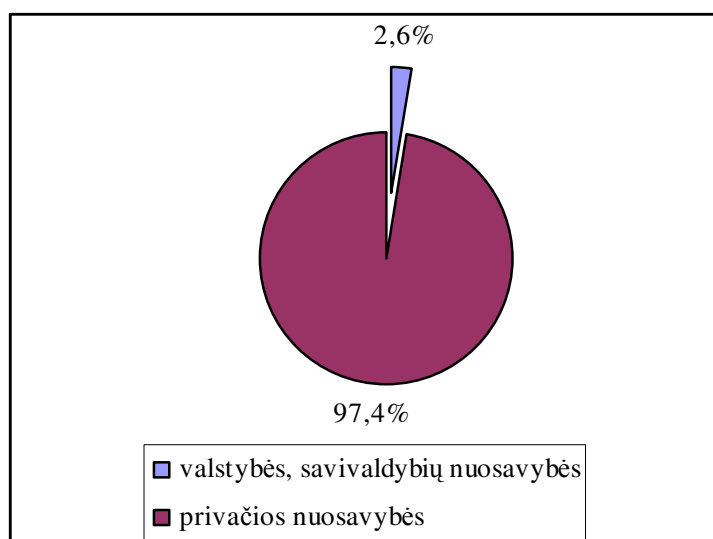
Lietuviai vis dar renkasi nelabai didelį būstą, todėl tiek butų, tiek gyvenamųjų namų rinkoje pagrindinę sandorių dalį sudaro mažesnio ploto būstas: tik iki 10% įsigyjamų butų yra didesni nei 80 kv.m ir apie 30% įsigyjamų individualių gyvenamųjų namų didesni nei 130 kv.m. Ne išimtis ir Akmenės rajono savivaldybė. Tačiau kylant ekonomikai bei pragyvenimo lygiui, šis rodiklis turėtų pamažu priartėti prie ES lygio. Iš bankų bei nekilnojamojo turto agentūrų skelbiamų apžvalgų galima daryti išvadą, kad žmonės Lietuvoje noriai gerina gyvenimo sąlygas ir tai daro vis intensyviau. Ryškėja tendencija, kad lietuviai daugiau dėmesio ima skirti būsto kokybei, įgauna daugiau žinių ir patirties savo finansinių galimybių vertinime, o ta įduos teigiamą poslinkį ir būsto apsirūpinimo rodikliams. Nors didžioji dalis būsto paskolų buvo išduodama didžiuosiuose Lietuvos miestuose, pamažu ir provincijos gyventojai ryžtasi pasinaudoti bankų kreditais būstui įsigyti ar atnaujinti.

Visų 2001 m. surašymo metu buvusių būstų struktūra pagal tipą ir nuosavybės formą pateikta sekančioje lentelėje.

3.26 lentelė. Visų 2001 m. surašymo metu buvusių būstų struktūra pagal tipą ir nuosavybės formą, %

	Viso	Privatus fizinių as- menų	Privatus juridinių asmenų	Valstybės savivaldy- bės	Kita
Vienbučiai namai	34,2	33,9	0,09	0,1	0,07
Butas dvibučiame name	3,8	3,6	0,04	0,2	-
Butas daugiabučiame blokuotame name, negyvenamajame pastate ar privatizuotame bendrabutyje	62,0	58,3	0,8	2,7	0,2
Viso:	100	95,8	0,93	3,0	0,27

Bendrame būstų fonde savivaldybės būstų dalis yra labai maža, ypač įvertinant rajono gyventojų mokumo ir užimtumo lygį; didelę priklausomybę nuo pašalpų ir kompensacijų. Lietuvos būsto rinkos iskyrtinumas yra tai, kad net 97% šalies būsto yra privatus. Akmenės rajono savivaldybėje šis rodiklis sikia 97,4%. 1995 m. valstybės ir savivaldybės būsto fondo dalis siekė 8,9%. Maža socialinio būsto dalis riboja savivaldybių galimybes juo aprūpinti remtinas šeimas. Kitas mūsų nekilnojamo turto rinkos išskirtinumas yra maža nuomojamo būsto dalis. ES valstybėse nuomojama apie 20–30% viso būsto fondo. Lietuvoje tokių būstų stinga, ypač mažas pajamas gaunančioms šeimoms (jaunoms ir senyvo mažiaus šeimoms).

3.32 pav. Būsto struktūra pagal nuosavybę Akmenės rajono savivaldybėje 2005 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Jeigu aprūpinimo būstu higienos ir socialinio standarto minimumu laikytume santykį 1 kambarys :1 gyventojas, tokiu atveju Akmenės savivaldybės situaciją galima apibūdinti pagal sekančią lentelę.

3.27 lentelė. Kambarių skaičius būste.

	Kambarių skaičius būste				
	1	2	3	4	5
Būsto naudojimas:					
d. atitinka standartą, %	34,8	34,6	47,9	62,2	100*
b. neatitinka, %	65,2	65,4	52,1	37,8	0

*Pastaba: *sąlygiškai, nes nėra detalizuotos informacijos 2001 m. surašymo duomenys*

Būsto dydžio ir gyvenančių jame gyventojų skaičiaus disproporcijos labai didelės, ypač mažose būstuose. Atitikimo sąlyginiam standartui vidurkis yra 55,9 (įvertinant turimos informacijos detalumą). Formaliai tai reikštų, kad kambarių skaičius būstuose turėtų būti 2 kartus vidutiniškai didesnis ir tik tada galima tikėtis geresnės higienos ir socialinio standarto atitikmens.

3.28 lentelė. Būstų statybos metai ir skaičiuojamasis nusidėvėjimas (2001 m.)

Statybos metai	Būstų skaičius, %				Orientacinis pastatų nusidėvėjimas, %
	visi pastatai	mūro	medžio	kita	
Iki 1919	3,1	0,2	10,2	2,6	100
1919–1945	10,2	1,2	33,0	6,9	85
1946–1960	18,4	12,5	33,6	19,5	54
1961–1980	46,2	59,5	19,9	48,1	31
1981–1990	15,6	17,2	2,2	20,4	17
1991–2000	6,4	9,2	0,9	2,3	7
Nežinomi	0,66	1,1	0,2	-	
2001	-	-	-	-	

Pastaba: orientacinis pastatų nusidėvėjimas apskaičiuotas įvertinant vidutinę pastatų gyvavimo trukmę 80 metų.

Būstų kokybė, įvertinus lentelės duomenis, yra žema, nes daug senų pastatų (senesni kaip 50 metų – beveik pusė jų mediniai), pastatų priežiūra silpna ir realiai vertinant jų fizinis nusidėvėjimas yra daug didesnis negu apskaičiuotasis vidutinis 47%. Galimybė tinkamai prižiūrėti, atnaujinti ar modernizuoti turimą būstą yra tiesiogiai susijusi su ekonomine šalies būsle bei gyventojų

pajamomis. O Akmenės rajone ši situacija, kaip matyti iš anksčiau apibūdintų skyrių, nėra labai gera.

Viena iš prasto tiek Lietuvos, tiek Akmenės būsto fondo priežasčių yra sparčiai vykusi butų privatizacija, neskiriant deramo dėmesio tinkamos institucinės ir teisinės namų priežiūros ir eksploatavimo sistemos sukūrimui, dėl to atsirado su būsto priežiūra susijusių problemų. Lietuvoje tik 17% daugiabučių namų valdo ir prižiūri patys būstų savininkai, įsteigę bendrijas.

2005 savivaldybei priklausančiame avariniame gyvenamajame fonde gyveno 22 žmonės.

Pagal inžinerinę namų įrangą būstų kokybė nėra žema bei daugmaž atitinka šalies statistinius šalies vidurkius.

Akmenės rajone namų rekonstrukcijai, renovacijai ir remontui yra išduota leidimų: nuo 2002 m. – 38 leidimai, iš jų – 11 individualiems gyv. namams. Kaip matome namų, remontas, renovacija ir remontas nėra populiarūs, išduoti tik 38 leidimai.

3.29 lentelė. Namų aprūpinimas inžinerine įranga (2001 m.)

	Būstų skaičius, %	Gyventojų skaičius, %	Būstų skaičius Lietuvoje, %
vandentiekis	77,4	77,8	75,9
kanalizacija	74,0	73,9	74,1
karštas vanduo	62,9	62,6	59,9
vonia/dušas	70,9	71,1	70,2
tualetas su klozetu	70,7	70,3	-
dujinė, elektrinė viryklė	90,7	93,2	76,1
krosnis maistui gaminti	35,4	37,9	-
telefonas (laidinis)	68,7	75,2	-
centrinis šildymas iš šilumos tinklų	55,1	-	72,4
centrinis šildymas iš vietinio šaltinio	28,3	-	-
kita šildymo įranga	20,4	-	-
nėra šildymo	0,2	-	-

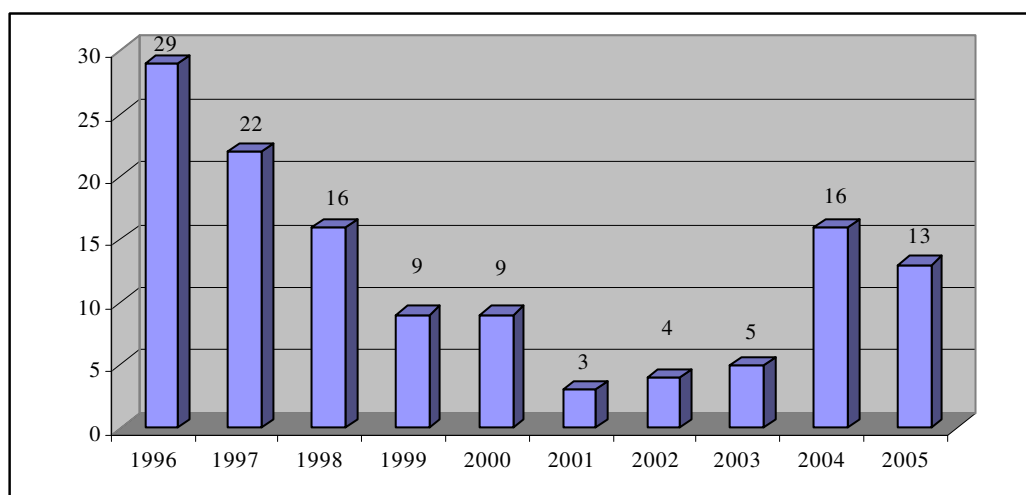
2000 – 2004 m. buvo statoma vidutiniškai po 7 butus kasmet vienbučiuose namuose. Kasmetinės būstų statybos apimtys sumažėjo nuo 2,2 tūkst. m² 1998 m. iki 1,5 tūkst. m² 2004 Palyginimui 2004 m. pastatyta:

	<u>Tūkst. m²</u>	<u>Butų skaičius</u>
Šalyje	699,1	6804
Šiaulių apskr.	31,1	240
Akmenės sav.	1,5	16

3.30. lentelė. Akmenės rajone statybos apimtys pastaraisiais metais sudarė:

	Laikotarpyje nuo 2004. 01. iki 2006. 04., m ²
Gyvenamieji namai	2974.14 m ²
Pramonės, sandėlių plotai	3483.08 m ²
Žemės ūkio pastatai	25823.25 m ²
Transporto ir ryšių statiniai	15719.00 m ²
Prekybos ir pan.	6535.74 m ²
kiti	Inžinerinių tinklų – 24 leidimai /duomenys tiesiniais metrais/
Iš viso statinių per metus	2004 metais – 35 leidimai, 2005 metais – 39 leidimai

2005 m. Akmenės rajono savivaldybėje buvo pastatyta 13 naujų butų, kurių naudingas plotas siekė 1,9 tūkst. m², palyginimui 1996 m. buvo pastatyti 29 butai, o naudingas plotas sudarė 3,5 tūkst. m².

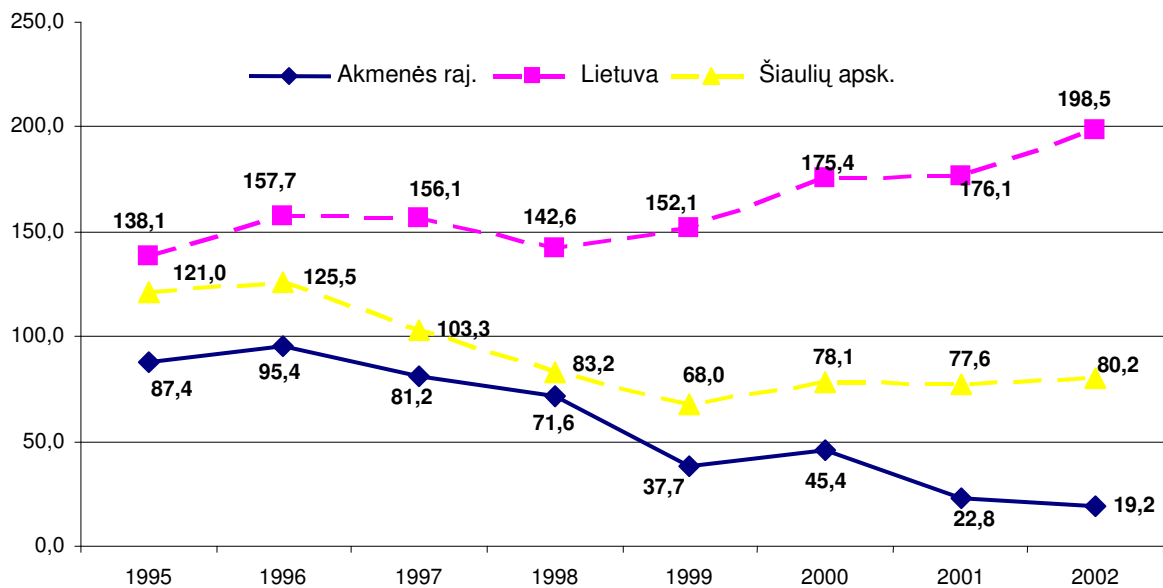

3.33 pav. Pastatytų butų skaičius Akmenės rajono savivaldybėje 1996 – 2005 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

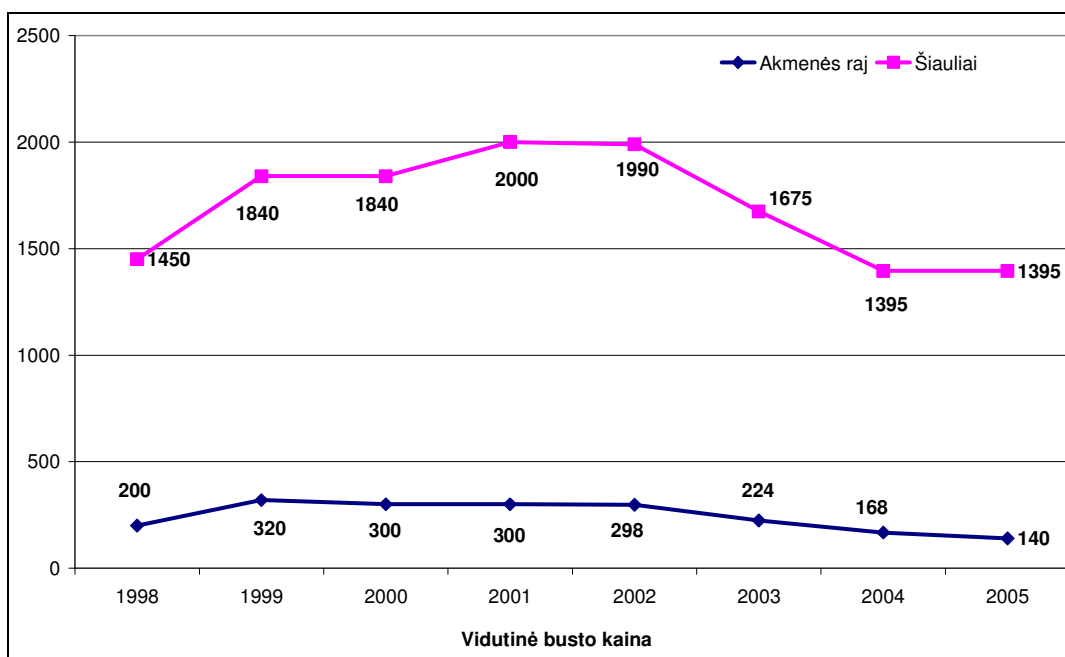
Akmenės rajone statyboms išduoti leidimai 2005 metais yra 39 leidimai. Didžiąją dalį statinių sudaro žemės ūkio pastatai.

Iš žemiau pateikto grafiko matyti, kad investicijos gyvenamųjų namų statybai 1 gyventojui Akmenės rajono savivaldybėje yra net 10 kartų mažesnės nei Lietuvoje (2002 m.). Tačiau šioje vietoje reikia pažymėti, kad gyvenamoji statyba merdi visuose regionuose, o nauji butai statomi praktiškai tik didžiausiuose Lietuvos miestuose.

3.34 pav. Investicijos gyvanamųjų namų statybai Lt./gyv

Vidutinė būsto Akmenės rajone kaina 238 lt/m² tai sudaro 14 % Šiaulių miesto vidurkio (3.35 pav.). Palyginus su didmiesčiais ir kitais aktyvios socialinės ekonominės veiklos miestais vidutinė būsto kaina Akmenėje yra labai maža: Vilniuje orientacinė kaina apie 3500 Lt/m² (iki 8000 Lt/ m²), Kaune apie 2000 Lt/ m² (4500 Lt/ m²). Toks kainų skirtumas yra pagrindinis veiksnys stabdantis laisvą darbo jėgos ir apskritai gyventojų migracija į kitas Lietuvos vietas, ypač į miestus.

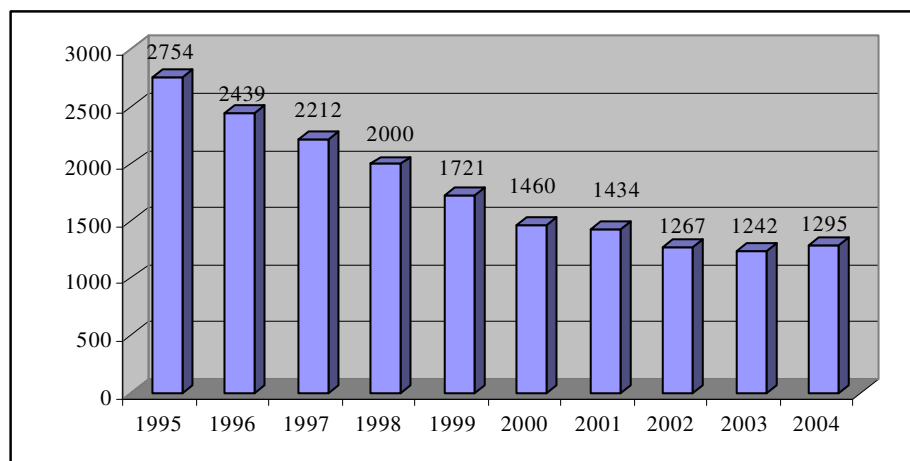
3.35 pav. Vidutinė būsto kaina

Išvados:

1. Akmenės rajono gyventojai būstu aprūpinti geriau negu vidutiniškai Lietuvoje. Būsto fondo plėtra vyksta privačių asmenų investicijų vienbutei statybai dėka.
2. Bendrame būstų fonde savivaldybės būstų dalis yra per daug maža, kad galim būtų teikti reikšmingesnę paramą socialiai ar dėl kitų priežasčių remtiniems asmenims ar šeimoms.
3. Pagrindinės būsto problemos:
 - Labai didelės būsto dydžių ir gyvenančių jame gyventojų skaičiaus disproporcijos;
 - Didelis būsto nusidėvėjimas, mažos būsto atnaujinimo pastangos;
 - Žema būstų kokybė pagal aprūpinimą inžinerine įranga.
4. Vidutinės būsto rinkos kainos rodo savivaldybės stambiųjų gyvenamųjų vietovių, esančių arčiau Šiaulių, patrauklumą.

3.9. Pramonė ir statyba

Apdirbamojoje pramonėje 2004 m. Akmenės rajono savivaldybėje dirbo 1295 darbuotojai, arba net 53% mažiau negu 1995 m. kai šioje srityje darbavosi 2754 asmenys. Šalyje minimu laikotarpiu pramonėje dirbančių žmonių sumažėjo 18%.

3.36 pav. Vidutinis darbuotojų skaičius apdirbamojoje gamyboje Akmenės rajono savivaldybėje 1995 – 2004 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Sekančioje lentelėje pateikiama svarbiausių produkcijos rūšių gamyba.

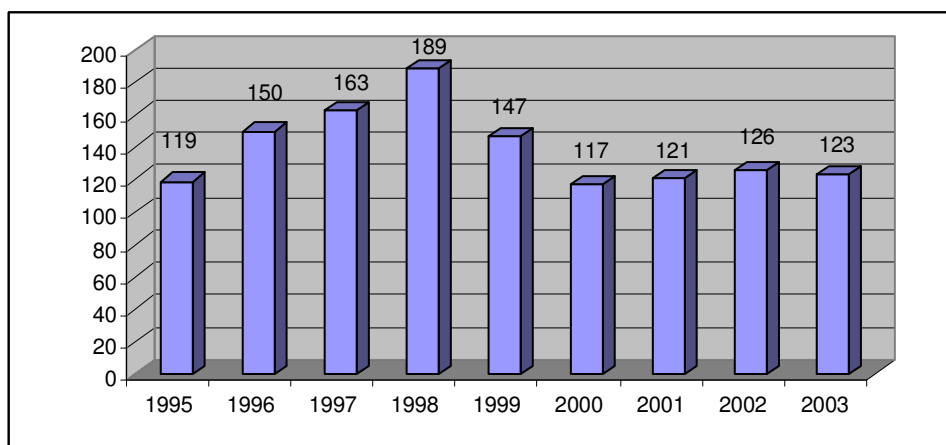
3.31 lentelė. Svarbiausių produkcijos rūšių gamyba Akmenės savivaldybėje 2000 – 2004 m.

Akmenės savivaldybė	2000	2001	2002	2003	2004
Duonos ir pyrago gaminiai, tūkst.t	1,5	1,6	1,4	1,2	1,2

Cementas, tūkst..t	573	529	606	596	753
Negesintos kalkės, tūkst..t	29,0	54,6	55,1	59,8	59,8
Gofuoti lakštai (šiferis), mln. m ²	1,4	0,8	0,9	0,9	1,7

Svarbiausių produkcijos rūšių gamyba nėra stabili, tačiau pastaraisiais metais stebimas gamybos didėjimas.

2003 m. pramonės produkcijos (be PVM ir akcizų, veikusiomis kainomis) buvo parduota už 123 mln. Lt. Šioje vietoje reiktų paminėti, kad nemaža dalis pramonės produkcijos tenka cemento gamyklai AB „Akmenės cementas“.

3.37 pav. Parduota pramonės produkcijos (be PVM ir akcizo), Akmenės rajono savivaldybėje 1995 – 2003 m., veikusiomis kainomis mln. Lt.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Parduotos pramonės produkcijos vienam gyventojui tūkstančiais litų dydis taip pat ne pastovus, iš dalies didėjantis. 2003 m. duomenimis (sekanti lentelė) parduota Akmenės rajono pramonės produkcija buvo didesnė už Šiaulių apskrities (1 karto) ir mažesnė už Lietuvos vidurkį (1,7 karto).

3.32 lentelė. Parduota pramonės produkcijos 1997 – 2003 m., tūkst. Lt./1 gyventojui

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Lietuvos	4,66	4,87	4,51	5,30	5,82	6,39	7,10
Šiaulių apskrities	2,69	2,70	2,39	2,38	2,78	3,37	4,0
Akmenės savivaldybės	5,18	6,07	4,77	3,84	4,01	4,20	4,14

Akmenės rajono dalis šalies pramonėje 1997 metais sudarė 1,0 %, o 2003 metais sumažėjo iki 0,5%.

Kaip ir Lietuvoje, siekiant pramonės plėtros Akmenės rajono savivaldybėje, yra būtina plėtoti didelę pridėdamąją vertę kuriančias veiklas, grindžiamas mokslu, žiniomis bei aukštomis

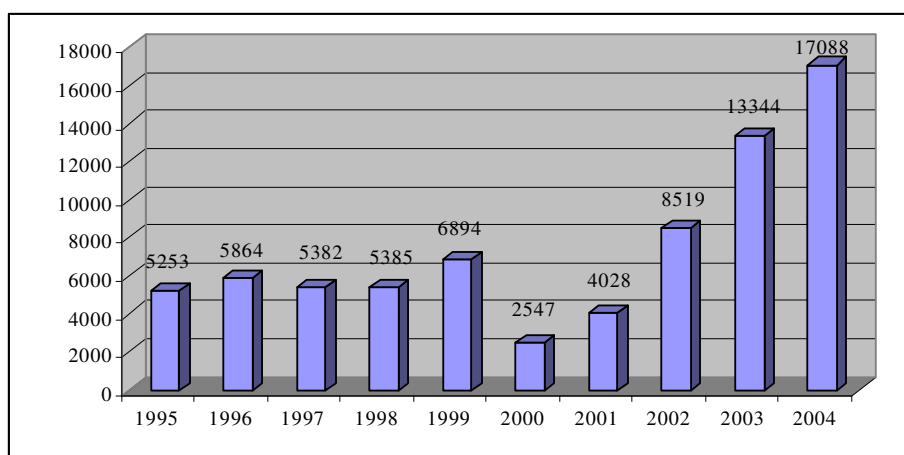
technologijomis. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje yra pabrėžta, kad prioritetinėmis laikomos tos pramonės plėtros kryptys, kurios grindžiamos žiniomis, pripažintomis prioritetinėmis kuriant ir plėtojant bendrą ES mokslo ir tyrimų erdvę. Tai leistų artinti Lietuvos pramonės struktūrą prie išsivysčiusių šalių, kuriant ir įdiegiant mokslinius tyrimus bei technologijas, panaudoti ES lėšas ir mokslinį – technologinį potencialą, Lietuvos įmonėms bei mokslo organizacijoms įsijungti į stiprius klasterius. Nemažas dirbančiųjų pramonėje šakoje skaičius, stiprios pramonės tradicijos gali sudaryti geras prielaidas tolesniam pramonės vystymuisi.

Gyventojų surašymo 2001 m. duomenimis statybos sektoriuje dirbo 259 darbuotojai, arba 2,9 % užimtų gyventojų.

Palyginamieji statybos darbų dydžiai (2004 m.):

- Šalyje – 1417 Lt./gyv.
- Šiaulių apskrityje – 814 Lt./gyv.
- Akmenės savivaldybėje - 579 Lt./gyv.

Analizuojant statybos įmonių atliktus darbus nuo 1995 m. galima išskirti 2 periodus: atliktu darbų nežymų didėjimą 1995 – 1999 metais (31%), 2000 metais buvo užfiksuotas ženklus kritimas (–63%), o nuo 2000 m. statybos darbų apimtys kasmet didėja gana ženkliai. Palyginimui su 2000 m., statybos darbų apimtys 2004 m. yra net 6,7 karto didesnės.

3.38 pav. Statybos įmonių atliktų darbų apimtys Akmenės rajono savivaldybėje 1995 – 2004 m., tūkst. Lt.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

3.33 lentelė. Fizinės statybos apimtys ir struktūra Akmenės rajono savivaldybėje 2004 – 2006 metais

	Laikotarpyje nuo 2004. 01. iki 2006. 04. m ²
Gyvenamieji namai	2974.14
Pramonės, sandėlių plotai	3483.08
Žemės ūkio pastatai	25823.25
Transporto ir ryšių statiniai	15719.00

Prekybos ir pan.	6535.74
kiti	Inžinerinių tinklų – 24 leidimai /duomenys tiesiniais metrais/
Iš viso statinių per metus	2004 metais – 35 leidimai, 2005 metais – 39 leidimai

Išvados:

1. Apdirbamoji pramonė yra pagrindinė pramonė Akmenės rajone. Produkcijos apimtys nėra stabilios ir stebima gamybos ir samdomų darbuotojų mažėjimas.
2. Statybos darbų apimtys lt/gyv. Akmenės rajone yra 2,4 karto mažesnės negu vidutiniškai šalies vidurkis.
3. Pagal fizines statybos apimtis 2005 metais pagrindiniai objektai buvo žemės ūkio pastatai (47%), transporto ir ryšių statiniai (29%), o gyvenamieji namai sudarė (5,5%).

3.10. Žemės ūkis

Žemės ūkio naudmenos sudaro pagrindinę žemės fondo dalį.

3.34 lentelė. Žemės fondo struktūra (2005 m.)

Rodikliai	Bendras žemės plotas, ha	Žemės ūkio naudmenos, %	Tarp jų			Ne žemės ūkio naudmenos
			ariama žemė	pievos, natūralios ganyklos	sodai, uogynai	
Šiaulių apskrities	854010	62,5	55	6,9	0,67	37,4
Akmenės raj. sav.	84373	57,2	53,2	3,5	0,53	42,7

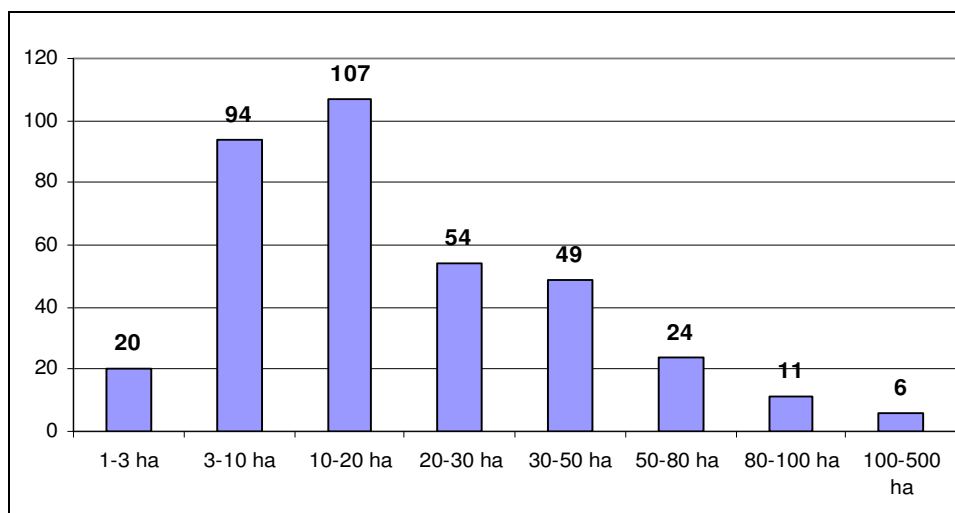
Akmenės savivaldybėje esančių ūkių ir žemės lyginamieji dydžiai pagal 2003 m. žemės ūkio surašymo duomenis yra pateikti lentelėje.

3.35 lentelė. Ūkių skaičius ir žemė (visuotinis 2003 m. žemės ūkio surašymas)

Rodikliai	Visi ūkiai			Ūkininkų ir šeimos ūkiai			Žemės ūkio bendrovės ir įmonės		
	ūkių skaičius	žemės plotas, ha	iš jų ž. ū. naudmenos	ūkių skaičius	žemės plotas, ha	iš jų ž. ū. naudmenos	ūkių skaičius	žemės plotas, ha	iš jų ž. ū. naudmenos
Lietuvos, %	100	100	100	99,8	86,6	88,6	0,2	13,4	11,4
Šiaulių apskrities, %	100	100	100	99,6	78,4	77,4	0,4	21,6	22,6
Akmenės raj. savivaldybė, %	2786	37137	33930	2779	29599	26656	7	7538	7274
	100	100	100	99,7	79,7	78,6	0,3	20,3	21,4

Visų tipų ūkiams priklauso 32,7% bendro rajono ploto ir 57,2% bendro žemės ūkio naudmenų ploto. Žemės ūkio bendrovės ir įmonės yra nepopuliarios, jų yra 7 ir jos disponuoja 21,6% žemės ūkio naudmenų.

Vidutinis visų ūkių dydis pagal 2003 m. žemės ūkio surašymo duomenis yra 13,3 ha bendro ir 12,2 ha žemės ūkio naudmenų plotų. Ūkininkų ir šeimos ūkiai praktiškai nesiskiria, atitinkamai 10,7 ir 9,6 ha. Pastarieji dydžiai yra 1,2 karto didesni negu Lietuvos vidutiniai dydžiai.

3.39 pav. Registruotų ūkininkų ūkių pasiskirstymas pagal ūkio dydį 2003 m.

3.36 lentelė. Akmenės pasėlių struktūroje vyrauja javų ir pašarinių augalų užimami plotai.

	Javai	Ankštiniai augalai	Pramoniniai augalai	Bulvės	Lauko daržovės	Pašariniai augalai
Lietuvos, %	65,7	1,6	8,2	5,8	1,0	17,5
Šiaulių apskritis, %	68,3	1,9	12,7	2,9	0,9	13,2
Akmenės raj. savivaldybė, %	72,5	3,3	7,4	3,0	0,5	12,9

Šaltinis: 2003 m. visuotinis žemės ūkio surašymas

Statistiškai šalies ir Akmenės savivaldybės pasėlių struktūros yra panašios, išskyrus pastaruosius 2 kartus mažesnę struktūrinę dalį užima lauko daržovės ir bulvės.

Gyvulių ir paukščių, auginamų Akmenės savivaldybėje statistinė struktūra ir palyginamieji rodikliai yra tokie:

3.37 lentelė. Gyvulių ir paukščių auginamų Akmenės savivaldybėje statistinė struktūra palyginamieji rodikliai

	Galvijai	Iš jų melžiamos karvės	Kiaulės	Avys	Ožkos	Arkliai	Paukščiai
Lietuvos, %	8,2	4,1	10,0	0,3	0,4	0,6	80,5
Šiaulių apskrities, %	12,8	6,6	17,9	0,23	0,7	0,7	61,0
Akmenės raj. savivaldybės, %	9,9	4,8	21,0	0,11	0,7	0,4	63,1

Akmenės savivaldybėje auginamų gyvulių ir paukščių struktūra iš esmės yra specifinė, nes joje auginama palyginus su šalies vidurkiu:

Galvijų	1,2 (karvių 1,2) karto daugiau
Kiaulių	2,1 karto daugiau
Arklių	1,5 karto mažiau
Paukščių	1,3 karto mažiau

3.38 lentelė. Akmenės žemės ūkio produktyvumą rodo tokie 2004 metų santykiniai dauomenys.

	Derlingumo indeksai				Gyvulininkystės produktyvumo, paskaičiuoto pienui, indeksai
	grūdų	bulvių	linų	daržovių	
Šalies	1	1	1	1	1
Šiaulių apskritis	1,1	1,2	0,89	1,2	0,87
Akmenės sav.	0,86	0,75	1,2	0,99	0,74

IŠVADOS:

1. Visų tipų ūkiams priklauso 32,7% bendro rajono ploto ir 57,2% rajono bendro žemės ūkio naudmenų ploto.
2. Žemės ūkio bendrovių vaidmuo yra silpnas, jos disponuoja tik 21,6% žemės ūkio naudmenų.
3. Akmenės pasėlių struktūroje vyrauja javų ir pašarinių augalų užimami plotai.
4. Akmenės žemės ūkio produktyvumas yra mažesnis už šalies ir Šiaulių apskrities žemės ūkio produktyvumą.

3.11. Kultūra

Būdama atvira pasauliui, Lietuva kartu prisiima atsakomybę už šalies gyventojų puoselėjamų kultūros vertybių ir tradicijų apsaugą. Globalizacijos, integracijos į Europos Sąjungą procesai, stiprėjantis didžiųjų pasaulio valstybių kultūrų ir kalbų spaudimas sąlygoja atitinkamus kultūros tapatumo išsaugojimo ir puoselėjimo uždavinius, kurių pagrindiniai yra:

- Lietuvių kalbos apsauga.
- Etninės kultūros ir vietos tradicijų globa.
- Kultūros paveldo ir jo kultūrinės vertės išsaugojimas.
- Parama užsienio lietuvių bendruomenėms ir organizacijoms.
- Parama Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų kultūrai⁹.

Meninė kūryba, profesionalusis menas atspindi kūrybos įvairovę, parodo šalies kultūros lygį. Valstybė užtikrina laisvą kūrybinę veiklą, profesionaliojo meno prieinamumą, menininkų profesinį

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas „Dėl Lietuvos kultūros politikos nuostatų“, 2001 m. gegužės 14 d. Nr. 542, Vilnius

parengimą. Valstybės parama menininkams ir jų organizacijoms sąlygoja Lietuvos meno pajėgumą konkuruoti pasaulio meno rinkoje, padeda kurti patrauklų valstybės įvaizdį.

2004 metais, reorganizavus Akmenės rajono kultūros įstaigas, įkurtas Akmenės rajono savivaldybės Kultūros centras. Pagrindiniai centro pagrindiniai uždaviniai yra užtikrinti rajono gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimą bei sąlygas kūrybinei laisvei; organizuoti liaudies amatų vystymą ir etninės kultūros globą, jos kūrybinę veiklą; propaguoti mėgėjų ir profesionalųjį meną; kontroliuoti Kultūros centrui pavaldžių įstaigų veiklą; reprezentuoti kultūrą rajone, apskrityje, respublikoje, užsienyje. Rajone dar veikia:

- Akmenės kultūros namai;
- Kruopių kultūros namai;
- Alkiškių kultūros namai;
- Ventos kultūros namai;
- Kivylių bendruomenės namai;
- Klykolių bendruomenės namai;
- Sablauskių bendruomenės namai.

2001 m., reorganizavus kultūros įstaigas, įkurtas Akmenės rajono savivaldybės Papildės kultūros ir laisvalaikio centras su Kairiškių filialu bei 2 muziejais: Lazdynų Pelėdos ir Simono Daukanto. Šiuo metu taip pat besikuria Akmenės krašto muziejus.

2005 m. Akmenės rajono kultūros įstaigose veikė 65 meno kolektyvai, turintys 816 dalyvių. Per pastaruosius 5 metus meno kolektyvų skaičius šiek tiek svyravo, bet po stebėto kilimo pastaraisiais metais sugrįžo iki 2000 metų lygio. Dalyvių meno kolektyvuose skaičius sumažėjo nuo 893 asmenų 2000 metais iki 796 asmenų 2005 metais. Didelę reikšmę turėjo gyventojų skaičiaus mažėjimas, ir nepalanki socialinė situacija, ypač kaimuose.

Populiariausi yra vokalinės ir instrumentinės muzikos bei šokio meno kolektyvai.

3.39 lentelė. Kultūros centrų, meno kolektyvų ir jų dalyvių skaičius Akmenės rajono savivaldybėje 2000 – 2005 m.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kultūros centrų skaičius	9	9	10	4	8	12
Mėgėjų meno kolektyvų skaičius	71	72	75	82	72	65
Dalyvių meno kolektyvuose skaičius	893	972	873	949	896	816
Gyventojų aktyvumas, dalyvių sk./1000 gyv.	29,1	32,1	29,0	31,8	30,4	27,4
Statistinis gyventojų sk./1 centrui	3406	3363	3015	7472	3688	2423

Šaltinis: [http://db.std.lt/RDB LT/Dialog/Saveshow.asp](http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp)

Kaip ir šalyje, kultūros įstaigų būklė Akmenės rajone nėra labai gera. Kultūros įstaigoms skiriamas finansavimas užtenka tik pagrindiniams poreikiams patenkinti, trūksta lėšų priemonėms atnau-

jinti, prasta pastatų būklė. 2005 – 2006 m. kapitalinis remontas atliktas Ventos kultūros namuose. Kapitalinio remonto šiuo metu reikia Akmenės rajono savivaldybės kultūros centrui, Papilės kultūros ir laisvalaikio centrui, Akmenės, Kruopių kultūros namams, Kivylių ir Klykolių bendruomenės namams.

Nešildomi arba šildomi tik renginių metu yra: Alkiškių, Kairiškių, Kruopių kultūros namai ir Klykolių, Kivylių, Sablauskių bendruomenės namai.

Susirūpinimą kelia ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas – asmenys su aukštuoju išsilavinimu sudarė 41%, o kultūros profilio darbuotojai – 58% visų darbuotojų.

3.40 lentelė. Kultūros centrų darbuotojų skaičius ir išsilavinimas Akmenės rajono savivaldybėje 2000 – 2006 m.

	2002	2003	2004	2005	2006
Su aukštuoju išsilavinimu	10	10	13	15	15
<i>iš jų kultūros profilio</i>	8	8	8	9	9
Su aukštesnioju išsilavinimu	21	21	18	18	18
<i>iš jų kultūros profilio</i>	18	18	15	12	12
Su viduriniu išsilavinimu	4	4	4	4	3
Kultūros darbuotojų sk. iš viso	35	35	35	37	36

Nežiūrint sudėtingos finansinės situacijos, rajono miestelių ir kaimų kultūros namuose veikia įvairūs meno kolektyvai, organizuojamos šventės, įvairūs renginiai. Rajoną garsina įvairūs meno kolektyvai. Vaikų ir jaunimo tautinių šokių kolektyve, kuris susikūrė 1987 metais, šiandien skirtingo amžiaus grupėje šoka per 100 vaikų nuo 6 iki 18 metų. Kolektyvai – nuolatiniai Pasaulio lietuvių, Moksleivių dainų ir šokių švenčių, respublikinių vaikų ir jaunimo tautinių šokių konkursų, kaip „Aguonėlė“, „Pora už poros“, „Klumpakojis“, „Suk, suk ratelį“, dalyviai ir prizininkai bei laureatai. Choreografijos 2001 m. nominaciją „Geriausia suaugusiųjų šokių grupė ir jos vadovas“ pelnė merginų tautinių šokių grupė, kuriai 2002 m. buvo įteikta „Aukso paukštė“.

Liaudiškos muzikos kapela „Akmena“ susikūrė 1958 metais. Nuo įsikūrimo pradžios kapela yra visų Respublikinių ir Pasaulio lietuvių dainų švenčių dalyvis. Kapelos iniciatyva nuo 1971 metų Akmenės rajone rengiama tradicinė liaudiškos muzikos kapelų šventė „Žemaitiškas smuikelis“.

Pučiamųjų instrumentų orkestras nuo įsikūrimo pradžios 1958 m. yra visų Respublikinių ir Pasaulio lietuvių dainų švenčių dalyvis.

Vaikų ir moksleivių liaudiškos muzikos kapela „Ventukai“ – Lietuvos televizijos konkurso „Duokim garo“ čempionai (2003m.), LNK televizijos projekto „Nacionalinė muzikos lyga“ čempionai (2004 m.).

Akmenės rajono savivaldybėje veikė šie muziejai:

- Lazdynų Pelėdos muziejus. Ekspozicija susipažindina su kai rašytojos buities daiktais, dokumentais, nuotraukomis.

- Simono Daukanto memorialinis muziejus. Simono Daukanto muziejų 1986 m. įsteigė Akmenės rajono savivaldybė. Čia eksponuojami tapytojų muziejui padovanoti paveikslai Simono Daukanto kūrinių motyvais, įvairi dokumentinė medžiaga, žymių žmonių prisiminimai ir kt., pasakojantys apie šį iškilų žemaitį. Apsilankiusieji susipažįsta su S. Daukanto gyvenimo keliu, jo istoriniais ir kalbiniais darbais bei kitų autorių kūriniais apie šį istoriką, rašytoją, švietėją. Muziejus įkurtas žemaitiškoje troboje, buvusioje altarijoje, netoli Papilės miestelio bažnyčios. Čia paskutinius savo gyvenimo metus praleido pats Simonas Daukantas.
- Bebrų muziejus. Bebrų muziejus įkurtas netoli Akmenės, Kamanų valstybiniame rezervate Vytauto Almanio iniciatyva. Muziejaus lankytojai susipažindinami su daugybe žvėrių ir paukščių, augalų, kurių dalis įtraukta į Lietuvos Raudonąją knygą.
- Klykolių kaimo buities muziejus.

2003 – 2004 m. renovuotas S. Daukanto muziejus, tam 28 tūkst. Lt. skyrė Finansų ministerija. 2004 – 2005 m. 12 tūkst. Lt. Lazdynų Pelėdos muziejaus remontui skyrė rajono savivaldybė.

Mokyklų muziejai:

- Akmenės vidurinės mokyklos istorijos ir kraštotyros muziejus;
- Papilės S. Daukanto vidurinės mokyklos kraštotyros muziejus;
- Kivylių pagrindinės mokyklos muziejus „Žemaitėška troba“;
- Dabikinės specialiosios internatinės mokyklos istorijos muziejus.

Regioniniai muziejai, negalėdami pasigirti gausiomis bei įdomiomis ekspozicijomis, sutraukia palyginti nedaug lankytojų. 2005 m. Akmenės rajono muziejus aplankė 3000 lankytojų, palyginimui 2003 m. – 1000 lankytojų.

Didelę reikšmę rajono bendruomenės kultūriniam gyvenimui turi bibliotekos. Kuriasi nauja, žiniomis pagrįsta visuomenė, keičiasi žmonių požiūris į darbą, mokslą, karjerą bei auga rajono bendruomenės reikalavimai bibliotekoms.

Rajone funkcionuojančią centralizuotą bibliotekų sistemą sudaro:

1. Akmenės rajono savivaldybės Viešoji biblioteka.
2. Akmenės miesto biblioteka – filialas.
3. Ventos miesto biblioteka – filialas.
4. Papilės kaimo biblioteka – filialas.
5. Kivylių kaimo biblioteka – filialas.
6. Vegerių kaimo biblioteka – filialas.

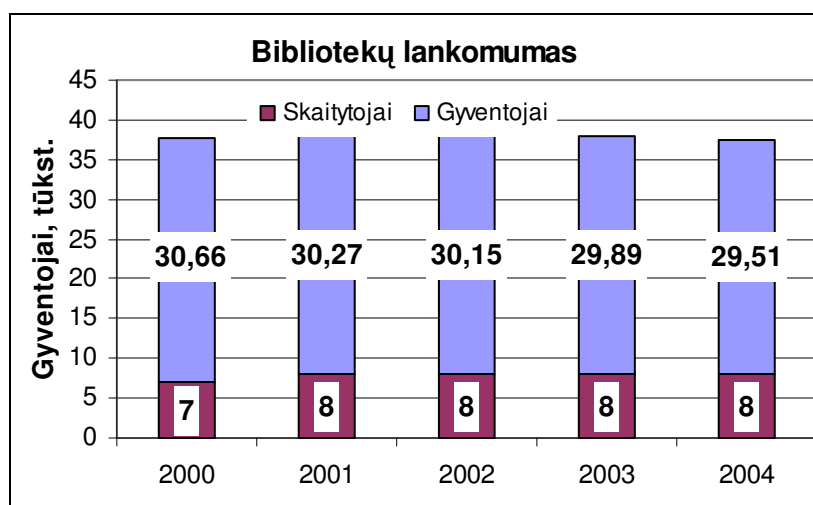
7. Sablauskių kaimo biblioteka – filialas.
8. Pakalniškių kaimo biblioteka – filialas.
9. Kruopių kaimo biblioteka – filialas.
10. Jučių kaimo biblioteka – filialas.
11. Agluonų kaimo biblioteka – filialas.
12. Daubiškių kaimo biblioteka – filialas.
13. Eglesių kaimo biblioteka – filialas.
14. Kairiškių kaimo biblioteka – filialas.

Viešojoje bibliotekoje yra skaitytojų aptarnavimo ir bibliografijos, vaikų literatūros, knygų tvarkymo ir komplektavimo skyriai. Taip pat saugykla ir mainų rezervinis fondai. Viešoji biblioteka vaidina nemažą vaidmenį miesto kultūriniame gyvenime.

3.41 pav. Statistiniai duomenys apie Akmenės rajono bibliotekas 2000 – 2005 m.

	Bibliotekų skaičius	Knygų skaičius, tūkst.	100-ui gy- ventojų tenka eg- zempliorių	Skaitytojų, tūkst.	Išduota knygų ir žurnalų, tūkst.	Vienai bibliotekai vid. tenka knygų ir žurnalų, tūkst.	Vienam skaitytojui tenka vid. knygų ir žurnalų	Vienam skaitytojui tenka vid. išduotų knygų ir žurnalų
2000	14	198	659	7	158	14,1	27	22
2001	14	199	659	8	172	14,2	25	22
2002	14	200	669	8	167	14,2	25	21
2003	14	201	670	8	167	14,3	25	21
2004	14	203	698	8	168	14,5	25	21
2005	14	205	717	8	159	14,7	26	20

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

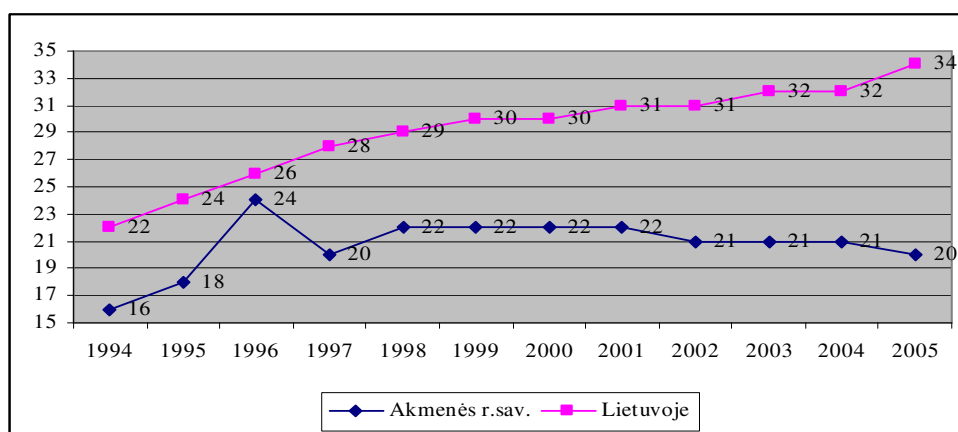

3.40 pav. Bibliotekų lankomumas

Bibliotekų tinklas Akmenės rajone buvo suformuotas 2000 m. ir nuo tada nesikeitė, kai tuo tarpu skaitytojų skaičius minimu laikotarpiu išaugo nuo 7 tūkst. iki 8 tūkst. Knygų bei žurnalų išduotis pastaraisiais metais šiek tiek sumažėjo.

Palyginus su šalies rodikliais, Akmenės rajono bibliotekų vidutinis fondas yra gerokai mažesnis nei šalies – atitinkamai 21,2 tūkst. ir 14,7 tūkst. leidinių. Šiam rodikliui didžiulę įtaką daro kaimo bibliotekos, o jų fondai yra daug skurdesni už miesto. Atitinkamai mažesnis ir vienam skaitytojui tenkantis knygų ir žurnalų kiekis: Akmenėje – 26, Lietuvoje – 38. Šioje vietoje būtina pažymėti, kad nedidelį bibliotekų lankomumą įtakoja prastas knygų atnaujinimo procentas: pagal IFLA¹⁰ tarptautinius standartus, bibliotekos kasmet turi papildyti bent 10%, kai tuo tarpu Akmenės rajono bibliotekų šis rodiklis tėra 2,63%. 2005 metais naujų knygų įsigijimui iš Kultūros ministerijos gauta tik 36,3 tūkst. Lt.

Akmenės rajono bibliotekų lankomumas bei statistiškai vienam lankytojiui išduodamų leidinių skaičius taip pat yra mažesnis, nei šalies vidurkis. O pastaraisiais metais jis dar sumažėjo, nors šalyje stebimas atvirkščias procesas.

3.41 pav. Vienam skaitytojui tenka vidutiniškai išduotų knygų ir žurnalų Lietuvoje ir Akmenės r. sav., 2005 m.

Literatūros populiarinimui skyrius organizuoja žodinius ir vaizdinius renginius: spaudinių parodas, susitikimus su įdomiais žmonėmis, renginiai rašytojų jubiliejams paminėti, autoriniai vakarai, tradiciniai „Poezijos rudens“ literatūriniai renginiai.

Akmenės viešosios bibliotekos ir jos filialų renginiai ne tik suteikia rajono skaitytojams galimybę gauti naujos informacijos, bet ir sukuria palankias sąlygas bendrauti. Renginiuose skaitytojai gali susipažinti, laisvai keistis nuomonėmis, diskutuoti, išreikšti savo kūrybines ir intelektualines galias. Pagrindinis rajono bibliotekų siekis – kad skaitytojai bibliotekoje rastų naujausių žodynų,

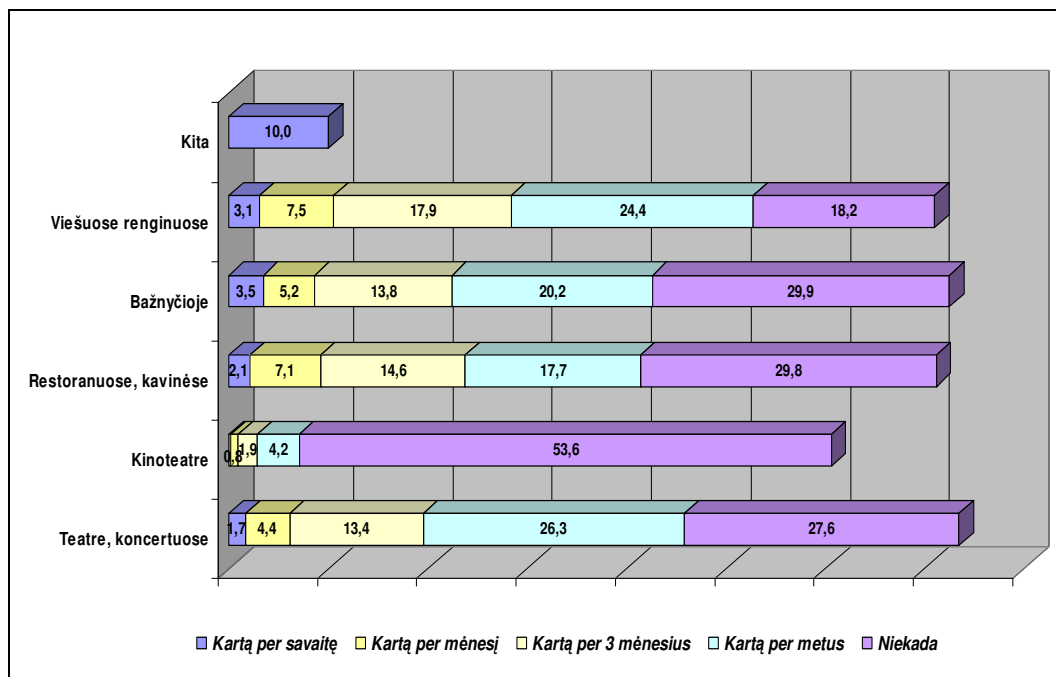
¹⁰ Tarptautinė bibliotekinių asociacijų ir institucijų federacija

žinytų, enciklopedijų, grožinės literatūros, informacinės literatūros, kuo daugiau periodinių leidinių, kad turėtų galimybę naudotis internetu, bendrauti su įdomiais žmonėmis.

Viešojoje bibliotekoje pradedama diegti LIBIS (Lietuvos integralios Bibliotekų informacijos automatizuota bibliotekinė sistema). Prieigą prie Interneto turi Viešosios bibliotekos vaikų literatūros skyriaus, Akmenės, Ventos miesto bibliotekų – filialų vartotojai – skaitytojai (20 kompiuterizuotų darbo vietų).

Pagrindinės rajono bibliotekas kamuoja problemos – lėšų, naujų knygų bei periodikos trūkumas, kas įtakoja bibliotekų lankomumą bei susidomėjimą jų teikiamomis paslaugomis. Taip pat būtina rajono bibliotekas pritaikyti neįgaliesiems.

Sekančiame paveiksle pateikiama 2006 m. vykdytos Akmenės rajono savivaldybės gyventojų apklausos metu gauti rezultatai. Gyventojų buvo klausama, kaip dažnai jie lanko kultūrinius objektus bei viešuosius renginius.

3.42 Pav. Akmenės rajono savivaldybės gyventojų kultūros objektų lankomumas

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, kartą per mėnesį viešuosiuose renginiuose apsilanko daugiau nei 10% savivaldybės gyventojų. Kartą per metus ar dažniau teatre ar koncerte apsilanko apie 45% gyventojų. Tačiau beveik visose kategorijose vyrauja žmonės, kurie iš viso nesilanko jokiuose renginiuose ar kultūros objektuose.

- S. Daukanto memorialinis muziejus Papildė atidarytas 1986 10 27. Aktorius L. muziejuje apsilankė 2003 m. – 1200 lankytojų; 2004 m. – 1500 lankytojų;

- 1966 m. birželio 18 d. restauruotame Paragių dvaro gyvenamojo namo pastate atidarytas Lazdynų Pelėdos memorialinis muziejus, kuriame eksponuojami rašytojų kūriniai, nuotraukos

Išvados:

1. Akmenės kultūros centrų tinklas yra gana gerai išplėtotas ir prieinamas gyventojams, rajone veikia nemažai meno kolektyvų, vyksta nemažai renginių. Pagrindinės problemos susijusios su nepakankamu kultūros centrų finansavimu bei prasta įstaigų materialine baze.
2. Akmenės rajono savivaldybėje veikiantys muziejau nesulaukia daug lankytojų – per metus jų čia apsilanko tik 3000.
3. Didelę reikšmę rajono kultūriniam gyvenimui turi bibliotekos. Nors gyventojų aktyvumas jose ir nesiekia šalies lygio, tačiau rajono bibliotekos rengia nemažai švietėjiškų renginių, susitikimų su įvairiais žmonėmis. Kaip ir kultūros centrų atveju, bibliotekoms stinga finansavimo, todėl nemažai dalių pastatų yra būtinas rekonstravimas. Taip pat reikėtų didinti bibliotekose įrengtų kompiuterizuotų darbo vietų skaičių.
4. Dėl palyginti menkos pasiūlos, apie ketvirtadalis Akmenės rajono gyventojų niekada nesilanko viešuosiuose renginiuose ar kultūros objektuose.

3.12. Sveikatos apsauga

Lietuvos gyventojų sveikatos gerinimas ir tinkamos sveikatos priežiūros užtikrinimas yra svarbi šalies ekonominio augimo sąlyga. Visuomenės sveikatos būklė tiesiogiai lemia gyvenimo kokybę, darbo išteklių apimtį ir jų produktyvumą, o vidutinio amžiaus žmonių sergamumas ir mirtingumas reiškia žmogiškojo kapitalo praradimą.

Siekiant teigiamų Lietuvos gyventojų pagrindinių sveikatos rodiklių pokyčių formuojamos sveikos gyvensenos ir elgsenos pasirinkimo nuostatos, saugoma gyventojų sveikata nuo kenksmingų aplinkos veiksnių poveikio, gerinama ankstyvoji ligų diagnostika ir gydymo kokybė bei sudaromos vienodos sąlygos visiems šalies piliečiams gauti reikiamas sveikatos priežiūros paslaugas.

Reformuojant visuomenės sveikatos priežiūros sistemą Lietuvoje, perorientuojant ją gyventojų sveikatos stebėjimo, duomenų analizės, ekspertizės kryptimi, parengtas Lietuvos nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2006–2013 metų strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2006–2008 m. plano projektas. Siekiant optimizuoti visuomenės sveikatos priežiūros sistemą, parengti Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos ir Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos stebėsenos (monitoringo) įstatymų

pakeitimų projektai. Visuomenės sveikatos centrams apskrityse numatyta suteikti viešojo administravimo funkcijas, o siekiant priartinti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas prie bendruomenės – įkurti visuomenės sveikatos biurus savivaldybėse.

Įgyvendinamas sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas. 2005 m. užbaigtas Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo pirmasis (2003-2005 m.) etapas, kuriuo buvo siekiama gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą, optimizuojant teikiamų paslaugų apimtį ir struktūrą. Įvertinus rezultatus, nustatyta, kad hospitalizacijos rodiklis 100 gyventojų sumažėjo nuo 23,2 iki 20,3 ligonio, o vidutinė gulėjimo ligoninėje trukmė sutrumpėjo nuo 10 iki 8 dienų. Veiksmingesnė tapo sveikatos priežiūros paslaugų struktūra: 5000 sumažintas lovų skaičius bendrojo pobūdžio ir specializuotose ligoninėse; stacionariųjų paslaugų sumažėjo 8 procentais; ambulatorinės paslaugos išaugo 6 procentais; slaugos paslaugų padaugėjo 15 procentų; įsteigta 600 dienos stacionaro vietų. Reorganizavus sveikatos priežiūros įstaigų tinklą, ligoninių skaičius Lietuvoje sumažėjo 22 juridiniais vienetais. Buvo išlaisvinta 70 000, suremontuota – 50 000 kvadratinių metrų ploto. Pirmojo restruktūrizavimo etapo rezultatai jau davė 154 mln. litų ekonominę naudą. Atsižvelgiant į pirmojo restruktūrizavimo etapo rezultatus, parengtas Sveikatos apsaugos sistemos antrojo (2006-2008 m.) restruktūrizavimo etapo projektas.

Siekiant gerinti paslaugų kokybę ir tobulinti kokybės vadybą, 2005 m. pradėta įgyvendinti Sveikatos priežiūros kokybės užtikrinimo programa, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2004 m. rugsėjo 14 d. įsakymu Nr. V-642.

Saugias, geros kokybės paslaugas teikia tinkamai, pagal ES reikalavimus parengti sveikatos priežiūros specialistai. Siekiant, kad sveikatos priežiūros įstaigos turėtų galimybes didinti medikų darbo užmokestį, 2005 metais du kartus buvo padidintos sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainos: nuo gegužės 1 d. tam buvo skirta 135 mln. litų, nuo lapkričio 1 dienos – dar 31,4 mln. litų. Medicinos personalo vidutinis darbo užmokestis 2005 m. lapkričio-gruodžio mėn. sudarė 1360 Lt, iš jų gydytojų – 2200 Lt, slaugytojų – 1310 Lt, kito personalo – 750 Lt.

Tokiame bendrame Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos kontekste ir bus analizuojamas Akmenės rajono sveikatos priežiūros sektorius. Šioje dalyje apžvelgiamos trys pagrindinės sritys:

- Sveikatos priežiūros įstaigų tinklas rajone
- Visuomenės sveikata
- Asmens sveikatos priežiūra

1.1 Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigų tinklas

2003 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybei pritarus sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo strategijai, Akmenės rajone, kaip ir kituose Lietuvos Respublikos rajonuose, sveikatos priežiūros įstaigų tinklas suskirstytas į du lygius:

- I lygis – pirminė sveikatos priežiūra (ambulatorijos ir medicinos punktai)
- II lygis – ambulatorinių ir stacionariųjų II-o lygio paslaugų teikimas

Pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis, 2004 metais Akmenės rajone buvo 25 asmens sveikatos priežiūros įstaigos, o pirminės sveikatos priežiūros įstaigose dirbo 513 darbuotojų.

3.42 lentelė. Asmens sveikatos priežiūros įstaigos Akmenės rajone 1998 – 2004m.

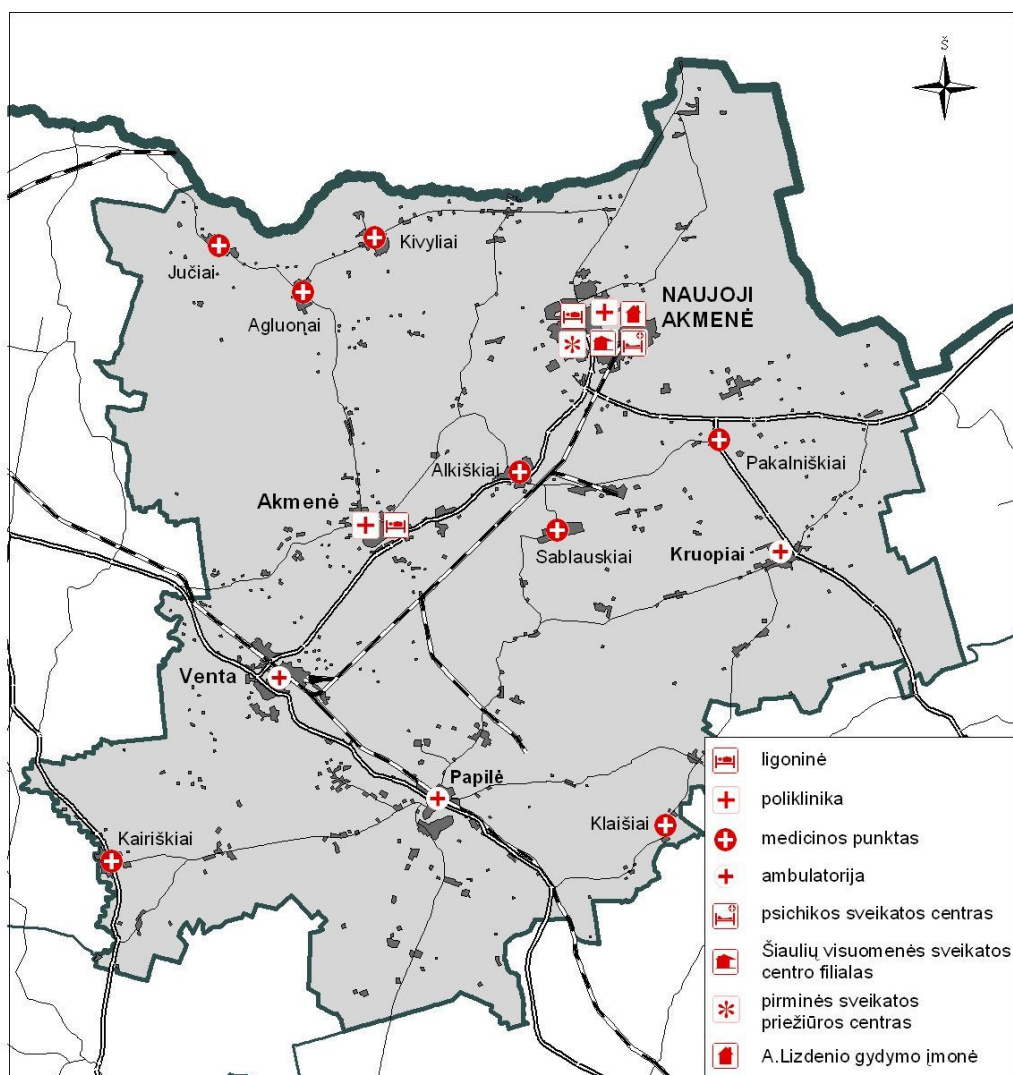
Akmenės r. sav. asmens sveikatos priežiūros įstaigos						
	SAM sistemoje, ligoninės	SAM sistemoje, ambulatorinės gydymo įstaigos	SAM sistemoje, medicinos punktai	Privačios asmens sveikatos priežiūros įstaigos, iš viso	Privačios odontologinės priežiūros įstaigos	Viso
1998	2	8	16	3	2	31
1999	2	8	15	4	3	32
2000	2	5	15	3	3	28
2001	2	6	11	4	3	26
2002	2	6	11	4	3	26
2003	2	6	11	3	3	25
2004	2	6	9	5	3	25

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos Departamentas

3.43 lentelė. Pirminės sveikatos priežiūros įstaigos Akmenės rajone ir jų darbuotojų skaičius

I.1	Pirminės sveikatos priežiūros įstaigos	Darbuotojų skaičius
1.	Pirminės sveikatos priežiūros centras	197
2.	Kruopių ambulatorija	10
3.	Ventos ambulatorija	16
4.	Papilės ambulatorija	14
5.	Psichikos sveikatos centras	11
I.2	VšĮ Naujosios Akmenės ligoninė (2 - o lygio stacionaras)	265

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybė

3.43 pav. sveikatos priežiūros įstaigų tinklas Akmenės rajone

Nors pagal gydytojų, tenkančių 10 000 gyventojų, Akmenės rajonas gerokai atsilieka nuo bendro šalies vidurkio, esamo Pirminės sveikatos priežiūros centro, Psichikos sveikatos centro, trijų ambulatorijų ir VšĮ Naujosios Akmenės ligoninės visiškai užtenka patenkinti gyventojų pirminės sveikatos priežiūros poreikius. Tad šiuo metu, pagal esamą gyventojų skaičių pirminės sveikatos įstaigų tinklas rajone yra gan optimalus.

3.44 lentelė. Santykinis gydytojų ir slaugytojų skaičius Akmenės rajone ir šalyje 2000 – 2005m.

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
10 000 gyventojų tenka gydytojų	Lietuvos Respublika	40.2	40.4	40.0	39.7	39.1	40.1
	Akmenės rajonas	17.2	17.6	16.1	15.6	14.8	14.0
10 000 gyventojų	Lietuvos	80.3	79.9	77.7	76.1		74.5
						74.8	

tenka slaugytojų	Respublika						
	Akmenės rajonas	71.0	72.6	67.6	63.0	59.9	57.4
10 000 gyventojų	Lietuvos Respublika	6,3	6,5	6,5	6,9	6,6	7,0
tenka vaistinių	Akmenės rajonas	4,3	4,3	4,3	4,4	4,1	3,8

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos Departamentas

Dėl sąlyginai pigaus nekilnojamo turto bei neaukšto pragyvenimo lygio, išlieka asocialių ir žemiau skurdo ribos gyvenančių piliečių migracijos į Akmenės rajoną tendencija. Tokie žmonės, susidūrę su poreikiu gydytis ligoninėje, paprastai negali to daryti atokiau esančiose Klaipėdos, Kauno ar Vilniaus ligoninėse, tad tenka pasitenkinto rajono paslaugomis ir galimybėmis. Rajonas tuo tarpu, yra pasirengęs tokius žmones priimti. Tokia prielaida daroma palyginus lovų skaičių, tenkantį 10000 gyventojų Akmenės rajone ir bendrai Lietuvoje.

3.45 lentelė. Lovų skaičius, tenkantis 10000 gyventojų Akmenės rajone ir bendrai Lietuvoje 2000 – 2005.

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
10 000 gyventojų	Lietuvos Respublika	97.9	92.4	90.4	87.0	84.6	81.5
tenka lovų ligoninėse	Akmenės rajonas	78.6	64.0	54.2	51.5	53.0	53.9

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos Departamentas

Kita vertus, iš 3.53 lentelės matyti, jog lovų skaičius rajone 10000 gyventojų, nors ir nežymiai, tačiau skiriasi nuo bendro šalies vidurkio, tuo tarpu asmenų, kuriems suteikta greitoji medicinos pagalba, Akmenės rajone 10000 gyventojų tenka daugiau nei vidutiniškai Lietuvoje. Tačiau susirgimų skaičiumi 1000 gyventojų Akmenės rajonas nepasiekia Lietuvos vidurkio.

3.46 lentelė. Asmenų, kuriems suteikta pirmoji medicinos pagalba palyginimas Akmenės raj. ir Lietuvoje.

		2001	2002	2003	2004	2005
1000 gyventojų tenka asmenų, kuriems suteikta greitoji medicinos pagalba	Lietuvos Respublika	234,3	224,6	225,2	218,1	219,4
	Akmenės rajonas	296,8	295,9	293,8	298,4	286,8

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos Departamentas

3.47 lentelė. Apsilankymai poliklinikose ir suteikta medicinos pagalba

		2001	2002	2003	2004	2005
apsilankymų poliklinikose ir ambulatorijose skaičius	Akmenės raj.	138,2	129,5	129,6	124,0	123,5
asmenų, kuriems suteikta greitoji medicinos pagalba, skaičius		8964	8882	8726	8739	8268

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras

3.48 lentelė. Susirgimai Akmenės rajone ir Lietuvoje bendrai

	Viso užregistruota susirgimų		tenka 1000 suaugusiųjų ir paauglių		Naujai užregistruoti susirgimai		tenka 1000 suaugusiųjų ir paauglių	
metai	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Lietuva	5193352	5403501	1829,5	1903,6	2873703	2965917	1012,4	1044,8
Akmenės raj.	35424	33693	1506,5	1432,9	19937	17913	847,9	761,8

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras

Tad nors lovų ir gydytojų skaičius Akmenės rajone nesiekia bendro Lietuvos vidurkio ir per penkis metus šiek tiek mažėjo, sveikatos apsaugos situacija rajone yra pakenčiama, kadangi čia santykinai mažesnis ir susirgimų skaičius.

Didelį vaidmenį Akmenės rajone atlieka Naujosios Akmenės ligoninė, kuri per metus gali priimti iki 4500 ligonių. Nors lovų skaičius ligoninėje kasmet mažėja, kas ganėtinau jaudina rajono gyventojus, lovos apyvarta auga. Taip atsitiko ne tik dėl nežymaus ligonių skaičiaus mažėjimo, tačiau ir sutrumpinus vidutinę ligonių gulėjimo trukmę.

3.49 lentelė. Naujosios Akmenės raj. ligoninės statistiniai 2004 – 2005 m. duomenys

	Metai	Lovų skaičius metų gale	Ligonių skaičius	Vidutinė gulėjimo trukmė	Lovos funkcionavimas	Lovos apyvarta	Letališkumas
Naujosios Akmenės ligoninė	2004	123	4677	7,3	280,1	38	2,39
	2005	116	4621	7	279,4	39,8	2,1

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras

Kita vertus, Akmenės rajono gyventojai, net jei ir turi ligoninę, turėtų susirūpinti gerų specialistų pritraukimu, kurių rajone mažėja. 2004 metais rajone buvo 221 specialistas su aukštuoju išsilavinimu, tuo tarpu 2005 metais jų beliko 210. Geresni specialistai pereina į geriau apmokamas, patrauklesnes darbo vietas, arba dėl nepalankių pragyvenimo sąlygų ir neaiškių perspektyvų keliai į kitus miestus ar net emigruoja iš Lietuvos. Tad susidaro gana kebli situacija, kuomet egzistuoja

darbo jėgos poreikis, o pasiūlos nėra. Su specialistų trūkumu susiduria ne tik Akmenės rajono, bet ir visos Lietuvos sveikatos priežiūros įmonės. Dar daugiau, Akmenės rajono situacija netgi nėra tokia kritiška, palyginus su kitų rajonų vidurkiu, kuris siekia 68 specialistus 10 000 gyventojų, tuo tarpu Akmenės rajone 2005 metais 10 000 gyventojų tenka 73,4 specialistai.

Lietuvos nacionalinė sveikatos koncepcija ir sveikatos sistemos įstatymas apibrėžė, jog išlaidos sveikatos priežiūrai neturi būti mažinamos.

Gyventojai bei medikai šiandien jau beveik persiorientavo nuo santykinai pigių vaistų, pagamintų buvusioje Sovietų Sąjungos šalyje, į brangių, pagamintų išsivysčiusiose šalyse, vartojimą, ir tai iš esmės tapo pagrindine socialinio draudimo išlaidų didėjimo priežastimi. 1997 m. liepos 1 d. pradėjo funkcionuoti privalomojo sveikatos draudimo sistema, apimanti daugumos sveikatos priežiūros paslaugų finansavimą. Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetas pagrįdė formuojamas iš 3 proc. darbo užmokesčio įmokų už asmenis, gaunančius atlyginimą už darbą, ir ne mažiau 30 proc. fizinių asmenų pajamų mokesčio sumos įmokos už asmenis, gaunančius pajamas, susijusias su darbo santykiais, bei kitų Sveikatos draudimo įstatyme numatytų įmokų.

Ligonių kasų sistema ne tik perėmė išlaidų medikamentams bei sanatorinio gydymo išlaidų kompensavimą iš SODROS, bet ir įsipareigojo užtikrinti ambulatorinės ir stacionarinės sveikatos priežiūros paprastųjų išlaidų finansavimą sutarčių tarp teritorinių ligonių kasų ir sveikatos priežiūros įstaigų pagrindu pagal pastarųjų teikiamų paslaugų mastą. Privalomasis sveikatos draudimas paprastai užtikrina 70-80 proc. sveikatos priežiūros finansavimo, likusioji dalis (visuomenės sveikatos priežiūra, investicijos, valstybinės ir savivaldybių programos) finansuojama iš valstybės ir savivaldybių biudžetų.

Tad trumpai tariant, Akmenės rajono, kaip ir visos Lietuvos, sveikatos priežiūros įstaigos pagrįdė finansuojamos iš ligonių kasų ir tik dalinai iš valstybės bei savivaldybės biudžetų bei gyventojų tiesioginių mokėjimų.

3.50 lentelė. Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigų finansavimas iš ligonių kasų.

Eil. Nr.	Įstaigų pavadinimas	2001	2002	2003	2004	2005
1.	VšĮ Naujosios Akmenės ligoninė	4376939	3981252			
2.	VšĮ Kruopių ambulatorija	143581	134051			
3.	VšĮ Papilės ambulatorija	356369	331124			
4.	VšĮ Ventos ambulatorija	324689	308837			
5.	VšĮ Psichikos sveikatos centras	191177	178685			
6.	VšĮ Pirminės sveikatos priežiūros centras	2888577	2770582			

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybė

3.51 lentelė. Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigų finansavimas iš Savivaldybės sveikatos fondo

Įstaigos pavadinimas	2001	2002	2003	2004	2005
VšĮ Pirminės sveikatos priežiūros centras	27800	21500			
VšĮ Kruopių ambulatorija		3300			
VšĮ Psichikos sveikatos centras	2000				
VšĮ Naujosios Akmenės ligoninė	31587	42500			
VšĮ Papilės ambulatorija	14000				

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybė

3.52 lentelė. Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigoms skirtos savivaldybės lėšos

Įstaigų pavadinimas	2001	2002	2003	2004	2005
VšĮ Psichikos sveikatos centras					
VšĮ Naujosios Akmenės ligoninė	5000	10000			
VšĮ PSPC					

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybė

3.53 lentelė. Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigų finansavimas iš gyventojų tiesioginio mokėjimo

Įstaigos pavadinimas	2001	2002			
VšĮ Naujosios Akmenės ligoninė	9600	15800			
VšĮ PSPC	28601	47280			
VšĮ Kruopių ambulatorija	3393	3331			
VšĮ Ventos ambulatorija	14306	9171			
VšĮ Papilės ambulatorija-	8255	7395			
VšĮ Psichikos sveikatos centras	2007	3386			

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybė

Iš pateiktų duomenų matyti, kad Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigų finansavimas iš esmės mažėja, o tai rajono gyventojams ir medikams kelia nemažą nerimą. Greičiausiai panašios tendencijos išliks ir ateityje. Viena iš išeičių būtų alternatyvių finansavimo šaltinių paieškos, kaip, pavyzdžiui, dalyvavimas 2003 metų Sveikatos apsaugos ministerijos bei Valstybinės ligonių kasos finansuojamose programose. Tokiu būdu rajono sveikatos priežiūros įstaigos gautų papildomų lėšų, pagerintų įstaigų materialinę – techninę bazę. Tikėtina, kad tokiu būdu būtų įmanoma finansuoti ir keletą priklausomybės ligų prevencijos programų, kad Akmenės rajonui vis dar išlieka labai aktu-
lu.

Pagrindiniai rodikliai, apibūdinantys įmonių sveikatos lygį yra vidutinė būsimo gyvenimo trukmė gimus ir sulaukus 40 metų, kūdikių mirtingumas bei žmonių sergamumas. Sveikatingumą taip pat lemia mirtingumo struktūra pagal priežastis, sergamumas infekcinėmis ir socialinėmis li-
gomis, sveikatos priežiūros išteklių (gydytojų skaičius, slaugos personalo skaičius, lovų skaičius), sveikatos priežiūros išlaidos vienam gyventojui per metus, sveikatos priežiūros išlaidų dalis bendra-
jame vidaus produkte, produktyvumas (vizitų skaičius vienam gyventojui, hospitalizacijų skaičius 1000 gyventojų, gydymo ligoninėje vidutinė trukmė) ir pan. Daugelis iš šių rodiklių jau buvo nagri-

nėti, tad belieka atidžiau paanalizuoti konkrečiai su visuomenės sveikata susijusius Akmenės rajono duomenis.

3.54 lentelė. Gimimų ir mirčių skaičius 1000 gyventojų Lietuvoje ir Akmenės rajone 2000 – 2005m.

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gimusių skaičius 1000-iui gyventojų	Lietuvos Respublika	9,8	9,1	8,6	8,9	8,8	8,9
	Akmenės r. sav.	10,3	8,8	8,9	8,9	8,8	8,4
Mirusių skaičius 1000-iui gyventojų	Lietuvos Respublika	11,1	11,6	11,8	11,9	12,0	12,8
	Akmenės r. sav.	12,9	13,2	15,2	13,8	14,6	16,3

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas

3.55 lentelė. Mirusių vaikų skaičius 1000 gyventojų Akmenės raj. ir Lietuvoje 2004 – 2005 m.

		2004	2005
1000-iui gimusiųjų tenka mirusių vaikų iki 1 metų amžiaus	Lietuvos Respublika	7.9	6.8
	Akmenės raj. savivaldybė	15.4	8.2

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas

Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenys apie gimimų ir mirčių skaičių 1000 gyventojų yra labai neigiami. Gimimų skaičius mažėja, tiesa, Akmenės rajone jis 2005 metais vis dar nežymiai didesnis už Lietuvos vidurkį, tuo tarpu mirčių skaičius didėja, ir 2005 metais mirtys Akmenės rajone ne tik, kad gerokai didesnis už Lietuvos vidurkį, bet ir praktiškai dvigubai didesnis už gimimų skaičių. Panašios tendencijos ir paanalizavus vaikų iki 1 metų mirčių statistiką. Vadinasi, demografinė situacija rajone yra kritinė. Be jokių abejonių, ne visos iš tų mirčių yra pasiskatintos negalavimų, sveikatos sutrikimų ar nelaimingų atsitikimų, dauguma iš jų yra natūralios, senėjimo sukeltos mirtys. Vis dėlto, labai svarbu išsiaiškinti kiek žmonių miršta dėl priežasčių, kurių, kokybiškos sveikatos priežiūros ar greitos medicininės pagalbos dėka, būtų galima išvengti.

3.56 lentelė. Akmenės rajono gyventojų mirtingumas (10000 gyv.) pagal priežastis 2000 – 2005 m.

	kraujotakos sistemos ligos	piktybiniai navikai	mirtingumo išorinės priežastys	kvėpavimo sistemos ligos
2000	781.3	242.8	143.2	370.4
2001	682.0	1986.0	205.3	109.2
2002	776.2	256.5	213.2	109.9

2003	724.0	208.8	188.6	104.4
2004	703.4	262.9	276.6	92.2
2005	842.8	284.4	128.3	194.2

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas

3.57 lentelė. Lietuvos Respublikos gyventojų mirtingumas (10000gyv.) pagal priežastis 2005 m.

	Mirtingumas pagal priežastis			
	kraujotakos sistemos ligos	piktybiniai navikai	mirtingumo išorinės priežastys	kvėpavimo sistemos ligos
Lietuvos Respublika, 2005	697.7	235.7	50.8	162.5

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas

Iš aukščiau pateiktų duomenų matyti, jog daugiausiai mirčių Akmenės rajone įvyksta dėl kraujotakos sistemos ligų, vėliau seka piktybiniai navikai, 2005 metais labai išaugo kvėpavimo sistemos ligų sukeltų mirčių, tuo tarpu mirtingumas nuo išorinių priežasčių sumažėjo. Akmenės rajono duomenys praktiškai visose srityse gerokai viršija Lietuvos bendrą vidurkį ir tai verčia susimąstyti, kokios priežastys lemia tokią situaciją. Jų gali būti keletas:

- nekokybiška sveikatos apsauga;
- senstanti rajono populiacija;
- asocialių ir skurdžiai gyvenančių gyventojų gausa;
- susirgimų neužregistravimas ir nesirūpinimas sveikata.

Psichinę gyventojų sveikatą įtakoja daugelis veiksnių – tai ir visuotiniai šiuo metu itin suintensyvę socialiniai ir aplinkos kaitos procesai, žmonių lūkesčiai, o dažnai ir baimė bei neužtikrinimas dėl ateities, kuo toliau, tuo labiau prastėjanti žmonių socialinė būklė, ypač nuo miestų nutolusiuose rajonuose ir kaimuose, didžiulis gyvenimo tempas ir stresas miestuose. Psichinės problemos Lietuvoje kamuoja santykinai daug žmonių, tai išduoda ir daugybė savižudybės atvejų. Statistikos departamento duomenimis depresijos vienokiomis ar kitokiomis formomis suserga kas penkta moteris ir kas dešimtas vyras. Nors ši dažnai nematoma ir laiku neužfiksuojama problema aktuali, jai spręsti paprastai trūksta lėšų, nekalbant jau apie kvalifikuotus specialistus, kurie labai reikalingi, siekiant sukurti efektyvų psichologinės pagalbos tinklą bei įsteigti psichologų kabinetus.

3.58 lentelė. Sergamumas ir ligotumas psichinėmis ligomis (10000 gyv.), iš jų ir šizofrenija 2004 – 2005 m.

	Sergamumas		Iš jų šizofrenija		Ligotumas		Iš jų šizofrenija	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Lietuvos Respublika	190,2	160,1	10,7	12,5	2710,9	2717	469,6	471,6
Iš viso miestuose	271,8	203,2	14	13,8	1801,3	2769,2	433,8	434,7

Iš viso rajonuose	136,4	131,6	8,6	11,6	2640,4	2676,1	497,6	500,5
Akmenės rajonas	81,9	24,3	3,4	...	2727,9	2759,1	440,3	451,1

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras

Akmenės rajone ligotumas psichinėmis negaliomis yra šiek tiek didesnis nei bendrai Lietuvoje. Bendrai, pastaraisiais metais Pastebimas šizofrenijos ligonių bei gyventojų turinčių protinį atsilikimą skaičiaus didėjimas.

3.59 lentelė. Sergamumas ir ligotumas priklausomybės ligomis (10000 gyv.) 2004 – 2005 m.

	Sergamumas						Ligotumas					
	Alkoholinės psichozės		Narkomanija		Viso		Alkoholinės psichozės		Narkomanija		Viso	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Iš viso Lietuvoje	27	32,9	12,3	10,2	76,6	95,3	81,5	90,4	146,3	157,8	2004	2019
Iš viso miestuose	16,5	19,7	23,1	20,8	69,7	106,9	64,9	71,9	257	280,5	2397	2432
Iš viso rajonuose	33,9	41,6	5,3	3,2	81,2	87,7	94,3	104,9	59,9	61,8	1698	1695
Akmenės rajonas	3,4	...	...	...	10,2	...	3,4	...	61,9	59,5	464	174,9

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras

Psichikos sutrikimų vartojant alkoholį paskutiniaisiais metais daugėjo, tačiau jų skaičius yra mažesnis negu vidutiniškai šalyje. Rūpestį kelia tokių susirgimų skaičiaus augimas- tai gali lemti tos pačios priežastys – asocialių šeimų skaičius, nedarbas. Būtina rajone plėsti psichologinės pagalbos tinklą, steigti psichologinės pagalbos kabinetus.

Nors su kiekvienais metais lovų skaičius ligoninėse ir gydytojų specialistų rajone mažėja, sveikatos priežiūros tinklas Akmenės rajone vis dar gana efektyviai atlieka savo funkcijas ir stengiasi kaip galima geriau užtikrinti visų Akmenės rajono gyventojų kokybišką sveikatos priežiūrą.

Didžiausia problema, kaip ir prieš trejetą metų, išlieka specialistų trūkumas. Ši problema dar paaštrėjo atsiradus geresnėms galimybėms Lietuvos medikams įsidarbinti užsienio šalyse, kur gero- kai didesni atlyginimai. Specialistų pritraukimas į Akmenės rajoną išlieka komplikotas, kadangi medikai paprastai čia nemato gerų perspektyvų ir karjeros galimybių – krašto populiacija sensta, gausėja asocialių ir žemiau skurdo ribos gyvenančių piliečių, kurie nesugeba apsimokėti už gautas medicininės paslaugas, arba net neturi priemonių kreiptis į gydytojus. neabejotinai dėl šių priežasčių rajone mažėja ir privačias medicininės ar odontologines paslaugas teikiančių specialistų.

Veiksniai, įtakojantys Akmenės rajono sveikatos priežiūros įstaigų veiklą, išlieka praktiškai nepakitę, o kai kurie ir dar labiau sustiprėję nei prieš trejetą metų:

Socialiniai veiksniai:

- Didelė bedarbystė;
- Asocialių asmenų skaičiaus didėjimas;
- Prastos socialinės sąlygos, kurios blogina gyventojų sveikatą bei teikiamos medicinos pagalbos kokybę;
- Vaikų sveikatos blogėjimas
- Socialinių ligų plitimas;
- Psichologinės pagalbos trūkumas;
- Gydytojų stygius Akmenės rajone ir Naujosios Akmenės ligoninėje, kas varžo kokybiškų paslaugų teikimo galimybes Akmenės rajone;
- Kvalifikuotų darbuotojų nutekėjimas į miestą.

Techniniai – finansiniai veiksniai:

- Mažėjantis medicinos įstaigų finansavimas;
- Medicinos norminių aktų netobulumas;
- Privačių BPG kabinetų trūkumas;
- Projektų rengimo specialistų trūkumas;
- Silpna materialinė – techninė bazė.

Norint susidoroti su iškilusiomis problemomis, būtina imtis kompleksinių priemonių. Gerinti Akmenės rajono ekonominę ir socialinę būklę, siekti pritraukti kuo daugiau investicijų, kad būtų kuriamos darbo vietos ir gerėtų gyventojų materialinė bazė, kas tiesiogiai veiktų jų galimybes labiau rūpintis savo sveikata. Išsprendus užimtumo problemą, tikėtina, jog mažėtų socialinių ir psichologinių ligų plitimas. Pastarajai problemai spręsti labai naudingi būtų psichologinės pagalbos centrų steigimai. Lėšų trūkumo problemą reiktų spręsti stengiantis dalyvauti Sveikatos apsaugos ministerijos ir kitų institucijų programose bei projektuose, kurie finansavimą gauna daugiausiai iš Europos Sąjungos lėšų, kartu nepamirštant ir privačių investicijų pritraukimo galimybių.

IŠVADOS:

1. Sveikatos apsaugos ministerijos įstaigų tinklas Akmenės savivaldybėje (išskyrus, privačios asmens sveikatos priežiūros įstaigos) yra daug tankesnis negu vidutiniškai Šiauliuose ir Lietuvoje, tačiau tai nesumažina medicinos paslaugų pasiekiamumo ir patogumo problemos sa-

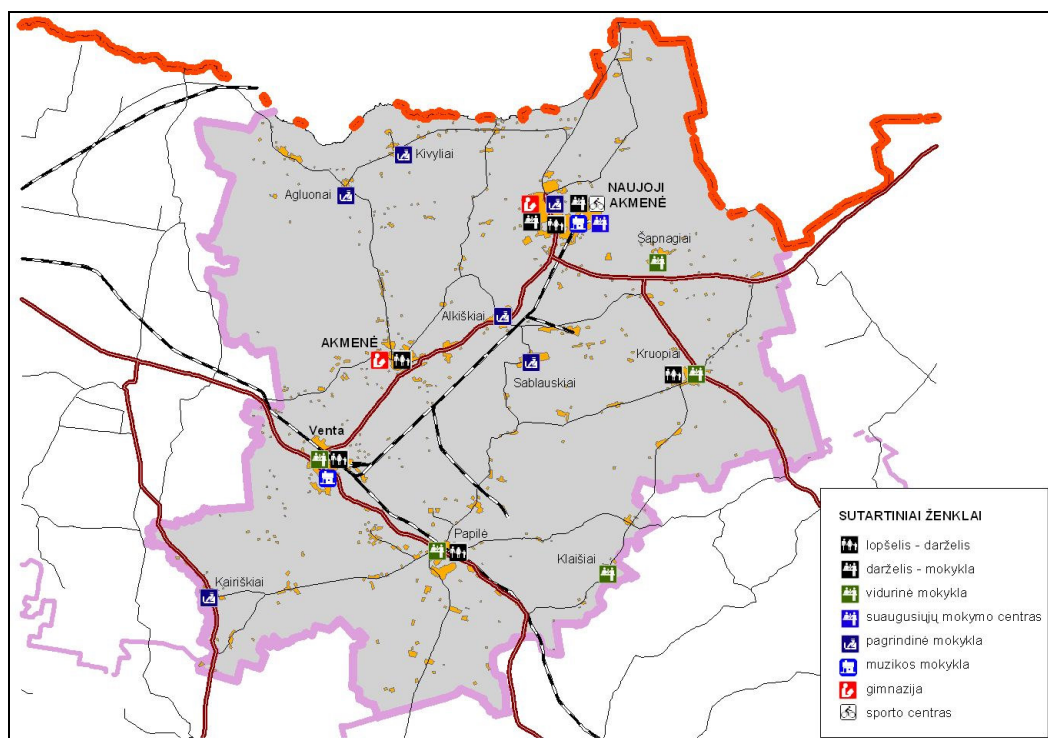
vivaldybės gyventojams, ypač įvertinant gyventojų senėjimo procesą bei sveikatos apsaugos sistemos pertvarkas.

2. Privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų plėtra yra silpna ir jų tinklo tankis retesnis negu vidutiniškai Lietuvoje, atitinkamai 2,2 karto.
3. Permanentiškai ir sparčiai mažėja gydytojų ir slaugytojų skaičius 10 000 gyventojų negu kitur.

3.13. Švietimas

Akmenės rajono savivaldybėje 2005 m. veikė šios ugdymo įstaigos:

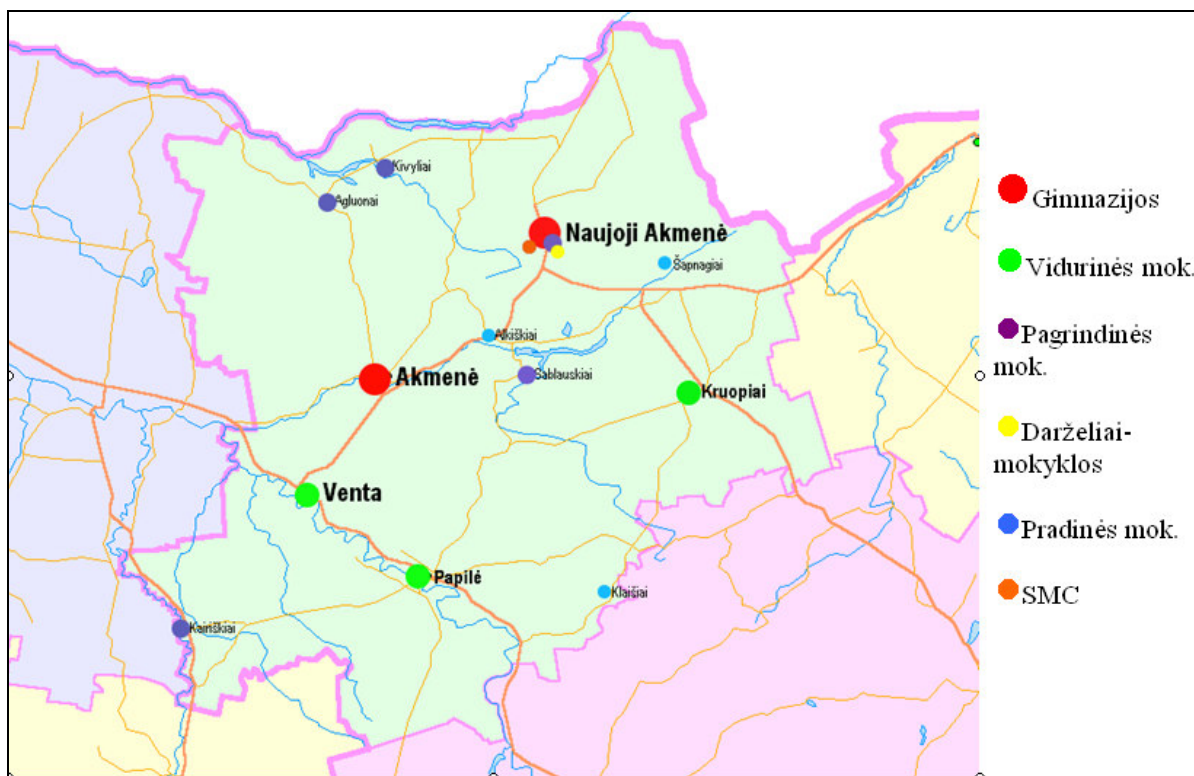
- 2 gimnazijos;
- trys bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos;
- penkios bendrojo lavinimo pagrindinės mokyklos;
- trys bendrojo lavinimo pradinės mokyklos;
- suaugusiųjų mokymo centras;
- dvi muzikos mokyklos;
- du darželiai – mokyklos;
- septynios ikimokyklinės įstaigos.

3.44 Pav. Ugdymo įstaigų tinklas Akmenės rajone

3.45 lentelė. Akmenės rajono savivaldybės teritorijoje esančios ugdymo įstaigos 2005 – 2006 mokslo metais

Mokyklos pavadinimas	Iš viso mokykloje mokinių, 2005 – 2006 m.m.
<i>Gimnazijos:</i>	
Naujosios Akmenės Ramučių gimnazija;	741
Akmenės gimnazija	872
<i>Vidurinės mokyklos:</i>	
Ventos vidurinė mokykla;	668
Kruopių vidurinė mokykla;	201
Papilės Simono Daukanto vidurinė mok.;	595
<i>Pagrindinės mokyklos:</i>	
Naujosios Akmenės "Saulėtekio" pagrindinė;	1096
Agluonų V. Zubovo pagrindinė mokykla;	67
Kairiškių pagrindinė mokykla;	92
Kivylių pagrindinė mokykla;	132
Sablauskių pagrindinė mokykla	92
<i>Pradinės mokyklos:</i>	
"Saulėtekio" pagrindinės mok. Alkiškių skyrius;	15
	10
Papilės S. Daukanto vid. mok. Klaišių skyrius;	20
Kruopių vidurinės mokyklos Šapnagių skyrius	
<i>Mokyklos- darželiai:</i>	
Naujosios Akmenės m. d. „Atžalynas“;	214
Naujosios Akmenės m. d. „Buratinas“	237
Vaikų lopšeliai – darželiai	409
Muzikos ir sporto mokyklos	754

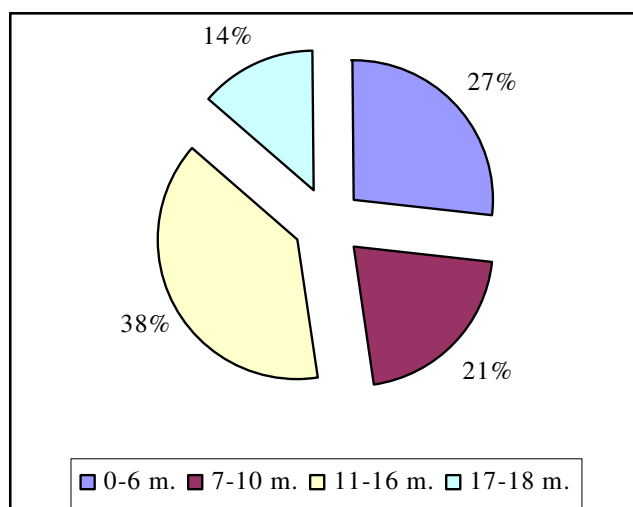

3.46 pav. Rajono mokyklos 2005-2006 mokslo metais

Visų ugdymo įstaigų steigėja – Akmenės rajono savivaldybės taryba.

2005 – 2006 m. m. Akmenės rajono mokyklas lankė 5230 mokiniai.

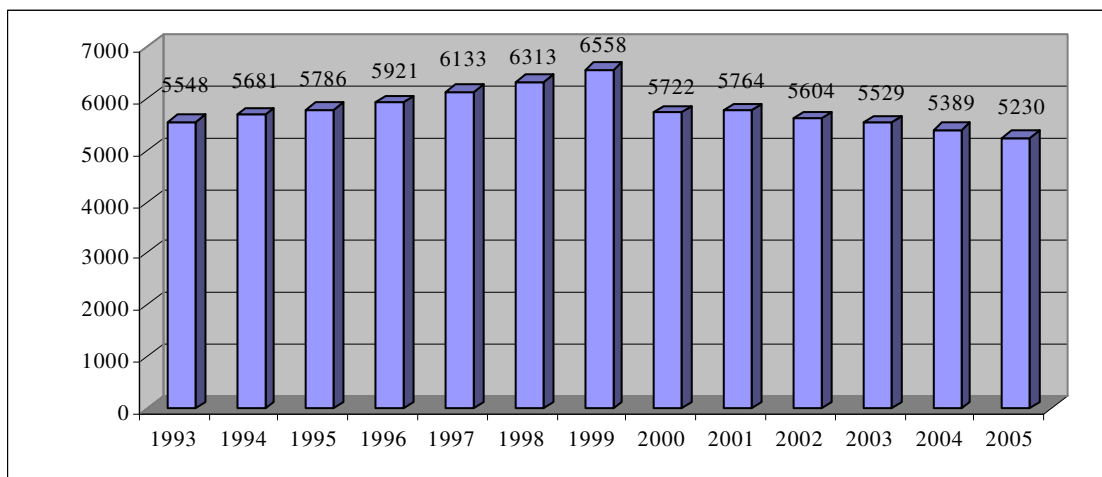
2004 m. savivaldybėje buvo 6925 0–16 metų vaikai, jie sudarė 23,5% visų rajono gyventojų. Privalomo mokyti amžiaus (7–16 m.) vaikų buvo 4771. Jie sudarė 16,2% visų gyventojų. Per pastaruosius 4 metus privalomo mokyti amžiaus (7–16 m.) vaikų skaičius savivaldybėje sumažėjo 503 vaikais (9,5%, šalyje – 9,6%).

3.47 Pav. Vaikų ir jaunuolių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, %

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija: „Lietuva: švietimas regionuose 2005“

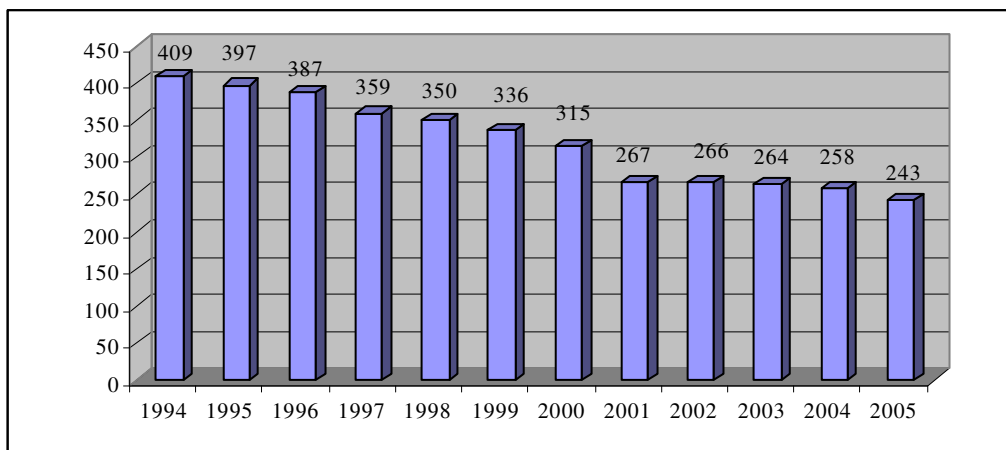
Mokinių skaičius Akmenės rajono savivaldybėje, nuo 1994 m. iki 1999 m. po truputį didėjęs, vėliau pradėjo pastoviai mažėti. 2005 m. Akmenės rajono savivaldybėje mokėsi 5230 mokiniai, arba net 20% mažiau nei 1999 m.

3.48 pav. Mokinių skaičius Akmenės rajono savivaldybėje 1994 – 2005 m.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

Didelę grėsmę savivaldybės bendrojo lavinimo sistemai kelia mažėjantis gimstamumas. Galima teigti, kad mokinių skaičiaus mažėjimas koreliuoja su gimstamumo mažėjimu rajone.

3.49 pav. Gimusių vaikų skaičius Akmenės rajono savivaldybėje 1994 – 2005 m.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

Kaip matyti iš viršuje pateikto grafiko, nuo 1994 m. gimusių skaičius pradėjo gana smarkiai mažėti: 1994 m. rajone gimė 409, o 2005 – tik 243 kūdikiai, arba 41% mažiau. Po 5 – 6 metų, t.y. tada, kai gimę 1995 m. pradėjo lankyti mokyklas, pastebimas ir mokinių skaičiaus mažėjimas.

Nuo 1998-1999 m. iki 2004-2005 m. Akmenės rajone ugdymo įstaigų tinkle vyko įvairūs pokyčiai, kurie įtakojo mokyklų skaičių (žr. sekančią lentelę).

3.61 lentelė. Ugdymo įstaigų tinklo pokyčiai 1998 – 2005 m.

Ugdymo įstaigos	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Ikimokyklinės	10	10	9	5	5	5	5
Mokyklos- darželiai	-	-	-	2	2	2	2
Pradinės (skyriai)	12	12	4	4	4	4	3
Pagrindinės	6	6	4	4	4	4	5
Vidurinės	8	8	7	7	7	7	3
Gimnazijos	-	-	-	-	-	-	2
Suaugusiųjų klasės	1	1	1	1	1	1	-
Suaugusiųjų mokymo centras	-	-	-	-	-	-	1
Papildomojo ugdymo	4	4	3	3	3	4	3
Pedagoginė psichologinė tarnyba	-	-	-	-	-	-	1
Iš viso:	41	41	28	26	26	27	25

Rajone mažėjant mokyklinio amžiaus vaikų, keitėsi mokyklų dydis ir jų skaičius. Lyginant su 1998-1999 m. m. ir 2004-2005 m. m. pradinį mokyklų sumažėjo nuo 12 iki 3 (iš jų vienoje veikia tik priešmokyklinio ugdymo grupė); vidurinių mokyklų skaičius sumažėjo nuo 8 iki 3, dvi iš jų tapo gimnazijomis (akredituotos vidurinio ugdymo programos), viena iš jų – „išgryninta“ gimnazija.

Gana nemažas Akmenės rajono savivaldybės mokyklų tinklo privalumas yra didelė mokyklų tipų įvairovė. Greta tradicinių mokyklų tipų, savivaldybėje yra gimnazija, suaugusiųjų mokymo centras, 2 muzikos mokyklos bei sporto centras. Šių tipų mokyklos jau įrodė praktikoje, kad jos gali padėti didinti švietimo prieinamumą ir kokybę. Rajone sukauptas šių tipų mokyklų organizavimo ir panaudojimo bendrojo ugdymo reikmėms patyrimas, yra organizuojamas specialiosios pedagoginės psichologinės pagalbos teikimas specialiųjų poreikių vaikams.

Muzikos mokyklas lanko 404, sporto mokyklą – 350 mokinių.

Vienoje Akmenės rajono bendrojo lavinimo mokykloje mokėsi vidutiniškai 373 moksleiviai, Lietuvos vidurkis – 344 moksleiviai.

Vidutinis moksleivių skaičius klasėje (tiek bendras, tiek skirtingose klasių grupėse) rajone yra taip pat gana artimas vidutiniams šalies rodikliams. Mažesnis už šalies vidurkį yra 11 – 12 kla-

sių rodiklis. Rajone dar yra neišnaudotų galimybių pagerinti (tvarkant mokyklų tinklą) vidutinio moksleivių skaičiaus klasėje rodiklį ir taip sutaupyti lėšų kitoms bendrojo ugdymo reikmėms.

3.62 lentelė. Vidutinis moksleivių skaičius klasėje skirtingose klasių grupėse Akmenės rajone pradžioje

	Vidurkis	1–4 klasėse	5–10 klasėse	11–12 klasėse
Šalyje	21,3	18,2	22,9	24,6
Savivaldybėje	20,6	19	24,5	14,1

Siekiant užtikrinti moksleiviams ugdymo planuose numatytas pasirinkimo galimybes, yra būtina, kad pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose būtų bent po 3–4 lygiagrečias IX–XII klases. Tai reiškia, kad pagrindinės mokyklos, kuriose (neskaitant pradinių klasių moksleivių) yra mažiau kaip 300 moksleivių, ir vidurinės mokyklos, kurių IX–XII klasėse yra mažiau kaip 400 mokinių, yra per mažos. Kaip matyti iš žemiau pateiktos lentelės, dauguma Akmenės rajono mokyklų yra per mažos, ir, atsižvelgiant į mažėjantį gimstamumą, neperspektyvios. Todėl kai kurias mokyklas gali tekti pertvarkyti.

3.63 lentelė. Akmenės rajono mokyklų tipai ir dydis

Mokyklų tipai	Mokyklų skaičius	Moksleivių skaičius	Vidutinis dydis
<i>Pagrindinės mokyklos</i>	5	1096	296
<i>Pradinės mokyklos (skyriniai)</i>	3	45	15
<i>Vidurinės mokyklos</i>	3	1464	488
<i>Mokyklos – darželiai</i>	2	451	256
<i>Gimnazijos</i>	2	1613	807
<i>Suaugusiųjų mokymo centras</i>	1	300	300
<i>Papildomo ugdymo mokyklos</i>	3	754	251

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybės švietimo skyriaus duomenys

2004 – 2005 m. dviem pamainomis nedirba nė viena ugdymo įstaiga.

Akmenės rajono savivaldybės teritorijoje tenkinamas ikimokyklinio, priešmokyklinio ir iš dalies specialiųjų poreikių vaikų ugdymo poreikis. Pedagoginės – psichologinės tarnyba teikia paslaugas specialiųjų poreikių vaikams bendrojo lavinimo mokyklose. Pedagoginės – psichologinės tarnybos viena veiklos sričių yra pedagoginis, psichologinis, logopedinis ir neurologinis tyrimas.

3.64 lentelė. Pagalba specialiųjų poreikių vaikams (PPT tyrimai)

Ugdymo įstaigos pavadinimas	Poreikis (2004-	Ištirta (iki 2005
-----------------------------	-----------------	-------------------

	2005 m. m.)	m. balandžio mėn.)
Akmenės vidurinė mokykla	14	15
Kruopių vidurinė mokykla	3	5
Papilės Simono Daukanto vidurinė mokykla	10	8
Ventos vidurinė mokykla	4	3
Naujosios Akmenės Ramučių gimnazija	3	3
Agluonų Vladimiro Zubovo pagrindinė mokykla	3	-
Kairiškių pagrindinė mokykla	3	5
Kivylių pagrindinė mokykla	8	-
Sablauskių pagrindinė mokykla	2	-
Naujosios Akmenės „Saulėtekio“ pagrindinė mokykla	22	17
Klaišių pradinė mokykla	2	2
Naujosios Akmenės darželis – mokykla „Atžalynas“	2	2
Naujosios Akmenės darželis – mokykla „Buratinas“	2	3
Iš viso:	78 vaikai	63 vaikai

Papildomojo ugdymo įstaigose užsiėmimus lanko 843 mokiniai, t. y., 16,8% nuo visų mokinių skaičiaus.

Papildomojo ugdymo užsiėmimus lanko 754 mokiniai, arba 14% moksleivių. Visi norintys ir gabūs muzikai vaikai buvo priimti į Ventos ir Naujosios Akmenės muzikos mokyklas, Akmenės filialą. Naujosios Akmenės muzikos mokykloje ir Akmenės filiale: veikia liaudies instrumentų ansamblis „Akmenėlė“, pučiamųjų ansamblis, jaunių ir jaunučių chorai, 2 smuikininkų ansambliai, kanklininkų ansamblis, akordeonistų orkestras, 3 vokaliniai ansambliai, gitaristų ansamblis, teatro ir muzikos studijos, dailės skyrius.

Ventos muzikos mokykloje yra liaudies instrumentų orkestras, birbynininkų ansamblis, pop grupė, folkloro ansamblis „Austėja“, kanklininkų ansamblis, skudutininkų ansamblis, choras, merginų vokalinis ansamblis, mišrus vokalinis ansamblis, akordeonistų ansamblis, saksofonistų ansamblis, pučiamųjų instrumentų ansamblis, smuikininkų ansamblis.

Norintys sportuoti lanko Sporto centrą (365 mokiniai). Čia vyksta lengvosios atletikos (5 grupės), krepšinio (7 grupės), futbolas (7 grupės), bokso (3 grupės), stalo tenisas (5 grupės) užsiė-

mimai. Visos sporto šakų grupės yra pilnos. Sporto centrą daugiausia lanko Naujosios Akmenės vaikai, o taip pat atvažiuoja iš Akmenės, Kivylių, Kruopių ir kt. vietovių.

Mokymosi sėkmingumas ir pasiekimai.

Kartojančių kursą mokinių procentas Akmenės rajono savivaldybės mokyklose truputį viršija šalies statistinius rodiklius.

3.65 lentelė. Kartojančių kursą mokinių dalis, %

	1-12 ir 1-4 gimnazijos klasėse	1-4 klasėse	5-8 klasėse	9-10 ir 1-2 gimnazijos klasėse	11-12 ir 3-4 gimnazijos klasėse
Akmenės savivaldybėje	1,4	1,7	1,7	2,0/0,8	0,0/0,0
Šalyje	0,8	0,7	0,9	1,5/0,5	0,3/0,2

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija: „Lietuva: švietimas regionuose 2005“

2003 – 2004 m. m. iš mokyklų išstojo 2,2% mokinių (šalyje – 3%).

Brandos egzaminai savivaldybės teritorijoje esančiose mokyklose. 2004 m. vien mokyklinius egzaminus pasirinko 20,8% abiturientų, šalyje – 19%. Bent vieną valstybinį egzaminą pasirinko 72,8% abiturientų, šalyje – 75,2%. Vidutiniškai vienas abiturientas laikė 3,0 (šalyje 3,1) valstybinius egzaminus, išlaikė 2,7 (tiek pat kaip šalyje). Išlaikyta 88,4% (šalyje 88,7%) valstybinių egzaminų lyginant su bendru savivaldybėje laikytų valstybinių egzaminų skaičiumi.

Išsilavinimo įgijimas. Pagrindinį išsilavinimą 2004 m. įgijo 91,7% (šalyje 92,8%) pagrindinio ugdymo programą baigusiu mokinių. Vidurinį išsilavinimą įgijo 95,9% (šalyje 95,8%) vidurinio ugdymo programą baigusiu mokinių.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad mokymosi sėkmingumo rodikliai atitinka šalies vidutines normas.

Bendrojo ugdymo organizavimą rajone apsunkina demografinė situacija – nedidelis gyventojų tankumas ir gana didelė kaimo gyventojų dalis. Gyventojų tankumas Akmenės rajone yra 33,9 gyventojų kvadratiniam kilometrui (lyginant su 52,1 gyv./km² šalyje¹¹). Miesto gyventojai sudaro 61,2% (šalyje – 66%¹²). Remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu¹³, „toliau kaip 3 kilometrai nuo mokyklos gyvenantys kaimo bendrojo lavinimo mokyklų priešmokyklinio ugdymo grupių ir 1–8 klasių mokiniai privalo būti vežiojami į artimiausią atitinkamą savivaldybės ar kito steigėjo mokyklą mokykliniais autobusais ar kitu transportu“.

¹¹ Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

¹² Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

¹³ Šaltinis: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Nr. I-1489, 2006-06-13

Akmenės rajono savivaldybė organizuoja vežiojamą moksleivių, kurie gyvena rajono centro – Naujosios Akmenės ir miestelių – Akmenės, Kruopių, Papilės, Ventos, Agluonų, Kairiškių, Kivylių, Sablauskių, Alkiškių ir Šapnagių aplinkiniuose kaimuose. Įgyvendinant Švietimo ir Transporto įstatymų lengvatų nuostatas, moksleivių pavėžėjimas organizuojamas šiais būdais:

- kompensuojant išlaidas, kai važiuojama iki artimiausios mokyklos reguliaraus susisiekimo transportu (autobusais);
- užsakant specialiuosius reisus;
- mokykliniu autobusu.

2004 – 2005 m. į rajono mokyklas atvyko 853 kaime gyvenantys bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai, tai sudarė 16,4 % nuo bendro mokinių skaičiaus.

Moksleiviai pavežami tolimojo ir vietinio susisiekimo autobusais ir mokyklų transportu – Geltonaisiais autobusiukais. Maršrutiniu transportu vežami 675 mokiniai – 79,1% nuo visų vežamų mokinių skaičiaus; mokyklų transportu vežami 178 mokiniai – 20,9% nuo visų vežamų mokinių skaičiaus.

Mokyklinius autobusus turi Akmenės ir Naujosios Akmenės Ramučių gimnazijos, Kruopių, Papilės Simono Daukanto vidurinės mokyklos, Kairiškių, Kivylių, Sablauskių ir Agluonų V. Zubovo pagrindinės mokyklos. Mokinių vežiojimas šiuo transportu yra pigesnis, negu maršrutiniais autobusais: 1 mokiniui per mėnesį tenka išlaidų – 57,7 Lt. maršrutiniu transportu, o 30,6 Lt. mokyklų transportu. Vidutinė 1 mokinio vežimo kaina – 52,1 Lt.

Nevežami 17 mokinių – 0,33% nuo bendro mokinių skaičiaus: 14 Ventos vidurinės mokyklos mokinių, 2 Agluonų Vladimiro Zubovo pagrindinės mokyklos mokiniai ir 1 Kairiškių pagrindinės mokyklos mokinys. Jie iki mokyklos eina nuo 3 iki 3,5 km.

Rajono ugdymo įstaigose nemokamai maitinami 1307 mokiniai, arba 24,6% visų moksleivių, šalyje – 22,6%. Didesnis nemokamai maitinamų moksleivių skaičius sietinas su žemesnėmis nei šalies vidurkis gyventojų pajamomis.

Interneto ryšys veikia visose Akmenės rajono mokyklose, išskyrus pradines, iš jų greitaigį (ne mažiau kaip 64 KB/s) interneto ryšį turėjo 25,0% mokyklų.

Mokyklų kompiuterizavimas suteikia galimybę panaudoti kompiuterines technologijas mokymui ir mokymuisi, siekti aukštų kompiuterinio raštingumo rodiklių. Vertinant kompiuterizavimo rodiklius Europos Sąjungos švietimo kontekste, rajono mokyklų aprūpinimas kompiuterine technika yra skurdus, kompiuteriai nepakankamai modernūs. Šiam švietimo aspektui ir toliau turėtų būti skiriama didelis dėmesys.

Aprūpinimas kita įranga ir mokymo priemonėmis rajone (kaip ir visoje šalyje) yra gana prastas. Per pastarąjį dešimtmetį beveik neskirta lėšų įrangos ir mokymo priemonių įsigijimui. Tokią padėtį dar pasunkina sunki mokinių bei jų šeimų materialinė padėti, nemažai jų neišgali nusipirkti pratybų sąsiuvinių ir pan.

47% Akmenės rajono mokyklų pastatų atitinka 80 – 100% mokyklos tipui keliamų reikalavimų. 20% mokyklų pagal pastatų būklę priskirtos I ir II grupei – nors vienai pastato daliai reikia paprastojo remonto (I grupei: Akmenės gimnazija ir Kivylių pagrindinė, II grupei – „Saulėtekio“ pagrindinė., Ramučių gimnazija ir Papilės vidurinė mokykla).

Daugumos Akmenės rajono mokyklos pastatų fizinė būklė ir inžinerinė įranga netenkina energijos taupymo, higienos normų¹⁴ ar kitų teisės norminių aktų reikalavimų. Pagrindinės problemos:

- Dėl per mažos išorinių sienų ir stogo šiluminės varžos, didelio jų fizinio susidėvėjimo pažeidžiamas patalpų mikroklimatas.
- Dideli, nesandarūs langai, jų mediniai rėmai deformuoti.
- Iš nepakankamai išdžiovintos medienos pagamintos durų staktos deformavosi, vyriai ir užraktai buvo dažnai keičiami, todėl nebegali būti gerai tvirtinami.
- Dėl pastatų fasadų apdailos sudūlėjimo išorinės sienos tapo drėgnesnės, laidesnės šilumai.
- Mokyklų pastatų šildymo įranga pasenusi, susidėvėjusi, neįrengti sunaudotos šilumos apskaitos ir reguliavimo prietaisai, padedantys taupyti šilumos energiją.
- Susidėvėjusi vandentiekio ir nuotekų įranga, vamzdynai sutrūniję, paslėpti po betono grindimis, susidėvėję sanitariniai įrenginiai.
- Daugelyje mokyklų susidėvėję baldai, ypač mokykliniai stalai ir kėdės, jų nepakanka, kad būtų galima pritaikyti pagal mokinių ūgį. Prastas klasių apšvietimas, susidėvėjusi virtuvių įranga. Kasmet mažėja pirmosios sveikatos grupės mokinių, gausėja antrosios sveikatos grupės „rizikos“ mokinių: daug mokinių turi regos, laikysenos sutrikimų; nemažėja susirgimų virškinimo trakto ligomis.

Šiuo metu yra renovuojama Naujosios Akmenės Ramučių gimnazija ir atliekama dalinė renovacija „Saulėtekio“ pagrindinėje bei Papilės vidurinėje mokyklose. Akmenės rajono savivaldybei nepakanka lėšų kitų mokyklų renovavimui ir einamajam remontui. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme numatyta, kad:

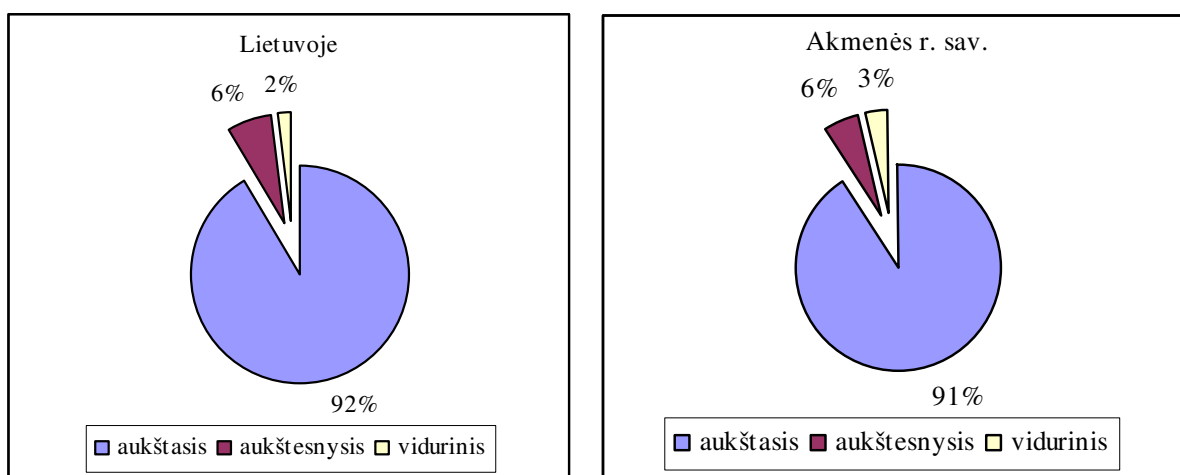
¹⁴ Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. V-476 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 21:2005 „Bendrojo lavinimo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“

„mokymosi aplinka mokykloje bei mokinių mokymosi krūvis turi atitikti higienos normas ir teisės norminių aktų nustatytus mokinių saugos bei sveikatos reikalavimus ir laiduoti švietimo programų vykdymą“.

Todėl siekiant švietimo įstatyme numatytų nuostatų įgyvendinimo, yra būtina pritraukti papildomų investicijų tiek iš ES teikiamos paramos, tiek iš įvairių valstybės teikiamų programų (pvz. *Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų rekonstravimo ir aprūpinimo mokymo priemonėmis 2006–2008 metų programa*¹⁵).

Akmenės rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarkos iki 2012 m. Bendrajam plane¹⁶ yra numatyta, jog 2012 metais 95% rajono mokyklų pastatų turėtų atitikti 80 – 100% mokyklos tipui keliamus reikalavimus, o 80 % mokyklų pagal pastatų būklę būtų priskirtos I ir II grupėms.

Savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose 2004 – 2005 m.m. dirbo 340 pedagogų¹⁷. Akmenės rajono savivaldybės mokyklų pedagogų išsilavinimo ir amžiaus rodikliai nedaug skiriasi nuo šalies vidurkio.

3.50 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal išsilavinimą Lietuvoje ir Akmenės raj. savivaldybėje, 2005 m.

Šaltinis: [http://db.std.lt/RDB LT/Dialog/Saveshow.asp](http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp)

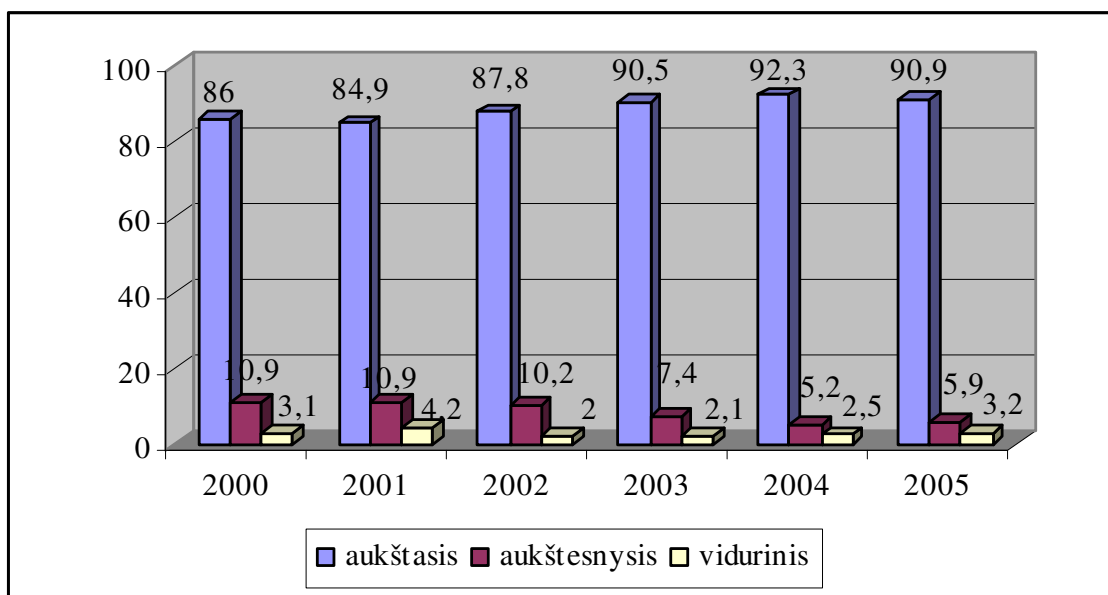
2005 m. 91% Akmenės rajono mokytojų turėjo aukštąjį išsilavinimą (šalyje – 92%), 6% - aukštesnįjį (šalyje – 6%), o 3 % – vidurinį (šalyje – 2%). Jei pažvelgtume į pastarųjų trejų metų duomenis, padėtis po truputį gerėja: daugėja mokytojų su aukštuoju išsilavinimu bei mažėja turinčių aukštesnįjį bei vidurinį išsilavinimą.

¹⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. 1230

¹⁶ Patvirtinta Akmenės rajono savivaldybės tarybos 2005 m. birželio 1 d. sprendimu Nr. T - 100

¹⁷ Šaltinis: <http://db.std.lt/RDB LT/Dialog/Saveshow.asp>

Atestuotų mokytojų savivaldybėje buvo 81,7%, šalyje – 80,3%. Daugiausia ne specialistai dėsto etiką, anglų kalbą, technologijas, tikyba, kūno kultūrą, geografiją bei informacines technologijas. Mokyklų vadovai įdarbina šių mokomųjų dalykų ne specialistus, nes, priešingu atveju, nebūtų užtikrinamas normalus ugdymo proceso vykdymas. Darbo birža negali mokykloms pasiūlyti minėtų dalykų specialistų, nes jų rajone nėra arba jų išsilavinimas neatitinka reikalaujamos kvalifikacijos. Kai kurie dirbantys etikos, tikybos ir anglų kalbos pedagogai ne specialistai mokosi perkvalifikavimo studijose.

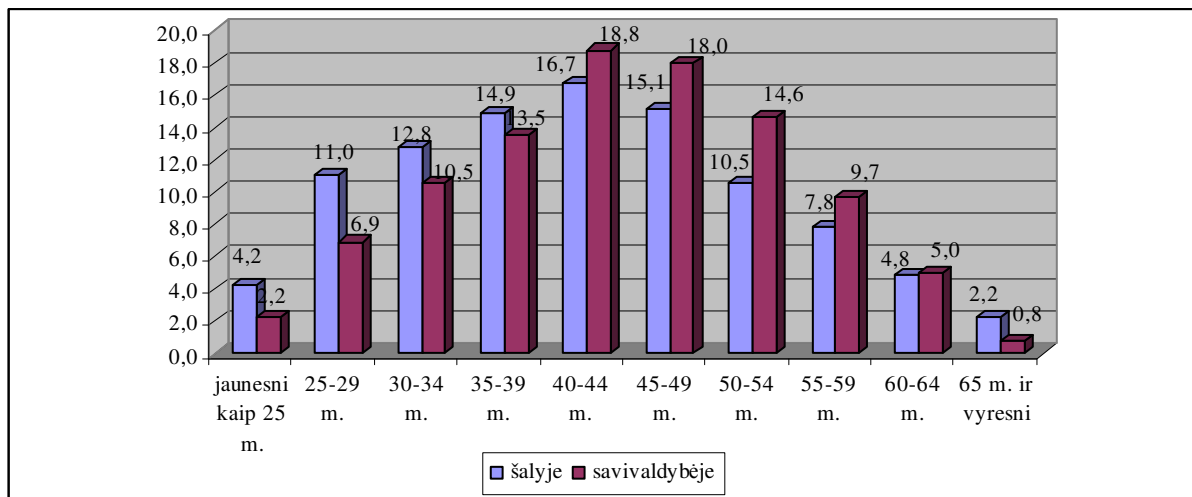

3.51 pav. Akmenės rajono mokytojų išsilavinimas 2000 – 2005 m.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

Didelę reikšmę užtikrinant mokymo proceso kokybę turi mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis. Mažas mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis rodo, kad klasės yra mažos arba kad mokytojų darbo krūviai nėra dideli. Mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio normos nėra – paprastai valstybė pagal savo finansines galimybes ją nustato kiekvienam švietimo lygmeniui arba mokyklos tipui, tačiau tiek per didelio, tiek per mažo šio santykio atvejais labai keičiasi mokymo proceso organizavimo ypatumai. Mokinių / mokytojų santykis Akmenės rajono savivaldybėje ir šalyje yra šiek tiek blogesnis nei šalyje: rajone vienam mokytojui vidutiniškai teko 15,3 mokinio, Lietuvoje – 11,8.

Analizuojant mokytojų amžių ir įvairaus amžiaus mokytojų grupių dydį, galima prognozuoti jaunų mokytojų skaičiaus poreikį ateityje. Akmenės rajone statistiškai daugiau nei šalyje dirba vyresnio amžiaus mokytojų, ir atvirkščiai – mažiau jaunesnio amžiaus mokytojų.

3.52 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių Lietuvos Respublikoje ir Akmenėje.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

Šiuo metu mokyklose labiausiai trūksta matematikos, kūno kultūros ir technologijų (ypač berniukų) mokytojų. Realu, kad dalis pradinių klasių mokytojų galėtų įgyti minėtas specializacijas.

Suaugusiųjų, turinčių 18 m., mokymosi poreikiai siekiant pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo rajone visiškai tenkinami – sudaryta galimybė tęsti mokslą Akmenės rajono savivaldybės suaugusiųjų mokymo centre, taip pat pagal Akmenės rajono tarybos sprendimą tokia galimybė sudaryta ir 16-17 metų jaunuoliams dėl socialinių – ekonominių ir kitų priežasčių nesimokantiems bendrojo lavinimo mokykloje. Iškilus didesniajam poreikiui Akmenės rajono savivaldybės suaugusiųjų mokymo centre gali veikti jaunimo klasės arba vakarinės pamaininės jaunimo klasės, tai gali paaiškėti atliekant monitoringą ar koreguojant Bendrąjį planą.

Akmenės rajono šveitimo sektoriaus problemos:

- Didėjantis specialiųjų poreikių mokinių skaičius, dėl to – didesnis tam parengtų mokytojų poreikis;
- Mokyklų pastatų būklės ir kabinetų bei patalpų atitikties Mokyklų aprūpinimo standartams įvertinimas rodo, kad daugelio mokyklų pastatų būklė yra bloga, jų sutvarkymui reikia didžiulių investicijų. Pagrindinės mokyklų pastatų problemos – nesanidarūs, susidėvėję langai, prasti sanitariniai mazgai, šildymo sistemos trūkumai, kiauriri stogai ir kt.
- Pagrindinės patalpų problemos – maži kabinetai, mažos aktų, sporto ir valgyklos salės (arba jų nėra), specializuotų kabinetų trūkumas ir t.t.
- Didžiausi higienos normų pažeidimai – neatitinkantys vaikų ūgio seni baldai, šaltos patalpos, nepakankamas apšvietimas.

- Rajono bendrojo lavinimo mokyklos įsikūrusios atskiruose pastatuose. Mokyklų pastatai statyti iki 1984 metų. Visų statinių vidutinis eksploatavimo amžius – apie 35 metus.
- Per du paskutinius dešimtmečius kapitalinis remontas nebuvo atliktas nė vienoje mokykloje. 2000 - 2001 m.
- Kompiuterinės įrangos papildymas ir atnaujinimas; senos mokymo priemonės; trūksta baldų;
- Socialiai remiamų moksleivių nemokamo ir kitų moksleivių maitinimo kokybė, asortimentas;
- Švietimo įstaigų tinklo ir visos sistemos problemas galina mažėjantis mokinių skaičius, pradedančių lankyti pirmąją klasę. Tai ilgalaikė tendencija, nes gimstamumo didėjimo požymių kol kas nėra;
- Moksleivio krepšelio ir aplinkos lėšų 1 mokiniui svyravimas atskirose mokyklose pažeidžia lygių galimybių principą, socialinį teisingumą
- Pedagogų amžius kuris ateityje gali sukelti mokytojų su aukštuoju išsilavinimu stoka.

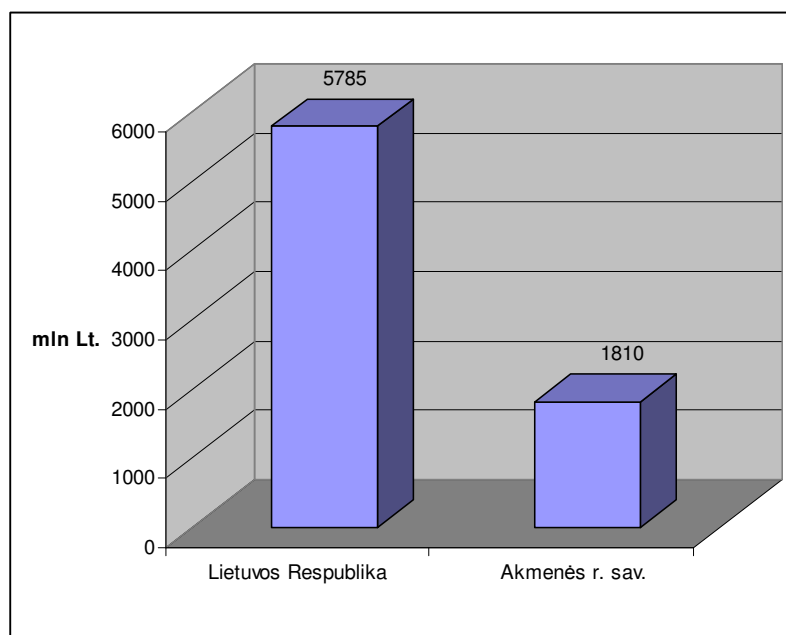
IŠVADA:

1. Bendrojo teritorijų planavimo požiūriu pagrindinė Akmenės savivaldybės švietimo sistemos problema yra stabilaus mokyklų tinklo sukūrimas, kuris sietinas su savivaldybės centrų kūrimu, mokyklų pasiekiamumu, darbo ir mokymosi kokybiškų sąlygų sudarymu.
2. Specifinė švietimo sektoriaus problema – naujų mokytojų su aukštuoju stoka, atestavimas, metodinės problemos, darbo ir mokymosi sąlygos tik iš dalies gali būti siejamos su Akmenės bendrojo plano kompetencija. Pastarajai priskirtos mokyklų pastatų ir kompleksų atnaujinimo, funkcinės pertvarkos, energetinio ir higieninio komforto ir kitos problemos, kurios integruojamos į BP sprendimus.
3. Akmenės rajone vykstantys demografiniai, socialiniai ir ekonominiai procesai ir jų lemiami gyvenimo sąlygų, gyvenimo būdo, vertybių ir interesų pokyčiai patvirtina švietimo infrastruktūros teritorinės sistemos reorganizavimo reikmę. Tačiau pastaroji traktuotina kaip viena iš posistemių formuojanti urbanistinę rajono struktūrą. Mokinių skaičių Akmenės rajone pastaraisiais metais gana ženkliai mažėja. Tikėtina, kad gimstamumo mažėjimas ir toliau vers mažinti mokyklų ir mokytojų skaičių.

4. Rajono mokyklos neblogai aprūpintos kompiuterine technika, tačiau aprūpinimas kitomis mokymo priemonėmis yra gana prastas, tam skiriama mažai lėšų.
5. Viena iš didesnių Akmenės rajono švietimo būklės problemų yra materialinė mokyklų padėtis: jos prastai aprūpintos mokymo priemonėmis ir įranga, daugumos jų pastatai nesuremontuoti, pastatų fizinė būklė ir inžinerinė įranga netenkina energijos taupymo, higienos normų bei kitų teisės norminių aktų reikalavimų.
6. Jaunesni nei 30 metų mokytojai tesudaro 9% visų Akmenės rajono mokytojų, todėl tikėtinas jaunų mokytojų skaičiaus poreikis ateityje.

3.14. Mažmeninė prekyba, paslaugos

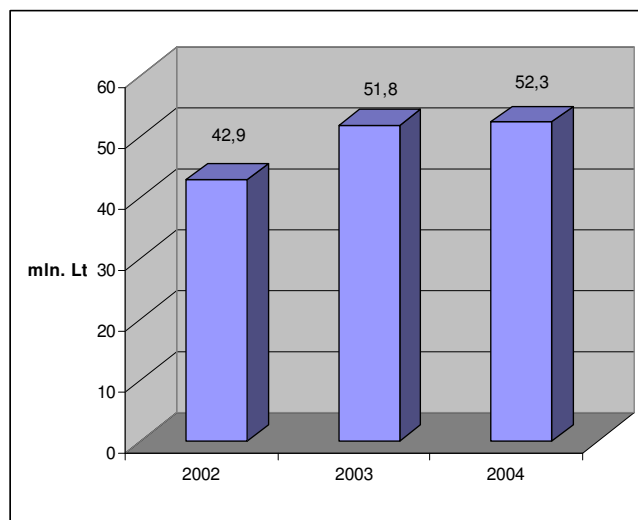
Didelę visų įmonių dalį Akmenės rajone, kaip ir visoje Lietuvoje, sudaro prekybos bei paslaugų įmonės. Tačiau mažmeninės prekybos, įskaitant ir prekybą turgavietėse, bei maitinimo apyvarta Akmenės rajone yra 3,1 karto mažesnė nei vidutiniškai šalyje, atitinkamai 1810 Lt./gyv. ir 5785 Lt. gyv.

3.53 pav. Prekybos, restoranų ir kitų maitinimo įmonių mažmeninė prekių apyvarta, Lt/gyv.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

2004 m. mažmeninės prekybos, įskaitant variklinių transporto priemonių prekybą, įmonių apyvarta (be PVM) siekė 52,3 mln. litų, arba 18% didesnė nei 2002 m. Atitinkamu laikotarpiu šalies augimas sudarė 25%, todėl galima manyti, kad nors santykiniais dydžiais ir atsiliekama nuo Lietuvos vidurkio, bet prie jo artėjama gana sparčiai.

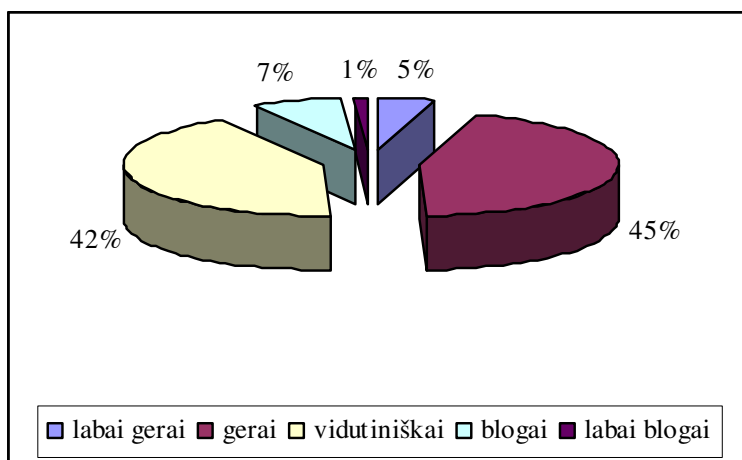

3.54 pav. Mažmeninės prekybos, įskaitant variklinių transporto priemonių prekybą, įmonių apyvarta Akmenės rajono savivaldybėje 2002 – 2004 m., mln. Lt.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

2002 m. Akmenės rajono savivaldybėje veikė 143 parduotuvės, o jų užimamas plotas siekė 8,3 tūkst. m². Kaip ir kituose rajonuose, didelę įtaką smulkioms parduotuvėms turėjo didžiųjų prekybos centrų atėjimas į Akmenę. Šiuo metu Akmenėje yra *VP Market*, *RIMI*, *Norfa* parduotuvės, kurios smarkiai keičia gyventojų apsipirkimo įpročius. Dėl didesnės prekių įvairovės, platesnio asortimento, įvairių akcijų bei nuolaidų šie prekybos centrai Akmenės rajone pamažu užgožia smulkiuosius prekybininkus, kurie tampa nepajėgūs kovoti su finansiškai stipresniais konkurentais. Palyginimui galima paminėti, kad 1995 Akmenės rajone veikė 232 parduotuvės.

Atliktos Akmenės rajono savivaldybės apklausos duomenimis, prekybos centrų išsidėstymą rajone gerai arba labai gerai vertino 42%, vidutiniškai – 36%, o blogai arba labai blogai – respondentų.

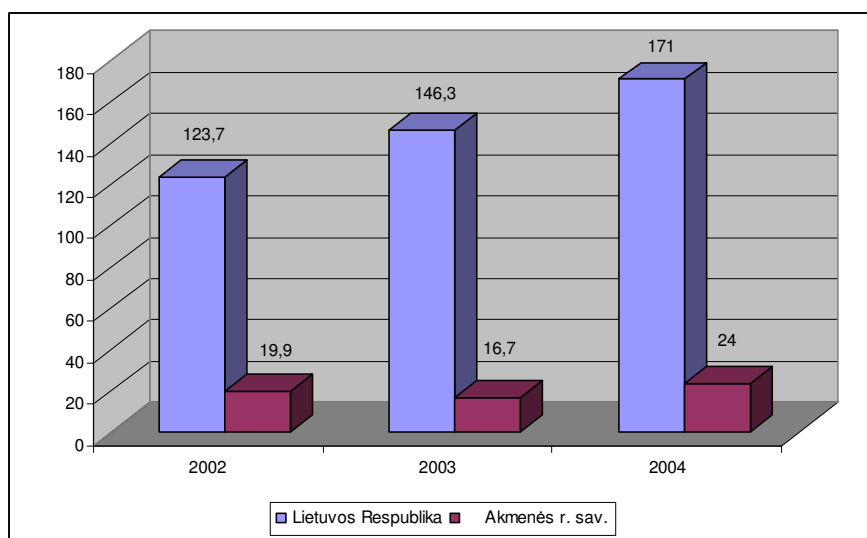
3.55 Pav. Akmenės rajono savivaldybės gyventojų prekybos centrų išsidėstymo vertinimas (apklausos duomenys)

Tos pačios apklausos duomenimis, gyventojai gerai vertina ir susisiekimą su prekybos centrais tiek pėsčiomis, tiek automobiliu: gerai arba labai gerai susisiekimą su prekybos centrais pėsčiomis vertino 28%, automobiliu – 53%.

Paslaugų kokybę ir aptarnavimą gerai arba labai gerai vertino 28%, vidutiniškai – 55%, o blogai 4% – respondentų.

Statistikos departamento duomenimis, 2004 m. Akmenės rajone veikusių įmonių apyvarta siekė 0,7 mln. Lt., per metus ji padidėjo 0,2 mln. Lt.

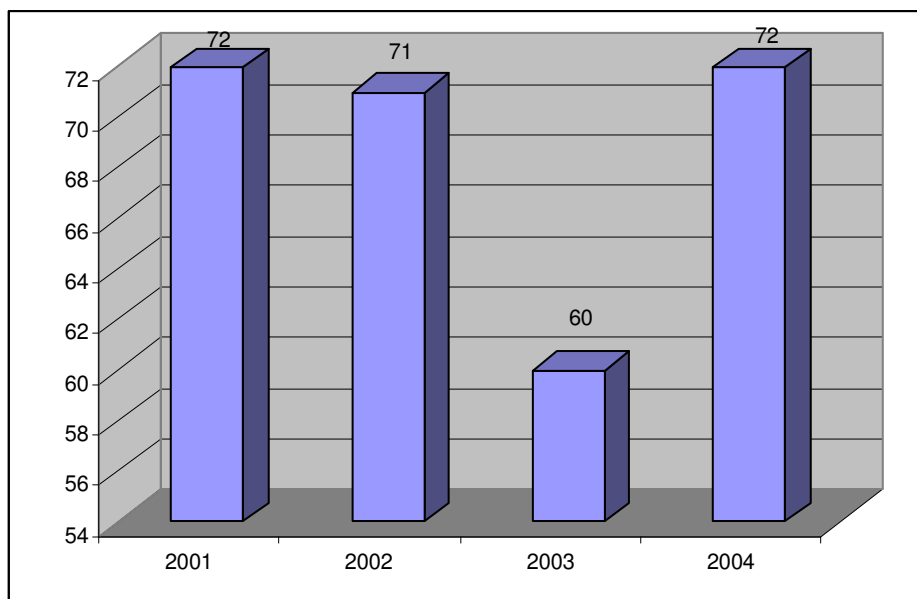
Apie gyventojų įpročius bei maitinimo įstaigų kiekio efektyvumą iš dalies galima spręsti pagal restoranų ir kitų maitinimo įmonių apyvartą, tenkančią vienam gyventojui. 2004 m. vienas Akmenės rajono gyventojas kavinėse išleido apie 35 litų per metus, kai tuo tarpu šalies vidurkis – 171 litas, arba 4,9 karto daugiau. Galima būtų daryti išvadą, kad Akmenės mieste ir rajone maitinimo įstaigų tinklas nėra pakankamai išvystytas: 1000 gyventojų Lietuvoje tenka 0,8 maitinimo įstaigos, Akmenėje – 0,2. Tačiau šioje vietoje reiktų įvertinti ir mažesnę Akmenės rajono gyventojų perkamąją galią.

3.56 pav. Restoranų ir kitų maitinimo įmonių apyvarta, tenkanti vienam gyventojui, Akmenės rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2002 – 2004 m.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

2004 m. Akmenės rajono savivaldybėje verslo liudijimus buvo įsigiję 72 asmenys, tiek pat kaip 2001 m. Atitinkamu laikotarpiu Lietuvoje verslo liudijimus įsigijusių asmenų skaičius išaugo 17%. 1000-čiui Lietuvos gyventojų tenka 5,2 verslo liudijimo, Akmenės rajono savivaldybėje – 0,41.

3.57 pav. Verslo liudijimus įsigijusių asmenų skaičius Akmenės rajono savivaldybėje 2001 – 2004 m.

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

Daugiausiai verslo liudijimus asmenys įsigyja švietimo veiklai, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymui, nekilnojamo turto operacijoms (didžiausias augimas) bei kitai verslo ar aptarnavimo veiklai.

3.66 lentelė. Verslo liudijimų skaičius pagal atskiras veiklas Akmenės rajono savivaldybėje 2001 – 2004 m.

	asmenys, įsigiję verslo liudijimus asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymui	asmenys, įsigiję verslo liudijimus nekilnojamo turto operacijoms	asmenys, įsigiję verslo liudijimus mašinų, įrenginių ir asmeninių reikmenų nuomai	asmenys, įsigiję verslo liudijimus veiklai su kompiuteriais	asmenys, įsigiję verslo liudijimus kitai verslo veiklai	asmenys, įsigiję verslo liudijimus švietimo veiklai	asmenys, įsigiję verslo liudijimus poilsio organizavimui, kultūrinei ir sportinei veiklai	asmenys, įsigiję verslo liudijimus kitai aptarnavimo veiklai
2001	14	.	1	10	4	2	6	35
2002	14	.	2	8	4	3	3	37
2003	11	3	.	2	2	3	4	35
2004	15	2	1	2	4	7	3	38

Šaltinis: http://db.std.lt/RDB_LT/Dialog/Saveshow.asp

Pagal kitokios mažmeninės prekybos apyvartos dydžius savivaldybės rodikliai atsilieka nuo apskrities vidurkio 1,7 karto, taip pat 2,4 karto blogesni negu šalies. Prekybos įstaigų sklaida, įstaigų prekybos plotai skaičiuojant 1000 gyv. yra blogesni negu apskrities ir šalies. Akmenės savivaldybės šių rodiklių dinamika yra nepalanki.

Maitinimo įstaigų apyvartos rodikliai yra 3 kartus blogesni negu apskrityje ir 7,1 karto negu šalyje. Maitinimo įstaigų sklaidos mažėjimas yra nepalankus veiksnyms savivaldybės patrauklumui.

3.67. lentelė. Silpniausiai išvystyta paslaugų sfera:

	Įsigijusių verslo liudijimus fizinių asmenų skaičius 2003 metais		
	Akmenės raj.	Šiaulių apsk.	Lietuvoje
Asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	15	183	1537
Nekilnojamojo turto operacijos	2	87	2894
Mašinų, įrenginių ir t.t. nuoma	1	44	642
Kompiuteriai	2	24	393
Kita verslo veikla	4	94	1899

IŠVADOS:

1. Nors nemažą dalį Akmenės rajono įmonių sudaro prekybos bei paslaugų įmonės, mažmeninės prekybos bei maitinimo apyvarta Akmenės rajone yra 3,1 kartus mažesnė nei vidutiniškai šalyje, atitinkamai 1810 Lt./gyv. ir 5785 Lt. gyv. Šiam rodikliui įtaką daro mažesnė vietos gyventojų perkamoji galia.
2. Mažmeninės prekybos apimtys Akmenės rajone kasmet didėja.
3. Didelę įtaką smulkiems prekybininkams daro didžiųjų Lietuvos prekybos tinklų atėjimas į Akmenės rajoną. Smulkūs vietos prekybininkai nesugeba atsilaikyti prieš finansiškai pajėgesnius konkurentus, todėl parduotuvių skaičius per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo.
4. Vietos maitinimų įstaigų tinklas nėra pakankamai išvystytas. 2004 m. vienas Akmenės rajono gyventojas kavinėse išleido apie 35 litų per metus, kai tuo tarpu šalies vidurkis – 171 litas, arba 4,9 karto daugiau.
5. Akmenės rajono gyventojai 2004 m. buvo įsigiję 72 verslo liudijimus, tačiau pagal 1000-čiui gyventojų tenkantį verslo liudijimų skaičių vėlgi atsiliekama nuo šalies vidurkio.

3.15. Turizmas

Akmenės kraštas yra Žemaičių žemėje, Lietuvos Respublikos šiaurėje, prie pat Lietuvos Latvijos valstybės sienos. Daugiau kaip trečdalyje teritorijos plyti žmogaus nepakeistos ir „nepatobulintos“ girios. Gamta čia yra saugoma steigiant regioninius parkus (Ventos), hidrografinius upių (Avižlio, Dabikinės ir Virvytės) ir geologinius (Papilės) draustinius. Čia plyti unikalūs Kamanų pelkynas ir viena seniausių Europos aukštapelkių, 1979 m. paskelbta valstybiniu rezervatu. Nors pramoninė ir ūkinė veikla rezervato teritorijoje draudžiama, o draustiniuose ribojama, Akmenės rajonas visiems susidomėjusiems siekia išlikti atviras.

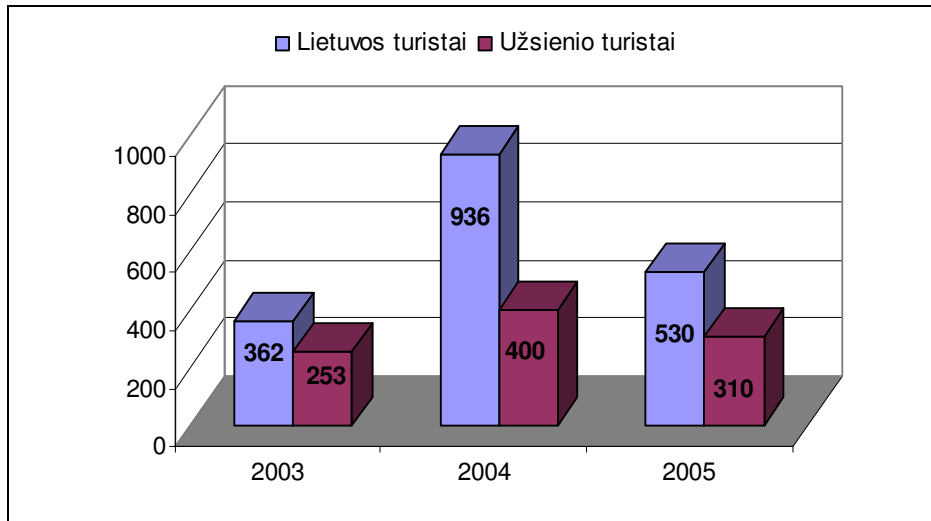
Šiuo metu vienas svarbiausių Akmenės rajono uždavinių - saugoti, prižiūrėti bei kuo geriau pritaikyti turizmo veiklai savo kultūrinius išteklius. Siekiant krašte skatinti turizmą, būtina organizuoti kokybišką žmonių poilsį, ieškant naujų, efektyvesnių rekreacijos, turizmo ir sporto organizavimo formų, sumaniau ir racionaliau ūkininkauti rekreacinėse teritorijose, kokybiškiau jas įrengti, ugdyti vietinių gyventojų ir turistų ekologinę kultūrą.

Akmenės rajono turizmo ir verslo informacijos centre 2005 metais apsilankė lankytojų:

3.68. lentelė. Apsilankė lankytojų

Akmenės rajono turizmo ir verslo informacijos centras	MĖNUO												
	SAUSIS	VASARIS	KOVAS	BALANDIS	GEGUŽĖ	BIRŽELIS	LIEPA	RUGPJŪTIS	RUGSĖJIS	SPALIS	LAPKRITIS	GRUODIS	Viso
	Lankytojų skaičius												
Iš viso	69	36	68	78	94	88	84	116	84	70	26	27	840
Lietuva	36	12	37	68	80	60	56	60	50	36	20	15	530
Užsienio valstybės	33	24	31	10	14	28	28	56	34	34	6	12	310

Akmenės rajone apsilankančių turizmo informacijos centre 2005 m. padaugėjo Lietuvos turistų 1,5 karto, o užsienio 1,2 karto lyginant su 2003 metais.

3.58 pav. Akmenės rajone apsilankė turistų 2003 - 2004 metais.

Lietuvos apskričių ekonominės ir socialinės raidos 2004 m. žinynas informuoja, kad Akmenės savivaldybė neturi privataus apgyvendinimo sektoriaus. Tuo pačiu nėra duomenų apie verslo ir rekreacinio turizmo svečių skaičių bei kito.

Pagal statistinius duomenis Akmenėje veikia:

- 1 viešbutis;

- 1 poilsio namai;
- 1 sveikatingumo įmanė;
- 1 Kaimo turizmas;

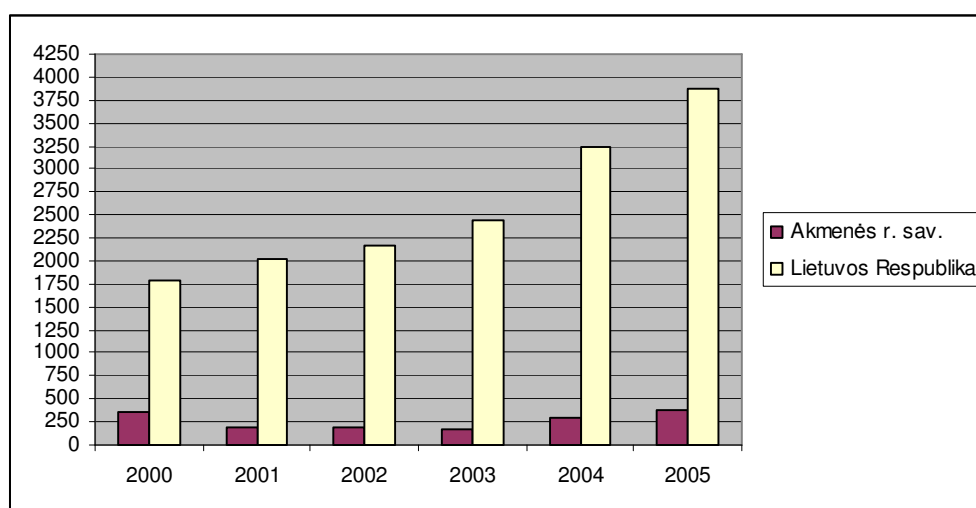
Pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis, Akmenės rajonas nėra itin gerai pasiruošęs turizmui. Žemiau pateikiami Akmenės rajone esančių nakvynės namų ir apnakvindintų svečių statistika bei jų palyginimas su bendru šalies vidurkiu.

3.69 lentelė. Akmenės rajono ir bendro šalies apgyvendinimo įmonių ir apgyvendintų svečių statistika 2000–2005 m.

Rodiklis	10 tūkst. gyv.	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Apgyvandinimo įmonių skaičius, iš viso	Akmenės r. sav.	0,98	0,99	1,00	0,67	1,36	1,03
	Lietuvos Respublika	1,57	1,61	1,58	1,66	1,85	1,94
	Santykis	1,61	1,62	1,58	2,48	1,36	1,88
Apgyvendinta svečių, iš viso	10 tūkst. gyv.	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Akmenės r. sav.	358,83	198,24	199,02	167,29	305,02	378,40
	Lietuvos Respublika	1798,65	2018,64	2163,95	2447,62	3247,67	3870,00
	Santykis	5,01	10,18	10,87	14,63	10,65	10,23

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Akmenės rajone 10-iai tūkstančių gyventojų tenka beveik du kartus mažiau apgyvendinimo įmonių, nei bendrai paėmus visoje šalyje. Svečių šiame rajone apgyvendinta vidutiniškai 10 kartų mažiau nei bendras šalies vidurkis. 2004 – 2005 metais apgyvendinimo įmonių ir svečių Akmenės rajone skaičius augo, tačiau jis toli gražu neprilygo vidutiniams visos šalies augimui (žr. pav. 3.53).

3.59 pav. Apgyvendinta svečių 10-iai tūkst. gyventojų Akmenės rajone ir bendrai Lietuvoje 2000-2005 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Tikslių duomenų apie turistų srautus Akmenės rajone nekaupia nei Akmenės rajono savivaldybė nei Akmenės rajono turizmo centras, tačiau apie pakankamai menkus jų srautus galima būtų spręsti ne tik iš apgyvendintų svečių statistikos, bet ir keleivių vežimo viešojo naudojimo transportu. Nors vienam Akmenės rajono gyventojui tenka beveik tris kartus mažiau kelionių autobusu nei vidutiniškai vienam šalies gyventojui, šiame rajone 2000-2005 metais vežta beveik 500 kartų mažiau keleivių nei per metus tai yra daryta vidutiniškai visoje šalyje (žr. 3.46 lentelė).

3.70 lentelė. Akmenės rajono ir bendro šalies apgyvendinimo įmonių ir apgyvendintų svečių statistika 2000–2005 m.

Rodiklis		2000	2001	2002	2003	2004
Vežta keleivių	Akmenės r. sav.	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
	Lietuvos Respublika	213,3	182,1	182,1	194,4	199,3
Kelionės autobusais vidutiniškai vienam gyventojui		2000	2001	2002	2003	2004
	Akmenės r. sav.	16,4	13,2	13,3	13,5	14,9
	Lietuvos Respublika	61,0	52,3	52,5	56,3	58,0

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Tarp daugybės kitų priežasčių, kaip informacijos ir reklamos, kokybiškos infrastruktūros, kokybiškų apgyvendinimo įmonių ir pan. stoka, tokią padėtį galėjo įtakoti Akmenės rajonui skirtos gerokai mažesnės nei vidutiniškai šalyje tiesioginės užsienio investicijos (žr. 3.47 lentelė).

3.71 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų Akmenės rajono ir bendrai Lietuvos respublikos gyventojams 2001 – 2005m. dinamika

Rodiklis		2001	2002	2003	2004	2005
tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui	Akmenės r. sav.	1022	1038	1046	1080	1120
	Lietuvos Respublika	3068	3808	3976	4727	5525

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Kaip matyti iš lentelės, vienam Akmenės rajono gyventojui tiesioginių užsienio investicijų 2005 metais skirta net penkis kartus mažiau nei vidutiniškai vienam šalies gyventojui. Net jei šios investicijos ir nėra skirtos tiesiogiai turizmo terpės gerinimui, reikia pripažinti, jok bet kokios investicijos skatina rajonų augimą, o tai tiesiogiai įtakoja ir turizmo padėties gerėjimą.

Akmenės rajono teritorija - 105600 hektarų. Kaip jau minėta, didžiulę jos dalį, net 30,4%, sudaro poilsiui ir įvairioms pramogoms tinkami miškai, 57,74% tenka žemės ūkio naudmenoms, 2,27% - vandens telkiniai, 2,27% - miestas ir gyvenvietės, 1,99% - pramonės įmonės bei keliai, 5,3% - kitos paskirties žemės.

Akmenės krašto visuomenė labai brangina ir tausoja istorijos ir kultūros paveldą. Akmenės rajone yra 194 kultūros paveldo objektai, Simono Daukanto ir Lazdynų Pelėdos memorialiniai muziejai. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registro sąraše įrašyta 110 objektų, Laikinosios apskaitos istorijos ir kultūros paminklų sąraše - 9 objektai, Naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąraše - 2 objektų, Laikinosios apskaitos istorijos ir kultūros paminklų, Naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąraše - 20 objektų, Lietuvos Respublikos kultūros paminklų sąraše – 17, kilnojamųjų kultūros vertybių – 36. Pagal tipologiją: archeologinių vietų sąraše – 11, laidojimo vietų – 76, mitologinių vietų – 1, monumentų – 34, statinių kompleksų – 24, statinių – 12 objektų.

3.72 lentelė. LR nekilnojamųjų kultūros vertybių registre užfiksuotos Akmenės rajono vertybės.

Archeologija	Laidojimo vietos	Mitologija	Monumentai	Statiniai	Statinių kompleksai
8	71	1	11	7	12

Šaltinis: <http://www.akmene.lt/index.php?cid=1049>

3.73 lentelė. LR respublikinės ir vietinės reikšmės, naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklai, laikinieji istorijos ir kultūros paminklai Akmenės raj.

	Archeologija	Laidojimo vietos	Mitologija	Monumentai	Statiniai	Statinių kompleksai
Respublikinės reikšmės kultūros paminklai	2	-	-	3	-	-
Vietinės reikšmės kultūros paminklai	1	2	-	9	-	-
Laikinieji istorijos ir kultūros paminklai	-	-	-	-	4	5
Naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklai	-	2	-	-	-	-
Laikinieji ir naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklai	-	1	-	11	1	7
Iš viso	3	5	-	23	5	12

Šaltinis: <http://www.akmene.lt/index.php?cid=1049>

Žemiau pateikiama Akmenės rajono savivaldybės schema, kur matomas jau minėtų žaliųjų plotų, rezervatų, draustinių ir miestų išsidėstymas.

Kaubravičius įsteigė altariją ir pastatė jai trobesius. 1912 m. klebono kunigo Antano Naudžiūno rūpesčiu ir parapiečių lėšomis pastatyta nauja mūrinė neogotikinė šv. Onos vardo bažnyčia, kurią 1920 m. pakonsekravo vyskupas Pr.Karevičius.

Gamtos ir kultūros parkas su medžio skulptūromis ir akmenine estrada. Gamtos ir kultūros parkas – įkurtas Akmenės miesto pušyne. Parko teritoriją sudaro pušynas, Dabikinės upės slėnis, buvęs smėlio karjeras ir tvenkinio pakrantė. Akmenės gamtos ir kultūros parkas įsteigtas 2002 m. Jame gausu medžio skulptūrų, įrengta unikali akmeninė estrada, gražiai sutvarkyta aplinka. Čia nuolat rengiami įvairūs kultūriniai renginiai, puiki vieta poilsiui ir laisvalaikiui praleisti. Daug žmonių sutraukia prie parko esančio aeroklubo organizuojamos aviacijos šventės bei auto-moto varžybos, kurios vyksta buvusiam smėlio karjere.

Ramybės slėnis Padvarėlių kaime. 1997 m. birželio 22 d. Akmenės rajone, Padvarėlių kaime įrengtas ir išventintas „Ramybės slėnis“. Tai kaimo bendruomenės lėšomis ir pastangomis įkurti maldos namai po atviru dangumi.

Taip pat Akmenėje galima aplankyti Elenos Viesulaitės-Adomaitienės ir Stanislovo Adomaičio parodų galerijas, Aleksandro Zubovo kapą, Nepriklausomybės paminklus bei aeroklubą.

Kruopių seniūnija

Šv.Onos bažnyčia. 1786 m. Kruopiuose pastatyta Romos katalikų šv.Onos bažnyčia. Tačiau vysk. M. Valančius „Žemaičių vyskupystėje“ teigia, kad Kruopių bažnyčia esanti statyta šiek tiek vėliau, t.y. 1803 m. Per Antrąjį pasaulinį karą Kruopių bažnyčia buvo sudeginta. Dideliu tikinčiųjų ryžtu bei gausiomis aukomis. 1965m. bažnyčia buvo atstatyta ir atgavo savo buvusią išvaizdą. Šventoriuje išsaugotas 3 aukštų koplytstulpis su šventųjų figūromis (XIX a.).

Taip pat Kruopiuose galima aplankyti Kristaus skulptūrą, Dovydžių ažuolą, Bronės Petrylaitės sodybą su veikiančiu vėjo malūnu, II-ojo Pasaulinio karo karių kapines.

Papilės seniūnija

Augustaičių vandens malūnas. Malūnas stovi atviroje vietoje prie Ventos upės. Upės krantai apaugę krūmais, kiemas negrištas, iš rytų pusės ūkiniai pastatai, aplinkui dirbami laukai. Pastatas raudonų plytų, trijų aukštų su rūsiu. Malūnas statytas 1932 m. Šiuo metu perdirbtas į dyzelinį. Yra vandens turbina, dvi poros malimo girnų, viena valoma mašina (Švediška), švediškų kruopų šatros, pitlius, triaukštė ir keturaukštė švediška transmisija, medinis keltas ir liftas. Šis malūnas yra istorinis, memorialinis kultūros paveldo objektas.

15-os kamienų liepa. Papilės dvaras ir miestelis rašytiniuose šaltiniuose pradedamas minėti jau XVI a. 1702 m. miesteliui suteiktos prekybos privilegijos, leista rengti turgus ir muges. Papilė itin išaugo XIX a. pabaigoje, nutiesus Liepojos–Romnų geležinkelį. Iki 1842 m. dvaras priklausė Žemaitijos vyskupui. Dvariškiai didžiavosi parku. Išliko tik dalis jo. Papilės parko likučiai yra Papilės miestelio Liepų gatvės dalyje, dešiniajame Ventos upės krante. Šio parko įžymybė - penkiolika-kamienė liepa. Tai medis – gamtos paminklas. Garsioji 15 kamienų Papilės liepa, netekusi šešiolikto kamieno, vis dar yra rekordininkė Lietuvos medžių varžybose.

Kairiškių apžadų kapeliai. Apžadų kapelius mokslininkai vadina Kairiškių senkapiais. Čia rastas akmens kirvis byloja, kad šiose vietose žmonių gyventa 1,5 tūkstančių metų. Apžadų kapeliai atgyja vieną kartą per metus. Nuo seniausių laikų čia švenčiamos Šeštinės. Įdomu, kad tradicija buvo išlaikyta ir sovietiniais metais. Nors kunigams drausdavo atvažiuoti, žmonės susirinkę meldavosi.

Šiaudinės šv. mergelės Marijos bažnyčia su varpine. Šiaudinės bažnytkaimis išsidėstęs palei Avižlio upelį 9 km į vakarus nuo Papilės. Pasakojama, kad Šiaudinės bažnytkaimis pavadinimas esąs kilęs nuo pirmosios šiaudais dengtos koplyčios. Šiaudinės dvaras pirmą kartą minimas XVI-XVIII a. antrojoje pusėje. 1775 m. dvarininkas Rokas Godlevskis pastatydino trinavę medinę Švč. Mergelės Marijos bažnyčią. Šiaudinė garsėjo šv. Roko atlaidais, kurie ir dabar vyksta kiekvienais metais. Pirmasis pasaulinis karas palietė Šiaudinės bažnyčią, todėl iš viso dvaro išlikę tik kai kas. Tačiau svarbu, kad išliko XIX a. statyta koplytėlė, kuri kadaise jungė vartus, ir netoli jos, kitoje pusėje, apskritimo pavidalo vietą. Pasakojama, kad baudžiavos laikais čia stovėjęs akmuo, ant kurio buvo plakami baudžiauninkai. Taip pat šalia bažnyčios galinis fasadas bei šalia jos pastatyta varpinė išlaikė autentišką vaizdą. Šiaudinės Švč. Mergelės Marijos bažnyčia 1996m. įrašyta į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Šaltiškių molio karjerai. Uždarius Alkiškių karjerą, 1971 m. rugsėjo mėnesį buvo pradėtas eksploatuoti Šaltiškių molio karjeras. Kad cementininkai nepajustų molio stygiaus, vėliau buvo pradėtas eksploatuoti naujas telkinys, esantis greta senojo molio karjero. Geologai paskaičiavo, kad jame molio užteks 16- kai metų, tačiau išsamiau išžvalgius paaiškėjo, kad jo pakaks net 70 metų. Naujajame Šaltiškių karjere kasimo darbai pradėti 1983 m. rudenį. Šaltiškių triaso molio karjeras buvo pasiūlytas į gamtos paminklų sąrašą ir 1998 m. priimtas.

Papilėje šv. Juozapo bažnyčia. 1887 m. kunigas Juozapas Ambrazavičius su parapiečiais pastatė naują mūrinę dvibokštę šv. Juozapo vardo bažnyčią. Į vieną iš bokštų buvo įkelti varpai. Iš senosios bažnyčios atnešti ir įtaisyti vargonai. Pilies kapinėse buvo kapinių koplyčia. Antrojo pasaulinio karo metu bažnyčia apdegė, bokštai buvo numušti. O pokario metais atremontuota, tačiau

su žemesniais bokštais. Dabartinėje bažnyčios interjere dominuoja klasikinė erdvė, derinama su gotikos tradicijomis.

Būnant Papilėje taip pat siūloma aplankyti paminklą 1983 m. sukilimo dalyviams bei Kairiškių dvaro vandens malūną su veikiančia hidroelektrine.

Naujoji Akmenė

Naujojoje Akmenėje riektų išskirti kaimiškąją ir miesto seniūnijas.

Kaimiškoje Naujosios Akmenės seniūnijoje galima aplankyti:

Klykolių šv. mergelės Marijos apsilankymo bažnyčia. 1778 m. dvarininkas I.Pilsudskis pastatė medinę Švč. Mergelės Marijos vardo bažnyčią. XIX a. antroje pusėje ji atrodė skurdžiai: šiaudais dengta, apirusi, be varpų. Rusų valdžia norėjo ją nugriauti, bet bažnytėlę išgelbėjo naujas filialistas kun. Aleksandras Gedvila. Jis su parapijiečiais bažnyčią atstatė, pagražino, įtaisė vargonus, įrūošė 5 altorius; sutvarkė kapines ir apmūrijo jas mūrine tvora. Šiuo metu bažnyčią puošia Šv. Apolonijos paveikslas (1885) bei Šv. Antano ir dviejų klūpančių moterų skulptūros (XX a.).

Alkiškių Evangelikų Liuteronų bažnyčia. Alkiškių evangelikų liuteronų bažnyčia pastatyta ant kalnelio, ją supa kapinės. Jos architektūrinė kompozicija būdinga romantinei klasicizmo transformacijai. Evangelikų bažnyčiose, kitaip nei katalikų, yra mažai knygų, bažnytinių indų, tekstilės dirbinių. Evangelikų šventovių santūrumas būdingas ir Alkiškių bažnyčiai. Lietuvoje liko trys nuo karo nenukentėjusios latviškų parapijų bažnyčios, viena iš jų Alkiškių evangelikų liuteronų bažnyčia.

Menčių klinčių karjerai. Akmenės krašte slūgso dideli klinčių, tinkamų cementui ir kalkėms gaminti, klodai. 1932 m. Menčiuose buvo pradėtos kasti klintys ir iš jų deginti kalkės statybos bei cukraus pramonei. Šioje vietoje esantys klinčių klodai, nuošliaužos, juose augantys šaltalankiai ir dirbtiniai ežerėliai leidžia pasijusti lyg kalnuose.

Luokavos piliakalnis. Piliakalnis istoriniuose šaltiniuose neminimas. Žmonės jį laiko alkaikalniu. Imant žvyrą aptiktas kultūrinis sluoksnis. Rasta mažytė žalvario vielos grandinė, kuri eksponuojama Žeimelio kraštotyros muziejuje (Joniškio rajonas). Pasak žmonių piliakalnyje dar rasta ietigalių ir monetų.

Taip pat turistams įdomūs gali apsirodyti LDK Kęstučio paminklas, esantis Kivylių kaime, I-ojo Pasaulinio karo vokiečių kapinės bei poilsiautojų pamėgta Menčių užtvanka su paplūdimiu.

Naujosios Akmenės miesto seniūnijoje turistus traukia:

Antano Čiapo botanikos sodas. Antano Čiapo botanikos sodas per 40-ies metų gyvavimo laikotarpį, tapo neatsiejama Akmenės krašto dalimi. Šimtai rūšių įdomiausių dekoratyvinių augalų

ir kompozicijos iš akmenų, medžio, metalo ir stiklo pritraukia ne vieno lankytojo akį, pradžiugina širdį. Tai originali salelė nedideliame mieste, o medžių ir krūmų kompozicijos primena pasakų pasaulį. Jame įkurdintos 358 rūšys augalų, iš kurių 72 rūšys laikomos ypač vertingomis. A.Čiapo sodas 2000 m. paskelbtas saugomu gamtos objektu.

Karpėnų klinčių karjerai. Naujosios Akmenės miesto svečiai dažnai atvažiuoja pažvelgti į įspūdingą Karpėnų karjero panoramą. Šiuo metu daugiausiai klinties išgaunama, būtent, Karpėnų karjere. Jam yra parengtas ir vykdomas rekultivacijos projektas. Pagal šį projektą yra numatyta iš-ekspluatuotame karjere įrengti vandens telkinį, kuriuo galės mėgautis vietiniai gyventojai bei lankytojai.

Naujojoje Akmenėje taip pat yra Naujosios Akmenės kultūros namai, įvairios parodų ekspozicijos, Naujosios Akmenės Šv. Dvasios Atsiuntimo bažnyčia bei "Karpėnų keramika" – molio dirbiniai.

Ventos seniūnija

Ventos seniūnija garsėja **Ventos regioniniu parku**. Kaip žinia, Šiaurės Lietuvos lygumų kraštovaizdį puošia vingrioji Venta. Dalyje jos vidurupio žemumos įkurtas regioninis parkas. Ventos regioninis parkas įkurtas 1992 m. rugsėjo mėnesį, siekiant išsaugoti Ventos slėnių kraštovaizdį, gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes. Ventos regioninio parko plotas yra apie 10600 ha, iš kurių pusę užima miškai. Jis unikalus savo kraštovaizdžiu, kurį puošia Ventos, Virvytės, Dabikinės, Uogio, Avižlio upės ir upeliai. Parko teritorijoje yra miesteliai: Papilė, Venta, ir kitos gyvenvietės. Parko teritorija prasideda dešiniuju Ventos upės krantu nuo Rekčių piliakalnio ir eina palei Radviliškio–Mažeikių geležinkelį. Tai patogios sąlygos vandens turizmui. Parko kraštovaizdžio draustinis saugo gilinamosios ir šoninės erozijos suformuotą vaizdingą slėnį, atodangose esančius Juros periodo suakmenėjusios faunos kompleksus.

Akmenės rajone yra 6 muziejai:

- Simono Daukanto memorialinis muziejus
- Simono Daukanto vid. M-klos kraštotyros muziejus
- Kivylių pagrindinės m-klos muziejus „Žemaitėška truoba“
- Lazdynų Pelėdos memorialinis muziejus
- Akmenės vidurinės m-klos kraštotyros muziejus
- Klykolių kaimo buities muziejus

Garsiausi ir labiausiai lankytini iš šių yra Simono Daukanto ir Lazdynų Pelėdos memorialiniai muziejai.

Simono Daukanto memorialinis muziejus. S. Daukanto memorialinis muziejus Papilėje atidarytas 1986 10 27. Muziejus įrengtas restauruotame pastate, kuriame, kaip teigiama, paskutiniaisiais savo gyvenimo metais ir glaudėsi S. Daukantas. Kadangi Papilė -paskutinis jo gyvenimo punktas, muziejaus ekspozicijoje stengtasi parodyti pagrindinius jo gyvenimo ir mokslinės veiklos etapus, jo vietą Lietuvos mokslo, literatūros ir kultūros raidoje. Ekspozicijoje stengtasi atskleisti jo indėlį į šių mokslų raidą ir nuopelnus lietuvių tautos mokslui, kultūrai bei literatūrai. Sukauptas apypilnis leidinių ir publikacijų apie S. Daukantą bei išleistų jo raštų rinkinys. Kitame kambaryje eksponuojami žinomų Lietuvos dailininkų kūriniai, vaizduojantys S. Daukantą arba iliustruojantys jo kūrinius.

S. Daukanto muziejus tapo jaukiu ir Papilės visuomenės mėgstamu kultūros židiniu, čia rengiami kultūros reikalų aptarimai, susitikimai su garbingais svečiais. 1988 m. spalio 29 d. prie S. Daukanto muziejaus pirmą kartą Akmenės krašte viešai suplevė savo trispalvė, kurią muziejui įteikė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio rajono iniciatyvinė grupė. 1989 m. vasario 16 d. muziejaus kiemyje pasodintas Daukanto ąžuoliukas skleidžia savo tvirtybę žemaičių kraštui.

Plėtodamas veiklą, muziejus ilgainiui sukaupė medžiagos apie iš Papilės kilusį dvasininką, tarpukario Lietuvos ir išeivijos rašytoją Stasių Būdavą, tautosakos tyrinėtoją A. Mockų, gausų rinkinį dokumentų apie sovietinės okupacinės valdžios genocidą Papilės seniūnijos teritorijoje, iš šio krašto kilusių garsių mokslo, meno ir kultūros veikėjų darbų. Nuo pat įkūrimo muziejui vadovauja pedagogė Danutė Veisienė.

Lazdynų Pelėdos memorialinis muziejus. Paragiai, kaip žinia, yra seserų Sofijos Pšibiliauskienės bei Marijos Lastauskienės, geriau žinomų kaip Lazdynų Pelėda, gimtinė. Paragių dvaro sodyba per šimtmečius neteko dalies savo pastatų, tačiau dvaro planinė, tūrinė ir erdvinė struktūra buvo išlaikyta. Rašytojų tėviškėje įkurta memorialinė ekspozicija. Čia lankytojai gali susipažinti su kai kuriais buities daiktais, dokumentais, nuotraukomis, išvysti aplinką, suformavusią Lazdynų Pelėdos talentą.

Kaimo turizmas. Akmenės rajone yra dvi ištisus metus svečius priimančios kaimo turizmo sodybos - Rasutės Gžimailienės ir Algirdo Martyšiaus kaimo turizmo sodybos. Sodybos turi visus patogumus. Sodybos turi pokylių sales, kaimiškas pirtis, židinius. Galima žvejoti, vėžianti, plaukioti valtimis, maudytis ežere, kaitintis saulėje, vakaroti prie laužo. Sodybų žaidimų aikštelėse galima žaisti tinklinį, krepšinį, badmintoną. Aktyvaus poilsio mėgėjai gali išnuomoti dviračius. Taip pat sodybose yra biliardas, stalo tenisas ir daug kitų pramogų.

Vandens turizmas. Akmenės rajone yra palankios sąlygos atgaivinti kiek primirštas vandens turizmo tradicijas. Turistai kviečiami išsiruošti bent į dviejų - trijų dienų maršrutą Ventos upe nuo

Papartinės kaimo iki Vieکشnių, aplankant gausybę archeologinių ir istorinių paminklų. Pagrindinė problema – nepakanka įrengtų sustojimo vietų, aikštelių, kempingų. Todėl ir turistų kol kas yra nedaug, nors susidomėjimas gana didelis.

Dviračių bei automobilių maršrutai. Akmenės rajone siūlomi trys pagrindiniai maršrutai, įveikiami tiek dviračiais, tiek automobiliais, o kai kurios atkarpos tinkamos ir pasivaikščiojimams pėsčiomis:

- Biliūniškės – Papilė – Šiaudinė –Paragai – Kairiškiei – Venta – Akmenė –Agluonai – Kivyčiai –Klykoliai – Naujoji Akmenė – Alkiškiai – Menčiai –Kruopiai – Žagarė.

Biliūniškės kaime stovintis paminklas primena 1863 – 1864 metų sukilimo prieš carinę Rusiją kovas. **Papilė** miestelis garsėja dviem paminklais. Tai Ventos upe dviejų km. ruožas, vadinamas Juros periodo atodanga. Čia randama gyvūnų suakmenėjusių liekanų. Miestelio parke auga Lietuvos gamtos paminklas – penkiolikos kamienų liepa. Važiuodami Papilės - Telšių vieškelio į vakarus pasieksime **Šiaudinės** bažnytkaimį. Čia 1775 m. pastatyta šv. mergelės Marijos bažnyčia ir varpinė, kurie yra vertingi architektūros paminklai. Netoli Šiaudinės, kairėje vieškelio pusėje – **Paragių sodyba**, skęstanti seno parko paunksmėje. Čia įsikūręs Lazdynų Pelėdos memorialinis muziejus. Prie **Virvytės** prisiglaudusioje **Kairiškių** gyvenvietėje gyveno ir dirbo Nepriklausomybės akto signataras, socialdemokratų partijos veikėjas Vladas Sirutavičius. Prie Kairiškių galima aplankyti Žemaičių vadinama Šventąją vietą Kairiškių senkapius (Apžadų kapelius). Pusiaukelėje į Akmenę – pokario metais išaugęs Ventos miestas, savo vaizdingais, turistus viliojančiais to paties pavadinimo upės slėniais. Tai **Ventos regioninio parko** teritorija. **Akmenė** – senas, garbingą istoriją menantis miestas. Senosiose **Akmenės** kapinėse palaidotas XIX a. vidurio šviesuolis, lietuvių kalbos gramatikos kūrėjas kunigas K. Kasakauskas. Akmenės seniūnijoje yra viena iš unikaliausių Europos pelkių – **valstybinis Kamanų rezervatas** su jį supančiais miškais. Prie kelio į **Naująją Akmenę** (už 3 km) yra **Dabikinės dvaras**, priklausęs garsiai Lietuvoje Zubovų giminei. Agluonų kaimo kapinaitėse ilsisi Akmenės kraštui nusipelnusio grafo V. Zubovo palaikai. Vienas gražiausių visame Akmenės krašte yra **Kivylių kaimas**. Jo centre – **paminklas Didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Kęstučiui**. Tarp Kivylių ir Naujosios Akmenės – senas **Klykolių** kaimas, čia kelio randasi A. Plieninės kaimo turizmo sodyba ir netoliese įsikūręs kaimo bendruomenės muziejus. **Naujoji Akmenė**, Akmenės rajono centras – vienas jauniausių šiuolaikinių miestų Lietuvoje, pradėtas statyti 1949 m. kaip būsimosios cemento gamyklos darbininkų gyvenvietė. Prie kelio iš Naujosios Akmenės į Akmenę yra senas **Alkiškių kaimas, evangelikų liuteronų centras**, kuriame yra 1860 m. pastatyta bažnyčia. Važiuojant link **Kruopių** tyvuliuoja didžiulis gražus tvenkinys. Pravažėjęs **Menčių kaimą** – įspūdingas **klinčių karjeras**, kurio daubose yra skaidrūs ir gilūs ežerėliai. **Kruopių dva-**

ras minimas jau Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės dokumentuose. Toliau maršrutas veda į kaimyninio Joniškio rajono, turtingo istorine praeitimi, **Žagarės miestą**.

Išsamus kitų dviejų maršrutų aprašymas pateiktas Akmenės rajono turizmo ir verslo informacijos centro tinklalapyje.

- Kruopiai – Eglesiai – Papilė – Šiaudinė –Paragiai – Kairiškiai – Venta – Akmenė – Agluonai – Kivyčiai –Klykoliai – Naujoji Akmenė – Alkiškiai – Menčiai –Žagarė
- Žagarė – Alkiškiai – Kruopiai – Eglesiai – Papilė – Šiaudinė –Paragiai – Kairiškiai – Venta – Akmenė –Agluonai – Kivyčiai – Klykoliai – Naujoji Akmenė – Vegeriai

Pėsčiųjų ir dviračių turizmas rajone yra mažiau populiarūs, tačiau turėtų būti skatinamas parengiant maršrutus, sutvarkant keliukus, takus, poilsio aikšteles. Plėtojant įvairias rekreacijos formas, būtų galima išnaudoti ir žirginių turizmą.

IŠVADOS:

1. Akmenės rajone gausu architektūrinių ir istorinių paminklų, bei rekreacinių žaliųjų plotų, tačiau jie nėra gausiai lankomi turistų dėl poilsio infrastruktūros netobulumo, apgyvendinimo vietų stokos bei informacijos trūkumo.
2. Vietinio turizmo plėtros potencialas yra mažas dėl menkų investicijų bei silpnai išvystytos turizmo ir paslaugų infrastruktūros.
3. Savivaldybės ir privačių struktūrų investicijos Akmenės rajone yra per mažos, todėl nepajėgia mėgėjiško turizmo paversti profesionaliai tvarkomu ir reikšmingu gyventojų užimtumui turizmo verslu.
4. Silpnai išvystyta turizmo infrastruktūra, maitinimo, pramogų ir apgyvendinimo paslaugų kokybė bei įvairovė iš esmės formuoja tik trumpalaikį turizmą ir neskatina bendros jos plėtros.
5. Silpnas informacinis aktyvumas ir gamtinio turizmo propagavimas už savivaldybės ribų sąlygoja mažus turistų srautus Akmenės rajone.
6. Siekiant krašte skatinti turizmą, būtina organizuoti kokybišką žmonių poilsį, ieškant naujų, efektyvesnių rekreacijos, turizmo ir sporto organizavimo formų, sumaniau ir racionaliau ūkininkauti rekreacinėse teritorijose, kokybiškiau jas įrengti, ugdyti vietinių gyventojų ir turistų ekologinę kultūrą.

7. Pėsčiųjų ir dviračių turizmas rajone būtų populiariesnis, jei būtų skatinamas parengiant maršrutus, sutvarkant keliukus, takus, poilsio aikštes.

3.16 Socialinio sektoriaus apžvalga

Socialinės apsaugos misija - įgyvendinti efektyvią darbo ir socialinės apsaugos politiką, siekiant sukurti kokybiško užimtumo galimybes ir užtikrinti visuomenės socialinę saugumą ir socialinę sanglaudą. Šiuolaikinėje rinkos santykiais pagrįstoje visuomenėje socialinės apsaugos vaidmuo yra itin svarbus. Socialinės apsaugos svarbiausi strateginiai tikslai yra pritraukti daugiau žmonių į darbo rinką, užtikrinti teisingus darbo santykius ir tinkamas darbo sąlygas, efektyviau investuoti į žmogiškuosius išteklius bei siekti efektyvios socialinės apsaugos ir užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinę integraciją.

Norint pasiekti užsibrėžtus strateginius tikslus, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija siekia įgyvendinti 10 pagrindinių uždavinių:

- rengia pagal savo kompetenciją Lietuvos Respublikos įstatymų, Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektus;
- įgyvendina darbo rinkos, darbo rinkos profesinio mokymo, darbuotojų saugos ir sveikatos darbe, darbo apmokėjimo ir jo garantijų politiką;
- įgyvendina valstybinę socialinės paramos bei socialinių garantijų mažas pajamas gaunantiems gyventojams politiką;
- įgyvendina vaikų, jaunimo, šeimos socialinės paramos ir darbo politiką; numato pagrindines neįgaliųjų socialinės integracijos kryptis ir koordinuoja neįgaliųjų socialinės integracijos procesą;
- įgyvendina valstybinio socialinio draudimo ir pensijų politiką; analizuoja vykdomą socialinės apsaugos ir darbo, socialinių grupių politiką, jos ekonominį pagrindimą, prognozuoja pagrindinius socialinius rodiklius;
- įgyvendina darbo ir socialinę politiką ir pagal kompetenciją moterų ir vyrų lygių galimybių politiką, susijusią su Lietuvos Respublikos integravimusi į Europos Sąjungą;
- koordinuoja moterų ir vyrų lygių galimybių politikos įgyvendinimą visose veiklos srityse;
- koordinuoja pasirengimą administruoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą žmonių išteklių plėtrai;
- koordinuoja trišalio socialinių partnerių bendradarbiavimo klausimus ir socialinės politikos įgyvendinimą visose veiklos srityse;

- užtikrina valstybinio socialinio draudimo, socialinės paramos ir darbo sistemų funkcionavimą, reguliavimą bei tobulinimą.

Ypač socialinės apsaugos vaidmuo svarbus tiems mūsų šalies rajonams, kur gana didelė bedarbystės problema ir gausu socialiai remtinų asmenų. Akmenės rajonas nėra išimtis. Senstant rajono populiacijai, didėjant bedarbystei, augant skurdui bei socialinėmis priklausomybės ligomis sergančių gyventojų skaičiui, socialinės apsaugos gerinimas tampa vienu iš rajono prioritetinių tikslų. Rajone pagrindinis socialinių paslaugų teikėjas yra savivaldybė, jai aktyviai talkina nevyriausybinių organizacijų. Teikiamos paslaugos, kaip ir anksčiau, daugiau orientuotos į kiekybinį socialinių paslaugų plėtojimą, tačiau kasmet kylant paslaugų gavėjų skaičiui, didėja poreikis spręsti socialinių paslaugų kokybės klausimus paslaugų gavėjo lygmeniu, užtikrinant individualumą.

Rajono demografinė padėtis

2006 metais Akmenės rajone gyveno 28594 gyventojai, iš jų 17653 – Akmenės rajono miestuose ir miesteliuose, o likę 10941 – kaimuose. Nuo 2001-ųjų metų, t.y. per penkis metus šis skaičius sumažėjo daugiau nei pusantro tūkstančio.

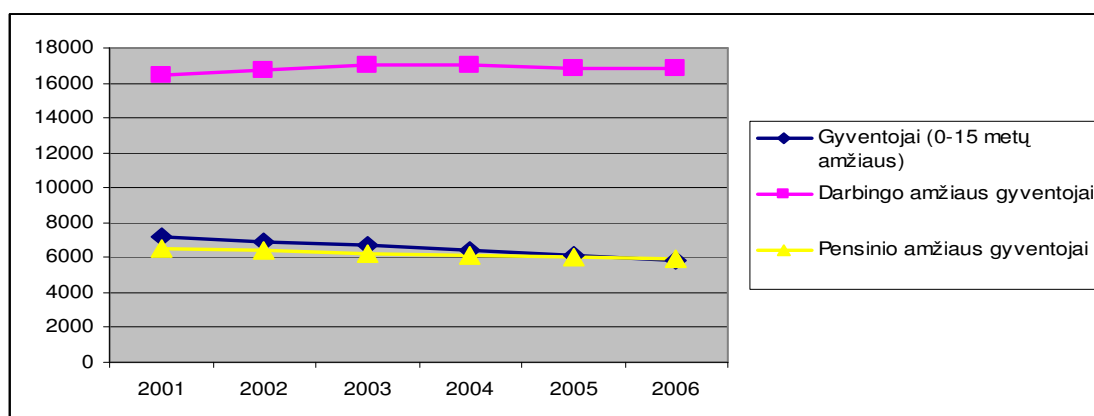
3.61 lentelė. Akmenės rajono gyventojų skaičiaus dinamika

	Gyventojų skaičius	Miesto gyventojų skaičius	Kaimo gyventojų skaičius
Akmenės r. sav.			
2000	30655	...	...
2001	30266	18923.0	11343.0
2002	30148	18839.0	11309.0
2003	29889	18671.0	11218.0
2004	29506	18345.0	11161.0
2005	29070	17942.0	11128.0
2006	28594	17653.0	10941.0

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Akmenės rajone, kaip ir visoje Lietuvoje, tendencija ta pati – gyventojų skaičius mažėja. Sparčiau jis mažėja kaimuose nei miestuose. 2001 – 2004 metais rajone nežymiai augo darbingo amžiaus gyventojų dalis ir nežymiai mažėjo pensinio amžiaus gyventojų dalis. Ir nors pensinio amžiaus gyventojų dalis ir toliau mažėjo, kol 2006 metais pasiekė 5964 lygį, nuo 2004 metų nežymiai pradėjo mažėti ir darbingo amžiaus gyventojų. Šiuo metu Akmenės rajone 2,8 darbingo amžiaus gyventojų tenka vienas pensininkas. Tokia statistika yra bauginanti, ypač žinant, kad tendencingai

sensta tiek Akmenės rajono, tiek visos Lietuvos populiacija, mažėja gimstamumas ir darbingo amžiaus žmonių skaičius.

3.62 pav. Darbingo ir pensinio amžiaus gyventojų skaičiaus dinamika Akmenės rajone 2001 – 2006 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

3.75 lentelė. Migracija Lietuvos mastu Akmenės rajone **3.76 lentelė.** Tarptautinė migracija Akmenės rajone

Metai	Atvyko	Išvyko	Migracijos saldo
2002	685	754	-69
2003	717	954	-237
2004	832	1097	-265
2005	972	1222	-250

Metai	Atvyko	Išvyko	Migracijos saldo
2002	13	39	-26
2003	16	117	-101
2004	66	166	-100
2005	182	244	-62

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

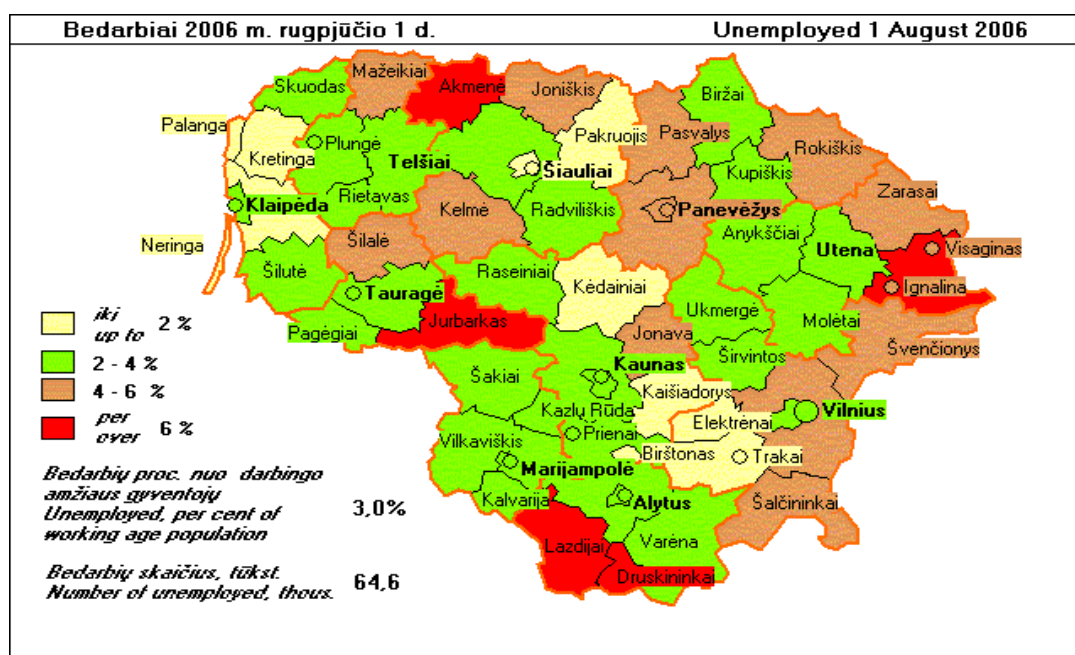
Demografinę ir socialinę padėtį Akmenės rajone taip pat blogina gyventojų migracija. Tiek Lietuvos mastu, tiek tarptautiniu mastu migracijos saldo Akmenės rajone yra neigiamas, nors 2005 metais situacija pradėjo šiek tiek taisytis.

Trumpai apibendrinant Akmenės rajono gyventojų skaičiaus kitimo tendencijas, reiktų paminėti, kad šiame rajone ir toliau pastebimos gyventojų skaičiaus mažėjimo ir senėjimo tendencijos. Gyventojų skaičius mažėja dėl bendro gimstamumo sumažėjimo tiek Akmenės rajone, tiek bendrai visoje Lietuvoje. Pastaraisiais metais itin paaštrėjusi problema – gyventojų migracija. Jaunos šeimos arba jauni žmonės yra linkę emigruoti iš kaimų ar mažesnių miestelių į didmiesčius, kur jiems atsiveria platesnės perspektyvos. Kita vertus, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą suaktyvėjo ir tarptautinė gyventojų migracija. Paprastai į kitus miestus ar šalis išsikelia jauni, darbingo amžiaus žmonės, dėl to ir Akmenės rajone pastebimas darbingo amžiaus gyventojų mažėjimas ir santykinai išaugęs pensinio amžiaus gyventojų skaičius. Siekiant išvengti socialinės bombos rajone, siūloma imtis

įvairių iniciatyvų, kaip į rajoną pritraukti ir išlaikyti jaunos, darbingus žmones, kurti laisvas darbo vietas, skatinti užimtumą ir švietimą.

Užimtumas

Akmenės rajonas priklauso tai Lietuvos Respublikos rajonų kategorijai, kur bedarbystės lygis siekia daugiau nei 6 proc. Šių skaičių reiktų suprasti, kaip bedarbių procentą nuo darbingo amžiaus gyventojų. Kaip matyti iš žemiau pateikto paveikslo, bedarbystės lygis Akmenės rajone yra didžiausias tarp to krašto rajonų. Jam prilygsta tik Jurbarko, Lazdijų, Druskininkų bei Ignalinos rajonai. Visų kitų rajonų statistika 2006 metų rugpjūčio 1 dienai buvo kiek palankesnė. Daugumoje vyrauja 2 – 4 proc. bei 4 – 6 proc. bedarbystės lygis.

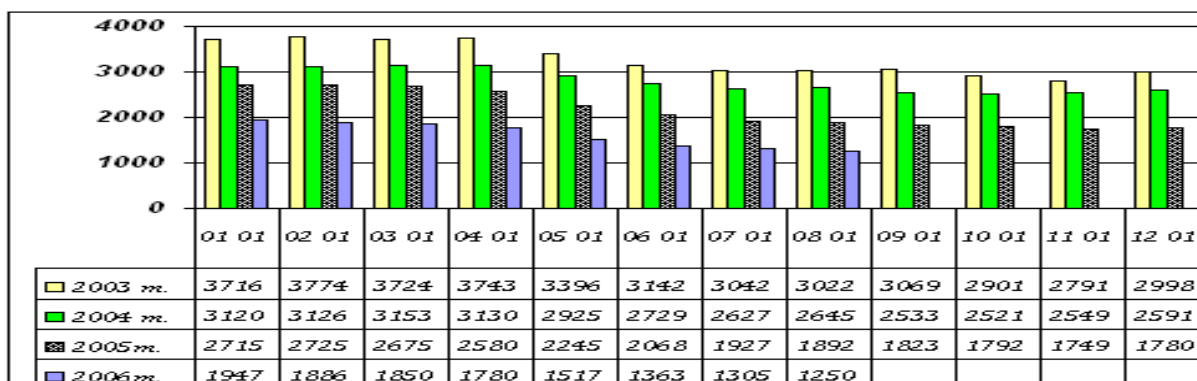
3.63 pav. Bedarbiai skirtinguose Lietuvos rajonuose 2006 08 01 d.

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

Bedarbystės priežastys Akmenės rajone yra standartinės – lėta ekonominė plėtra, maža darbo vietų pasiūla, žema gyventojų kompetencija ir žemo lygio išsilavinimas, vyraujantis užsiėmimas – žemės ūkis, socialinės ligos ir pan. Nepalankios demografinės tendencijos, didelė bedarbytė neiigiamai veikia rajono socialinę padėtį:

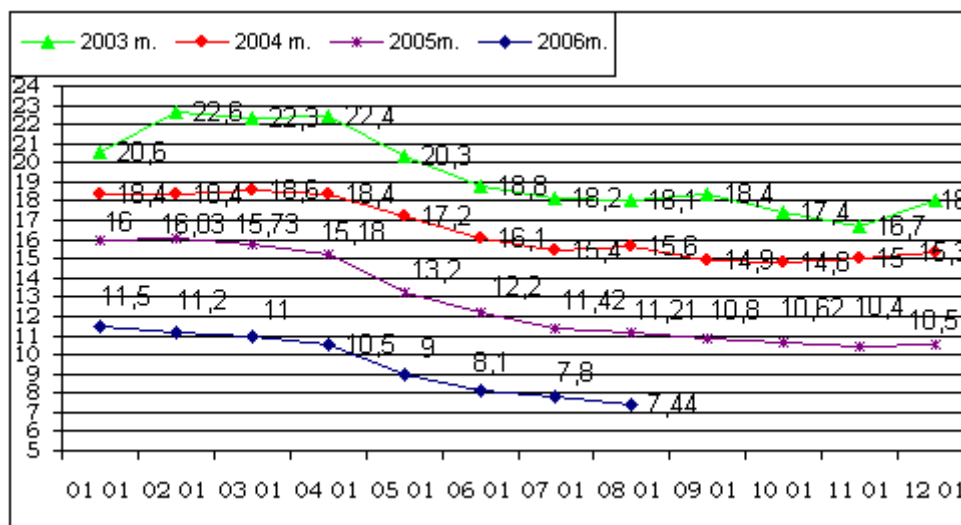
- Neigiama įtaka gyventojų sveikatai;
- Didėja sveikatos priežiūros paslaugų ir išlaidų joms kompensuoti poreikis;
- Rajonui negaunant reikalingo sveikatos apsaugos finansavimo, prastėja sveikatos priežiūros paslaugų kokybė;

Nors bedarbystės problema rajone egzistuoja, Akmenės rajono darbo biržos duomenimis, per pastaruosius tris metus bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų gana ženkliai mažėjo.

3.64 pav. Bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų Akmenės raj. 2003 – 2006m.

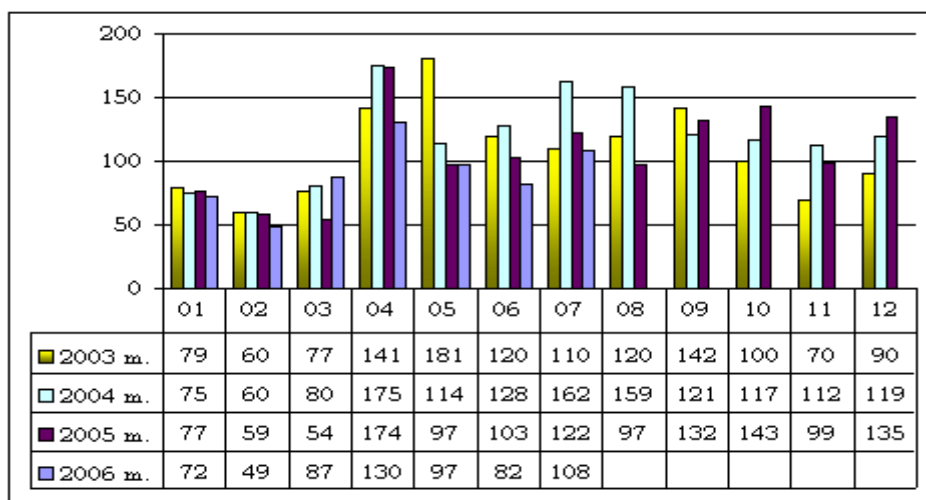
Palyginus su 2006 metų birželio pabaiga, liepos pabaigoje besiregistruojančių bedarbių skaičius Akmenės rajone sumažėjo 55 asmenimis. Kita vertus, tokios tendencijos dar nebūtinai reiškia, kad auga dirbančiųjų skaičius rajone. Tikėtina, kad šiai statistikai įtakos turi mažėjanti rajono populiacija ir ypač darbingo amžiaus gyventojų migracija į kitus rajonus, mietus ar net šalis.

3.65 pav. Nedarbo kitimo dinamika Akmenės raj. 2003 – 2006m.

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

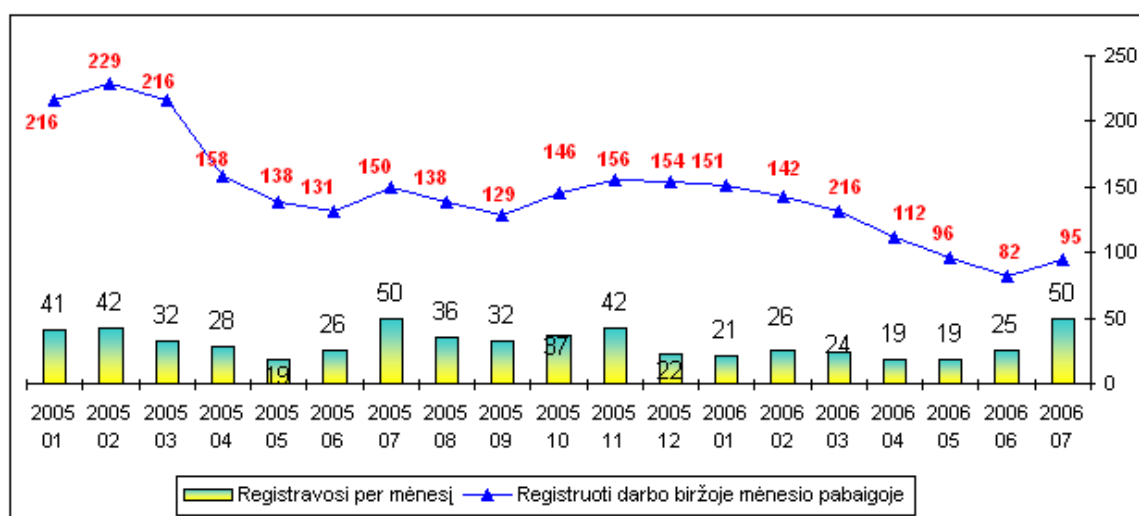
Lyginant su 2005 metų pabaiga, nedarbo lygis 2006 metų rugpjūčio 1 dienai sumažėjo 4,1 proc. Sumažėjusį nedarbo lygį galima sieti su bendra šalies socialine politika, pašalpų didėjimu ir pan. Tačiau daugiausiai įtakos tam turėjo jau minėta darbingo amžiaus gyventojų migracija, dėl ko nuo 2004 metų santykinai padidėjo darbo pasiūla likusiems rajono gyventojams.

3.66 pav. Naujai užregistruotos darbo vietos Akmenės raj. 2003 – 2006m.

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

Akmenės rajono darbo biržos duomenimis, iš visų besiregistruojančių darbo biržoje, jauni-
mas iki 25 metų 2006 08 01 dienai sudarė 7,6 proc.

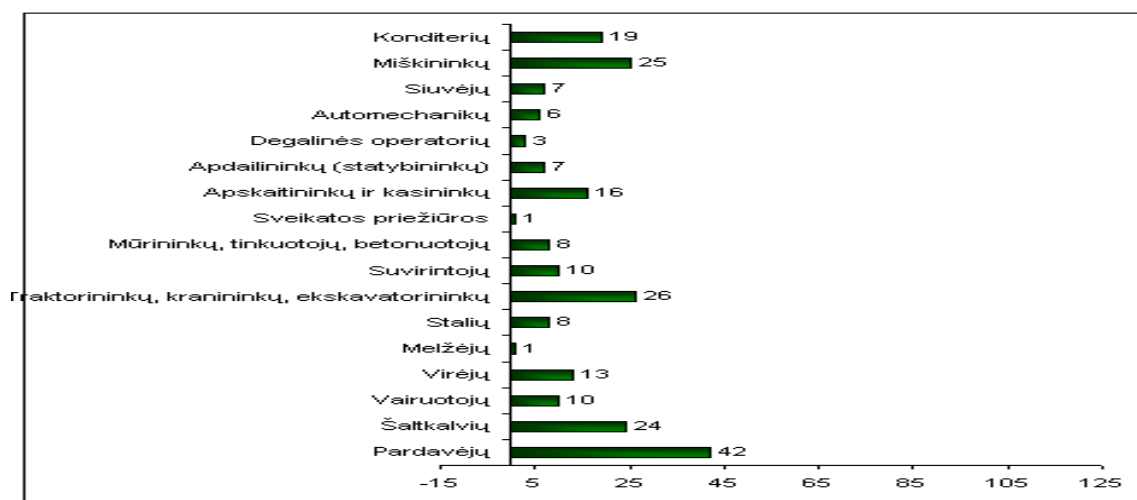
3.67 pav. Jaunimo iki 25 metų skaičiaus dinamika

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

Per 2005 metus Akmenės rajone įdarbinta 123 bedarbiais daugiau nei per 2004 metus. Ra-
jone 2005 metais praktiškai visuose sektoriuose išskyrus statybos nuolatiniam darbui įregistruota
daugiau darbo vietų nei 2004 metais, tačiau terminuotų – kur kas mažiau pagal visas ekonomines
veiklas.

Daugiausiai darbo vietų Akmenės rajono gyventojams buvo siūloma pramonėje, net 40,7
proc., toliau paslaugų sektoriuje – 38,9 proc., ir panašiai vienodai statybų bei žemės ūkio sektoriuo-

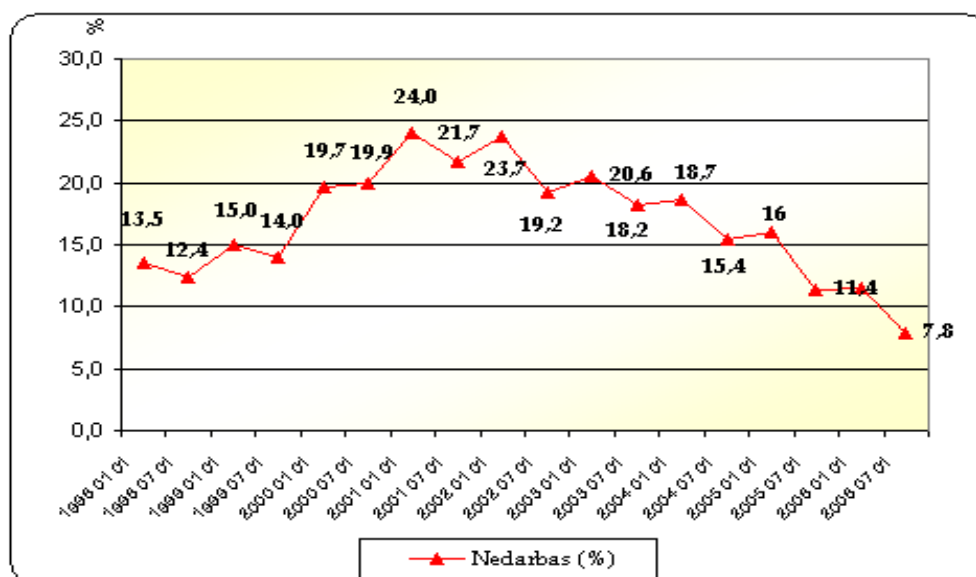
se – po 10,2 proc. Žemiau pateiktoje lentelėje matyti, kokių kvalifikuotų darbuotojų labiausiai trūko Akmenės rajone 2006 metais.

3.68 pav. Kvalifikuotų darbuotojų poreikis Akmenės raj. 2006m.

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

Pateiktoje lentelėje matyti, jog nedarbo lygis 2005 metais Akmenės rajone siekė beveik 12 proc. Tačiau 2006 metų liepos 1 d. darbo biržoje registruoti bedarbiai sudarė 7,8 proc. darbingo amžiaus gyventojų. Tad palyginti su padėtimi metų pradžioje, bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų sumažėjo 3,6 proc. Bendrai nedarbo lygio kritimas tęsiasi nuo 2003 metų.

3.69 pav. Nedarbo lygio dinamika Akmenės rajone 1996 – 2006 m.

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

3.77 lentelė. 2005 metų analitiniai Akmenės rajono darbo rinkos rodikliai

Eil. nr.	Rodiklio pavadinimas	Ataskaitiniai duomenys
1	Nedarbo lygis	11,83%
2	Darbo rinkos kitimo koeficientas	71,71
3	Darbo rinkos papildymo koeficientas	69,42
4	Įdarbinimo lygis	33,02
5	Įdarbinimo norma	75,56
6	Laisvų darbo vietų užpildymo koeficientas	140,72
7	Laisvų darbo vietų užpildymo vidutinė trukmė	0,23
8	Dalyvavimo aktyviose gyventojų užimtumo programose lygis	46,23
9	Dalyvavimo aktyviose gyventojų užimtumo programose norma	105,79
10	Ilgalaikių bedarbių procentas	42,32
11	Vidutinė nedarbo trukmė	15,81
12	Vidutinė bedarbio pašalpos mokėjimo trukmė	2,33
13	Vidutinė bedarbio pašalpa	277,60

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

4 lentelėje pateikti 2005 metų analitiniai Akmenės rajono darbo rinkos rodikliai. Faktinių 2006 metų duomenų kol kas nėra, tačiau Akmenės rajono darbo birža, apklaususi 84 vietinius verslininkus, kurių įmonėse dirba 4,1 tūkst. rajono gyventojų, prognozuoja, kad 2006 metais Akmenės darbo biržoje bus užregistruota apie 1250 naujų darbo pasiūlymų, arba 9,6 % daugiau negu 2005 m., bei išsiregistruos 2150 ieškančių darbo asmenų, iš jų 2000 bedarbių. Prognozuojama, kad vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų 2006 metais sieks 11,3 proc., o tai reiškia, kad per 2006 metus į Akmenės darbo biržą kreipsis 5 proc. mažiau bedarbių, negu bedarbių negu 2005 metais. Numatoma, kad besikreipiančių pagal tikslines grupes į Darbo biržą srautas keisis nežymiai: jaunimas sudarys 17,5 proc., vyrai -50,0 proc., moterys 50,0 proc., kaime gyvenantys bedarbiai sudarys 40,0 proc. visų besikreipiančiųjų į Akmenės darbo biržą. Padidės kvalifikuotų darbininkų bei tarnautojų poreikis. Daugiausia asmenų bus įdarbinama privataus sektoriaus įmonėse, pagal ekonominės veiklos šakas-paslaugų sferoje, kaip ir ankstesniais metais.

Nors bedarbystė Akmenės rajone per pastaruosius 2 metus mažėja, tai vis dar išlieka viena iš svarbiausių rajoną kamuojančių problemų. Rajoną kamuoja darbingo amžiaus gyventojų emigracija, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, senstanti populiacija, socialinės ir priklausomybės ligos. Vis daugiau jaunų ir perspektyvių žmonių iš rajono išsikelia į urbanistinius centrus, kur jiems atsi-
veria geresnės darbo galimybės bei karjeros perspektyvos. Dėl senyvo amžiaus vis sunkiau rajono

gyventojams rasti darbą, o jei pastarasis ir randamas, atlygis už jį tėra vos didesnis už rajono gyventojų gaunamas socialines nedarbo išmokas, tad dauguma gyventojų net nėra suinteresuoti dirbti. Kvalifikuotų darbuotojų trūkumą galima mažinti įvairaus pobūdžio švietimo suaugusiems programomis, kur gyventojai galėtų persikvalifikuoti. Kita vertus, galima bandyti pritraukti kvalifikuotus specialistus iš kitų rajonų, siūlant patrauklias darbo sąlygas bei perspektyvų atlyginimą. Dėl kylančio statybos bumo, Akmenės rajonui derėtų išnaudoti AB „Akmenės cemento“ įmonę. Socialinės ir priklausomybės ligos atvirkščiai proporcingos dirbančių žmonių kiekiui, t.y. kuo daugiau gyventojų turės nuolatinį užsiėmimą ir pajamų šaltinį, tikėtina, kad socialinių bei priklausomybės ligų mažės.

Socialinė parama

Prioritetinės socialinės apsaugos sritys ir toliau išlieka skurdo mažinimas, vaiko teisių apsaugos ir šeimos institucijos stiprinimas. Skurdui pasmerkti paprastai tie žmonės, kurie neturi ar negali susirasti darbo. Pagrindinė kliūtis darbui susirasti – išsilavinimo trūkumas. Tad natūralu, jog socialinė politika gana glaudžiai susijusi su švietimu. Tiek Lietuvoje, tiek daugumoje kitų valstybių švietimo griebiamasi kaip pagrindinės priemonės daugumai socialinių problemų spręsti.

Kiekvienas pilietis turi suvokti, jog socialinė parama skirta tam, kad padėtų žmogui išlikti, atsідūrus nepalankių aplinkybių sūkuryje, pavyzdžiui, netekus darbo, pagrindinio šeimos maitintojo, susižalojus ir pan. Ši parama yra laikina, ji negali užtikrinti ilgalaikio socialinio ir ekonominio saugumo, tad ir neturėtų gyventojams tapti pagrindiniu pragyvenimo šaltiniu. Tačiau esant dabartinei situacijai, kuomet, pavyzdžiui, nekvalifikuoto darbo atlygis tik nežymiai viršija siūlomas socialines išmokas, žmonės verčiau yra linkę gauti socialines pašalpas ir iš jų gyventi, nei dirbti. Tokia situacija kyla dėl socialinės paramos sistemos netobulumo, kuri vis dar nėra pakankamai orientuota į žmogų. Vis dar daugiau dirbama su formaliu pašalpų skyrimu negu su paramos reikalaujančiais asmenimis.

Akmenės rajone socialinės paramos ir paslaugų tinklas pakankamai platus. Pagrindinį vaidmenį čia atlieka Socialinės paramos skyrius, įsteigtas prie Akmenės rajono savivaldybės. Kiekvieną dieną socialines problemas čia sprendžia 12 žmonių, kurie atlieka pagrindines 5 funkcijas:

1. Priima iš gyventojų dokumentus socialinei pašalpai bei būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui, nuotekoms ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijai gauti.
2. Apskaičiuoja gyventojams pašalpas, kompensacijas ir kitas išmokas, jas išmoka.
3. Pagal įvertintus gyventojų poreikius planuoja socialinės paramos rūšis ir mastą, rūpinasi socialinių paslaugų plėtra, paslaugų kokybės gerinimu.
4. Administruoja specialiųjų stacionariųjų socialinių paslaugų ir socialinių paslaugų teikimą, vertina teikiamų paslaugų kokybę ir efektyvumą.

5. Renka informaciją apie neįgaliųjų poreikius gyvenamosios aplinkos pritaikymui, vykdo neįgaliųjų būsto ir aplinkos pritaikymo programas ir kt.

Vertinant rajono socialinę paramą dažniausiai analizuojamas socialinių išmokų skaičius.

3.78 lentelė. Socialinės pašalpos ir išlaidos pašalpoms Akmenės rajone 2000 – 2005 m.

Socialinės pašalpos gavėjai ir išlaidos pašalpoms

	Gavėjai	Išlaidos, tūkst. Lt
Akmenės r. sav.		
2000	1651	1390.8
2001	1659	1307.7
2002	1649	1291.7
2003	1618	1262.8
2004	1557	1296.0
2005	1411	1432.3

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Socialinių pašalpų gavėjų skaičius Akmenės rajone nuo 2001 metų, nors ir nežymiai, tačiau pastoviai mažėjo. Per penkis metus pašalpų gavėjų skaičius sumažėjo 12,7 proc. Išlaidos pašalpoms nuo 2000 metų iki 2004 metų mažėjo, tačiau 2005 metais gerokai šoktelėjo į viršų ir 2004 metų lygį viršijo net 10,5 proc. Tokį šuolį paskatinti galėjo bendra Lietuvos Respublikos ekonomikos politika, kuri, besiruošianti euro įvedimui ir gresiančiam kainų šuoliui, didino ne tik minimalų darbo užmokestį, tačiau ir socialines išmokas.

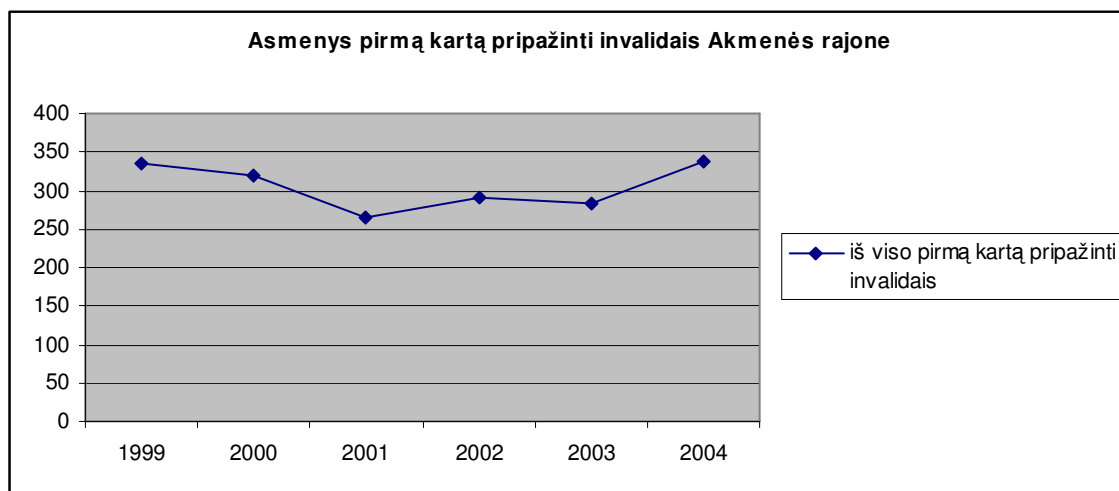
3.79 lentelė. Valstybinio socialinio draudimo pensininkai Akmenės rajone 2000- 2005 m.

	Valstybinio socialinio draudimo pensininkai	
	Senatvės pensininkai	Netekto darbingumo (invalidumo) pensininkai
Akmenės r. sav.		
2000	6864	1690
2001	6376	1699
2002	6150	1754
2003	5928	1771
2004	5841	1811
2005	5714	1954

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Senatvės pensininkų, kuriems mokamos pensijos ir valstybinio socialinio draudimo, skaičius nuo 2000 metų pastoviai mažėjo. Tačiau Lietuvos Respublikos statistikos departamentas duomenimis 2000 metais 1000-iui darbingo amžiaus Akmenės rajono gyventojų tekdavo 318 pensininkų, o 2005 metais – 339. Vadinasi, nors pensininkų skaičius ir mažėjo, dirbančių gyventojų skaičius mažėjo dar greičiau. Tuo tarpu netekto darbingumo pensininkų nuo 2000 iki 2005 metų padaugėjo 15,6

proc., nuo 1690 iki 1954 pensininkų. Žemiau pateiktoje lentelėje (7 lentelė) pateikti duomenys asmenų, pirmą kartą pripažintų invalidais Akmenės rajone 1999 – 2004 metais. Labai stipriai šis skaičius šoktelėjo iš 2003 į 2004 metus, net 18,6 proc.

3.70 pav. Asmenys, pirmą kartą pripažinti invalidais Akmenės rajone 1999 – 2004 metais.

Šaltinis: Lietuvos R. statistikos departamentas

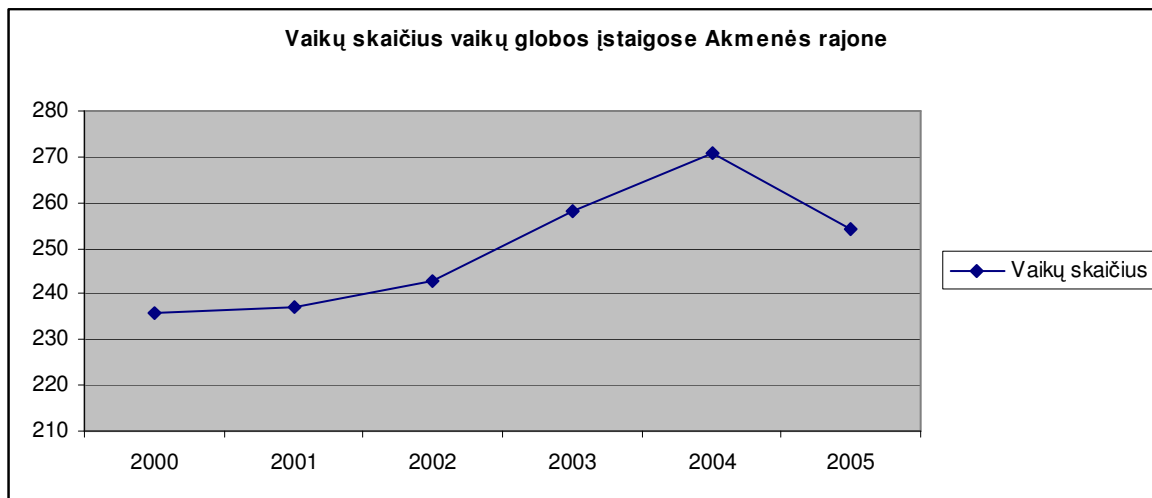
3.80 lentelė. Akmenės rajono savivaldybės pašalpos šeimoms, auginančioms vaikus 2000 – 2005 m.

Savivaldybių pašalpos šeimoms, auginančioms vaikus						
	Išlaidos vienkartinėms išmokoms gimus vaikui, tūkst. Lt	Išlaidos šeimos pašalpoms, tūkst. Lt	Išlaidos šeimų, auginančių 3 ir daugiau vaikų, pašalpoms, tūkst. Lt	Išlaidos išmokoms privalomosios tarnybos kario vaikui, tūkst., Lt	Išlaidos vaiko globos (rūpybos) išmokoms, tūkst. Lt	Išlaidos vienkartinėms išmokoms nėščiai moteriai, tūkst. Lt
Akmenės r. sav.						
2000	222.0 (296)	1028.3 (939)	1227.1 (686)	4.1 (2)	464.1 (88)	.
2001	183.8 (245)	955.3 (852)	1155.7 (653)	5.2 (3)	460.2 (87)	.
2002	207.0 (276)	855.7 (782)	1142.7 (648)	12.2 (6)	454.2 (86)	.
2003	168.8 (225)	749.3 (683)	1125.5 (627)	4.7 (2)	487.7 (93)	.
2004	190.5 (255)	423.4 (666)	701.5 (599)	3.4 (2)	501.6 (97)	16.0 (64)
2005	226.3 (234)	.	.	.	495.0 (99)	28.0 (112)

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Iki 2004 metų išlaidos šeimoms, auginančioms vaikus, buvo tiesiogiai proporcingos remtinų šeimų skaičiui, kuris 7 lentelėje parodytas skliausteliuose. Nuo 2005 metų, dėl anksčiau paminėtų priežasčių, savivaldybių išlaidos pašalpoms padidėjo, kadangi padidėjo pačios pašalpos. Pašalpos gavėjų skaičius kito įvairiai. Išlaidos vienkartinėms išmokoms gimus vaikui sumažėjo, kadangi sumažėjo gimstamumas, išlaidos šeimos pašalpoms taip pat sumažėjo, tikėtina, jog dėl sumažėjusio remtinų šeimų skaičiaus, šeimų, auginančių 3 ir daugiau vaikų rajone nuo 2000 metų iki 2005 –ųjų sumažėjo 87 šeimomis. Išaugo tik išlaidos vaiko globos išmokoms (žr. 2 pav.) bei vienkartinėms

išmokoms nėščiosioms moterims. Tai įvyko dėl šių pašalpų gavėjų skaičiaus padidėjimo Akmenės rajone bei nuo 2005 metų pradėtos socialinių išmokų didinimo politikos.

3.71 pav. Vaikų skaičius vaikų globos įstaigose Akmenės rajone 2000 – 2005 metais

Šaltinis: Lietuvos R. statistikos departamentas

Kaip jau minėta, pagrindinė skurdo priežastis – nedarbas. Kuo didesnis nedarbas, tuo labiau reikalingos gyventojams socialinės pašalpos. Taigi daugelį socialinių problemų galima spręsti kuriant naujas darbo vietas. 2000 – 2002 metais Akmenės rajone buvo įsteigtos 67 naujos darbo vietos. Jų steigimą finansavo Užimtumo fondas.

3.81 lentelė Naujų darbo vietų steigimas (finansuojant steigimo lėšas iš Užimtumo fondo)

Metai	Įsteigta naujų darbo vietų	Iš jų invalidams
2000 m.	10	2
2001 m.	21	4
2002 m.	36	1

Šaltinis: Akmenės rajono darbo birža

2006 metais taip pat ruošiamasi sukurti naujų darbo vietų. Žemiau pateikiamas sąrašas darbdavių, kurie 2006 metais dalyvauja Užimtumo fondo finansuojamose užimtumo rėmimo programose¹⁸:

Akcinės bendrovės, Uždaros akcinės bendrovės: AB „Akmenės cementas“, UAB „Naujasis Kalcitas“, BĮ UAB „Eternit ir Akmenė“, UAB „Akmeresta“, UAB „Akmenės vandenys“, UAB „Alba corporation“, UAB „Dasma ir partneriai“, UAB „Dūrpeta“, UAB „Grūstė“, UAB „Imena“, UAB „Hemiris ir ko“, UAB „Ilorā“, UAB „Karpėnų keramika“, UAB „Norpa“, UAB VP „Market“ UAB „Medis ir betonas“, UAB „Smiltinės medis“, UAB „Ventos mediena“;

Biudžetinės organizacijos: Akmenės rajono savivaldybės Švietimo skyrius, Akmenės rajono savivaldybės Akmenės gimnazija;

Kitos įmonės: Kredito unija „Tikroji viltis“, VŠĮ Naujosios Akmenės sanatorija“, VŠĮ Akmenės raj. psichikos sveikatos centras, VŠĮ Ventos ambulatorija, VŠĮ Naujosios Akmenės ligoninė;

¹⁸ Akmenės rajono darbo biržos 2006 metų duomenys

Individualios įmonės: A. Katkaus individuali įmonė; Antano Lizdelio individuali į. „Sveikatos centras“; A. Martinkaus įmonė; Dianos Jokimčienės-Kachabrišvili individuali įmonė; D. Mačiaus miško ruošos įmonė; Algirdo Leonavičiaus autoservisas; Donato Zubės individuali įmonė
D. Buožiūtės parduotuvė; Janinos Kovaliovienės individuali įmonė; J. Mišeikienės įmonė
Grybauskio parduotuvė; L. Slotkuvienės individuali įmonė „Papilės aguona“; L. Embavičiaus vairuotojų ruošimo įmonė; Kraujučio įmonė „Aras“; R. Strigūno individuali įmonė „Dasma“
R. Skerstono individuali įmonė; Ramūno Narkaus įmonė; Sandros Šumskienės individuali įmonė
Svajūno Dapšio įmonė.
Žemės ūkio bendrovės: Papilės žemės ūkio bendrovė; Pipirų žemės ūkio bendrovė; ŽŪB „Kontaktas“; ŽŪB „Klykoliai“.
Ūkininkai: Algimanto Pekštenio ūkininko ūkis; Dalios Jaugienės ūkininkės ūkis; Ūkininkas Aidas Šalavėjus; Aleksandras Deimantas; Albertas Šurkus ir kiti.

Akmenės rajone socialiai remtinų gyventojų skaičius dauguma atvejų mažėja. Tai lemia bendras rajono gyventojų skaičiaus mažėjimas. Kita vertus, rajono savivaldybės ir valstybinio socialinio draudimo fondo išlaidos pašalpoms 2005 metais išaugo, tačiau tai nulėmė bendra Lietuvos Respublikos socialinė ir ekonominė politika. Kovai su skurdu pasitelkiama Užimtumo fondo finansinė pagalba, kuriant naujas darbo vietas ir rengiant gyventojų užimtumo programas.

IŠVADOS:

1. Akmenės rajone teikimų paslaugų tinklas yra pakankamai išplėtotas, o už jo funkcionavimą atsaoko Socialinės paramos skyrius;
2. Akmenės rajono socialinės politikos pagrindinė problema – per didelis koncentravimasis į išmokas ir per mažas dėmesys asmeninių gyventojų problemų sprendimui;
3. Siekiant spręsti socialines rajono problemas, būtinas bendradarbiavimas tarp socialinės ir švietimo politikos.
4. Akmenės rajoną kamuoja mažėjančio gimstamumo, populiacijos senėjimo ir gyventojų emigracijos problemos.
5. Socialiai remtinų žmonių bei šeimų skaičius mažėja, dėl bendrų demografinių pokyčių rajone;
6. Pensinio amžiaus gyventojų mažėja, tačiau santykinai darbingo amžiaus gyventojams 2005 metais jų tenka daugiau nei 2000-aisiais.
7. Rajone nedarbo lygis nuo 2004 metų nežymiai mažėja. Išlieka kvalifikuotų darbuotojų trūkumas, o netobula socialinių pašalpų skyrimo tvarka neskatina gyventojų dirbti.
8. Siekiant spręsti socialines problemas ir kurti darbo vietas, stengiamasi pasitelkti nevyriausybines organizacijas, privatų sektorių ir vietos bendruomenę bei išnaudoti Europos Sąjungos teikiamas galimybes.

3.17. SWOT analizė

Grėsmės

- Akmenė patenka į Lietuvos miestų reikšmės mažėjimo pasienio zoną, o tai rodo, kad kiti miestai vystėsi sparčiau dėl efektyvesnės ekonominės bazės arba dėl geresnių galimybių pasinaudoti didmiesčių socialiniu ir ekonominiu potencialu.
- Nuo 1996 iki 2005 metų gyventojų skaičius Akmenės rajone pradėjo mažėti, o tai gali tapti esmine rajono problema užtikrinti stabilią socialinę ekonominę plėtrą bei sudaryti sunkumų verslo vystymuisi.
- Miestuose didėja, o kaimuose mažėja darbingo mažiaus gyventojų (skirtumas – 3,8%). Ši tendencija vertintina neigiamai, ypač jeigu ji gilėtų ir sudarytų esmines aktyvių ir neaktyvių gyventojų koncentracijos miestuose ir kaimuose disproporcijos.
- Kvalifikuotų darbuotojų nutekėjimas į miestą.
- Migracijos saldo Akmenės rajono savivaldybėje pastaraisiais metais yra neigiamas.
- Didelis būsto nusidėvėjimas, mažos būsto atnaujinimo pastangos, maža socialinio būsto dalis palieka mažai galimybių spręsti socialiai remtinų žmonių apgyvendinimą.
- Mažėjantis gimstamumas, senstantys gyventojai gali lemti vis didėjančią sveikatos priežiūros paslaugų ir išlaidų joms kompensuoti poreikį;
- Mokinių skaičių Akmenės rajone pastaraisiais metais gana ženkliai mažėja. Tikėtina, kad gimstamumo mažėjimas ir toliau vers mažinti mokyklų ir mokytojų skaičių.
- Viena iš didesnių Akmenės rajono švietimo būklės problemų yra materialinė mokyklų padėtis: jos prastai aprūpintos mokymo priemonėmis ir įranga, daugumos jų pastatai nesuremontuoti, pastatų fizinė būklė ir inžinerinė įranga netenkina energijos taupymo, higienos normų bei kitų teisės norminių aktų reikalavimų.
- Jaunesni nei 30 metų mokytojai tesudaro 9% visų Akmenės rajono mokytojų, todėl tikėtinas jaunų mokytojų skaičiaus poreikis ateityje.
- Kultūros centrui ir jo padaliniams priklausantiems pastatams reikia skubaus remonto, taip pat trūksta pagrindinių priemonių. Tokia padėtis kelia didelę grėsmę kultūros paslaugų kokybei.
- Nedarbas, kitos ekonominės bei socialinės sąlygos turės neigiamos įtakos gyventojų sveikatai (toliau daugės gyventojų, priklausomų nuo alkoholio, tabako, narkotikų);
- Nepakankamas sveikatos apsaugos finansavimas gali pabloginti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę;

- Vaikų sveikatos blogėjimas;
- Socialinių ligų plitimas.
- Mirštamumas nuo kraujotakos sistemos ir piktybinių navikų ligų.

Galimybės

- Rajono ekonomikos pakilimas, kuris leistų sumažinti bedarbystės ir skurdo problemas;
- Darbo biržos duomenys rodo ne tik mažėjantį nedarbo lygį, tačiau ir didėjantį naujai sukuriamų darbo vietų skaičių. Planuojama, kad 2006 m. bus užregistruota apie 1250 naujų darbo pasiūlymų, arba 9,6 % daugiau negu 2005 m.
- Dalyvavimas investicinėse ugdymo įstaigų, sveikatos priežiūros programose, pritraukiant ES struktūrinių fondų lėšas gali iš esmės pakeisti šių institucijų teikiamų paslaugų kokybę.
- Intensyvesnis bendradarbiavimas tarp visuomenės sveikatos priežiūros ir pirminės sveikatos priežiūros ligų profilaktikos ir prevencijos srityje, naujų specialistų pritraukimas;
- Ryšiai su privačiomis įstaigomis ir nevyriausybiniams organizacijoms;
- Švietimo įstaigų kompiuterizavimas;
- Bendradarbiavimas su panašaus pobūdžio įstaigomis užsienyje ir Lietuvoje;
- Privačių BPG kabinetų steigimas.
- Jaunų specialistų pritraukimas.
- Neišnaudotas turizmo potencialas.

Silpnybės

- 65,6 % rajono vietovių yra ne didesnės kaip 50 gyventojų; socialinės ir techninės infrastruktūros formavimo ir plėtros požiūriu gyvenviečių sistema yra neefektyvi. Mažų iki 50 gyventojų, gyvenamųjų vietovių stacionarus institucinis apsirūpinimas praktiškai negali būti išspręstas;
- Nepalankūs požymiai – 3,6 punkto mažesnė darbingo ir 1,1 punkto didesnė pensinio amžiaus gyventojų dalis nei vidutiniškai šalyje;
- Akmenės savivaldybėje stebima daug didesnė išsilavinimo diferenciacija negu vidutiniškai Lietuvoje: rajone 1,8 mažiau žmonių su aukštuoju, bei 1,12 karto mažiau su aukštesniuoju išsilavinimu. Taip pat dideli išsilavinimo skirtumai yra tarp Akmenės rajono miestų ir kaimų gyventojų, galintys įtakoti jų galimybes įsidarbinti.
- Vis labiau ryškėja neigiamo migracijos saldo tikimybė;

- Savivaldybės ekonominė bazė yra per mažai diversifikuota, kad galėtų būti garantuotas jos gyvybingumas, nes didelę dalį ekonominės bazės sudaro žemės ūkio veikla.
- Pagrindiniai savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltinių bruožai: silpnas gyventojų ekonominis savarankiškumas ir aktyvumas, didelė priklausomybė nuo pensijų, pašalpų ir šeimų, kitų asmenų išlaikymo.
- Silpnai išplėtotas užimtumas techninės infrastruktūros sferoje rodo silpnai išvystytą techninę infrastruktūrą ir jos pajėgumus tenkinti potencialias investicijas.
- Savivaldybės gyventojai palyginus su Lietuvos vidurkiu, yra 1,2 karto labiau priklausomi nuo pajamų iš žemės ūkio veiklos.
- Vidutinės piniginės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį Šiaulių apskrityje sudaro 526, arba 90% šalies vidurkio.
- Akmenės rajono savivaldybėje tiesioginės užsienio investicijos 1 gyventojui 2005 m. siekė 1120 Lt., arba 5 kartus mažiau negu Lietuvoje.
- Vienam gyventojui tenkantis BVP 2004 m, siekė 13,7 tūkst. Lt., arba 75% šalies vidurkio.
- Akmenės rajono savivaldybės gyventojų verslumas yra gana menkas: 1000-čiui vietos gyventojų tenka apie 12 įmonių, Lietuvos vidurkis – 21, ES – 55 įmonės.
- Akmenės rajono gyventojai yra labiau priklausomi nuo pensijų, pašalpų, kompensacijų negu vidutiniškai šalyje.
- Mažmeninės prekybos bei maitinimo apyvarta Akmenės rajone yra 3,1 kartus mažesnė nei vidutiniškai šalyje, atitinkamai 1810 Lt./gyv. ir 5785 Lt. gyv. Šiam rodikliui įtaką daro mažesnė vietos gyventojų perkamoji galia.
- Nepakankamai išplėtotos alternatyvios socialinių paslaugų pagalbos formos: pagalba namuose, dienos globos bei laikino apgyvendinimo paslaugos.
- Gyventojų sveikatos rodikliai, gyventojų mirtingumas, vidutinė gyvenimo trukmė, kūdikių mirtingumas, rodo blogą rajono gyventojų sveikatos būklę.
- Nepakankamas sveikatos priežiūros tinklo restruktūrizavimas ir šeimos gydytojo institucijos formavimas;
- Sveikatos priežiūros įstaigų techninis ir technologinis aprūpinimas neužtikrina aukštos sveikatos priežiūros paslaugų kokybės;
- Visuomenės žinių lygis apie sveiką gyvenseną yra gana žemas;
- Susiformavusi nepalanki stacionariųjų ir ambulatorinių paslaugų proporcija, dėl pernelyg aukšto hospitalizacijos lygio lemia sveikatos apsaugos resursų neefektyvų panaudojimą;

- Efektyvų dvarų ir parkų naudojimą rekreacijai ir turizmui stabdo poilsio infrastruktūros ir apgyvendinimo vietų stoka ar esamų neatitikimas nūdienos higienos reikalavimų, informacijos stoka, neišvystyta kita infrastruktūra.

Stiprybės

- 2,5 procentiniais punktais didesnė jaunų iki 15 metų gyventojų dalis bendroje struktūroje, nei vidutiniškai šalyje.
- Statistikos departamento bei darbo biržos duomenys rodo, kad gyventojų užimtumas Akmenės rajono savivaldybėje didėja. Taip pat teigiamai nuteikia prognozuojamas naujai kuriamų darbo vietų skaičius.
- Akmenės rajono savivaldybės gyventojai būstu aprūpinti geriau negu vidutiniškai Lietuvoje.
- Akmenės kultūros centrų tinklas yra gana gerai išplėtotas ir prieinamas gyventojams, rajone veikia nemažai meno kolektyvų, vyksta nemažai renginių.
- Didelę reikšmę rajono kultūriniam gyvenimui turi bibliotekos. Nors gyventojų aktyvumas jose ir nesiekia šalies lygio, tačiau rajono bibliotekos rengia nemažai švietėjiškų renginių, susitikimų su įvairiais žmonėmis.
- Rajono mokyklos gerai aprūpintos kompiuterine technika, visos jos turi interneto ryšį.
- Paruošta teisinė sveikatos priežiūros bazė;
- Vykdomas asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo restruktūrizavimas.

4. SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS ŽEMĖS NAUDOJIMAS

4.1. Pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis

Žemės fondo pasiskirstymas pagal pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį rodo teritorijos įsavinimo žemės ūkiui laipsnį ir ne žemės ūkio veiklos intensyvumą. Lyginant su gretimu Šiaulių rajonu, Akmenės rajono teritorija yra kiek daugiau įsavinta žemės ūkio veiklai. Lyginant su šalies vidutiniais rodikliais, Akmenės rajone yra santykinai daugiau žemės ūkio paskirties ir konservacinės paskirties žemės, mažiau – miškų ūkio paskirties ir vandens ūkio paskirties ir kitos paskirties žemės.

4.1. lentelė. Pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis 2006 m. sausio 1 d.

Eil. Nr.	Rodikliai	Mato vnt.	Akmenės raj.	Mažeikių raj.	Šiaulių raj.	Lietuvoje
1.	Žemės ūkio paskirties žemė	ha	52971	79834	107070	3954588
		proc.	62,8	65,4	59,2	60,6
2.	Miškų ūkio paskirties žemė	ha	23072	32670	61407	1972320
		proc.	27,3	26,8	34,0	30,2
3.	Vandens ūkio paskirties žemė	ha	501	915	2267	177682
		proc.	0,6	0,8	1,3	2,7
4.	Konservacinės paskirties žemė	ha	3970	138	37	41677
		proc.	4,7	0,1	-	0,6
5.	Kitos paskirties žemė	ha	3858	8468	9896	376770
		proc.	4,6	6,9	5,5	5,8
6.	Laisvos valstybinės žemės fondas	ha	1	-	55	6986
		proc.	-	-	-	0,1
	Iš viso	ha	84373	122025	180732	6530023
		proc.	100	100	100	100

1. Žemės ūkio paskirties žemei priskiriami plotai, naudojami arba tinkami naudoti žemės ūkio produktų gamybai, tarp jų plotai, užstatyti žemės naudotojui priklausančiais gyvenamaisiais namais ir žemės ūkio veiklai naudojamais ūkiniais statiniais, kiemais, žemė, tinkama paversti žemės ūkio naudmenomis, atskirais miškų ūkio paskirties žemės sklypais nesuformuoti miškų plotai, taip pat kitos įsiterpusios ne žemės ūkio naudmenos.

Pagal žemės naudojimo būdą žemės ūkio paskirties žemė skirstoma į 4 grupes:

1.1. Sodininkų bendrijų žemė (mėgėjiškų sodų žemės sklypai ir sodininkų bendrijų bendrojo naudojimo žemė 2006 m. sausio 1 d. Akmenės rajone ši žemė užėmė 288 ha. Iš 3033 mėgėjiškų sodų sklypų privačion nuosavybėn buvo įteisinti 3023 sklypai (220,3 ha).

1.2. Specializuotų ūkių žemė (specializuotų sodininkystės, gėlininkystės, šiltnamių ir kitų specializuotų ūkių žemė). Tai žemės sklypai, kuriuos naudoja specializuota žemės ūkio veikla užsiimančios ūkiai – tvenkinių žuvininkystės ūkiai, arba ūkiai, kuriuose ne mažiau kaip 50 proc. visos gaminamos prekinės produkcijos sudaro specializacijos krypties (augalininkystės arba gyvulininkystės) produkcija. Akmenės rajone tokių siauros specializacijos ūkių nėra.

1.3. Rekreacinio naudojimo žemės sklypai. Tai – žemės ūkio paskirties žemės sklypai, naudojami kaimo turizmo paslaugoms teikti ir rekreacijos (turizmo) statiniams ir įrenginiams eksploatuoti. Akmenės rajono teritorijoje šis žemės naudojimo būdas gali būti nustatytas žemės savininkų, užsiimančių kaimo turizmu, pageidavimu. Tai suteiktų šiems žemės sklypams atitinkamą naudojimo ir tvarkymo reglamentą, numatytą Turizmo įstatyme (statinių projektavimą ir statybą be detaliojo plano ir kt.). Akmenės rajone rekreacinio naudojimo žemės sklypų neįregistruota. Pagal žemės verčių žemėlapius nustatytas galimų panaudoti rekreacijai teritorijų vertingumas – tik 1,2-1,3 karto didesnis, nei kitų žemės ūkio paskirties žemės sklypų.

1.4. Kita žemės ūkio paskirties žemė. Tai – žemė, kurioje galima žemės ūkio veikla: žemės ūkio, maisto produktų gamyba ir apdorojimas, savo pagamintų ir apdorotų žemės ūkio, maisto produktų perdirbimas ir šių produktų realizavimas, taip pat paslaugų žemės ūkiui teikimas ir geros agrarinės bei aplinkosauginės būklės išlaikymas. Šioje žemėje galima vykdyti ir kitą veiklą – teisės aktų nustatytais atvejais gavus leidimus sodinti mišką, statyti ūkininkų sodybas bei žemės ūkio veiklai reikalingus ūkinius pastatus.

Iš viso Akmenės rajone 1.2-1.4 grupių plotas 2006 m. sausio 1 d. sudarė 52683 ha, iš jo privati žemė – 39634 ha, valstybinė žemė – 13049 ha. Per 2002-2005 m. laikotarpį vidutiniškai per metus privati žemės ūkio paskirties žemė didėjo po 3088 ha.

Žemės ūkio paskirties žemėje esančios žemės ūkio naudmenos 2006 m. sausio 1 d. užėmė 46134 ha (87,1 proc.), miškai – 2124 ha (4,0 proc.), keliai ir užstatytos teritorijos – 2016 ha (3,8 proc.), vandenys – 1049 ha (2,0 proc.), kitos ne žemės ūkio naudmenos – 1648 ha (3,1 proc.).

2. Miškų ūkio paskirties žemei priskiriama: mišku apaugę plotai; neapaugę miškų plotai (kirtavietės, žuvę medynai, miško aikštelės ir kt.); žemė, kurią užima miško keliai, kvartalai, techno-

loginės ir priešgaisrinės linijos, medienos sandėlių ir kiti plotai; žemė, kurioje pagal teritorijų planavimo dokumentus numatyta įveisti mišką; miško valdose įsiterpusios kitos žemės naudmenos, tarp jų atskirais žemės sklypais nesuformuotos žemės ūkio naudmenos.

Rezervatų teritorijose esantys (I miškų grupės) miškai priskiriami ne miškų ūkio paskirčiai, o konservacinei paskirčiai.

Pagal žemės naudojimo būdą miškų ūkio paskirties žemė skirstoma į 4 grupes.

2.1. Ekosistemų apsaugos miškų sklypai. Jiems priskiriami miškų ūkio paskirties žemės plotai, kuriuose auga miškai, priskirti IIA miškų grupei (specialios paskirties miškai: ekosistemų apsaugos miškai). Vyriausybės 2002 m. spalio 21 d. nutarimu Nr.1651 ekosistemų apsaugos miškams priskirta 1327 ha Akmenės rajono teritorijoje esančių miškų, iš to ploto:

- 1) draustinių miškams – 1164 ha; didžiausi jų plotai yra Kairiškių, Kruopių ir Papilės girininkijose, kur yra Girkančių ir Karniškių botaniniai draustiniai ir atskiros Ventos RP dalys;
- 2) saugomų gamtinio kraštovaizdžio objektų, buveinių ir gamtos išteklių sklypų miškams – 149 ha; didžiausi jų plotai yra Kairiškių girininkijoje;
- 3) priešeroziniam miškams – 14 ha.

2.2. Rekreacinių miškų sklypai. Jiems priskiriami miškų ūkio paskirties žemės plotai, kuriuose auga miškai, priskirti IIB miškų grupei (specialios paskirties miškai: rekreaciniai miškai). Vyriausybės nutarimu rekreaciniams miškams priskirta 244 ha Akmenės rajone esančių miškų, iš to ploto:

- 1) miško parkų miškams – 129 ha; didžiausi jų plotai yra Naujosios Akmenės girininkijoje;
- 2) miestų miškams – 102 ha; didžiausi jų plotai yra Naujosios Akmenės girininkijoje;
- 3) rekreaciniams miško sklypams – 13 ha.

2.3. Apsauginių miškų sklypai. Jiems priskiriami miškų ūkio paskirties žemės plotai, kuriuose auga miškai, priskirti III miškų grupei (apsauginiai miškai). Vyriausybės nutarimu apsauginiams miškams priskirta 4290 ha Akmenės rajone esančių miškų, iš to ploto:

- 1) draustinių miškai – 136 ha; didžiausi jų plotai yra Ventos girininkijoje. Tai miškai draustiniuose, kuriuose nustatytas su mažiau ūkinę veiklą ribojantis tvarkymo režimu.
- 2) valstybinių rezervatų ir valstybinių parkų apsaugos zonų miškai – 1288 (Akmenės, Mažeikių ir Ventos girininkijose);
- 3) valstybinių parkų apsauginių zonų miškai – 199 ha;
- 4) laukų apsauginiai miškai – 249 ha; didžiausi jų plotai yra Naujosios Akmenės girininkijoje;
- 5) gamyklų sanitarinių zonų miškai – 332 ha (Naujosios Akmenės ir Ventos girininkijose);

6) miško sėkliniai medelynai – 68 ha (Kairiškių girininkijoje);

7) vandens telkinių apsaugos zonų miškai – 2018 ha; didžiausi jų plotai yra Naujosios Akmenės ir Kruopių girininkijose.

2.4. Ūkinių miškų sklypai. Jiems priskiriama kita miškų ūkio paskirties žemė, kurioje auga I-III miškų grupėms nepriskirti miškai. Akmenės rajono teritorijoje ūkiniai miškai sudaro apie 70 proc. visų miškų.

Iš 23073 ha miškų ūkio paskirties žemės Akmenės rajone 2006 m. sausio 1 d. privati žemė sudarė 7951 ha, valstybinė žemė – 15122 ha. Per 2002-2005 m. laikotarpį vidutiniškai per metus miškų ūkio paskirties žemė didėjo po 568 ha.

Valstybinėje žemėje esantys miškai, Vyriausybės 2004 m. lapkričio 3 d. nutarimu Nr.1370 patvirtintas valstybinės reikšmės (t.y. neprivatizuotinių) miškų plotas sudaro 15350 ha (įskaitant 3935 ha Kamanų rezervato teritorijoje esančių miškų).

Miškų ūkio paskirties žemėje esantys miškai 2006 m. sausio 1 d. užėmė 22091 ha (95,7 proc.), žemės ūkio naudmenos – 491 ha (2,15 proc.), kitos žemės naudmenos – 491 ha (2,15 proc.).

3. Vandens ūkio paskirties žemei priskiriami vandens telkiniai (išskyrus nesudarančius atskirų žemės sklypų objektus – galimus privatizuoti melioracijos griovius, mažus upelius ir kūdras, taip pat konservacinės paskirties žemėje esančius ežerus). Akmenės rajono teritorijoje vandens ūkio paskirties žemės plotas užima 501 ha; tai – upės ir tvenkiniai. Vyriausybės nutarimu (2005 m. kovo 3 d., Nr.1268) Akmenės rajone valstybinės reikšmės (neprivatizuotiems) vandens telkiniams priskirti: Kamanų ežeras (6,2 ha, Kamanų valstybinio gamtinio rezervato teritorijoje, konservacinės paskirties žemėje), Ventos, Virvyčios, Dabikinės, Agluonos upės ir šie tvenkiniai: Augustaičio malūno (ant Ventos upės, 2,5 ha); Gumbakių (ant Gumbakio, 4,6 ha); Kairiškių (ant Virvyčios, 2,2 ha), Kivylių (ant Agluonos, 82,8 ha), Klykolių (ant Vadaksties, 41,6 ha, Kruopių (ant Dabriesties, 1,5 ha), Menčių karjero (17,9 ha), Ramučių (1,7 ha), Sablauskų (ant Dabikinės, 125,0 ha), Šaltiškių (ant Pragalvio, 35,3 ha).

4. Konservacinės paskirties žemei priskiriami rezervatai ir rezervacinės apyrbės, taip pat valstybės ir savivaldybių saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų žemės sklypai, kuriuose draudžiama ūkinė veikla, nesusijusi su šių objektų ir jų užimtų teritorijų specialia priežiūra, tvarkymu ir apsauga.

Akmenės rajone iš 3970 ha konservacinės paskirties žemės 3935 ha užima Kamanų valstybinis rezervatas. Rezervato pagrindiniai uždaviniai: išsaugoti Kamanų pelkę – didžiausią Šiaurės Lietuvos pelkinį kompleksą su vidaus sausumomis (salomis ir pusiasaliais) klampynių supamomis pelkių akimis ir ežerokšniais bei pelkę supantį Didmiškio mišką Ventos vidurupio žemumoje, taip pat

būdingą ir retą augaliją bei gyvūniją; išsaugoti rezervato teritorijas ekosistemos stabilumą ir natūralią raidą.

Rezervatas naudojamas ir jo teritorija tvarkoma pagal Vyriausybės 1999 m. lapkričio 8 d. nutarimu Nr.1238 patvirtintus nuostatus bei Aplinkos ministerijos patvirtintą rezervato tvarkymo planą. Iš viso konservacinės paskirties žemėje miškai užima 2336 ha, pelkės – 1559 ha, vandenys – 21 ha, pievos ir natūralios ganyklos – 21 ha, kita žemė – 33 ha.

Rezervato teritorijoje leidžiama tik tokia veikla, kuri numatyta rezervato nuostatose: statyti įrenginius, kurių reikia rezervato uždaviniams įgyvendinti; atkurti gamtos kompleksus bei objektus, pažeistus dėl ūkinės ar kitokios veiklos; vykdyti sanitarines priemones epizootijų ir masinių miško kenkėjų plitimo atvejais, taip pat būtinas priešgaisrines priemones; prižiūrėti esamus kelius bei kvartelines linijas ir kt.

5. Kitos paskirties žemė pagal naudojimo būdą skirstoma į gyvenamąsias teritorijas, visuomeninės paskirties teritorijas, pramonės ir sandėliavimo objektų teritorijas, komercinės paskirties objektų teritorijas, inžinerinės infrastruktūros teritorijas, rekreacinės teritorijas, bendro naudojimo teritorijas, naudingųjų iškasenų teritorijas, teritorijas krašto bei valstybės sienos apsaugos tikslams ir atliekų saugojimo, rūšiavimo ir utilizavimo teritorijas.

Akmenės rajone iš bendro 3858 ha kitos paskirties žemės ploto namų valdų žemė (priskirta gyvenamosioms teritorijoms) užima 811 ha, keliai (daugiausia tai valstybinės ir vietinės reikšmės keliai, priskirti inžinerinės infrastruktūros teritorijoms) – 771 ha, pažeista žemė (naudingųjų iškasenų karjerai) – 592 ha, kitos žemės plotai (miškai, žemės ūkio naudmenos, vandenys, nenaudojama žemė ir kt.) – 1684 ha. Iki 2006 m. sausio 1 d. privatizuota 590 ha (15 proc.) kitos paskirties žemės, vidutiniškai per metus šis plotas padidėja po 65 ha.

Namų valdų ir ūkinių pastatų užimta žemė kitai paskirčiai priskiriama tik stambiose, kompaktiškai užstatytose gyvenamosiose vietovėse. Stambiausios Akmenės rajono gyvenamosios vietovės ir gyventojų skaičiaus jose dinamika per 1959-201 metų laikotarpį pateiktos 4.2 lentelėje.

4.2 lentelė. Akmenės rajono gyvenamosios vietovės (daugiau kaip 100 gyventojų)

Eil. Nr.	Gyvenamosios vietovės (su arti jų esančiais kaimais)	Seniūnija	Gyventojų skaičius				
			1959 m.	1970 m.	1979 m.	1989 m.	2001 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Naujoji Akmenė (m., Ramučiai (k.))	Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškoji	5544	10285	14517	14064	apie 12800
2.	Akmenė (m.), Akmenė I (k.), Akmenė II (k.), Akmenė III (k.), Gulbinai	Akmenės	2426	3081	3829	4174	apie 3900

3.	Venta (m.), Paeglesiai (k.), Žerkščiai (k.)	Ventos	1971	2966	4253	n.d.	apie 4400
4.	Papilė (mstl.), Dabiškiai (k.), Perkelė (k.), Vegeriai (k.)	Papilės	1601	1416	1756	2033	2066
5.	Kruopiai (mstl.)	Kruopių	262	245	400	562	614
6.	Kivyčiai (k.)	N.Akmenės kaimiškoji	190	123	383	525	551
7.	Sablanskiai (k.)	“	329	317	290	387	477
8.	Alkiškiai (k.)	“	271	258	352	468	444
9.	Kairiškiai	Papilės	449	419	364	361	396
10.	Agluonai	Akmenės	63	45	382	385	309
11.	Jučiai (k.)	“	76	80	284	269	252
1	2	3	4	5	6	7	8
12.	Dabikinėlė (k.), Padarėliai (k.)	Akmenės	188	232	270	220	213
13.	Gailaičiai (k.)	“	131	150	185	155	162
14.	Dabikinė (k.)	“	282	222	369	160	147
15.	Šapnagiai (k.)	Kruopių	201	215	204	155	211
16.	Klykoliai (k.)	N.Akmenės kaimiškoji	232	246	281	145	154
17.	Menčiai (k.)	“	331	386	241	169	128
18.	Klaišiai (k.)	Papilės	110	140	240	181	179
19.	Kalniškiai (k.)	“	170	167	119	140	162
20.	Gumbakiai (k.)	“	86	108	155	131	148
21.	Biliūniškės (k.)	“	436	320	178	120	136
22.	Dumbriai (k.)	“	112	181	142	104	121
23.	Elgesiai (k.)	“	35	107	140	114	110

Pagrindiniai valstybinės reikšmės keliai, kertantys Akmenės rajono teritoriją:

Krašto keliai

- Nr. 153: Joniškis-Žagarė-Naujoji Akmenė;
 Nr. 154: Šiauliai-Gruzdžiai-Naujoji Akmenė;
 Nr. 155: Kuršėnai-Mažeikiai;
 Nr. 156: Naujoji Akmenė-Venta.

Rajoniniai keliai

- Nr. 1001: Naujoji Akmenė-Vegeriai;
 Nr. 1002: Balsiai-Papilė-Kruopiai;
 Nr. 1004: Akmenė-Agluonai-Laižuva;
 Nr. 1005: Suginėčiai-Agluonai;
 Nr. 1006: Kruopiai-Klaišiai-Šemetaičiai

Nr. 1007:	Akmenė-Daubiškiai;
Nr. 1010:	Kruopiai-Jautmelkiai;
Nr. 1011:	Papilė-Pažižmėliai;
Nr. 1013:	Alkiškiai-Barsukai;
Nr. 1014:	Alkiškiai-Pakalniškiai;
Nr. 1015:	Akmenė-Klykoliai;
Nr. 1016:	Rimšai-Kalniškiai;
Nr. 1018:	Papilė-Draginiai-Dauginčiai;
Nr. 1020:	Ramučiai-Vagariai;
Nr. 1022:	Priv. prie Alkiškių nuo kelio Akmenė-Klykoliai;
Nr. 1023:	Privaž. prie Pavadakščių nuo kelio Suginčiai-Aguonai;
Nr. 1024:	Privaž. prie Kairiškių nuo kelio Suginčiai-Aguonai;
Nr. 1025:	Privaž. prie Skabeikių nuo kelio Suginčiai-Aguonai.

Eksplloatuojamus naudingųjų iškasenų telkinius Akmenės rajone sudaro:

Klinties telkiniai – Karpėnų ir Menčių karjeruose (skirtas naudoti plotas – 742 ha, naudojamas – apie 200 ha).

Molio telkinys – Šaltiškių karjere (63 ha);

Žvyro ir smėlio telkiniai – Decinė-Bambalų, Bambalų, Alkiškių, Skleipių ir Jautmalkių karjeruose (skirtas naudoti plotas – 50 ha, naudojamas – 20 ha).

Durpynas – Lebelio (skirtas naudoti – 122 ha, naudojamas – 33 ha).

Detaliai išžvalgyti klinties telkinių plotai kitose vietovėse sudaro: Vegerių – 800 ha, Bokštų – 470 ha, Narbučių – 247 ha, Pakalniškių – 600 ha, Alkiškių – 290 ha, iš viso papildomai galimas panaudoti šių naudingųjų iškasenų gavybai žemės plotas – 2407 ha.

Detaliai išžvalgytų žvyro ir smėlio telkinių plotai kitose vietovėse sudaro: Dabikinės telkinio – 7 ha, Kegrių telkinio – 23 ha, iš viso papildomai galima panaudoti – 30 ha.

Detaliai išžvalgytų molio telkinių plotai kitose vietovėse sudaro: Alkiškių – 55 ha, Čekų – 7 ha, Čekų-Žibikų – 13 ha, iš viso – 75 ha.

Kitos paskirties žemės, kurios užima pramonės įmonės (Akmenės cemento gamykla), kiti statiniai, visuomenės ir bendro naudojimo teritorijos, daugiausiai yra miestuose. Vyriausybės nutarimu miestams priskirtose teritorijose pagal žemės naudmenų sudėtį pasiskirsto taip (žr. 4.3 lentelę).

4.3 lentelė. Akmenės rajono miestų žemės naudojimas 2006 m. sausio 1 d.

Žemės naudmenos	Miestai		
	Akmenė	Naujoji Akmenė	Venta
Užstatytos teritorijos	46,6	248,9	118,9
Žemės ūkio naudmenos	158,4	306,9	159,3
Miškai	19,0	108,0	30,0
Keliai, gatvės	13,7	78,2	14,6
Vandenys	6,0	25,0	10,0
Kita žemė	48,9	307,3	41,7
Iš viso:	292,6	1074,3	374,5
Iš to sk. privati žemė	72,2	159,5	68,9

4.2. Žemės naudojimo intensyvumas

Žemės naudojimo intensyvumas apibūdinamas žmogaus pertvarkytu plotu (žemės ūkio naudmenų, kelių ir užstatytų teritorijų) santykis su bendru sausumos plotu. Pagal šiuos rodiklius Akmenės rajono žemė naudojama intensyviau kaip vidutiniškai Lietuvoje, tačiau mažiau intensyviai, nei gretimame Mažeikių rajone (žr. 4.4 lentelę).

4.4 lentelė. Žemės fondo naudojimo intensyvumo rodikliai 2006 m. sausio 1 d.

Eil. Nr.	Rodikliai	Mato vnt.	Akmenės raj.	Mažeikių raj.	Šiaulių raj.	Lietuvoje
1.	Bendras plotas	ha	84373	122025	180732	6530023
2.	Vandens ūkio paskirties žemė	ha	501	915	2267	177682
3.	Ploto skirtumas (1-2)	ha	83872	121110	178465	6352341
4.	Žemės ūkio naudmenos	ha	47599	73746	103727	3472132
5.	Keliai	ha	1829	2620	3153	133150
6.	Užstatytos teritorijos	ha	1807	3690	2874	180612
7.	Pažeista žemė	ha	728	516	1110	23826
8.	Iš viso: (4+5+6+7)	ha	51963	80572	110864	3809720
9.	Plotų santykis (8:3)	proc.	62,0	66,5	62,1	60,0

Žemės ūkio paskirties žemės naudojimo intensyvumą apibūdina:

1. Neįteisintas naudotis valstybinės žemės plotas. Kuo mažiau neįteisintos naudotis žemės, tuo žemė naudojama intensyviau. 2006 m. sausio 1 d. Akmenės rajone iš 16176 ha valstybinėje žemės ūkio paskirties žemėje esančių žemės ūkio naudmenų neįteisinta naudotis 2593 ha arba 16,0 proc. Gretimame Mažeikių rajone šis rodiklis buvo 19,2 proc., Šiaulių rajone – 33,1 proc., vidutiniškai Lietuvoje – 27,1 proc.

2. Deklaruotų žemės ūkio naudmenų (privačioje ir valstybinėje žemėje) plotas, lyginant su statistiniu plotu. Pagal 2005 m. žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo duomenis Akmenės rajono žemės ūkio veiklos subjektai naudojo 37160 ha dirbamos žemės, pievų ir ganyklų. Lyginant su žemės ūkio paskirties žemėje esančių šių žemės ūkio naudmenų plotu, be sodininkų bendrijų žemės (45858 ha), tai sudaro 81,0 proc. Atitinkami rodikliai Mažeikių rajone 83,3 proc. Šiaulių rajone 77,7 proc., vidutiniškai Lietuvoje 77,1 proc..

3. Ekstensyviai naudojamų žemės ūkio naudmenų (daugiamečių žolių, pievų, ganyklų, juodųjų pūdymų ir dirvonų) procentas nuo bendro deklaruotų žemės ūkio naudmenų ploto. Kuo šis procentas mažesnis, tuo žemė naudojama intensyviau. Akmenės rajone ekstensyviai naudojami žemės ūkio naudmenų plotai sudaro 14492 ha arba 38,7 proc., Mažeikių rajone 50,4 proc., Šiaulių rajone – 35,1 proc., vidutiniškai Lietuvoje 51,1 proc.

4. Laisvos valstybinės žemės plotas. Kuo šis plotas mažesnis, tuo daugiau privatizuota valstybinės žemės ir sudarytos geresnės sąlygos intensyviai žemės naudojimui. 2005-2006 metais Akmenės rajono seniūnijose buvo 10,2 tūkst. ha laisvo fondo valstybinės žemės, iš jos 7,2 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų, arba 15,6 proc. nuo visų žemės ūkio paskirties žemėje esančių žemės ūkio naudmenų. Atitinkami rodikliai Mažeikių rajone yra 15,8 proc., Šiaulių rajone – 11,7 proc., Lietuvoje – 13,3 proc.

5. Perspektyvių ūkių susiformavimo laipsnis. Kuo didesnę plotą užima ūkininkų ir žemės ūkio veikla besiverčiančių ūkių žemė, tuo žemė naudojama intensyviau – joje auginama santykinai daugiau prekinės žemės ūkio produkcijos. Akmenės rajone 2005 m. ūkininkai (662 asmenys) deklaravo 23112 ha žemės ūkio naudmenų, juridiniai asmenys (8 ūkiai) 8339 ha. Iš viso tai sudaro 31451 ha, arba 83,9 proc. visos deklaruotos žemės. Atitinkami rodikliai Mažeikių rajone – 76,0 proc., Šiaulių rajone – 85,4 proc., vidutiniškai Lietuvoje 78,4 proc.

Pateikti duomenys rodo, kad Akmenės rajone, kurio žemės ūkio naudmenos įvertintos 47,6 našumo balais, žemės ūkio paskirties žemė naudojama šiek tiek intensyviau, nei vidutiniškai Lietuvoje, tačiau mažiau intensyviau, nei gretimame Mažeikių rajone (našumo balas – 43,5) bei Šiaulių rajone (našumo balas – 45,3). Tačiau Akmenės rajone formuojasi stambesni ūkiai: vidutinis ūkinin-

ko ūkio naudojamas žemės plotas 2006 m. sausio 1 d. – 34,9 ha žemės ūkio naudmenų, tuo tarpu Mažeikių rajone – 25,6 ha, Šiaulių rajone – 29,5 ha, vidutiniškai Lietuvoje – 19,5 ha. Iš šios ūkininkų ūkių naudojamos žemės 32 proc. sudaro jų nuosava žemė, 68 proc. – nuomojama privati ir valstybinė žemė.

Atskirose seniūnijose žemė pagal savo ūkinę vertę skiriasi nedaug. Nekilnojamojo turto registre iki 2005 m. įregistruotų žemės ūkio paskirties žemės sklypų vidutinis našumo balas: Akmenės seniūnijoje 47,1, Kruopių seniūnijoje 44,3, Naujosios Akmenės seniūnijoje 48,4, Papilės seniūnijoje – 48,6, Ventos seniūnijoje 45,5. Tolygias ūkininkavimo sąlygas rajono teritorijoje rodo ir žemės rinkos analizė. Aktyvesnis žemės pirkimas yra tik prie didžiųjų gyvenamųjų vietovių – Akmenės, Naujosios Akmenės, Ventos, Alkiškių, Kruopių ir Papilės. Atlikus masinį žemės vertinimą, šios teritorijos žemės verčių žemėlapyje išjungtos į atskiras verčių zonas (3.3-3.8), o likusi teritorija – į 3.9 verčių zoną.

4.5 lentelė. Akmenės rajono vidutinės žemės rinkos kainos pagal žemės verčių žemėlapius kaimo vietovėje

Rodikliai	Mato vnt.	Teritorijos prie stambių gyv. vietovių		Kitos teritorijos	
		2004 m.	2005 m.	2004 m.	2005 m.
Žemės ūkio paskirties žemės sklypų vertė	Lt/ha	867-943	1017-1462	795	930
Mėgėjiškų sodų sklypų vertė	Lt/a	93	90	-	-
Namų valdų žemės sklypų vertė	Lt/a	45-73	46-84	31-46	39
Pramonės ir sandėliavimo objektų žemės sklypų vertė	Lt/a	37-59	39-67	25-37	32
Komercinių objektų žemės sklypų vertė	Lt/a	55-97	55-102	37-55	49

Pastaba: 2004 m. rengti žemės verčių žemėlapiai patvirtinti Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos generalinio direktoriaus įsakymu 2005 m. balandžio mėn., 2005 m. rengti žemėlapiai – 2006 m. gegužės mėn.

5. AKMENĖS RAJONO SUSISIEKIMO SISTEMOS TIKROJI BŪKLĖ

Akmenės rajono susisiekimo infrastruktūrą sudaro kelių bei geležinkelių transportas. Kelių transporto infrastruktūra – valstybiniai keliai: krašto ir rajoniniai bei vietinės reikšmės keliai ir miestų (Akmenės, Naujosios Akmenės ir Ventos) gatvės.

5.1. lentelė. Akmenės rajono valstybiniai krašto keliai

Eil. Nr.	Kelio pavadinimas	Kelio kategorija	Nuo – iki (km)	Kelių ilgiai rajone, km
1.	153 Joniškis-Žagarė-Naujoji Akmenė	krašto	40,50–48,21	7,71
1	154 Šiauliai-Gruzdžiai-Naujoji Akmenė	krašto	35,32–56,83	21,51
	155 Kuršėnai-Mažeikiai	krašto	14,00–44,11	30,11
	156 Naujoji Akmenė-Venta	krašto	2,65–20,69	18,04
	194 Užventis-Tryškiai-Viešniai	krašto	36,44–55,80	19,36
Viso:				96,73

Akmenės rajono kelių tinklo struktūra yra palanki atskirų seniūnijų aptarnavimui. Akmenės rajono valstybinių kelių infrastruktūrą sudaro krašto bei rajoniniai keliai, kurių bendras ilgis yra 342,7 km. Bendras valstybinių kelių tankis rajone 0,32 km/km², 1000 gyventojų tenka 8,73 km kelių.

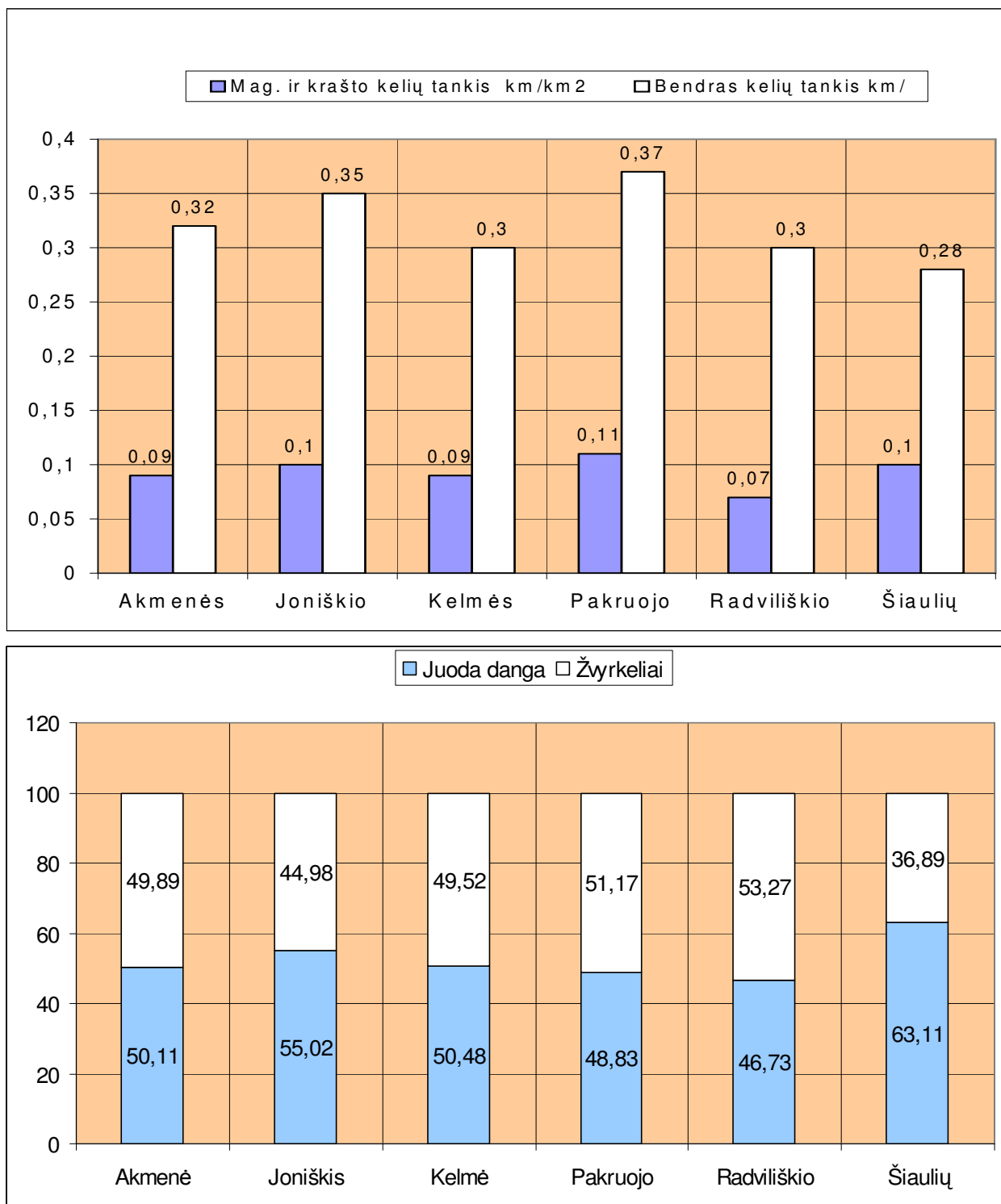
5.2. lentelė. Valstybinių kelių tinklo ilgis ir tankis Šiaulių apskrities savivaldybėse

Rajonai	Magistraliniai keliai, km	Krašto keliai, km	Rajoniniai keliai, km	Iš viso, km	Mag. ir krašto kelių tankis, km/km ²	Bendras kelių tankis, km/km ²	Kelių ilgis 1000 gyventojų
Akmenės	–	96,7	245,7	342,7	0,09	0,32	8.73
Joniškio	33.7	79.4	287.1	400.2	0,10	0,35	11.6
Kelmės	38.9	107.7	368.4	515.0	0,09	0,30	11.9
Pakruojo	-	139.8	351.9	491.7	0,11	0,37	15.9
Radviliškio	39.28	80.47	377.6	497.4	0,07	0,30	9.1
Šiaulių	87.2	106.1	334.8	528.1	0,10	0,28	10.1

Valstybinių kelių dangų struktūra Akmenės rajone rodo, kad visi krašto keliai turi asfaltbetonio dangą. Rajoniniai keliai su asfaltbetonio danga sudaro 30,47 %, o likę 69,53 % rajoninių kelių – žvyrkeliai.

Mažesnę žvyrkelių dalis yra Šiaulių (59,21 %) ir Joniškio (63,18 %) rajonuose.

5.1. pav. Valstybinių kelių dangos ir tankis Šiaulių apskrities rajonuose

Pagrindinių magistralinių ir krašto kelių tankis, kuris yra vienas svarbiausių rodiklių, Šiaulių apskrityje yra artimas Lietuvos vidurkiui.

5.3. lentelė. Kelių tankis

Apskritis, rajonai	Magistralinių ir krašto kelių tankis (km/km ²)	Bendras kelių tankis (km/km ²)	Bendras kelių ilgis 1000-ui gyventojų
Respublikoje	0.075	0,32	5,5
Šiaulių apskritis	0.073	0,35	6,5
Akmenės rajonas	0,09	0,32	8,7

Vietinių automobilių kelių ilgis Šiaulių apskrityje 1995-2004 metais rodo, kad kelių tinklo plėtra 1995–1997 metais siekusi 11–14%, 2002–2004 m. nesikeičia.

5.4. lentelė. Vietinių kelių tinklas 1995–2004 m. Šiaulių apskrityje

Rajonas	1995m.	1997m.	1998m.	2002	2003	2004
Akmenės rajonas	595	663	676	898	898	898
Joniškio rajonas	636	645	782	837	837	837
Kelmės rajonas	1228	1825	1665	1722	1722	1722
Pakruojo rajonas	634	635	619	724	831	831
Radviliškio rajonas	1071	1204	1238	1357	1357	1357
Šiaulių rajonas	851	1371	1556	1667	1667	1667
Šiaulių apskritis	5015	6343	6536	7451	7559	7564

Šaltinis: Transportas ir ryšiai 2004. Statistikos departamentas

5.5.lentelė. Akmenės rajono valstybinių (krašto ir rajoninių) kelių vidutinis metinis paros apkrovimas 1995-2005 metais, aut./parą.

Kelio Nr.	Kelio pavadinimas	1999	2000	2002	2004	2005
153	Joniškis-Žagarė-N.Akmenė	668	1384	1163	1247	1327
154	Šiauliai-Gruzdžiai-N.Akmenė	1018	1146	1191	1261	1521
155	Kuršėnai-Mažeikiai	2790	2587	2112	2036	2167
156	N.Akmenė-Venta	2705	1793	1943	2202	2341
194	Užventis-Tryškiai-Viekšniai	100	178		360	383
1001	Naujoji Akmenė-Vegeriai-*Vytiniai			283		295
1002	Balsiai-Papilė-Kruopiai			211		219
1004	Akmenė-Agluonai-Laižuva			291		303
1005	Suginčiai-Klykoliai-Agluonai					257
1006	Kruopiai-Klaišiai-Šemetaičiai					93
1007	Akmenė-Klyšiai-Daunoriai					657
1010	Kruopiai-Jautmalkiai					98
1011	Papilė-Gumbakiai-Švendriai					264

1013	Alkiškiai–Sabaliauskai–Barsiukai				414
1014	Alkiškiai–Menčiai–Pakalniškiai				349
1015	Akmenė–Klykoliai				53
1016	Rimšiai–Kalniškiai				212
1018	Papilė–Draginiai–Žarėnai– Dauginčiai				138
1020	Ramučiai–Vegeriai				159
1022	Privaž. prie Piliškių nuo kelio Ryga– Šiauliai–Tauragė				30
1023	Privaž. prie Pavadakščių nuo kelio Su- gninčiai–Agluona				64
1024	Privažiavimas prie Kairiškių nuo kelio Nr. 1002			118	122
1025	Balsiai–Papilė–Kruopiai				140

Šaltinis: “Eismo intensyvumo tyrimai valstybinės reikšmės keliuose 2005 m.”. Transporto ir kelių tyrimo institutas; Natūriniai transporto srautų tyrimai

Nagrinėjant krašto apkrovimą, 2005 m. didžiausias eismo intensyvumas buvo kelyje Nr. 156 N. Akmenė–Venta 2341 aut./parą, kelyje Nr. 155 Kuršėnai–Mažeikiai – 2167 aut./parą. Mažiausias eismo intensyvumas tarp krašto kelių yra kelyje Nr. 194 Užventis–Tryškiai–Viekšniai – 383 aut./parą. Nagrinėjant valstybinių rajoninių kelių apkrovimą, didžiausi srautai yra kelyje Nr. 1007 Akmenė–Klyšiai–Daunoriai – 657 aut./parą ir kelyje Nr. 1013 Alkiškiai–Sabaliauskai–Barsiukai – 414 aut./parą. Mažiausias srautas buvo kelyje Nr. 1015 Akmenė–Klykoliai – 53 automobiliai per parą.

5.6.lentelė. Transporto srautų struktūra Akmenės rajono krašto ir rajoniniuose keliuose (2005 m.)

Kelio Nr.	Ruožas, km		VMPEI, aut/p	Transportas, vnt.	
	Nuo	iki		Lengvojo	Sunkiojo
153	1,87	48,21	1327	1212 (91,32 %)	115 (8,68 %)
154	35,32	48,85	1515	1412 (93,23 %)	103 (6,77 %)
154	48,85	56,83	1638	1484 (90,59 %)	154 (9,41 %)
155	14,00	29,74	2167	2021 (93,26 %)	146 (6,74 %)
155	29,74	42,17	2159	1850 (85,70 %)	309 (14,30 %)
155	42,17	44,11	4012	3611 (90,00 %)	401 (10,00 %)
156	2,65	20,69	2341	2159 (92,22 %)	182 (7,78 %)
194	36,44	55,80	383	370 (96,61 %)	13 (3,39 %)
1001			302	284 (94,04 %)	18 (5,96 %)
1002			232	213 (91,82 %)	19 (8,18 %)
1004			310	296 (95,48 %)	14 (4,52 %)
1005			257	237 (92,21 %)	20 (7,79 %)
1006			95	95 (100 %)	0 (0,00 %)
1007			673	666 (98,96 %)	7 (1,04 %)
1010			100	91 (91,00 %)	9 (9,00 %)

1011			270	251 (92,96 %)	19 (7,04 %)
1013			424	400 (94,34 %)	24 (5,66 %)
1014			357	332 (93,00 %)	25 (7,00 %)
1015			54	39 (72,22 %)	15 (27,78 %)
1016			217	191 (88,02 %)	26 (11,98 %)
1018			141	126 (89,36 %)	15 (10,64 %)
1020			163	156 (95,71 %)	7 (4,29 %)
1022			31	26 (83,87 %)	5 (16,13 %)
1023			66	65 (98,48 %)	1 (1,52 %)
1024			125	117 (93,60 %)	8 (6,40 %)
1025			143	140 (97,90 %)	3 (2,10 %)

Šaltinis: “Eismo intensyvumo tyrimai valstybinės reikšmės keliuose 2005 m.”. Transporto ir kelių tyrimo institutas; Natūriniai transporto srautų tyrimai

Analizuojant transporto srautų struktūrą Akmenės rajono krašto ir rajoniniuose keliuose nustatyta, kad krašto keliuose lengvųjų automobilių yra nuo 85,70 % iki 96,61 % transporto sraute, likęs transporto srautas – sunkvežimiai ir autobusai (3,39–14,30 %). Rajoniniuose – lengvųjų automobilių dalis svyruoja nuo 72,22 % iki 100 %. Sunkvežimių srautas – atitinkamai 0,0 % iki 27,78 %.

5.7. lentelė. Automobilizacijos lygis Šiaulių apskrities savivaldybėse 2002-2003m.

Savivaldybė	2002		2003		2004		2005	
	transp. priem. sk./1000 gyv.	lengvųjų automob. sk./1000 gyv.	transp. priem. sk./1000 gyv.	lengvųjų automob. sk./1000 gyv.	transp. priem. sk./1000 gyv.	lengvųjų automob. sk./1000 gyv.	transp. priem. sk./1000 gyv.	lengvųjų automob. sk./1000 gyv.
Lietuva	394	340	422	364	440	383	483	424
Akmenės raj. sav.	334	279	329	275	335	285	354	307
Joniškio raj. sav.	330	267	348	284	356	295	399	337
Kelmės raj. sav.	334	273	352	290	347	292	403	345
Pakruojo raj. sav.	326	252	340	267	355	284	403	329
Radviliškio raj. sav.	350	291	370	310	382	325	422	364
Šiaulių raj. sav.	337	285	367	311	386	332	426	370

Šaltinis: Transporto priemonių skaičius iš įmonės “Regitra”

2004 metais Akmenės rajono keliuose vyko 42 įskaitiniai autoįvykiai, kurių metu 7 žmonės žuvo ir 43 buvo sužeisti. Avaringumo lygis Akmenės rajone yra artimas apskrities vidurkiui, tačiau žuvusiųjų santykinis rodiklis yra didesnis už Respublikos vidurkį, o sužeistųjų – žymiai mažesnis.

5.8. lentelė. Kelių eismo įvykių, žuvusiųjų ir sužeistų žmonių skaičius 2004 m. Šiaulių apskrities savivaldybėse

Apskritis/rajonas /miestas	IKEI skaičius	Žuvo	Sužeista	KEI 1 000 000 gyventojų	Žuvusiųjų skaičius 1 000 000 gyventojų	Sužeistųjų skaičius 1 000 000 gyventojų
Respublikoje	6372	751	7877	1849	218	2286
Akmenės rajonas	42	7	43	1393	237	1457
Joniškio rajonas	41	9	56	1303	286	1780
Kelmės rajonas	62	13	79	1544	324	1967
Pakruojo rajonas	51	12	43	1761	414	1485
Radviliškio rajonas	104	11	120	2026	214	2338
Šiaulių rajonas	109	16	149	2117	311	2894
Šiaulių apskritis	638	74	768	1752	230.3	2109

1995-2004 metais Lietuvoje keleivių pervežimai viešojo naudojimo autobusais sumažėjo 2,8 karto. Pagrindinė to priežastis yra automobilizacijos lygio augimas bei blogėjantis VT aptarnavimas, kaip šalutinis faktorius – padidėjusios VT kelionių kainos. Akmenės rajone viešojo naudojimosi autobusais 1995 m. buvo pervežta 1,1 mln. keleivių, tuo tarpu 2004 m. – tik 0,4 mln. keleivių (63,6 % keleivių vežimų apimtis sumažėjo).

5.9. lentelė. Keleivių pervežimai viešojo naudojimo autobusais (mln. keleivių)

Apskritis/rajonas	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Šiauliai	69,6	65,0	49,9	36,8	29,6	24,1	17,2	16,5	18,5	19,3
Akmenės r.	1,1	1,0	1,0	0,9	0,7	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Joniškio r.	1,7	0,5	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Kelmės r.	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Pakruojo r.	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Radviliškio r.	0,9	0,8	0,7	0,6	0,8	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7
Šiaulių r.	1,3	1,0	0,9	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2

*be troleibusų pervežimų

Geležinkelio transportas.

Geležinkelių linijų tankumas Šiaulių apskrityje yra vienas didžiausių tarp apskričių ir siekia 0.037 km/km^2 . Šis rodiklis yra 1.3 karto didesnis už respublikos vidurkį.

5.10 lentelė. Geležinkelio tinklo ilgis ir tankis Šiaulių apskrities savivaldybėse

Rajonas/miestas	Geležinkelio ilgis-km	Geležinkelių ilgis 1000 gyventojų	Geležinkelių tankumas km/km^2
Akmenės rajonas	45,6	1,16	0,043
Joniškio rajonas	33,0	0,96	0,028
Kelmės rajonas	15,2	0,35	0,009
Pakruojo rajonas	28,0	0,91	0,021
Radviliškio rajonas	105,5	1,94	0,065
Šiaulių rajonas	100,0	1,89	0,055
Šiaulių apskritis	327,3	1,29*	0,037

*Be Šiaulių miesto gyventojų

Akmenės rajonas turi 45,6 km ilgio geležinkelio tinklą. Per Ventos miestą praeina geležinkelio linija Šiauliai – Mažeikiai (keleivių ir krovinių pervežimai). Nuo Ventos eina geležinkelio atšaka į N. Akmenę, aptarnaujanti cemento gamyklą Alkiškių geležinkelio stotis, esanti linijoje Venta – N. Akmenė yra nutolusi 6 km nuo Akmenės miesto.

Pagal Lietuvos Statistikos departamento duomenis gatvių tinklo plėtra pagrindiniuose Akmenės rajono miestuose gana skirtinga.

Gatvių tinklas.

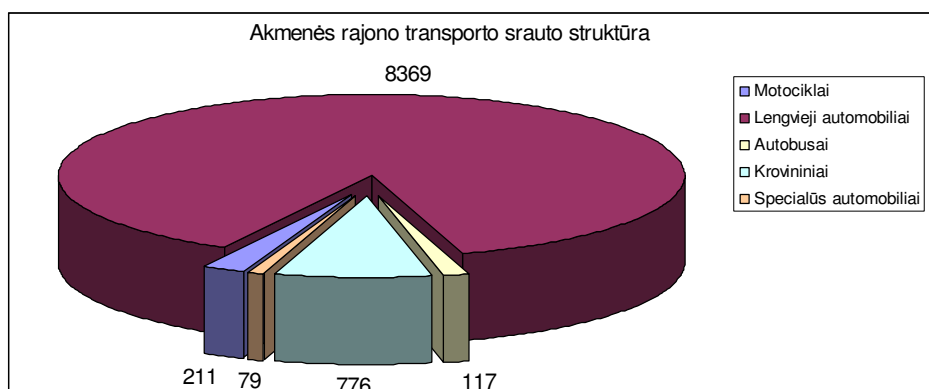
5.11. lentelė. Gatvių tinklo ilgis ir dangos Akmenės rajono miestuose

Miestas	2000	2002	2003	2004
Akmenė	31,4/17,3	18,0/12,0	17,0/10,0	15,7/9,8
N.Akmenė	25,5/21,1	26,0/22,0	37,0/25,0	24,8/24,8
Venta	19,0/15,0	19,0/15,0	12,0/9,0	11,4/9,0

Bendras ilgis –km/gatvių ilgis su pagerintomis dangomis

2004 metais kelių ilgiai su patobulintos dangomis (asfaltbetonių) sudarė: Akmenėje 62,4 %, N. Akmenėje – 100 % bei Ventoje – 79 %. Akmenės rajono miestų gatvių su pagerinta danga tinklo situacija nėra bloga, lyginant juos su kitais apskrityje esančiais miestais, kur gatvių su pagerinta danga ilgis tesiekia 55 % (Kuršėnuose) viso gatvių ilgio. Tačiau tokia kelių būklė miestų teritorijose yra itin problematiška pirmiausia saugumo atžvilgiu ir, be abejo, sąlygoja didesnę neigiamą poveikį aplinkai didesniu teršalų kiekių išmetimu bei triukšmo kėlimu.

Susisiekimas N. Akmenės mieste yra pakankamai optimalus, transporto srautų dydžiai nevirsta gatvių ir sankryžų laidumo ribų. Miesto gatvių tinklo struktūra aiški ir paprasta.

5.2. pav. Akmenės keleivinių kelių transporto priemonių skaičius apskrityse 2004 m.

Išvados

Išnagrinėjus Akmenės rajono susisiekimo sistemą galima daryti bendrą išvadą, kad šio rajono susisiekimo sistemos išvystymo lygis yra artimas rajono ekonominei ir socialinei veiklos apimtims. Tiek rajono kelių tinkle, tiek miestų gatvių tinkle jokių didesnių problemų užfiksuota nebuvo. Kelių tinklo išvystymo lygis ir tankis yra pakankamas, o bendra struktūra - palanki rajono transportiniam aptarnavimui.

1. Transporto eismas koncentruojasi krašto keliuose: 153, 154, 155, 156, kur praeina nuo 1327 iki 2343 aut./parą ir turi didelius rezervus perspektyviniam laidumui ir jo modernizavimui. Likusiuose krašto ir rajoniniuose keliuose transporto eismas yra nuo kelių iki keliolikos kartų mažesnis. Artimiausioje perspektyvoje nenumatoma būtinybės naujų kelių tiesimui ir esamo tinklo tankinimui. Transporto srautai miestų gatvėse yra pakankamai optimalūs ir didesnių problemų nekelia. Būtina gerinti pėsčiųjų ir dviratininkų eismo sąlygas, daugiau dėmesio skirti eismo saugumą didinančių priemonių diegimui. Transporto eismo teigiamos tendencijos jaučiamos tik pagrindiniuose rajono keliuose ir miestų teritorijose.

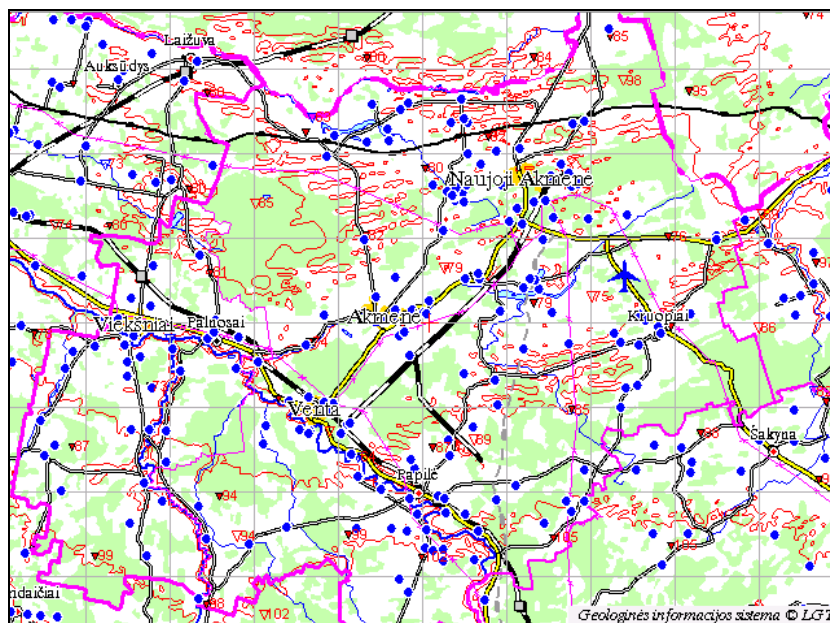
2. Mažėjantys keleivių pervežimai Akmenės rajone rodo mažėjantį gyventojų mobilumą, nedidelį gyventojų aktyvumą ir apsiribojimą mažesniu kelionių skaičiumi kultūriniais – buitiniais tikslais. Tai apima visas transporto rūšis. Neigiamos transporto eismo problemos nekelia didelių problemų rajone.
3. Vidutinis automobilizacijos lygis atspindi rajono gyventojų ekonominį potencialą ir poreikį didesniai kelionių komfortui, rodo uždaresnį gyvenimo būdą. Tikėtina, kad laikui bėgant šis rodiklis greitai pasieks Lietuvos vidurkį ir gyventojų mobilumas ims didėti. Neriama kelia visuomeninio transporto pervežimų mažėjimas, kas įtakoja gyventojams teikiamų socialinių paslaugų susisiekimui ribotumą ir suvaržymą.

6. INŽINERINĖ APLINKA, BŪKLĖS ANALIZĖ IR ĮVERTINIMAS

6.1. Vandentiekia ir vandenvala

Akmenės rajonas yra šiaurinėje Lietuvos dalyje, priklauso Šiaulių apskričiai. Šiame šalies regione išžvalgytų požeminių vandenų išteklių rezervas yra mažas. Šiaulių apskrities strateginiame plane teigiama, kad labai opi problema yra geriamojo vandens kokybė. Geriamojo vandens kokybei įtakos turi požeminio vandens išteklių kokybė, geležies šalinimo iš geriamojo vandens efektyvumas, centralizuoto geriamo vandens tiekimo tinklų būklė. Gruntiniai vandenys Šiaulių regione yra palyginti švarūs, tačiau šio vandens kokybę mažina didelis geležies, karbonatų (vanduo yra kietas) kiekis.

Akmenės rajono gyventojai geriamą vandenį naudoja iš centralizuoto vandentiekio tinklo, privačių šachtinių šulinių bei artezinių gręžinių. Paveiksle yra pavaizduoti visi eksploataciniai požeminio vandens gręžiniai. Iš viso jų yra 146, iš kurių 118 turi savininkus, likę – bešeimyniniai gręžiniai. Akmenės rajono savivaldybė žada daugelį tokių gręžinių likviduoti. 48 požeminio vandens gręžiniai priklauso vienintelei visame rajone centralizuotai gyventojus geriamuoju vandeniu aprūpinančiai įmonei UAB „Akmenės vandenys“. Po keletą gręžinių turi didžiosios Akmenės rajono įmonės AB „Naujasis kalcitas“, AB „Akmenės cementas“, UAB „Norpa“, Papilės žemės ūkio bendrovė, UAB „Skabeikių agrofirma“. Likę gręžiniai priklauso pavieniams Akmenės rajono gyventojams, kaimo bendruomenėms, nedidelėms įmonėms.

6.1. pav. Eksploataciniai požeminio vandens gręžiniai (mėlyni taškai). Šaltinis: Lietuvos geologijos tarnyba

Šiaulių apskrityje centralizuotu vandentiekiu naudojasi apie 50 proc. gyventojų. Kai kuriuose apskrities rajonų centrų mikrorajonuose, o ypač kaimuose ir gyvenvietėse vandens tinklų infrastruktūros visiškai nėra arba ji menkai išplėtotą. Pagal Šiaulių apskrities situacijos analizę net apie 32 proc. Akmenės rajono gyventojai naudoja šachtinių šulinių vandenį. Naudoti kastinių šulinių vandenį yra paprasta ir nebrangu, tačiau bloga jo kokybė dažnai riboja vandens naudojimą gėrimui. Šachtinių šulinių vandeniui būdingas didelis nitratų kiekis, kietumas, mikrobiologinis užterštumas. Priemiestiniuose rajonuose šulinių vandeniui būdingas užterštumas sunkiaisiais metalais.

Pagrindinis gruntinio vandens teršimo šaltinis – vertikali teršalų infiltracija nuo žemės paviršiaus (žmogaus buitinė tarša, užterštos pramonės teritorijos) ir nutekėjimai iš požeminių komunikacijų. Teršalai, patekę į požemį, sukelia nepageidaujamus procesus, turinčius įtakos geriamojo vandens kokybei.

Akmenės rajone centralizuotam gyventojų aprūpinimui vandeniui yra naudojamas tik požeminis vanduo. Tiekiamo vandens kokybė yra patenkinama, 15-oje iš 17-os vandenviečių viršijama bendrosios geležies koncentracija, drumstumas bei amonio koncentracija. Išsamesnė informacija apie vandenvietes pateikiama 6.1. lentelėje.

6.1. lentelė. Akmenės rajono vandenvietės

Nr.	Vandenvietės pavadinimas	Vandenvietės įrengimo vieta	Vandenvietės po- grupis, kategorija	Išgaunamo vandens kiekis	Išgaunamo vandens kokybė
1	Akmenės m.	Akmenės m. Slėnio g. 9	II a ¹	127110	Viršyta geležis, drumstumas
2	Ventos m.	Žerkščių km.	II a ¹	119000	gera
3	N.Akmenės m.	Gaudžiočių km.	II a ¹	363541	Viršyta geležis, drumstumas
4	Papilės mstl.	Pergalės g., Papilė	II a ¹	15155	Viršyta geležis, amonis
5	Ventos m. Miško g.	Miško g., Venta	II a ¹	3281	Viršyta geležis, drumstumas
6	Agluonų	Agluonų km.		9132	Viršyta geležis, drumstumas, amonis
7	Pelkelės	Pelkelės km., Papilės mstl.		7045	Viršytas amonis, drumstumas
8	Šaltiškių	Šaltiškių km., Akmenės r.		3647	Viršyta geležis, drumstumas
9	Sablauskių	Sablauskių km. Akmenės r.		9155	Viršytas drumstumas
10	Kruopių	Kruopių mstl., Akmenės r.		17197	Viršyta geležis, drumstumas, amonis
11	Akmenės II kaimo	Akmenės II kaimas		8461	Viršyta geležis, drumstumas

Nr.	Vandenvietės pavadinimas	Vandenvietės įrengimo vieta	Vandenvietės po- grupis, kategorija	Išgaunamo vandens kiekis	Išgaunamo vandens kokybė
12	Gailaičių	Gailaičių km., Akmenės r.		4345	Viršyta geležis, drumstumas, amonis
13	Kivylių	Kivylių km., Akmenės r.		9137	Viršyta geležis, drumstumas
14	Dabikinės	Dabikinės km., Akmenės r.		5475	Viršyta geležis, drumstumas, amonis
15	Alkiškių	Alkiškių km., Akmenės r.		8224	Viršyta geležis, drumstumas, amonis
16	Menčių	Menčių km., Akmenės r.		1887	Viršyta bendroji geležis, drumstumas
17	Kairiškiai	Kairiškių km., Akmenės r.		8678	gera

Šiuo metu tik trys Gaudžiočių, Žerkščių ir Sablauskių kaimų vandenvietės turi vandens kokybės gerinimo įrenginius. Juose yra mažinamas bendras geležies kiekis. Deja, Gaudžiočių kaimo nugeležinimo filtrai, įrenginio valdytojo duomenimis, veikia prastai.

Vandenviečių, priklausančių UAB „Akmenės vandenys“ sanitarinės apsaugos zonos (SAZ) neatitinka LR aplinkos ministro 2004-10-19 įsk.Nr. D1-543 reikalavimų. 19 artezinių gręžinių yra mieste, todėl jiems turėtų būti skirtas ypatingas dėmesys. Šioms vandenvietėms sanitarinės apsaugos zonos turėtų būti užtikrintos pirmiausia.

Pagrindiniai Akmenės rajono vandenviečių taršos šaltiniai pagal įmonės duomenis yra šie: degalinė ir senosios kapinės (patenka į Akmenės miesto vandenvietės III –ąją SAZ); geležinkelis (praeina šalia Miško gyvenvietės ir 60-80 m atstumu nuo Papilės miestelio vandenviečių).

Iš visų UAB „Akmenės vandenys“ priklausančių gręžinių 8 reikia renovuoti, kiti yra tinkami eksploatuoti. Planuojama užtamponuoti 2 gręžinius esamuose N.Akmenės NVĮ, kai N. Akmenėje bus pastatyti naujieji NVĮ.

Vandentiekio tinklų ilgis 86,5 km, iš jų 30,7 km yra nutiesti kaimiškose vietovėse. Daugelį tinklų reikia renovuoti. Tai yra numatyta ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane. Šiame dokumente yra numatyta pertvarkyti plieninius vandens tiekimo vamzdžius padengiant jų vidaus sienelės antikorozinėmis medžiagomis arba keičiant vamzdžius.

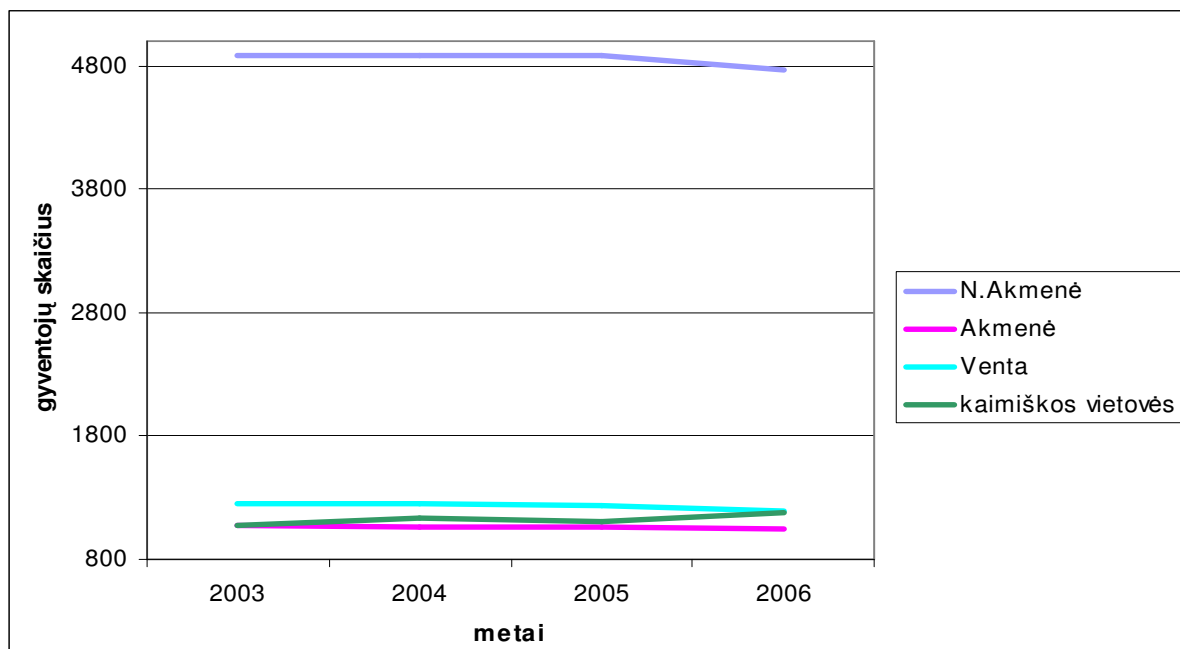
Vandens užterštumo rodikliai labiausiai pasireiškiantys Akmenės rajone yra padidėjęs bendrosios geležies kiekis, drumstumas bei amonis. Geriamojo vandens tarša nuo sezonų kaitos nepriklauso. UAB „Akmenės vandenys“ priklausančių vandenvietėse nėra atlikta jokios studijos kaip

gali keistis geriamojo vandens kokybė ateityje. Todėl galime priėti prie išvados, jog nėra prognozuojama nenumatoma kaip vandenvietės paveiks šalia jų esantys taršos šaltiniai.

UAB „Akmenės vandenys“ praėjusiais metais yra gavę 14 skundų dėl vandens kokybės.

Pakankamą slėgį vandentiekio tinkluose užtikrina 3, iš jų dvi yra mieste, antro kėlimo siurblinės ir 26, iš jų 11 mieste, pirmo kėlimo siurblinės. Įmonės duomenimis tik viena antro kėlimo siurblinė yra tinkama eksploatuoti, visas likusias yra reikalinga renovuoti. Bendrajame Lietuvos Respublikos teritorijos plane yra numatyta pakeisti iki 100% vandens kėlimo siurblinių.

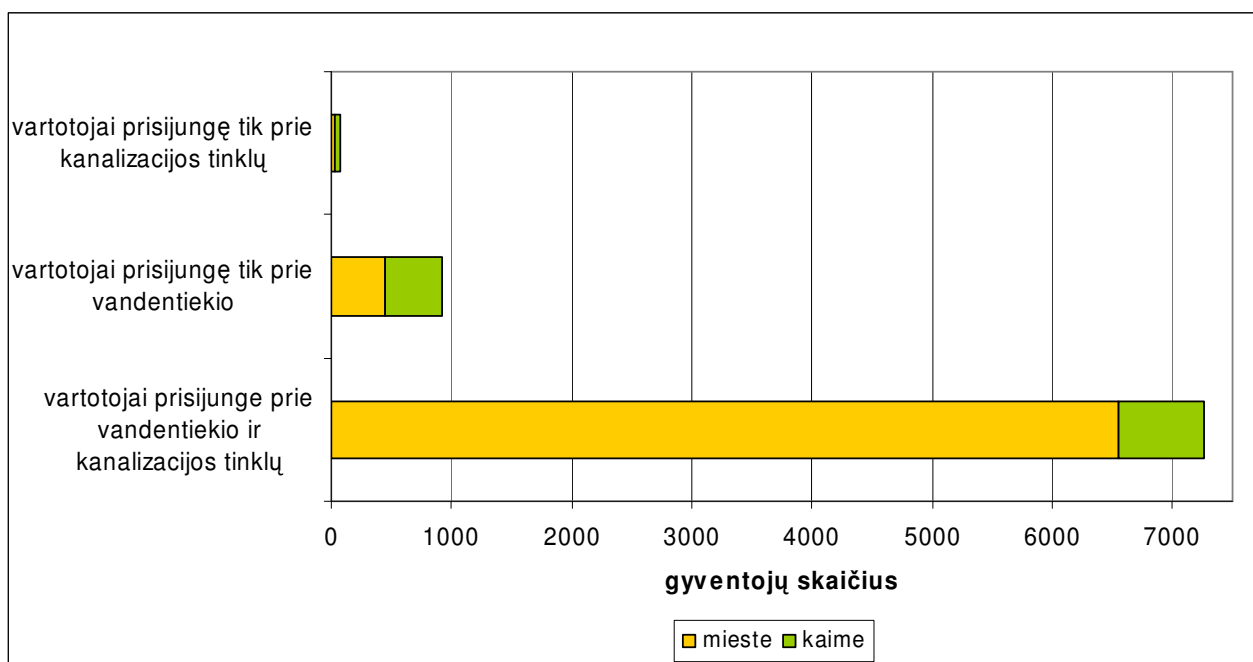
Akmenės rajone šiuo metu vandentikiu naudojasi 8188 gyventojų. Kaip kito centralizuoto vandentiekio vartotojų skaičius 2003-2006 metais didžiuosiuose rajono miestuose Naujojoje Akmenėje, Akmenėje ir Ventoje bei kaimiškose vietovėse pavaizduota 6.2. paveiksle.

6.2. pav. Vandentiekio vartotojų (gyventojų) skaičiaus kaita 2003-2006 metais

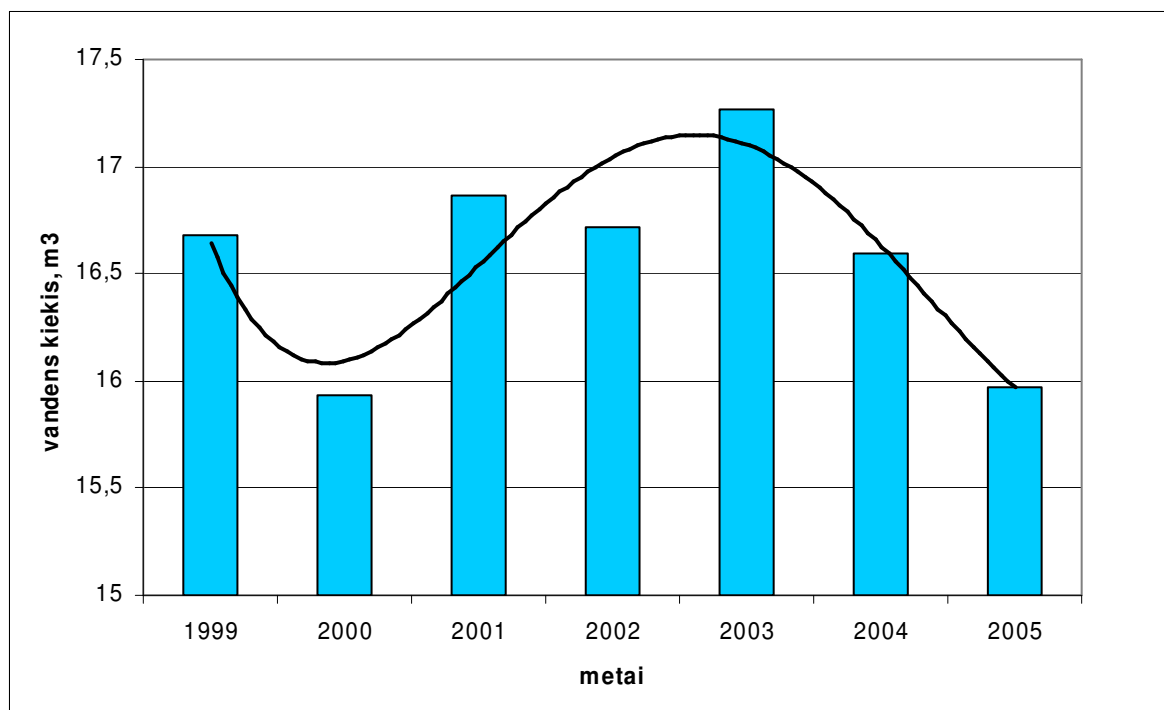
UAB „Akmenės vandenys“ duomenimis naujų vartotojų prisijungimas bus nežymus. Tačiau reikėtų įvertinti, jog pagal Nacionalinę darnaus vystimosi strategiją vienas iš pagrindinių uždavinių yra išplėsti geriamojo vandens viešojo tiekimo tinklą, kad jis apimtų ne mažiau kaip 95 procentus miestų ir miestelių gyventojų, užtikrinti tinkamą naudojamų kastinių (šachtinių) šulinių vandens kokybės kontrolę.

Pagal UAB „Akmenės vandenys“ duomenis didžioji dalis vartotojų yra prisijungę ir prie vandentiekio ir prie kanalizacijos. Kiti vartotojai yra prisijungę tik prie vandentiekio arba tik prie kanalizacijos sistemos. Šis pasiskirstymas pagal gyventojų gyvenamąją vietą pavaizduotas 6.3. paveiksle.

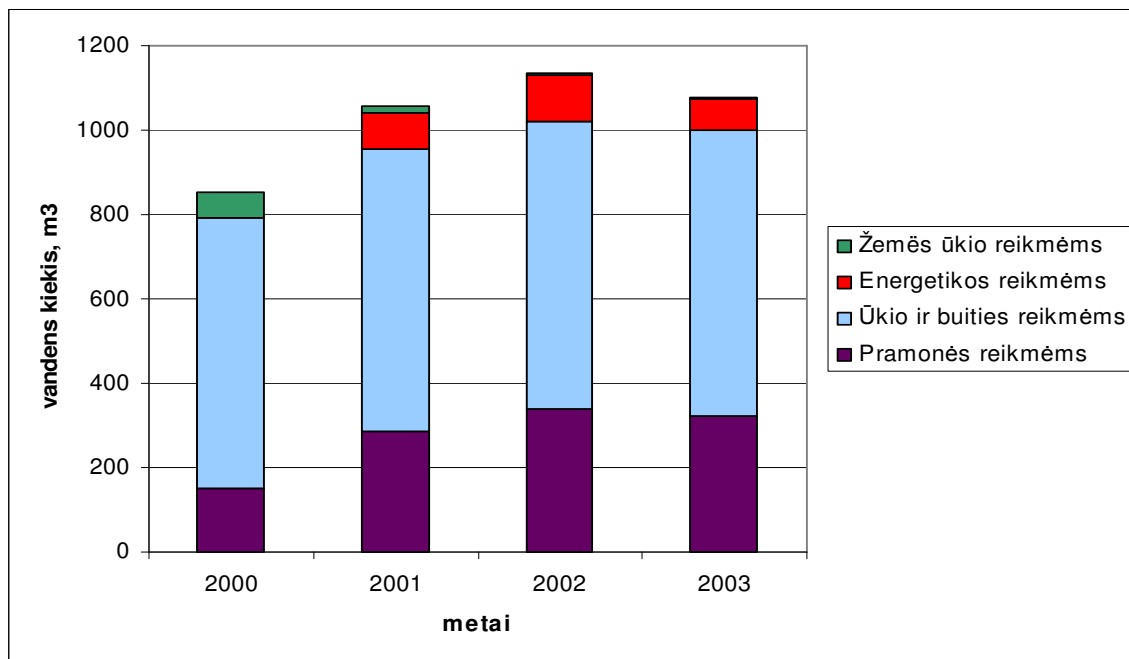
6.3. pav. Vartotojų prisijungimai prie vandentiekio ir kanalizacijos tinklų

Pagal 6.3 paveikslą matome, kad tik labai maža dalis vartotojų yra kaimiškųjų vietovių gyventojai. Remiantis Nacionaline darnaus vystimosi strategija šios grupės vartotojų, prisijungusių prie vandentiekio ir kanalizacijos tinklų, skaičius turėtų didėti. Vandens suvartojimo vienam gyventojui kaitos tendencijos pavaizduotos 6.4 paveiksle.

6.4. pav. Vandens suvartojimas tenkantis vienam gyventojui

Vandens suvartojimas dažnai yra skirstomas pagal jo suvartojimą atskiroms reikmėms. 6.5 paveiksle pavaizduotas Akmenės rajone vandens suvartojimas atskiroms sritims. Dažnai dar būna išskiriamas vandens suvartojimas žuvininkystės reikmėms, tačiau Akmenės rajone šis verslas nėra plėtojamas ir jam skirto vandens nėra.

6.5. pav. Vandens suvartojimas Akmenės rajone pagal reikmes

Pagrindiniai veiksniai, įtakoję vandens naudojimą yra vandens kaina ir žemas pragyvenimo lygis, todėl vanduo labai taupomas. Buities reikmėms naudojamo vandens kiekis yra mažesnis už sanitarinius normatyvus. Vandens tiekimo įmonė planuoja, jog ateityje turėtų didėti vienam gyventojui tenkantis sunaudoto vandens kiekis.

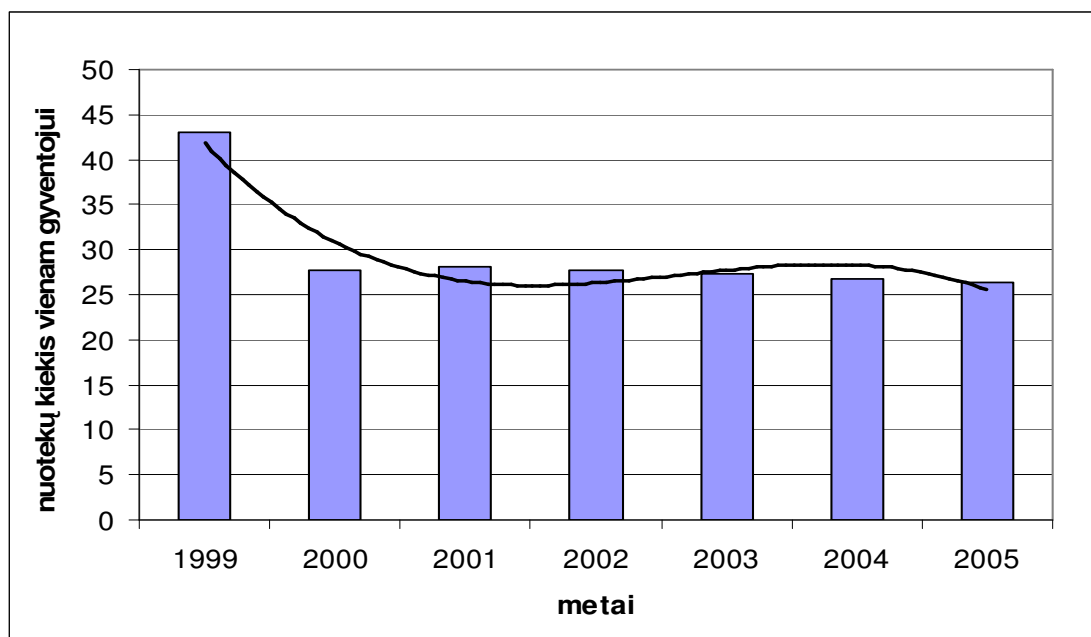
Vandens apskaita atliekama pagal apskaitos prietaisų rodmenis ir pagal registruotų gyventojų skaičių. Šiais metais papildomai planuojama įrengti dar 320 naujų apskaitos prietaisų mieste ir 60 kaimiškose vietovėse. Pagal vandens prietaisų rodmenis atliekama ir laistymui skirto vandens apskaita. Vandens prietaisų dar neturi 352 vartotojai mieste ir 54 kaimiškose vietovėse.

Šiaulių apskrities, kuriai priklauso ir Akmenės rajonas, daugumą nuotekų surinkimo tinklų reikia renovuoti. Pagal Šiaulių regiono plėtros planą net 60 proc. nuotakyno amžius siekia 30-50 metų. Dėl vamzdžių įlūžimų, įtrūkimų, blogų sandūrų vamzdynai užsikemša, vyksta gruntinio vandens ir nuotekų filtracija, eksfiltracija. Kaimo gyvenvietėse, sodybose, dauguma miestų privačių gyvenamųjų namų kvartalų neturi vandentiekio, kanalizacijos tinklų. Netvarkingi tualetai, nesandarūs jų išsėmimo duobės, nepakankami atstumai nuo šulinio iki tualetų – vieni iš pagrindinių šių vietovių paviršinio vandens taršos šaltinių.

Bendras nuotekų tinklų ilgis Akmenės rajone yra 91,6 km, iš kurių 72,1 km nutiesti mieste. UAB „Akmenės vandenys“ duomenimis kanalizacijos sistemos būklė yra prasta. Nuotekų sistemą aptarnaujantis specialusis transportas yra asenizacinė automašina, skirta vamzdynų prapūtimui ir nuotekų ištraukimui bei hidrodinaminė automašina, skirta vamzdynų praplovimui.

Remiantis Šiaulių apskrities situacijos analize dauguma nuotėkų valymo įrenginių yra fiziškai ir morališkai nusidėvėję, neekonomiški, ten vis sunkiau pavyksta išvalyti nuotekas iki LAND10-96 reikalavimų. Yra gyvenviečių, kaimų bei miestų individualių gyvenamųjų namų kvartalų, kuriuose visiškai nėra nuotekų tinklų bei jų valymo įrengimų. Net 37% Akmenės rajono gyventojų neturi kanalizacijos sistemos. Čia nuotekos išleidžiamos į nuotekų surinkimo rezervuarus, kurie nepritaikyti joms surinkti ir neturi izoliacinio pagrindo. Prisipildžius rezervuarams, nuotekos yra išvežamos į senus valymo įrenginius, kurie nepajėgūs išvalyti papildomo teršalų kiekio, o tai sukelia paviršinio vandens taršą.

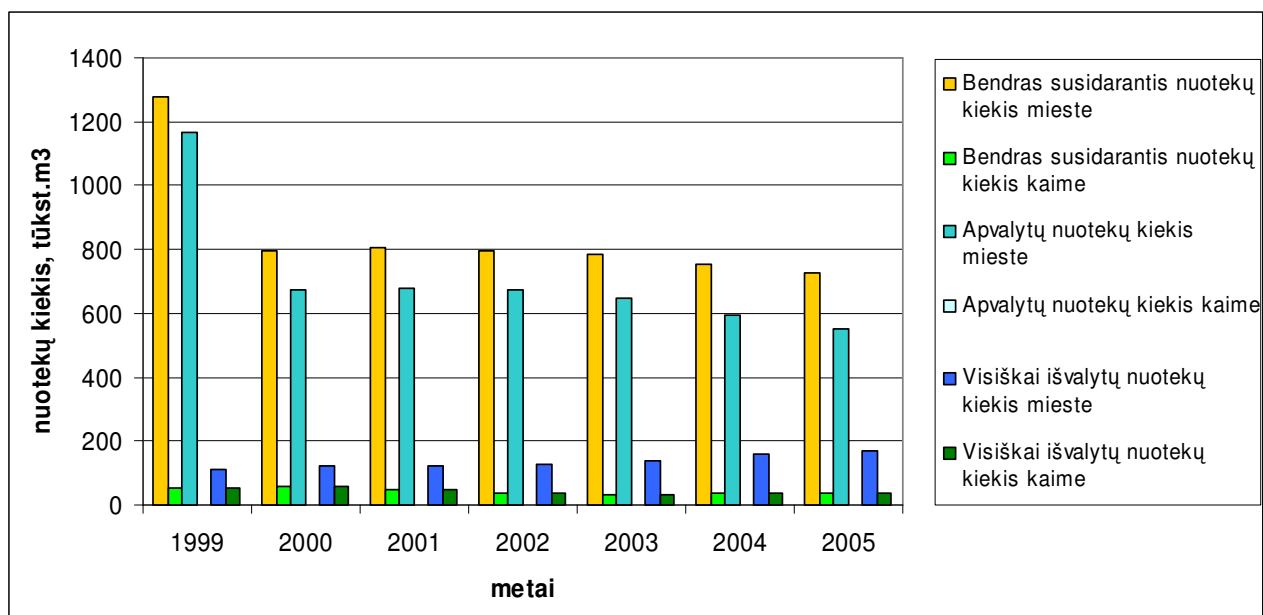
Bendra susidarančių nuotekų kiekio tenkančio vienam gyventojui tendencija 1999-2005 metais pavaizduota 6.6 paveiksle.

6.6. pav. Akmenės rajone susidarančių nuotekų kiekio tenkančio vienam rajono gyventojui kitimas 1999-2005 m.

Didelis dėmesys nuotekų valymui skirtas Nacionalinėje darnaus vystimosi strategijoje, taip siekiant apsaugoti jautrias vandens ekosistemas nuo nepageidaujamo nuotekų poveikio aplinkai. Vienas iš ilgalaikių uždavinių yra užtikrinti, kad visos užteršto vandens nuotekos būtų išvalomos iki ES normatyvų, dar neišleistos į paviršinius vandens telkinius.

6.7 paveiksle pavaizduotas susidarančių nuotekų kiekis per metus. Taip pat parodyti išvalytų ir nevalytų nuotekų kiekiai pagal jų susidarymo vietą.

6.7. pav. Susidarančių nuotekų kiekis bei jų išvalymas Akmenės rajone 1999-2005 m.

Akmenės rajone yra 11 nuotekų valymo įrenginių, iš jų 3 yra mieste. Nuotekų valymo įrenginių valdytojas yra vienas visame rajone – UAB „Akmenės vandenys“. Valymo įrenginiai skirti buitinių nuotekų valymui. Trumpas kiekvieno iš įrenginių aprašas pateiktas 6.2 lentelėje.

6.2. lentelė. Akmenės rajono nuotekų valymo įrenginių įrengimo vieta, išvalomų nuotekų kiekis, veikimo efektyvumas ir galimas maksimalus nuotekų išvalymo kiekis

Įrenginiai skirti nuotekoms valyti	Įrenginių įrengimo vieta	Išvalomų nuotekų kiekis m3/dieną	Veikimo efektyvumas	Maksimalus išvalomų nuotekų kiekis
Naujosios Akmenės miesto	Dalinkevičiaus g., Naujoji Akmenė	1515	patenkinamas	10000
Ventos miesto	Ventos m.	258	geras	500
Akmenės miesto	Akmenės m.	214	geras	700
Agluonų kaimo	Agluonų km.	11	patenkinamas	20
Kivylių kaimo	Kivylių km.	25	geras	130
Alkiškių kaimo	Alkiškių km.	20	patenkinamas	130
Papilės miestelio	Papilės mstl.	20	geras	130
Kairiškių kaimo	Kairiškių km.	6	patenkinamas	200
Sablauskių kaimo	Sablauskių km.	7	patenkinamas	200
Kruopių kaimo	Kruopių km.	19	patenkinamas	200
Šapnagių kaimo	Šapnagių km.	2,2	geras	20

Per parą yra išvaloma apie 2097,2 m³/dieną nuotekų. Akmenės rajone susidarančios nuotekos yra išskirtinai buitinės nuotekos, nes pramonės rajone, išskyrus cemento gamyklą, nėra. Atitekančių nuotekų užterštumas pagal BDS 7 yra 385 mgO₂/l, skendinčių medžiagų kiekis 236 mg/l,

bendrasis fosforas yra 7,75 mg/l, bendrasis azotas siekia 65 mg/l. Išleidžiamų nuotekų užterštumo rodiklių kaita 1999-2006 m. pagal kiekvieną iš nuotekų valymo įrenginių pateikti 6.3 lentelėje.

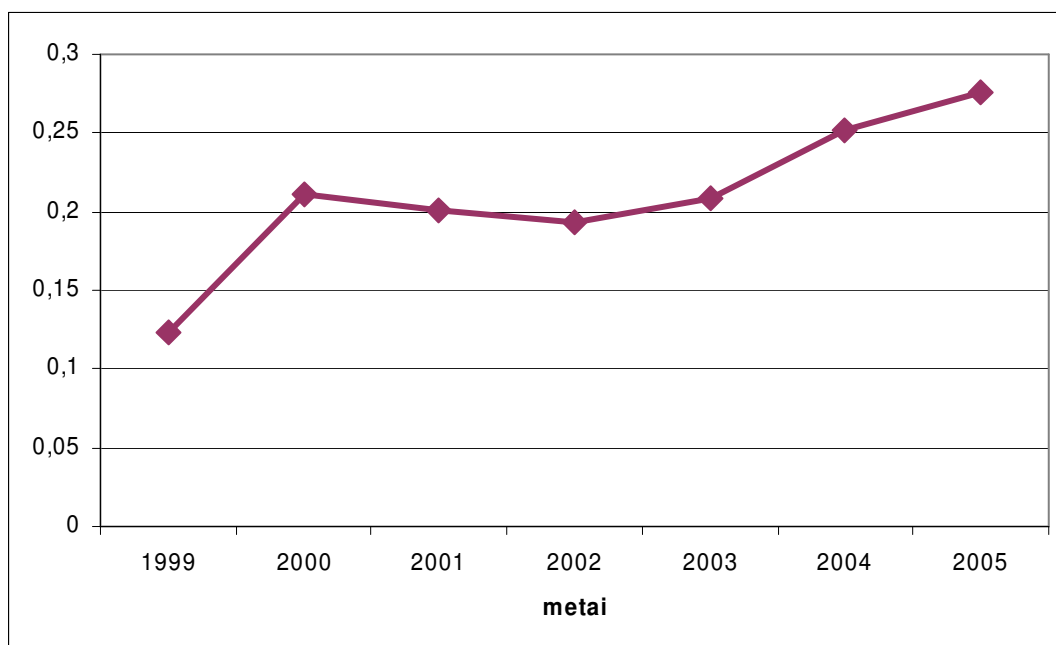
6.3. lentelė. Nuotekų užterštumo rodiklių kaita 1999-2006 metų laikotarpiu

	Nuotekų užterštumo rodiklis					
	BDS7	ChDS	Suspenduotos dalelės	Bendras N	Bendras P	Naftos produktai
Naujosios Akmenės miesto nuotekų valymo įrenginiai						
1999	6,4	-	11	25	4,5	0,10
2000	4,5	-	8	29	5,1	0,10
2001	8,3	-	9	26	3,8	0,12
2002	7,4	27	7	22	3,4	0,06
2003	5,5	30	9	24	4,40	0,08
2004	6,6	29	7	23	3,94	0,11
2005	6,8	26	5	25	4,16	0,07
2006	8,6	31	7	31	5,68	0,07
Akmenės miesto nuotekų valymo įrenginiai						
2001	16,6	-	7	44	6,7	-
2002	7,8	32	10	21	4,3	-
2003	8,9	44	10	40	6,40	-
2004	11,3	45	14	26	4,16	-
2005	13,1	44	12	20	4,32	-
2006	11,8	17	11	27	6,49	-
Ventos miesto nuotekų valymo įrenginiai						
2002	23,4	53	16,5	29	3,5	-
2003	24,3	69	20	37	4,40	-
2004	23,9	67	21	24	3,58	-
2005	15,1	48	12	27	4,36	-
2006	12,5	47	10	30	7,50	-
Kaimiškųjų vietovių nuotekų valymo įrenginiai: Kivylių, Alkiškių, Sablauskių, Kruopių gyvenviečių – nuo 1999m.; Šapnagių kaimo - nuo 2000m.; Papilės, Agluonų, Kairiškių - nuo 2001m.						
1999	7,1	-	12	-	-	
2000	9,0	-	19	-	-	
2001	17,2	-	14	-	-	
2002	15,8	44	18	-	-	
2003	19,1	61	20	-	-	
2004	14,9	51	14	23	3,55	

	Nuotekų užterštumo rodiklis					
	BDS7	ChDS	Suspenduotos dalelės	Bendras N	Bendras P	Naftos produktai
2005	18,2	66	20	26	3,90	
2006	27,4	87	23	24	6,03	

Palyginus 6.3 lentelėje pateiktus duomenis apie išleidžiamų nuotekų išvalymo lygį su reikalavimams išvalytoms nuotekoms (ES Tarybos direktyva 91/271/EB) matome, jog šie reikalavimai neįvykdomi. Labiausiai viršijamos bendrojo azoto ir bendrojo fosforo koncentracijos. Šiems teršalams valyti skirtų įrenginių nėra visame rajone.

Tačiau galima pastebėti jog išvalytų nuotekų santykis su nevalytomis nuolat didėja (žr. 6.8 pav.)

6.8. pav. Išvalytų ir nevalytų nuotekų santykis 1999-2005 m. Akmenės rajone

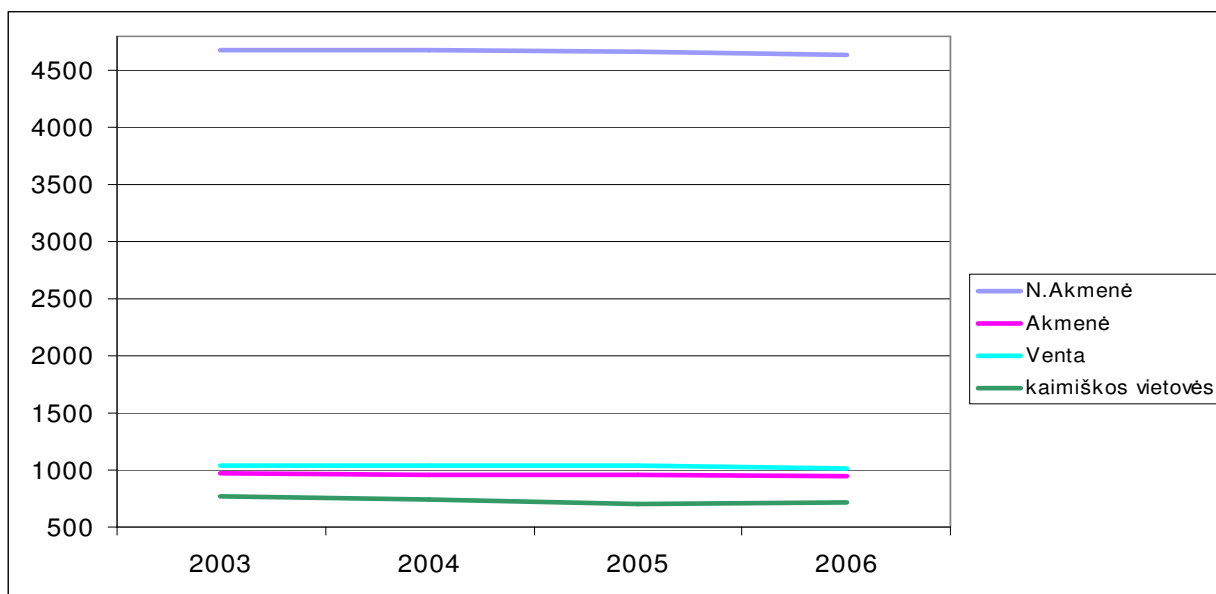
Nacionalinėje darnaus vystimosi strategijoje yra numatyta modernizuoti ir išplėsti esamus bei pastatyti naujus ES reikalavimus atitinkančius užteršto vandens nuotekų valymo įrenginius, įrengti juose azoto ir fosforo šalinimo įrenginius, renovuoti ir išplėsti nuotekų surinkimo sistemą. Naujosios Akmenės mieste šiuo metu yra statomi nauji nuotekų valymo įrenginiai. Pradėjus juos eksploatuoti turėtų sumažėti išleidžiamų nuotekų užterštumas pagal bendrąjį azotą ir bendrąjį fosforą.

Taip pat yra numatyta renovuoti Venos nuotekų valymo įrenginius.

Nuotekos yra išleidžiamos į nuotekų priimtuvus – Drūkupio, Debresčio, Kirgus upelius bei Virvytės, Dabikinės ir Ventos upes.

Po nuotekų valymo susidaręs dumblas yra sandėliuojamas N. Akmenės, Akmenės, Ventos nuotekų valymo įrenginių perteklinio dumblo sandėliavimo aikštelėse.

Kanalizacijos sistemos naudotojų skaičiaus kaitos tendencijos pavaizduotos 6.9 pav. Matome, kad nuotekų tinklų naudotojų skaičius kito labai nežymiai. Šiuo metu visame Akmenės rajone nuotekų surinkimo sistema naudojasi 7329 gyventojai, iš jų 90% yra miesto gyventojai, viena pramonės įmonė, bei kiti 224 nuotekų sistemos naudotojai, iš kurių 85% yra mieste.

6.9. pav. Gyventojų, prisijungusių prie nuotekų surinkimo sistemos, skaičiaus kaita 2003-2006 metais

Naujosios Akmenės ir Akmenės NVĮ nuotekų apskaita atliekama pagal ultragarsinį skaitiklį, Ventos NVĮ – pagal fekalinių siurblių galingumą ir sunaudotą elektros energiją, kaimų NVĮ – pagal kilnojamą debitomatį. Už nuotekų apskaitą atsako vyr. meistrai, kuriems priklauso atitinkami NVĮ.

Nuotekų šalinimo sistemoje labai svarbios yra siurblynės. Jų Akmenės rajone yra 23, 13 iš jų yra įrengtos mieste, likusios kaimiškose teritorijose. Pagal UAB „Akmenės vandenys“ duomenis tik 5 iš jų yra tinkamos eksploatuoti. Likusias 15 reikia renovuoti.

Šiuo metu yra vykdomi trys projektai susiję su kanalizacijos tinklų įrengimu bei renovavimu (Akmenės II kaimo, Sablauskių gyvenvietės ir Pelkelės kaimo kanalizacijos tinklų projektavimas)

Šiaulių apskrityje lietaus vanduo nuo žaliųjų plotų ir kietųjų dangų yra apyšvaris. Įmonių vandenys nuvedami į valymo įrenginius arba paviršinio vandens telkinius. Lietaus nuotekų sistema yra nepakankamai išplėtotą, būklė prasta, vamzdynai neremontuoti, daug valymo įrenginių neveikia, vanduo dažniausiai išleidžiamas nevalytas.

Akmenės rajone lietaus nuotekoms surinkti skirtų kanalizacijos tinklų ilgis nėra žinomas. Lietaus surinktuvų skaičius taip pat nėra žinomas. Specialiai lietaus nuotekoms valyti skirtų įrenginių nėra. Lietaus nuotekos yra nevalomos išskyrus tuos atvejus, kai lietaus vanduo patenka į buitinių nuotekų valymo įrenginius. Dėl visų šių priežasčių lietaus nuotekų tinklus tiek miesto tiek kaimo teritorijose būtina renovuoti arba kloti iš naujo.

UAB „Akmenės vandenys“ duomenimis lietaus kanalizacijos būklė yra bloga, daugumoje vietovių lietaus nuotekų sistemos pajungtos į fekalinių nuotekų kanalizacijos tinklus. Projektuojant ir įrenginėjant lietaus kanalizacijos sistemą, nebuvo numatytos ir įrengtos smėliagaudės. Dėl to praktiškai visos lietaus kanalizacijos sistemos yra užneštos smėliu.

6.2. Elektros energijos tiekimas

Elektros energijos tiekimo projektas sudarytas vadovaujantis kitomis Akmenės rajono bendrojo plano dalimis. Techniniai ekonominiai tinklo rodikliai priimti pagal šiuo metu prieinamą išsieties duomenų informaciją.

Šiame projekte įvertinta esama elektros tinklų schema ir yra pateikiama preliminarinė elektros tinklų schema laikotarpiui iki 2026 metų.

6.2.1. Elektros energijos tiekimo sistema

Akmenės rajonui elektros energiją tiekia AB „VST“, kuri elektros rinkoje atlieka elektros energijos skirstomojo tinklo operatoriaus ir visuomeninio tiekėjo funkcijas. Ši įmonė valdo Kauno, Šiaulių Klaipėdos regionų bei 22 teritorinių skyrių skirstomojo tinklo filialus. AB „VST“ elektrą perka iš elektros energijos gamintojų (šiuo metu yra 6 registruoti gamintojai) arba iš AB „Lietuvos energija“, kuri atlieka perdavimo tinklo operatoriaus funkciją ir yra atsakinga už elektros energijos perdavimą 330 kV ir 110 kV įtampos elektros tinklais.

Akmenės rajonas elektros energiją gauna iš 110 kV perdavimo tinklo, kuris artimiausiai sujungtas su Mažeikių elektrine, Telšių ir Šiaulių 330/110 kV transformatorių pastotėmis. Galimas elektros energijos tiekimas ir iš Klaipėdos 330/100 kV TP. Akmenės rajono aukštos įtampos skirstomasis tinklas yra pakankamai išplėtotas. Rajone yra dvi 110/35/10 kV pastotės (Ventos ir Naujosios Akmenės). Nuo šių transformatorių pastočių elektros energija yra skirstoma 10 kV ir 35 kV elektros energijos tinklais. 35 kV elektros tinklas veikia žiedu su Ventos ir Naujosios Akmenės TP. Prie 35 kV tinklo yra prijungtos 4 TP, kurių 2 yra privačių įmonių balanse. Akmenės rajone veikia 5 hidroelektrinės, kuriose pagaminama maždaug iki 6 proc. reikalingos rajone elektros energijos. Trumpa informacija apie elektrines pateikiama 6.4 lentelėje.

6.4. lentelė. Hidroelektrinės Akmenės rajone.

Pavadinimas	Galia, kW	Metinė elektros gamyba, MWh	Darbo valandos nominaliu apkrovimu, h
Rakiškio HE	260	700	2692
Karpėnų HE	300	270	900
Kairiškių HE	130	520	4000
Balsių HE	230	500	2174
Rudikių HE	80	320	4000
Viso:	1.000	2.310	2.310

6.4 lentelėje matome, kad ne visos hidroelektrinės dirba optimaliai. Vadovaujantis ES šalių patirtimi ir tyrimais nustatytas optimalus ir priimtinas darbo valandų skaičius kai elektrinė dirba nominalia galia yra lygus **3.100 valandų**.¹⁹

6.5 lentelėje pateikiama informacija apie esamą transformatorių pastochių skaičių Akmenės rajone.

6.5. lentelė. TP skaičius Akmenės rajone

Transformatorių pastochių tipai	Vienetai
110/35/10 kV	2
110/10 kV	1
110/6 kV	2
35/10 kV	2
35/6 kV	2
10/0,4 kV	308
Viso:	317

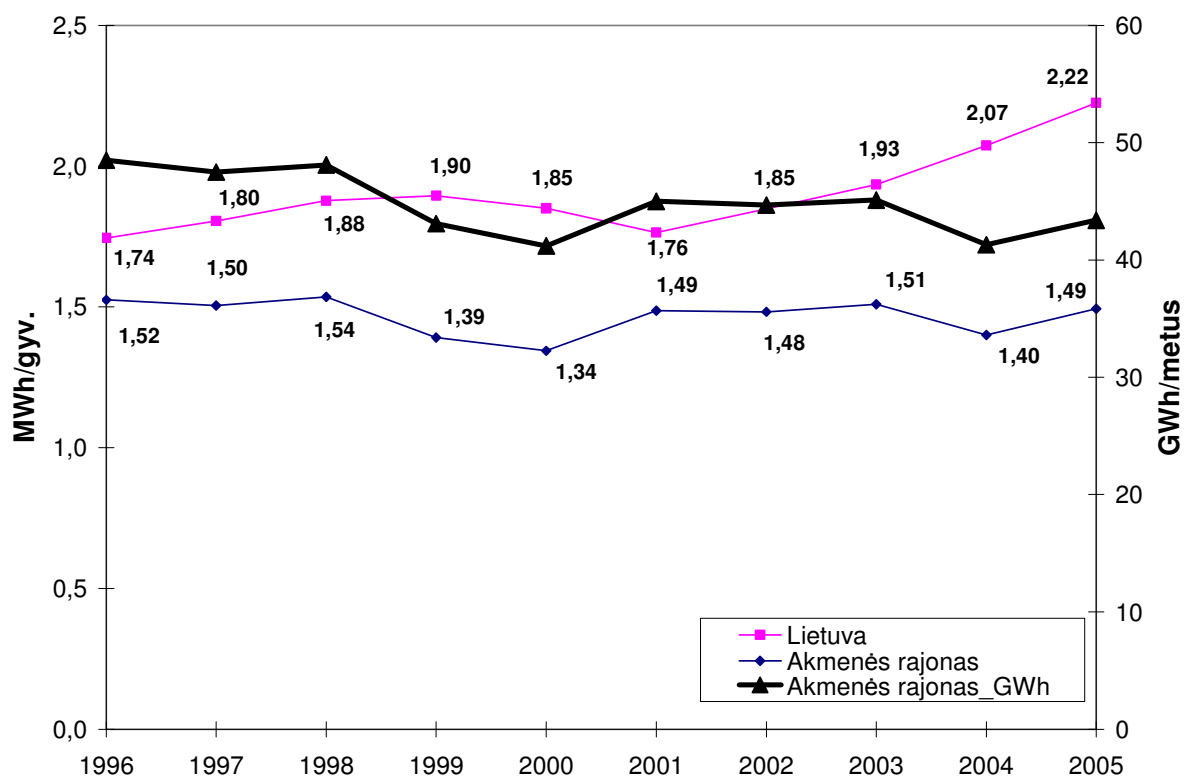
Esamos aukštos įtampos transformatorių pastotės yra gero techninio lygio, atliekamas sava-laikis remontas, o teritorijos yra prižiūrimos. Karpėnų 110/6 kV įtampų pastotė yra AB "Akmenės cementas" balanse. Ji buvo įrengta cemento g-los I-ojo komplekso maitinimui. Privatizavimo proce-so metu I-ojo komplekso buvo atsisakyta ir jis baigiamas demontuoti, tokiu būdu be apkrovos liko ir Karpėnų 110/6 kV įtampų transformatorinė pastotė. Keli likę objektai užmaitinti iš "Cemento" 110/10 kV įtampų pastotės, rekonstravus 6 kV įtampos tinklą, o pati pastotė atjungta ir tikėtina, kad bus demontuota. Pastotėje buvo sumontuoti 2 X 15 MVA. transformatoriai.

6.2.2. Elektros energijos vartojimas

¹⁹ Atsinaujinančiųjų ir vietinių energijos išteklių naudojimo didinimas Lietuvoje. Danish Energy Authority.Environmental related energy sector programme – Lithuania. Danish Energy Management A/S, 2003.

Aukštos įtampos tinklų vystymo būtinumą nulemia apkrovų augimo tempai, jų dislokacijos vietos, esamo tinklo konfigūracija bei jo pralaidumas.

Nustatant elektros energijos apkrovas ateityje yra labai svarbu įvertinti anksčiau užfiksuotas apkrovas bei numatyti planuojamose teritorijose naujai statomų objektų energetinius poreikius, nustatyti jų vieneto vartojamąją galią. 10 pav. pateikiamas elektros energijos suvartojimas MWh/metus vienam gyventojui Akmenės rajone per 1996 - 2005 metus, kartu palyginama su viduriniu Lietuvos suvartojimu. Taip pat šiame paveiksliuke pateikiamas bendras elektros energijos suvartojimo kiekis, išreikštas GWh/metus. Kaip matome iš grafiko, elektros energijos suvartojimas vienam gyventojui Akmenės rajone 2005 metais maždaug buvo 33 proc. mažesnis nei Lietuvos bendras vidurkis, tuo tarpu 1996 metais šis skirtumas buvo 13 proc. Pagrindiniai pokyčiai susiję su šiuo rodiklio kitimu buvo ne gyventojų skaičius, tačiau elektros energijos suvartojimo tendencijos pramonės įmonėse, žr. 6.10 pav.

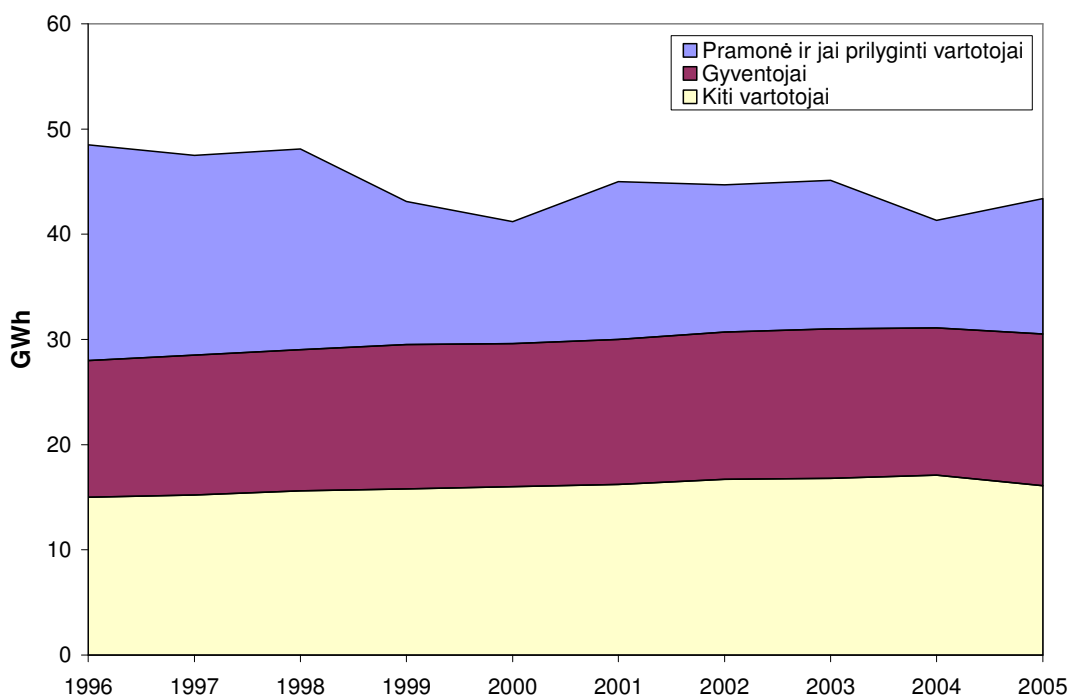

6.10. pav. Elektros energijos suvartojimas MWh/metus vienam gyventojui Akmenės rajone

Palyginimas su Lietuvoje suvartojama elektros energija ir faktinis elektros energijos suvartojimas išreikštas energijos vienetais. Vadovaujantis pateiktu paveiksliuku vertinant 10 metų laikotarpį nuo 1996 m. iki 2005 m. nustatyta, kad Akmenės rajone elektros energijos suvartojimas atskirose grupėse pasiskirstė sekančiai:

- Pramonė ir jai prilyginti vartotojai – 33,5 proc.
- Gyventojai – 30,7 proc.
- Kiti vartotojai – 35,8 proc.

Kaip galima pastebėti, elektros energijos suvartojimas atskirose grupėse pasiskirsto praktiškai vienodomis proporcijomis. Panagrinėjus atskiras elektros energijos vartotojų grupes, buvo nustatyta, kad gyventojai per pastaruosius metus sunaudojo vis daugiau elektros energijos. Kiekvienas gyventojas kasmet vidutiniškai sunaudojo apie 2,2 proc. elektros energijos (per vertinamąjį laikotarpį sudarė apie – 0,451 MWh/gyventojui. Kitų vartotojų sunaudojama elektros energija vidutiniškai per metus augo po 1,8 proc.

6.11. pav. Elektros energijos sunaudojimas pagal atskiras vartotojų grupes Akmenės rajone.

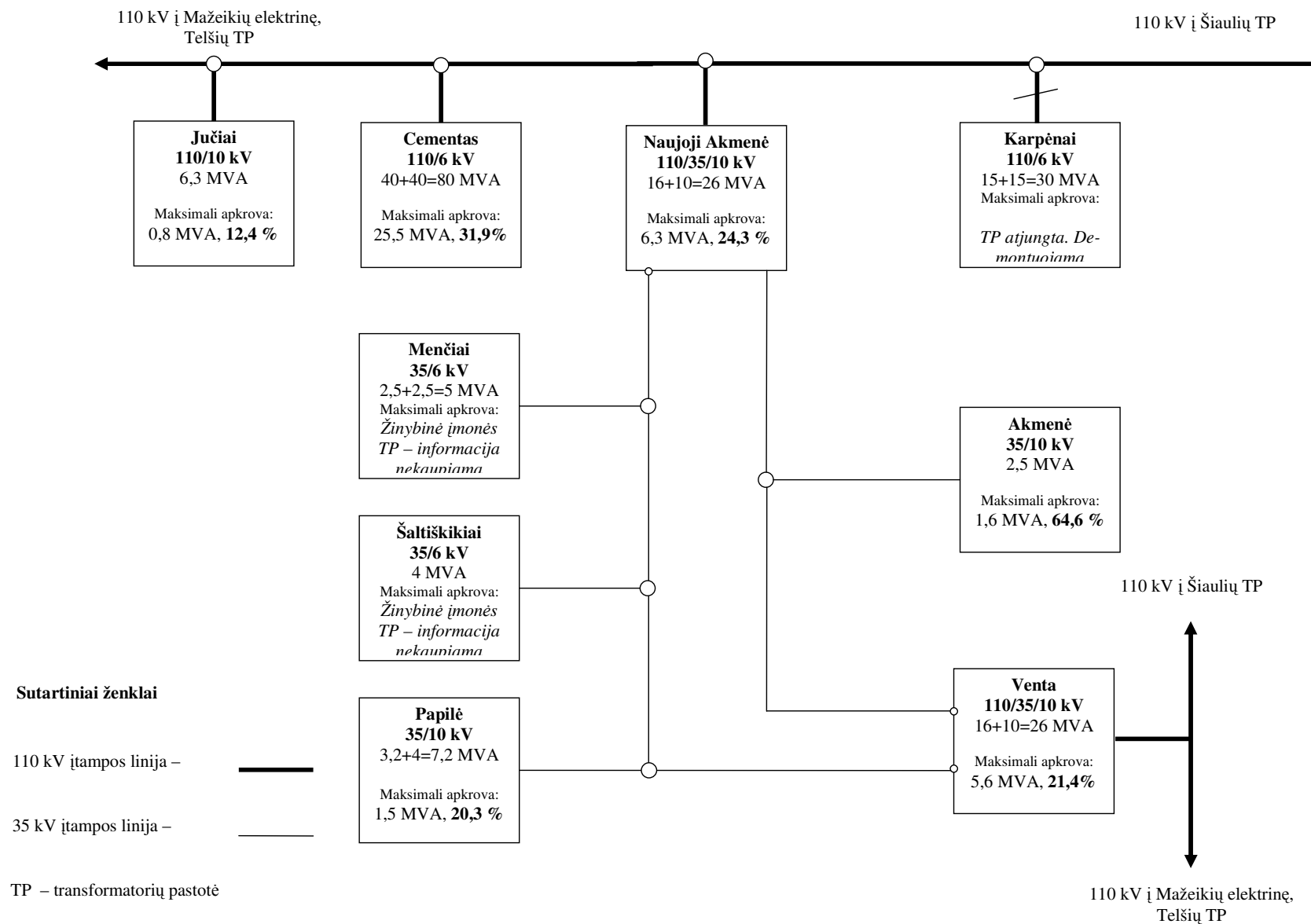
6.2.3. Elektros galios poreikių nustatymas

Ateityje numatomų naujų tinklų ar transformatorių pastočių poreikį galima nustatyti įvertinant apkrovų maksimumų kitimo tendenciją keliolikos metų bėgyje. Didžiausias elektros įrengimų apkrovimas būna šalčiausiu sezono metu, nes pastebimai išauga elektros energijos poreikis patalpų šildymui. Vadovaudamiesi AB “VST” operatyvine informacija, 6.12 pav. pateikiama Akmenės rajono elektros tiekimo sistemos vienlinijinė schema su transformatorių pastočių charakteristikomis bei jų maksimaliomis apkrovomis 2005 metais.

Kaip matome iš 6.12 pav. transformatorių pastotės 2005 metais Akmenės rajone nebuvo maksimaliai apkrautos. Labiausiai buvo apkrauta **Akmenės** miesto transformatorių pastotė ir apkrovimas sudarė **64,6 proc.** nominalios galios. Esamu momentu elektros įrengimai Akmenės rajone nėra labai apkrauti ir jų panaudojimas nėra pakankamai efektyvus.

Tačiau plečiantis Akmenės miestui ir jos apylinkėms būtina apsvarstyti Akmenės TP įrengti dar vieną transformatorių. Ypatingai aktualu jei Akmenės mieste kursis pramonės įmonės, kurioms reikės užtikrinti savalaikį ir patikimą elektros energijos tiekimą.

6.12. pav. Akmenės rajono vienlinijinė elektrinė schema

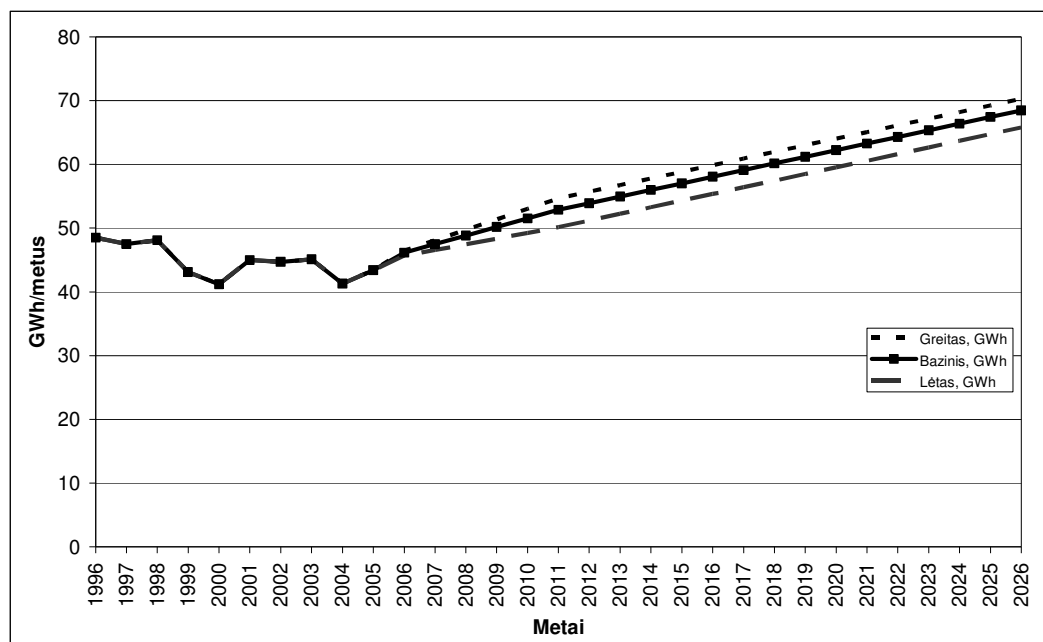
6.2.4. Elektros galios poreikio Akmenės rajone prognozės

Prognozuojant energijos poreikius reikia įvertinti daugybę veiksnių, turinčių įtakos suvartojamos energijos kiekiui. Vieni jų susiję su bendra ekonomikos būkle ir BVP augimu bei jo struktūriniais pokyčiais, pramonės šakų pagamintos produkcijos raida, gyvenimo sąlygų pasikeitimu ir t.t. Kiti įvertina naujų technologijų diegimą, vienu energijos rūšių pakeitimo kitomis efekta, efektyvesnių įrengimų platesnį panaudojimą. Šie veiksniai gali vienas kitą papildyti arba kompensuoti.

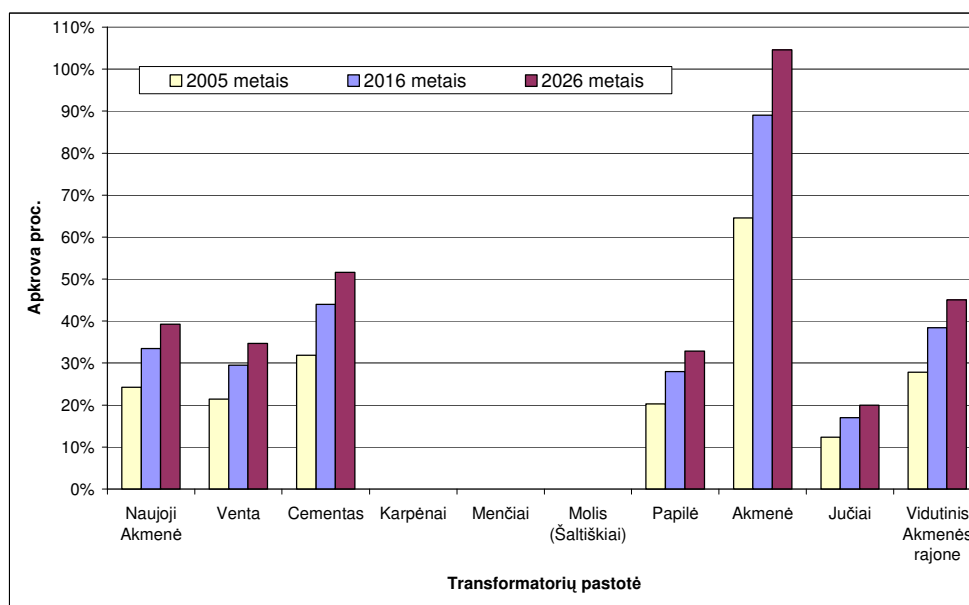
Lemiamą įtaką energijos poreikiams turi ekonomikos plėtros tempai ir kryptys. Nacionalinėje energetikos strategijoje buvo suformuluoti trys ekonomikos plėtros scenarijai: greito ekonomikos augimo (optimistinis) scenarijus, bazinis scenarijus (nuosaikaus ekonomikos augimo) ir lėto ekonomikos augimo (pesimistinis) scenarijus. Greito ekonomikos augimo scenarijuje iki 2010 m. numatytas labai spartus Lietuvos ekonomikos augimas - vidutiniškai 7 proc. per metus, tikintis, kad bendra ekonomikos plėtra bus palanki didelėms investicijoms ūkiui modernizuoti ir naujoms technologijoms įsigyti, o techninė pagalba iš ES bus gausi ir efektyvi. Labiausiai tikėtinas scenarijus (Bazinis) remiasi pastarųjų metų ekonomikos plėtros tendencijomis, t.y. tikintis, kad augimo tempai bus 4-5 proc. per metus. Lėto ekonomikos augimo scenarijuje numatyti maži metiniai BVP augimo tempai – 2 proc. iki 2010 m. Juos galėtų lemti labai lėtas ūkio restruktūrizavimas, mažos vidaus ir užsienio investicijos, nenumatytos ekonominės ir politinės krizės ir t.t. Bendra visų scenarijų prielaida yra ta, kad po 2010 m., pasibaigus pirmajam ekonomikos atkūrimo etapui, BVP metinis prieaugis bus 3 procentai.

Vadovaudamiesi pateiktomis BVP augimo prognozėmis, galima prognozuoti ir Akmenės rajono elektros energijos suvartojimą 10 ir 20 – čiai metų. 6.13 pav. pateikiami elektros energijos poreikio Akmenės rajone prognozavimo rezultatai. Prognozuojant elektros energijos poreikius Akmenės rajono pramonės sektoriuje, buvo naudojamos BVP kitimo tendencijos, gyventojų sektoriuje buvo naudojamas kasmetinis 2,2 proc. augimas – kaip nurodyta ir 2.2 skyriuje. Prognozuojant likusių vartotojų sunaudojamos elektros kiekį buvo naudojamas 1,8 proc. kasmetinis augimas.

Nustatant būsimas elektros įrengimų apkrovas Akmenės rajone po 10 metų ir po 20 metų, buvo daroma prielaida, kad elektros įrenginių panaudojimo vienalaikiškumo koeficientas išlieka nepakitęs ir yra lygus 2005 metų koeficientui. Vadovaujantis 6.13 pav. bei priimant įrenginių panaudojimo vienalaikiškumo koeficiento lygį 2005 metų lygiui buvo gautas 6.14 pav., kuriame atspindi Akmenės rajono transformatorių pastochių apkrovos 2005, 2016 ir 2026 metais. Įrenginių pakankamumo nustatymui buvo pasirinktas greito augimo scenarijus, nes jo metu elektros energijos poreikis labiausiai kils ir taip bus įvertinta didžiausia galima rizika.

6.13. pav. Elektros energijos poreikių Akmenės rajone prognozavimo rezultatai

6.14. pav. Akmenės rajono transformatorių pastotėlių apkrovos 2005, 2016 ir 2026 metais

Kaip matyti iš 6.14 pav., esamų elektros įrengimų Akmenės rajone išnaudojimas net ir po 20 metų nebus didesnis nei instaliuotas galingumas, išskyrus Akmenės TP. Tačiau paanalizavus detalesnę esamą situaciją, pastebėta, kad mažai tikėtina jog labai išaugs Akmenės miesto elektros energijos vartojimo pajėgumai ir ypačingai pramonės srityje. Be to AB „VST“ atstovai patikslino, kad 2005 metais buvęs apkrovimas didelis dėl to, kad tuo metu iš Akmenės TP dėl kitų rajone esančių TP remonto buvo tiekiama elektros energija ir kitų TP vartotojams – buvo sužiedintos kelios 10 kV linijos, todėl galėjo gautis elektros energijos vartojimo padidėjimas iš Akmenės TP. Šiuo metu

rajone yra baigiama TP modernizavimo programa, kurios įgyvendinimo pasekmės – padidėjęs elektros energijos tiekimo patikimumas vartotojams.

6.3. Atliekų tvarkymas

Akmenės rajonas įeina į bendrą Šiaulių apskrities atliekų tvarkymo sistemą. Šios sistemos koordinavimui, organizavimui ir administravimui Šiaulių apskrities savivaldybių iniciatyva buvo sukurta VŠĮ „Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras“ (ŠRATC).

Šiuo metu atliekų tvarkymo funkcijas Akmenės rajone atlieka kelios įmonės. Šių įmonių surinkamų/sutvarkytų atliekų tipai ir kiekiai pateikti 6.4 lentelėje.

6.4. lentelė. Pagrindiniai atliekų tvarkytojai Akmenės rajone

ĮMONĖS PAVADINIMAS	SUTVARKYTOS SURINKTOS ATLIEKOS t/m			t/metus
	Mišrios komunalinės	Asbesto turinčios atliekos	Statybinės	
UAB „N.Akmenės kom.“	5463,85	377		5840,85
UAB „Švarinta“	399,15			399,15
UAB „Ventos stat. medžiagos“			480	480
AB „Kalcitas (cemento dulkės)“			17925	17925
AB „Akmenės cementas“			1550	1550
VISO:				26195

Pagal savivaldybės turimus duomenis Akmenės rajone šiuo metu atliekų surinkimui iš viso naudojamas 2301 konteineris (kurių 2021 – 0,12 m³ tūrio ir 280 – 1,1 m³ tūrio).

Atliekų tvarkymo paslaugas Akmenės rajone teikiančių įmonių turimi konteinerių kiekiai kietoms atliekoms surinkti pateikti 6.5 lentelėje.

6.5. lentelė. Atliekų tvarkymo įmonių turimi konteinerių tūriai ir jų kiekiai

Konteinerių tūris, m ³	UAB „Švarinta“	UAB „N. Akmenės komunalininkas“
0,12	4087	781
0,14	7057	
0,24	407	480

Konteinerių tūris, m ³	UAB „Švarinta“	UAB „N. Akmenės komunalininkas“
0,75		275
0,77	136	
1,1	103	
5,5	50	
7,5	13	
Viso	11853	1536

Atliekų išvežimui UAB „Švarinta“ ir UAB „N. Akmenės komunalininkas“ naudoja skirtingas transporto priemones. Šių įmonių turimas transportas pateiktas 6.6 lentelėje.

6.6. lentelė. Duomenys apie atliekų tvarkymo įmonių turimą transportą

Eil. Nr.	Įmonė	Konteinerių vežimai	Savivarčiai	Traktorių-frontalinis pakrovėjas	Šiukšliavežės su suspaudimo įrenginiu
1.	UAB „Švarinta“	2		1	9
2.	UAB „N. Akmenės komunalininkas“	-	5	-	5

6.3.1. Susidarantys atliekų kiekiai

Nustatant atliekų kiekius, susidarantiems Akmenės rajone, buvo atlikti skaičiavimai pagal buitinių atliekų susidarymo normas (kurios yra patvirtintos savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklėse) ir gyventojų skaičių. Ši Akmenės rajone susidarantių atliekų kiekių analizė pateikta 6.7 ir 6.8 lentelėse.

6.7. lentelė. Duomenys apie susidarantių komunalinių atliekų kiekius t/metus (paskaičiuota pagal buitinių atliekų susikaupimo normą 2003 m.) Šaltinis: Šiaulių apskrities atliekų tvarkymo planas

Atliekų grupės	Akmenės rajonas
Gyventojų skaičius, viso:	29889
mieste	18671

Atliekų grupės	Akmenės rajonas
kaime	11218
Atliekų susidarymo norma	
mieste (m ³ /metus)	1,2
kaime (m ³ /metus)	0,9
Atliekų kiekis m ³ /per metus ²⁰	32501,4
mieste	22405,2
kaime	10096,2
Atliekų kiekis tonos/per metus (iš gyventojų)	5687,75
mieste	3920,91
kaime	1766,84
Atliekų kiekis tonos/per metus (iš įmonių ir įstaigų)	1715,5
mieste	1205,8
kaime	509,7
VISO KOM. ATLIEKŲ:	7209,45

Žemiau pateikti duomenys apie faktinį surinktų atliekų kiekį, suskirstytą pagal atliekų grupes.

6.8. lentelė. Duomenys apie faktinius surinktų atliekų kiekius t/metus pagal atliekų grupes 2003 m.

Nr.	Atliekų grupės	Akmenės rajonas
1.	Mišrios komunalinės	5863
2.	Pakuočių atliekos	930*
3.	Naftos produktais užterštas vanduo	3,5

²⁰ 1m³ sudaro apie 175 kg (pagal COWI parengtą „Atliekų tvarkymo planų rengimas Lietuvos Respublikoje. Rekomendacijos savivaldybėms ir apskrityms“)

* UAB „Švarinta“ išrūšiuotų atliekų kiekis 2003m.

4.	Nekomunalinės atliekos	
	nuotekų dumblas	461
	statybinės atliekos	480
		1550**
	cemento dulkės	17925**
	asbesto turinčios atliekos	377**
5.	Bendras surenkamų atliekų kiekis	27589,5
6.	Bendras surenkamų komunalinių atliekų kiekis	5863

***Pastaba:** pakuočių ir perdirbamos atliekos, taip pat dalis biodegrazuojamų ir pavojingų atliekų, į sąvartyną patenka bendru srautu.*

Žemiau pateikti teoriškai apskaičiuoti komunalinių atliekų kiekiai bei duomenys apie faktinį komunalinių atliekų surinkimą. 6.9 lentelėje nurodomas apskaičiuotas teorinis rajone susidarančių komunalinių atliekų kiekis bei įvertinant savivaldybės pateiktus duomenis apie faktinį surenkamų komunalinių atliekų kiekį apskaičiuota teorinė surenkamų komunalinių atliekų dalis. Skaičiavimuose neįvertinta, kokia regiono gyventojų dalis moka už komunalinių atliekų surinkimą.

6.9. lentelė. Apibendrinti duomenys apie metinius komunalinių atliekų kiekius.

Eil. Nr.	Šaltiniai	Akmenės rajonas
1.	Paskaičiuotas pagal normas Komunalinių atliekų kiekis t/metus	8717,2
2.	Savivaldybės pateikti duomenys apie surenkamų komunalinių atliekų kiekį t/metus	7532
3.	Komunalinių atliekų surinkimas	86 %

Taigi remiantis aukščiau pateiktais duomenimis galima konstatuoti, kad faktinis komunalinių atliekų surinkimas Akmenės rajone siekia 86 %. Bendras rajone susidarančių komunalinių atliekų kiekis siekia 7209,45 t per metus, o faktinis surinkimas – 5863 t per metus.

Pagal turimus duomenis, antrinių žaliavų surinkimas Akmenės rajone dar tik pradedamas vykdyti, todėl konkretūs antrinių žaliavų surinkimo skaičiai šioje stadijoje negalėjo būti pateikti.

** Šios atliekos yra tvarkomos pačių įmonių ir nevežamos į sąvartyną

6.3.2. Atliekų šalinimo įrenginiai

Akmenės rajone per 2003 metus iš viso buvo pašalinta 6343 t atliekų.

Rajone yra iš viso 8 buitinių atliekų sąvartynai, iš kurių 6 (Lebelių, Trikšių, Kairiškių, Kruopių, Kivylių ir Ventos) uždarytini inventorizuoti, vienam (N. Akmenės) reikalingas uždarymo projektas su apsaugos priemonėmis ir vienas jau uždarytas po inventorizacijos (Jučių). Didžiausias pagal plotą veikiantis sąvartynas Akmenės rajone yra rajoninis Pašakarnių sąvartynas, užimantis apie 7,6 ha plotą. Šis sąvartynas turėtų būti uždarytas I etape (t.y. iki 2007 metų). Bendras visų veikiančių sąvartynų Akmenės rajone plotas yra apie 20 ha, o bendras pašalintų atliekų kiekis juose – virš 800 tūkst. tonų. Didesnė dalis sąvartynų yra įrengti nelegaliai ir/ar nesilaikant aplinkosauginių reikalavimų. Pagrindiniai veikiančių sąvartynų trūkumai yra šie:

- nėra atliekų apskaitos priemonių;
- daugumos sąvartynų laidus gruntas (pagrindas);
- nėra atliekų patekimą kontroliuojančio darbuotojo sąvartyne;
- į sąvartynus patenka didelis kiekis perdirbamų atliekų: popierius, stiklas, plastmasė, biodegraduojančios daržo, sodo atliekos;
- sąvartynų tvarkymo išlaidų nepadengia atliekų šalintojai.
- nėra įdiegtų atliekų kontrolės, apskaitos ir monitoringo sistemų, sąvartynų įrengimas ir eksploatavimas neatitinka Lietuvos ir ES reikalavimų.

Duomenys apie inventorizuotus uždarytinus Akmenės rajono pagrindinius sąvartynus bei šiukšlynus bei numatomus jų sutvarkymo būdus pateikti 6.10 lentelėje.

6.10. lentelė. Duomenys apie Akmenės rajono seniūnijų ir kaimo sąvartynus

Sąvartyno pavadinimas	Seniūnija	Ekspluat. Pradžia (m.)	Sąvartyno plotas (ha)*	Atliekų kiekis (m3)	Sutvarkymo būdas
Lebelių	Akmenės	1991	1,00	15600	Uždarymas I etape uždarytinas sąvartynas. Planuojama atliekas sutankinti, užpilti gruntu, užsodinti
Trikšių	Papilės	1982	1,00	7800	
Kairiškių	Papilės	1982	0,50	11800	
Kruopių	Kruopių	1992	0,64	5000	
Kivylių	N.Akmenės kaim.	1992	0,20	4100	
Ventos	Ventos	1995	3,70	26000	Uždarymas II etape.
N.Akmenės	N.Akmenė	1968	4,80	672000	

sen.					Reikalingas uždarymo projektas su apsaugos priemonėmis
Pašakarnių	N.Akmenės km.	1997	7,6	58279	Uždarymas I etape. Uždarytinai pagrindinis rajono sąvartynas
Jučių	Akmenės	1991	0,50	12500	Uždarytas

Diegiant regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą numatoma iš ES gaunamų lėšų pastatyti naują regioninį sąvartyną. Kairių sąvartynas bus uždaromas etapais iki 2010 metų, kiti regiono sąvartynai (tame tarpe aukščiau paminėti Akmenės rajono sąvartynai) numatomi uždaryti iki 2010 metų.

6.4. Šilumos ūkis

6.4.1. Esamas šilumos poreikis

Akmenės rajono šilumos poreikio skaičiavimai atliekami pagal tokius klimatologinius duomenis²¹:

- skaičiuotina lauko oro temperatūra, °C -22
- šildymo sezono vidutinė daugiametė temperatūra, °C 0,6
- šildymo sezono trukmė, paros 222

Gyventojų skaičius Akmenės rajone ir gyvenamasis plotas nustatomi pagal LR Statistikos departamento pateiktus duomenis. Priimama, kad visuomeninių ir komercinių pastatų plotas sudaro 25% gyvenamųjų pastatų bendrojo ploto. LR Statistikos departamento duomenimis 62% gyventojų Akmenės rajone gyvena miestuose, o 38% - kaimo vietovėse.

Šilumos galia šildymui ir karšto vandens ruošimui skaičiuojama pagal sustambintus rodiklius: šilumos galia šildymui priimama 100W/m² šildomo ploto, šilumos galia karšto vandens ruošimui priimama 0,76kW/gyventojui (laikant, kad maksimalus valandinis karšto vandens poreikis yra 10l/(h·gyv.), o šilumos galia karšto vandens cirkuliacijai sudaro 30% nuo galios karšto vandens ruošimui). Šilumos galia ir poreikis visuomeninių pastatų vėdinimui įvertinamas priėmus, kad tiekiamo vėdinimo oro kiekis yra 3,6m³/(h·m²).

²¹ Pagal RSN 156-94 „Statybinė klimatologija“

Šilumos poreikis gyvenamųjų pastatų šildymui per norminių metų šildymo sezoną sudaro 232kWh/(metai·m²). Laikant, kad vidutinis karšto vandens suvartojimas per parą yra 92l/(parą·gyv.) ir šilumos poreikis cirkuliacijai sudaro 30% nuo poreikio karšto vandens ruošimui, šilumos poreikis per metus karšto vandens ruošimui yra 1,87 MWh/(metai·gyv.).

Remiantis šiame skyriuje pateiktomis prielaidomis, Akmenės rajono teoriškai apskaičiuotas esamas projektinis šilumos poreikis lygus apie 123,3 MW (galia patalpų šildymui sudaro 87,8 MW, karšto vandens ruošimui – 27,0 MW, visuomeninių pastatų vėdinimui – 8,5 MW). Galia patalpų šildymui, vėdinimui ir karšto vandens ruošimui Akmenės rajono miestuose bendrai sudaro 76,4 MW, kaimiškose vietovėse – 46,8 MW.

Teoriškai apskaičiuotas viso Akmenės rajono metinis šilumos poreikis pastatų šildymui, vėdinimui ir karšto vandens ruošimui sudaro apie 290 GWh/metus (iš kurių šilumos poreikis patalpų šildymui sudaro 204 GWh/metus, karšto vandens ruošimui – 67 GWh/metus, visuomeninių pastatų vėdinimui – 20 GWh/metus). Metinis šilumos poreikis patalpų šildymui, vėdinimui ir karšto vandens ruošimui Akmenės rajono miestuose bendrai sudaro 180 GWh, kaimiškose vietovėse – 110 GWh.

6.4.2. Aprūpinimo šiluma sistemos

Akmenės rajone centralizuotai šiluma aprūpinama dalis Akmenės, Naujosios Akmenės ir Ventos miestų vartotojų. Likusioji šilumos vartotojų dalis Akmenės rajone vartoja šilumą, pagamintą individualiuose šilumos gamybos įrenginiuose, naudojančiuose dažniausiai kietą kurą (medieną, anglis), gamtines dujas.

Centralizuotai šiluma aprūpinama apie 76 % Naujosios Akmenės, 28 % Akmenės ir 70 % Ventos miestų šilumos vartotojų. Akmenės rajono teritorijoje centralizuotai aprūpinamas šiluma pastatų bendras plotas yra 345,3 tūkst.m², taigi iš centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų užtikrinama 39 % viso šilumos poreikio.

Gyventojų surašymo 2001 m. duomenimis centrinės šildymo sistemos buvo įrengtos 83,4 % visų Akmenės rajono būstų. Likusieji rajono būstai neturėjo centrinės šildymo sistemos ir daugiau sia buvo šildomi krosnimis, rečiau elektra (bendrai 20,4 % visų pastatų), o 0,2 % visų gyvenamųjų pastatų apskritai nebuvo galimybės šildyti pastatus. 62,9% visų būstų 2001 metų duomenimis turėjo karštojo vandentiekio įrangą. Šie rodikliai yra labai artimi visos Lietuvos rodikliams.

6.4.3. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų raida ir esama būklė

Akmenės rajone esančias centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemas eksploatuoja UAB „Akmenės energija“, priklausanti UAB „E-energija“ įmonių grupei. UAB "Akmenės energija" nuo 2000 m. rugsėjo 1 d. 25-iems metams išsinuomojo Akmenės rajono šilumos ūkį. UAB „Akmenės energija“ Akmenės rajone eksploatuoja 3 centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemas Akmenėje, Naujojoje Akmenėje ir Ventoje. Šiluma gaminama penkiose katilinėse: dvi jų yra Akmenėje, dvi – Naujojoje Akmenėje ir viena – Ventoje. Bendra jų galia sudaro 43,8 MW. Pagrindinės šių katilinių charakteristikos ir jų veiklos 2005 metais rodikliai pateikti 6.11 lentelėje.

Bendras centralizuoto šilumos tiekimo tinklų ilgis Akmenės rajone sudaro 25,3 km. Atskirų Akmenės rajono miestų šilumos tinklų rodikliai pateikti 6.12 lentelėje.

6.12. lentelė. Pagrindiniai CŠT tinklų rodikliai

CŠT sistemos	Tinklų ilgis, m	Vidutinis trasų amžius	Vyraujantis paklojimo būdas	Naujai bekanaliu būdu paklotų trasų ilgis, m (%)
N. Akmenės m.	18.448	20 metų	požeminiame nepereinamame kanale	5.645 (31%)
Akmenės m.	3.120	32 metai	požeminiame nepereinamame kanale	80 (3%)
Ventos m.	4.591*	8 metai	bekanaliai	0 (0%)
Viso	26.159			5.725 (22%)

* Ventos mieste paklota 823 m karšto vandens tiekimo tinklų ir 3768 m šilumos tiekimo tinklų.

Vidutinis centralizuoto šilumos tiekimo tinklų Akmenės rajone amžius rajone yra 19 metų. 22 % visų trasų yra paklotos naujai (bekanaliu būdu).

6.11. lentelė. UAB „Akmenės energija“ eksploatuojamos katilinės Akmenės rajone ir jų veiklos 2005 metais rodikliai

Katilinės ad- resas	Įren- gi-mo metai	Instaliuo- ta katili- nės galia, MW	Katilų skai- čius	Katilų markės	Kuras	Kuro suvar- tojimas per 2005 metus, tūkst.n.m ³	2005 metais pagamintos šilumos kie- kis, GWh	Šiluma aprūpinamų pastatų bendras plotas, tūkst. m ²			
								gyvena- mųjų	adminis- tracinių	pramo- nės pas- tatų	viso
Žalgirio g. 2, N.Akmenė	2004	16,0	3	Vitomax 300	g.dujos	4368	40,03	152,4	45,3	0	197,7
Ramučių g.2a, N.Akmenė	2001	5,8	1	NTN-AR 3000	g.dujos	1038	8,88	45,5	3,7	0	49,2
			1	NTN-AR 2000	g.dujos						
Ventos g.26a, Venta	1998	12,0	3	VAPOR TTKV4	g.dujos	1288	11,09	47,0	9,0	0	56,0
Stadiono g.3a, Akmenė	1997	8,0	4	VK-21	g.dujos	914	7,75	27,8	12,5	0	40,4
S.Daukanto g.7, Akmenė	1999	2,0	2	FAKEL-G	g.dujos	84	0,69	2,0	0	0	2,0
Viso rajone:		43,8				7692	68,44	274,7	70,5	0	345,2

6.4.4. Šilumos ūkio problemos ir raidos prognozės

Lietuvos nedidelių miestų šilumos ūkio problemos yra būdingos ir Akmenės rajono šilumos ūkiui. Galima išskirti tokias pagrindines problemas:

- nepatikimas ir neefektyvus šilumos tiekimas dėl susidėvėjusių šilumos tiekimo trasų Naujosios Akmenės mieste ir ypač Akmenės mieste;
- žemas šilumos vartojimo efektyvumas – žema būstų kokybė (daug senų pastatų, beveik pusė pastatų yra mediniai) bei silpna pastatų priežiūra lemia didelius pastatų šilumos nuostolius. Pastatų remontas ir renovacija nėra dažni. Šildymo sistemos, šilumos punktai ir vietinės katilinės yra nusidėvėjusios, trūksta individualaus reguliavimo ir apskaitos įrangos;
- visas centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų šilumos poreikis užtikrinamas deginant gamtines dujas (nėra rezervinio kuro panaudojimo galimybės ir priklausomybė nuo gamtinių dujų lėmė, kad nuo 2006 metų rugpjūčio 1 dienos centralizuotai tiekiamos šilumos kaina vartotojams Akmenės rajone gerokai padidėjo);
- nedidelis atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas, nėra kogeneracijos įrenginių;
- didėjanti šilumos gamybos decentralizacija didina vietovės taršą, mažina kuro pirminės energijos panaudojimo efektyvumą, mažina esamų centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų energinį ir ekonominį efektyvumą.

Sprendiniuose numatytos šilumos ūkio pertvarkymo ir plėtros kryptys, kurios sudarytų sąlygas minėtųjų problemų sprendimui.

Prognozuojamas šilumos poreikis pastatams šildyti ir karštam vandeniui ruošti įvertinamas atsižvelgiant į šilumos taupymo potencialą. Šilumos vartojimo efektyvumas gali būti didinamas įvairiomis priemonėmis: keičiant ar šiltinant išorines pastatų atitvaras, modernizuojant šildymo sistemas ir šilumos punktus, gerinant šildymo sistemų ir šilumos punktų priežiūros kokybę. Visuomeniniuose ir ypač pramonės pastatuose papildomai galima taikyti energijos vadybą ir taip sumažinti šių pastatų šilumos suvartojimus. Tačiau įvertinant, kad gyventojams trūksta lėšų, mažai tikėtina, kad bus šiltinamos gyvenamųjų pastatų išorinės atitvaros ir atnaujinamos šildymo sistemos. Tikėtina, kad bus renovuojami biudžetinių įstaigų pastatai. Nors po renovacijos šilumos vartojimo efektyvumas padidės, dėl pagerėjusių šiluminio komforto sąlygų, šilumos vartojimas greičiausiai išliks nepakitęs.

Šilumos poreikis gali kisti dėl gyventojų skaičiaus ir gyvenamojo ploto kitimo rajone. Tiek gyventojų skaičius Akmenės rajone, tiek gyvenamųjų pastatų plotas rajone turi tendenciją mažėti. LR Statistikos departamento duomenimis gyventojų skaičius 2001 – 2005 metais vidutiniškai per metus rajone sumažėdavo 1,0 %. Gyvenamųjų pastatų plotas 2001 – 2004 metų laikotarpiu vidutiniškai per metus mažėjo 0,2 %. Kasmet naujai pastatomų pastatų ir išduodamų statybos leidimų kiekis yra labai nedidelis. Prognozuojamas šilumos poreikis pateikiamas sprendiniuose.

Naujų centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų įrengimas Akmenės rajone neplanuojamas, nes neplanuojamos naujos tankiai užstatytos teritorijos. Esamų centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos pajėgumų visiškai pakanka esamų centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų vartotojų poreikiams tenkinti.

6.5. Dujų tiekimas

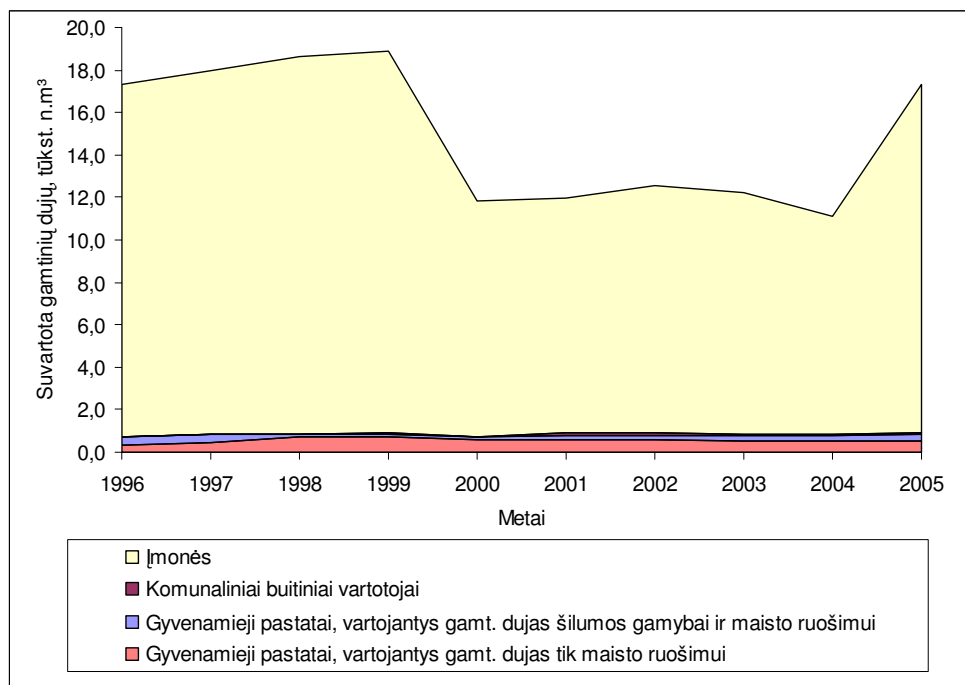
Magistralinius ir skirstomuosius dujotiekio tinklus Akmenės rajone eksploatuoja AB „Lietuvos dujos“. Magistraliniu dujotiekiu dujos rajone tiekiamos dviem atšakomis iki Naujosios Akmenės ir Papilės dujų skirstymo stočių. Iš Naujosios Akmenės dujų skirstymo stoties dujos tiekiamos Naujosios Akmenės miestui ir Ramučių gyvenvietei, iš Papilės dujų skirstymo stoties dujos tiekiamos Akmenės ir Ventos miestams bei Papilės miesteliams.

Akmenės rajone eksploatuojamo skirstomojo dujotiekio ilgis sudaro 78,3 km, iš kurių didelio slėgio dujotiekio ilgis yra 22,9 km, vidutinio slėgio dujotiekio ilgis – 33,4 km, mažo slėgio – 22,0 km. Naujosios Akmenės ir Akmenės miestuose eksploatuojama po tris dujų reguliavimo punktus, Ventos mieste – du, Papilėje ir Ramučių gyvenvietėje – po vieną dujų reguliavimo punktą. Vamzdynų, dujų skirstymo stočių ir dujų reguliavimo punktų techninė būklė yra gera.

Per Akmenės rajono teritoriją AB „Lietuvos dujų“ duomenimis suplanuota tiesti magistralinį dujotiekį į Mažeikių dujų skirstymo stotį. 1999 metais gruodžio 20 dieną Akmenės rajono tarybos sprendimu nr. 100 patvirtintas Magistralinio dujotiekio tiesinio į Mažeikius per Akmenės rajoną specialusis planas, detalųjį planą planuojama paruošti iki 2006 metų spalio mėnesio. Šio dujotiekio valdytojai yra AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Intergaz“. 2006 metais pradėti vykdyti statybos darbai. Rudausių kaime Naujosios Akmenės kaimiškoje seniūnijoje numatyta įrengti dujų apskaitos stotį (parinktas 0,30ha žemės sklypas dujų apskaitos stotčiai ir čiaupų aikštelėms). 2006 metais ruošiami detalusis planas, techninis ir darbo projektai.

Gamtinės dujos rajone yra tiekiamos gyventojams maisto ruošimui ir individualiam šildymui bei karšto buitinio vandens ruošimui, komunaliniams buitiniams vartotojams bei įmonėms. Didžiausias gamtinių dujų vartotojas rajone yra UAB „Akmenės energija“, kuriai per 2005 metus bu-

vo patiekta 998 tūkst. n.m³ gamtinių dujų (6% viso rajone suvartoto gamtinių dujų kiekio). Gamtinių dujų suvartojimas 1996 – 2005 metų laikotarpiu Akmenės rajone pateiktas 6.13 lentelėje, dujų suvartojimo kitimo grafikas pateiktas 6.15. pav.

6.15. pav. Gamtinių dujų suvartojimo Akmenės rajone kitimas 1996 – 2005 metų laikotarpiu

Akmenės rajone 1996 – 2005 metų laikotarpiu gamtinės dujos buvo vartojamos netolygiai ir tai daugiausia lėmė įmonėse suvartojamų gamtinių dujų kiekio svyravimai. Metinis dujų suvartojimas gyvenamuosiuose pastatuose, kuriems gamtinės dujos tiekiamos maisto ruošimui, per šį laikotarpį buvo beveik pastovus, o pastaraisiais metais nežymiai mažėjo. Metinis dujų suvartojimas gyvenamuosiuose pastatuose, kuriems gamtinės dujos tiekiamos maisto ruošimui ir šilumos gamybai, pastaraisiais metais sparčiai didėjo – nuo 1998 metų jis išaugo 2,4 karto. Net 16 kartų per šį laikotarpį išaugo komunalinių buitinių vartotojų suvartojami dujų kiekiai.

AB „Lietuvos dujos“ duomenimis gamtinių dujų tinklų plėtra būtų galima vietovėse, kuriose yra išvystyta decentralizuota šilumos gamyba, bei naujai statomuose gyvenamuosiuose kvartaluose.

6.13. lentelė. Gamtinių dujų suvartojimas 1996 – 2005 metų laikotarpiu rajone

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gyvenamieji pastatai, vartojantys gamt. dujas tik maisto ruošimui	vartotojų skaičius	3757	4456	5017	5047	5089	5159	5046	5015	4992	4960
	suvartota gamt. dujų, tūkst. n.m ³	324,5	427,8	718,5	717,1	563,8	588,8	574,0	535,8	520,9	507,0
Gyvenamieji pastatai, vartojantys gamt. dujas šilumos gamybai ir maisto ruošimui	vartotojų skaičius	156	243	320	280	284	295	295	295	307	328
	suvartota gamt. dujų, tūkst. n.m ³	386,6	417,4	130,2	155,1	147,3	217,7	230,9	235,1	251,3	312,6
Komunaliniai buitiniai vartotojai	vartotojų skaičius	1	1	1	9	11	17	21	20	20	21
	suvartota gamt. dujų, tūkst. n.m ³	6,3	5,3	4,9	27,5	39,1	77,2	94,2	87,8	94,1	102,8
Įmonės	vartotojų skaičius	4,0	4,0	8,0	15,0	15,0	15,0	16,0	16,0	16,0	16,0
	suvartota gamt. dujų, tūkst. n.m ³	16605,8	17103,3	17805,9	17983,9	11065,4	11089,5	11642,7	11382,5	10256,6	16409,7
Viso rajone suvartota gamt. dujų, tūkst. n.m ³		17323,2	17953,8	18659,4	18883,6	11815,6	11973,1	12541,8	12241,2	11122,9	17332,1

6.6. Telekomunikacijos ir ryšiai

6.6.1. Bendra informacija

Ryšių infrastruktūrai priskiriama paštas ir telekomunikacijos. Telekomunikacijų infrastruktūrai Lietuvoje yra pakankamai išplėtotas ir apima visą Lietuvos plotą. Lietuvos pašto tinklas yra vertinamas kaip plačiausias ir gerai veikiantis, o kartu apimantis įvairias paslaugas.

6.6.2. Telefoninis ryšys

Viešojo fiksuoto ryšio telekomunikacijų paslaugas Lietuvoje šiuo metu gali teikti ir turi licencijas apie 50 įmonių, iš kurių du trečdaliai ir teikia minėtas paslaugas. Vienos stambiausių telekomunikacijų bendrovių, kurios veikia nacionaliniu mastu yra TEO LT (anksčiau AB „Lietuvos telekomas“), UAB „Omnitel“, UAB „Bitė GSM“, UAB „Tele2“ bei AB Lietuvos radijo ir televizijos centras. Nuo 1999 metų UAB „Comliet“ tapo, TEO LT dukterinė įmonė ir nutolusiems vartotojams per NMT 450 radijo tinklą pradėta siūlyti TEO LT fiksuotojo ryšio paslauga, o abonento sujungimas su automatine telefonų stotimi galimas per radijo ryšio kanalą. Mobilusis telefono tinklas Lietuvoje išplėtotas pakankamai ir ryšys užtikrinamas visoje Lietuvos teritorijoje. Verta paminėti, kad bendrovės tarpusavyje stipriai konkuruoja, diegia vis modernesnes technologijas ir taip kelia telekomunikacinių paslaugų kokybę bei siūlo vis naujesnes paslaugas.

6.6.3. Interneto paslauga

Šiuo metu Lietuvoje yra per šimtas interneto tiekėjų. Už 2004 metų IV ketvirtį įmonių, pateikusių ataskaitas apie vykdomą veiklą buvo 98. Didelė dalis interneto tiekėjų yra išsidėstę didžiausiuose miestuose, tačiau yra ir nacionalinių tiekėjų, prie kurių galima prisijungti įvairiais būdais. Keli prisijungimo prie interneto būdai paminėti žemiau:

- Prisijungimas per komutuojamą ryšio liniją naudojant modemą;
- ISDN technologija;
- Skaitmeninės abonentinės linijos XDSL technologija (ADSL, VDSL, HDSL);
- GPRS technologija;
- 3G (UMTS) technologija;
- EDGE technologija;
- Bendraašio kabelio technologija (kabelinės televizijos atveju).
- Bevielės vietinės kilpos (WLL) technologija;

- WiMAX technologija;
- Optinio ryšio technologija;
- Internetas per palydovą.

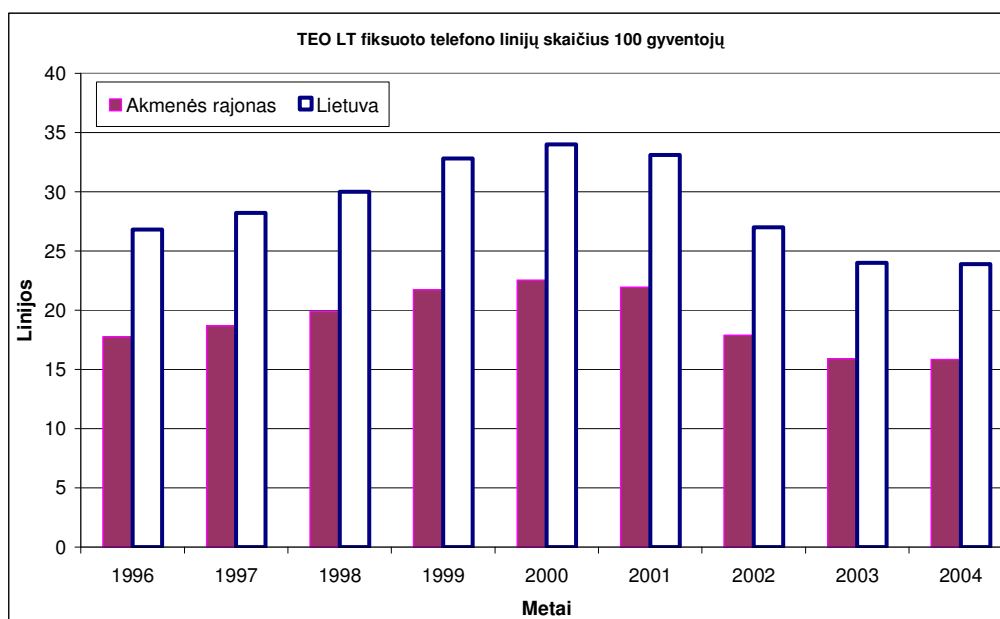
6.6.4. Akmenės rajono esama situacija

Įvertinant telekomunikacijų ir kitų ryšio sistemų situaciją Akmenės rajone, tikslinga ją palyginti su visos Lietuvos situacija. Pagal turimus išeities duomenis šioje bendrojo plano aprašomojoje dalyje buvo palygintos tam tikrų telekomunikacinių paslaugų apimtys Akmenės rajone su Lietuvos Respublikos situacija.

6.6.5. Fiksuotasis telefoninis ryšys

Pagrindinis viešojo fiksuotojo telefoninio ryšio operatorius Akmenės rajone yra AB „Lietuvos telekomas“.

Vadovaujantis TEO LT metinėmis ataskaitomis bei pateikta kita informacija buvo sudarytas 6.16 pav., kuriame atsispindi fiksuotųjų TEO LT telefoninių linijų skaičius 100 Lietuvos ir Akmenės rajono gyventojų. Bendra rajone įrengtų linijų 100 žmonių skaičiaus kitimo tendencija (1996 – 2004 metams) atitinka Lietuvoje buvusį kitimo lygį. Pagrindinė priežastis dėl ko yra tokie skirtumai – nepakankamas gyventojų tankis Akmenės rajone. Vadovaujantis Statistikos departamento pateiktais duomenimis, 2005 metais Lietuvoje gyveno 52,5 gyventojų/km², tuo tarpu Akmenės rajone – 34,4 arba 34 proc. mažiau.

6.16. pav. TEO LT fiksuoto telefono linijų skaičius 100 gyventojų

Šiuo metu Akmenės rajone kaip ir visoje Lietuvoje yra pasiektas pakankamai aukštas telefono linijų skaitmenavimo lygis, o tai sąlygoja geresnę ryšio kokybę bei ateityje užtikrins greitaeigio interneto plėtrą Akmenės rajone. Šiuo metu Akmenės rajone nėra problemų plėsti ir įrenginėti telekomunikacijų tinklus, tačiau tam turi būti aiškiai apibrėžtas poreikis.

6.6.6. Mobilusis ryšys

Mobilusis (judrusis) ryšys Lietuvoje pastaraisiais metais plito greičiausiai nei visos kitos telekomunikacijų paslaugos. Šiuo metu Akmenės rajone galima naudotis keleto mobiliojo ryšio operatorių paslaugomis. Ateityje numatoma statyti dar daugiau bazinių mobiliojo ryšio stočių, kad būtų pagerintos ryšio sąlygos bei pasiūlytos naujos technologijos (3G, EDGE ir kitos).

6.6.7. Pašto paslaugos

Pašto paslaugų reikšmė gyventojų ir visuomeninių objektų tarpe nemažėja. Šiuo metu Akmenės rajone veikia 10 pašto skyrių. Vienas pašto skyrius vidutiniškai aptarnauja 2.907 Akmenės rajono gyventojų. Tuo tarpu Lietuvos mastu šis skaičius yra lygus 3.866. Toks skirtumas gaunamas dėl to, kad Akmenės rajone gyventojų sklaida yra didesnė nei Lietuvoje, o siekiant užtikrinti kokybiškas paslaugas turi būti įsteigta daugiau pašto skyrių, kurie sugebėtų aptarnauti visus gyventojus. Nežiūrint to, kad kai kurie pašto skyriai neperspektyvūs, gyventojai į skyrių uždarymą žiūri kaip į jų gyvenimo sąlygų bloginimą.

6.6.8. Interneto paslaugos

Internetas, turbūt viena labiausiai šiuo metu plintančių paslaugų. Tačiau, Lietuvoje interneto vartojimas nėra labai išplitęs ir jis mažesnis nei Europos sąjungos šalių vidurkis. Esama Akmenės rajono situacija interneto vartojimo atžvilgiu yra tipinė kaip ir kitų Lietuvos rajonų.

Viešieji interneto prieigos taškai

Lietuvoje jau kelerius metus sparčiai yra diegiami viešieji interneto prieigos taškai kaimo vietovėse bei mokslo įstaigose ir taip yra ugdoma IT visuomenė. Organizacijos kurių dėka yra vykdomi minėti projektai yra šios:

- Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklas (LITNET);
- Langelis į ateitį (LA);
- Informacinės visuomenės plėtros komitetas (IVPK).

LITNET

LITNET yra Lietuvos universitetų ir mokslo institutų iniciatyva sukurta organizacija, įgyvendinanti ir koordinuojanti mokslo, studijų ir švietimo institucijas jungiančio kompiuterių tinklo plėtrą, naujų informacinių technologijų ir paslaugų plėtrą bei teikimą mokslo ir studijų institucijoms. 2005 metų pabaigoje LITNET tinklo paslaugomis naudojosi 900 mokslo ir kitos institucijų įstaigos. Akmenės rajonas nėra tiesioginės LITNET prieigos.

LA

Aljansas "Langas į ateitį" 2002 metais pradėjo vykdyti unikalų Lietuvoje verslo paramos informacinės visuomenės plėtrai projektą.

Aljanso misija - skatinti interneto naudojimą Lietuvoje ir tokiu būdu kelti šalies gyventojų gyvenimo lygį, šalies konkurencingumą Europoje bei pasaulyje. Projekto iniciatoriai siekia, kad bendromis verslo ir valdžios pastangomis skatinama interneto plėtra per 3 metus leistų pasiekti Europos Sąjungos interneto skverbties vidurkį.

Šiuo metu LA yra įsteigti 475 viešo interneto centrai iš kurių 2 yra Akmenės rajone – Akmenės ir Naujosios Akmenės viešose bibliotekose.

IVPK

Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV parengė ir kartu su Vidaus reikalų ministerija pateikė pasiūlymą „Viešosios interneto prieigos taškų steigimas kaimiškose vietovėse“, kuris buvo atrinktas bei bus finansuojamas pagal PHARE 2003 Socialinės-ekonominės sanglaudos programą.

Viešųjų interneto prieigos taškų diegimo kaimo vietovėse projektui yra skirta 3,15 mln. €. Numatoma per 18 mėnesių, tiek laiko turėtų trukti projektas, įdiegti 300 viešų interneto prieigos taškų visoje Lietuvoje, ypač atkreipiant dėmesį į tas vietas, kuriose yra menkai išvystyta telekomunikacijų infrastruktūra.

Kiekviename naujai įrengtame viešosios interneto prieigos taške numatyta įrengti iki penkių kompiuterizuotų darbo vietų su prieiga prie interneto. Visos išlaidos, susijusios su kompiuterinės technikos diegimu ir priežiūra, bei interneto paslaugų kaštai bus dengiami iš projektui skirtų lėšų. Interneto prieigos taškuose gyventojams bus garantuojama 40 val. per savaitę prieiga prie interneto, už ryšį 18 mėnesių bus apmokama iš projektui skirtų lėšų.

Projekte numatoma viešuosius interneto prieigos taškus steigti lankomose vietose: bibliotekose, kultūros namuose, seniūnijose, bendruomenių centruose, paštų skyriuose ir pan. Tikimasi, kad

projekto metu pasirinktuose rajonuose pavyks sukurti tinklą, kuris gyventojams leis 8 - 10 km spinduliu pasiekti vieną iš įsteigtų viešosios interneto prieigos taškų.

Akmenės rajono organizacijos taip pat dalyvauja PHARE projekte. Vadovaujantis vykdomo PHARE projekto atrankos rezultatais, Akmenės rajone ketinama įrengti dar papildomai 1 viešąjį interneto prieigos tašką:

Papilės km. Papilės kultūros ir laisvalaikio centras.

Prisijungimo prie interneto galimybės Akmenės rajone

Akmenės rajone, kaip ir daugelyje kitų rajonų, prisijungti prie interneto galima įvairiais būdais. Labiausiai paplitęs būdas prisijungti prie interneto yra per komutuojamą telefono liniją. Praktiškai kiekvienas turintis fiksuoto ryšio telefoną, gali lengvai prisijungti prie interneto. Domenų perdavimo sparta tokiu atveju siekia iki 56 kbps. Greitaeigio interneto paslauga (iki 2 Mbps, patikimas ryšys užtikrinamas iki 5 km atstumu nuo įrengto interneto prieigos taško), kuri gali būti pasiekama per skaitmeninę telefoninę liniją (ADSL technologija), galima šiuose Akmenės rajono miestuose/miesteliuose:

Akmenėje;

Naujoje Akmenėje;

Ventoje;

Kruopiuose;

Papilėje.

Vis daugiau ir daugiau Lietuvos piliečių, tame tarpe ir Akmenės rajono, naudojami mobiliais telefonais. Jais taip pat galima pasiekti interneto tinklą pasinaudodami GPRS technologija. GPRS – tai paketinio duomenų perdavimo technologija. GPRS vartotojų siunčiami/gaunami duomenys suskaidomi į paketus, kurie perduodami vienu ar keliais GSM balso kanalais. Kad būtų galima naudotis GPRS paslaugomis, pirmiausia reikalingas mobilusis telefonas, turintis GPRS funkciją. Be to reikia užsisakyti GPRS paslaugą pas ją tiekiantį GSM tiekėją. Šia technologija galima pasiekti iki 85,6 kbps duomenų perdavimo spartą. Naudojantis GPRS technologija galima prisijungti praktiškai visoje Akmenės rajono teritorijoje. Šiuo metu veikia ir EDGE ryšys Naujojoje Akmenėje ir jos apylinkėse. EDGE (Enhanced Data rates for Global Evolution) - tai nauja populiarios GPRS (paketinis duomenų perdavimas) technologijos versija. Jungiantis prie interneto pasinaudojant šia technologija galima pasiekti iki 236,8 kbps duomenų perdavimo spartą. 3G (UMTS) šiuo metu neveikia nei viename Akmenės rajono mieste/miestelyje. Pasinaudojant šia technologija, galima pasiekti iki 1,8 Mbps duomenų perdavimo spartą.

Visame Akmenės rajone galima prie interneto prisijungti pasinaudojant radijoreline technologija. Šiuo metu Šiaulių rajone yra įrengtas AB Lietuvos radijo ir televizijos centro siųstuvas, kuriuo internetas gali būti perduotas didesniu nei 20 km spinduliu. Interneto greitis siekia 512 kbps.

Taigi, tokiomis pagrindinėmis priemonėmis, Akmenės rajone galima prisijungti prie interneto tinklo, tačiau, tai nėra visos priemonės ir galimybės.

Šiuo metu vykdomi projektai

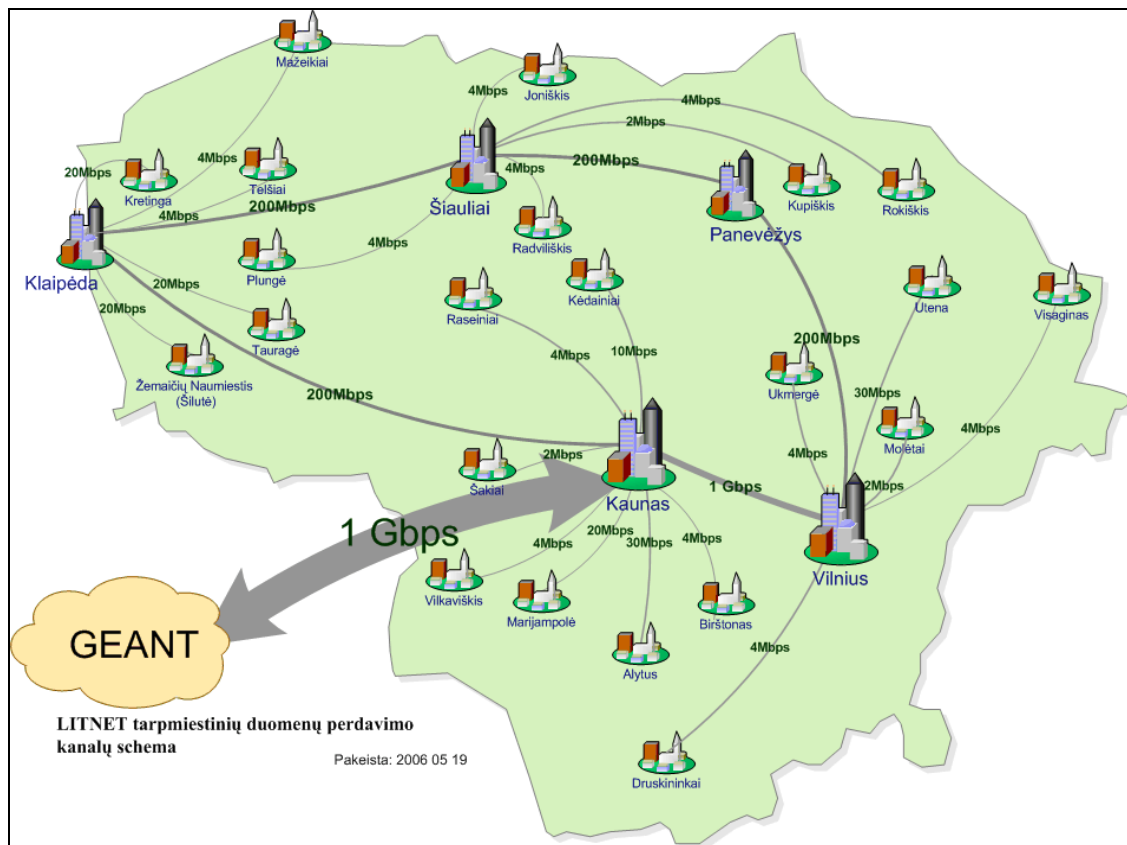
Kad būtų galima panaudoti internetą ne tik informacijos parsisiuntimui, bet ir multimedijos tikslams (TV programų žiūrėjimas, IP telefonija ar kitos priemonės), reikia kad interneto tinklo sparta būtų nemažesnė kaip 512 kbps. Kad būtų galima pasiekti tokį lygį, turi būti atliekami didelių apimčių projektai, kurių metu būtų diegiamos pažangios technologijos.

Akmenės rajono savivaldybė šiuo metu dalyvauja projekte „Kaimiškujų vietovių informacinių technologijų plėtojimas tinklas (RAIN)“, kurio įgyvendinimo pasekmė, greitaigio interneto atsiradimas pagrindiniuose rajono seniūnijų centruose. Internetas bus tiekiamas optiniais kabeliais ar kitais kanalais per LITNET komunikacijų tinklą. LITNET įgyvendino GEANT (Gigabit European Research and Educational Network - Gigabitinis Europos mokslo ir mokymo tinklas) projektą, kurio metu LITNET tinklas su pasauliniu Internet tinklu sujungtas 1 Gbps sparta 6.17 pav. pateikiama LITNET tinklo Lietuvoje struktūra.

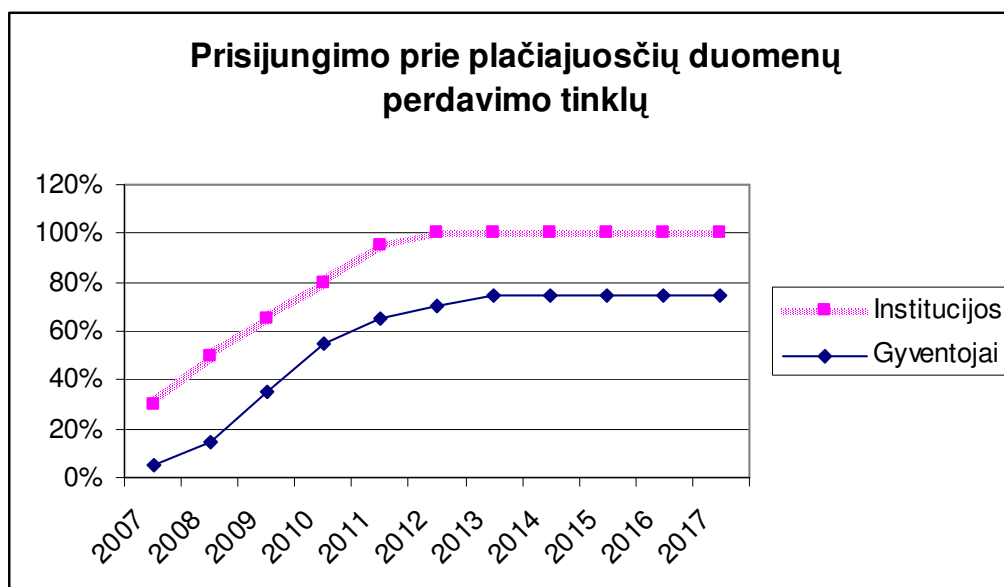
Studijoje numatoma, kad 2007 (trečiaisiais projekto įgyvendinimo metais), prie tinklo bus prijungta 30 proc. įstaigų. Tolimesniais metais bus prijungiama po 15 proc. įstaigų kasmet. 2012 m. prie RAIN tinklo bus prijungtos visos 1562 įstaigos.

Dėl būtinų interneto tiekėjų ir gyventojų (kompiuterio įsigijimui) investicijų, vartotojų skaičiaus didėjimas prognozuojamas žymiai lėtesnis. Manoma, kad 2007 m. atsiras 5 proc. gyventojų prisijungusių prie interneto (kurio tiekimui bus naudojama RAIN infrastruktūra). Per keletą ateinančių metų paslauga populiars greičiau nei 2013 m. bendras vartotojų skaičius sudarys apie 75 proc. potencialių vartotojų skaičiaus. Spartaus augimo laukiama dėl to, kad pirmieji vartotojai, išbandę sistemą ir pajutę jos naudą, pradės populiarinti sistemą savo bendravimo rate – raginti draugus, giminaičius, bendradarbius pasinaudoti el. paslaugomis ir taip sutaupyti laiko bei pinigų. Manoma, kad tais metais interneto vartotojų skaičius kaimo vietovėse turėtų sudaryti apie 75 proc. visų kaimo namų ūkių. Didesnio augimo neprognozuojame, nes tarp kaimo gyventojų yra ypač daug (apie 25 proc.) gyvenančių žemiau skurdo ribos, taip pat nemažą dalį sudaro vyresni kaip 64 m. Interneto sklaidai pačiuose miesteliuose labai tinka panaudoti esamas fiksuoto telefono komuni-

kacijas, o nutolusiems daugiau kaip 15 km vartotojams tikslingiausia būtų naudoti radijo ryšio kanalus. 6.18 pav. pateikiama prisijungimo prie plačiajuosčio duomenų tinklo vartotojų skaičius.

6.17. pav. LITNET tinklo topologija

6.18. pav. Prisijungimas prie plačiajuosčių duomenų perdavimo tinklų

Lietuvos telekomunikacijų bendrovės ateityje nemato problemų teikti įvairiapusiškas telekomunikacines paslaugas, tačiau tam turi būti poreikis. Efektyviausia diegti naujas technologijas kai yra kuo didesnė vartotojų koncentracija. Akmenės rajone tai būtų keli pagrindiniai centrai: Akmenės, Naujosios Akmenės ir Ventos miestai. Fiksuotojo telefono tinklai ateityje turėtų išlikti, o naudojantis skaitmeninėmis technologijomis, ta pačia linija, tuo pačiu momentu bus galima naudotis ir telefonu, ir greitai internetu.

7. AKMENĖS RAJONO ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

7.1. Būklės įvertinimo principai

Šis skyrius parengtas, remiantis prof. P. Juškevičiaus sudaryta metodika, kuri buvo panaudota rengiant Kelmės, Alytaus rajonų ir Kalvarijos savivaldybės Bendruosius planus.

Rajonų savivaldybių bendrųjų planų rengimo praktikos iki šiol nebuvo, šių planų rengėjai viešai neskelbia apibendrintos savos patirties šioje planavimo srityje.

Teritorijų planavimo darbams skirtų metodikų, kurios galėtų būti naudojamos esamai būklei įvertinti, nėra parengta. Todėl naudojama sava metodika.

Akmenės rajono savivaldybės esamos būklės įvertinimas remiasi tokiais principais:

1. darniosios plėtros koncepcijos nuostatomis. Ši koncepcija suprantama kaip procesas (pastangos) suderinti ekonominį augimą ir socialinę pažangą, neeikvojant neatsinaujinančių gamtos išteklių ir nekeliant grėsmės ekologiškai pusiausvyrai.

Šios pastangos turėtų kurti:

sveiką aplinką: švarus oras, žemė, vanduo, biologinė įvairovė, pagrįstas gamtinių išteklių naudojimas. Visa tai tiesiogiai lemia gyvenimo kokybę.

gyvybingą ekonomiką: plati ekonominė bazė, galinti prisitaikyti prie besikeičiančių veiklos sąlygų ir konkuruoti su kitais rajonais, miestais; eksportuoti produkciją tarp to ir į užsienį; garantuoti gyventojų užimtumą; gebėti pritraukti naujas investicijas;

socialinę gerovę: gyventojų saugumas; pilnas ir kokybiškas kultūrinių bei dvasinių poreikių tenkinimas; prieinamas būstas, komunalinės ir kitos paslaugos, išsilavinimo ir susiekimo galimybės;

aktyvią bendruomenę.

2. Būklės analizės ir jos rezultatų detalumas gali būti tik toks, kokį leidžia prieinamas informacinis aprūpinimas ir Akmenės rajono būklės teritorinis detalumas masteliu 1:50000.
3. Būklės įvertinimas negali būti absoliutus, įmanomas tik santykinis. T. y. būklės įvertinimu būtų palyginimo su tam tikru etalonu rezultatai. Bendru atveju etalonu galėtų būti planavimo normos (privalomųjų reikalavimų visuma) ar siektini standartai. Planavimo normų ir standartų savivaldybės teritorijų lygmenyje nėra, nei viena iš savivaldybių, tikriausiai jos būklės rodiklių visuma, nėra pripažinta kaip geriausia ar etalonine būkle.

Todėl Akmenės rajono būklės įvertinimui buvo pasirinktas rajono savivaldybės socialinės, ekonominės ir aplinkos būklės rodiklių palyginimas su tokių pat rodiklių Lietuvos

vidurkiais. Manome, kad tai yra teisingas principas, leidžiantis išmatuoti palankų ar nepalankų nuokrypį nuo vidurkio, atspindinčio bendrąją visų rajonų raidos tendenciją toje pačioje šalies socialinėje ekonominėje erdvėje, tačiau skirtingose gamtinėse sąlygose ir skirtingoje urbanistinėje aplinkoje.

4. Rajono būklės rodiklių palyginimui su Lietuvos tokių pat rodiklių vidurkiais:

pirma – pasirinkta esminių rodiklių visuma iš statistikos departamento leidinių, būstų ir gyventojų surašymo, registrų centro duomenų,

antra – visi rodikliai iš absoliučių dydžių perskaičiuoti į santykinius rodiklius 1 gyventojui, 1 km² ir pan.

trečia – Akmenės rajono tam tikro santykinio rodiklio i_k santykis su tokiu pat rodikliu – Lietuvos vidurkiu i_{LR} , traktuojamas kaip indikatorius i_x :

$$i_x = \frac{i_k}{i_{LR}} \quad (0 \leq i_x < n);$$

ketvirta – iš 158 indikatorių sudaryta 18 indikatorių grupių, kurios apibūdina tam tikrą veiklą, aplinką ir pan. esant reikalui jos galėtų būti skaidomos ar kitaip jungiamos;

penkta – indikatoriaus skaitinis dydis $i_x < 1$ reiškia, kad Akmenės rajono savivaldybės veikla tam tikroje x veikloje yra silpnesnė (arba žemesnės kokybės) negu vidutiniškai Lietuvoje.

$i_x = 1$ – atitinka Lietuvos vidurkį;

$i_x > 1$ – tam tikra veikla (kokybė) yra aktyvesnė (aukštesnė) negu vidutiniškai Lietuvoje.

šešta – remiantis darniosios plėtros principų ir elementaria logika, indikatorių reikšmių kitimas nuo 0 iki 100 ar didesnių dydžių turėtų žymėti palankų procesą, kokybės augimą. Todėl kai kurie indikatoriai i_x perskaičiuoti į indikatorius i'_x tokiu būdu:

$$i'_x = \frac{1}{i_x}$$

Toliau pateikiamuose indikatorių sąrašuose i'_x spausdinami sodresniu šriftu.

7.2. Indikatoriai (Akmenės rajonas)

Indikatorių vertės apskaičiuotos pagal išdėstytus būklės įvertinimo principus.

Išimtis – urbanistinės struktūros indikatorių grupės kai kurie indikatoriai.

Kiekvienai indikatorių grupei apskaičiuota vidutinė vertė, įvertinant perskaičiuotuosius indikatorius i_x .

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
1. Žemė žemės paskirtys ha/gyv.						
1. žemės ūkio						1,59
2. miškų ūkio					1,37	
3. konservacinės						11,67
4. kitos paskirties				1,23		
Žemės						
5. nusausintos						2,22
6. nenaudojamos			0,92*			
7. pažeistos	(0,29)					3,48
8. užstatytos, keliai					1,35*	
Akmenės raj.			3,06			
Alytaus raj.			3,65			
Kelmės raj.			1,51			
Kalvarijos sav.			1,14			
	* indikatoriaus vidurkyje neįskaičiuota					
2. Urbanistinė struktūra Akmenės (rangų) miestų regioninės reikšmės didėjimas						
1. N. Akmenė, 1959 – 2004 m.	0,15					
Venta	0,03					
Akmenė	0,03					
Urbanizacija						
4. urbanizacijos lygis, %			0,93			
5. gyventojų tankis, gyv./km ²		0,65				
6. gyvenviečių didesnių kaip 50 gyv. dalis*	0,16					
7. sisteminį institucinį aprūpinimą turinčių gyvenviečių dalis (6 iš 125)*	0,05					
Akmenės raj.			0,29			
Alytaus raj.			0,81			
Kelmės raj.			0,33			
Kalvarijos sav.			0,48			
	* neįvertinta LR struktūra					
3. Gyventojų sveikata Apsilankymas poliklinikoje, ambulatorijose						
1. vienas gyventojas apsilankė kartą ¹		0,69			(1,45)	
Sergamumas piktybiniais navikais						
2. naujų susirgimų sk./gyv.			0,85			

AKMENĖS SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

Ligotumas piktybiniais navikais						
3. sergančiųjų sk./gyv. ¹			0,83	(1,20)		
Pripažinti invalidais						
4. pirmą kartą pripažintų sk./gyv.			(0,90)	1,11		
5. pripažintų dėl tuberkuliozės sk./gyv.			(0,81)	1,24		
6. pripažintų dėl traumų, apsinuodijimų			0,98	(1,02)		
7. pripažintų dėl kraujo sistemos ligos sk./gyv.			0,81	(1,23)		
Akmenės raj.			1,07			
Alytaus raj.			0,96			
Kelmės raj.			0,95			
Kalvarijos sav.			1,26			
	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
4. Gyventojai (2003) Gyventojų skaičiaus 2001–2004 m. mažėjimas						
1. bendras			0,98			
2. miesto			0,97			
3. kaimo			0,98			
Demografiniai procesai						
4. natūralus prieaugis (mažėjimas)		(0,55)				-1,81
5. gimstamumas			1			
6. mirtingumas, bendras ir pagal priežastis			(0,82)	1,22		
7. kraujotakos sistemos ligos			(0,93)	1,07		
8. piktybiniai navikai			(0,88)	1,13		
9. išorinės priežastys		(0,53)				1,87
10. kūdikių iki 1 metų mirtingumas	(0,51)					1,95
11. migracijos intensyvumas	(0,31)					-3,22
Šeimos dydis						
12. vidutinis dydis			1,01			
Akmenės raj.			0,71			
Alytaus raj.			0,87			
Kelmės raj.			0,84			
Kalvarijos sav.			0,92			
5. Aplinkos kokybė Nuotekos (ūkio, buitės, gamybos), išleistos į paviršinius vandenis, m ³ /gyv.						
1. viso	0,02*					
2. nereikia valyti	-					
3. išvalytų iki DLT normų	0,13					(7,69)
Teršalų išmetimas į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių, t/gyv.						
4. viso, iš jų						4,16*
5. kietųjų	(0,058)					17,24
6. dujinių ir skystųjų	(0,29)					3,44
Teršalų sklaida, kg/km ²						
7. kietųjų teršalų	(0,08)					11,45

AKMENĖS SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

8. dujinių ir skystųjų	(0,44)					2,28
Akmenės raj.			1,71			
Alytaus raj.			4,01			
Kelmės raj.			5,78			
Kalvarijos sav.			2,02			
	* indikatoriaus vidurkyje neįskaičiuota					
6. Sveikatos priežiūra.¹						
Sveikatos priežiūros įstaigos						
1. Sveikatos apsaugos ministerijos sistemos įstaigų skaičius/1000 gyv.					1,35	
2. privačių įstaigų skaičius/1000 gyv.	0,44					
3. lovų skaičius/1000 gyv.		0,63				
Darbuotojai						
4. gydytojų sk./gyv.	0,38					
5. odontologų sk./gyv.	0,21					
6. slaugytojų sk./gyv.		0,79				
7. vaistininkų sk./gyv.		0,62				
Akmenės raj.			0,63			
Alytaus raj.			1,48			
Kelmės raj.			0,89			
Kalvarijos sav.			0,64			
	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
7. Socialinė apsauga						
Valstybinio socialinio draudimo pensininkai						
1. senatvės pensininkų sk./darbingo amžiaus gyv.*		(0,83)		1,21		
2. invalidumo pensininkų sk./darbingo amžiaus gyvent.*			(0,9)	1,11		
Savivaldybių biudžeto išlaidos						
3. pašalpoms šeimoms auginančioms vaikus		(0,79)		1,26		
4. socialinėms pašalpoms/gyv.	(0,46)					2,18
Akmenės raj.			0,75			
Alytaus raj.			1,15			
Kelmės raj.			1,11			
Kalvarijos sav.			1,41			
	* neįvertinta LR struktūra					
8. Nusikalstamumas¹						
Užregistruota:						
1. nusikalstamos veikos/gyv.		0,82		(1,22)		
2. nusikaltimai/gyv.		0,66				(1,52)
3. nužudymai ir pasikėsinimai		(0,71)			1,4	
4. vagystės		0,76			(1,32)	
5. vagystės iš gyvenamųjų patalpų	0,74				(1,35)	
6. automobilių vagystės	0,34					(2,94)
7. plėšimai			0,95	(1,05)		
8. nepilnamečių padaryti nusikalti-	(0,55)					1,8

AKMENĖS SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

mai						
Akmenės raj.			1,33			
Alytaus raj.			1,43			
Kelmės raj.			1,87			
Kalvarijos sav.			1,13			
9. Užimtumas, pragyvenimo šaltiniai						
Gyventojų užimtumas						
1. gyventojų užimtumas		0,74				
2. nedarbo lygis		(0,53)				1,87
Pragyvenimo šaltiniai						
3. darbo užmokestis		0,81				
4. pajamos iš nuosavo verslo		0,64				
5. pajamos iš žemės ūkio veiklos		0,86				
6. pensija			(0,92)	1,09		
7. pašalpa		(0,66)			1,51	
8. stipendija	0,36					
9. valstybės išlaikymas		(0,58)				1,7
10. šeimos ir/ar kitų asmenų išlaikymas			(0,94)	1,06		
Darbo užmokestis						
11. vidutinis mėnesio bruto užmokestis			0,88			
Akmenės raj.			0,72			
Alytaus raj.			0,97			
Kelmės raj.			1,01			
Kalvarijos sav.			0,90			

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
10. Švietimas, kultūra						
Ikimokyklinio ugdymo						
1. vietų skaičius 100 vaikų						1,17
Bendrojo lavinimo mokyklos						
2. mokyklų skaičius/1000 gyv.					1,29	
3. mokinių skaičius/1000 gyv.			1,12			
4. mokyklos dydis, mokinių sk.		0,87				
Mokytojai (dieninės mokyklos)						
5. mokytojų skaičius/1000 mokinių			0,83			
6. mokytojai, turintys aukštąjį išsilavinimą, %			1,02			
7. mokytojai, turintys vidurinį išsilavinimą, %		(0,76)			1,32	
Profesinės mokyklos						
8. mokinių skaičius/1000 gyv.					-	
Bibliotekos						
9. skaičius/1000 gyv.				1,16		
10. skaitytojų/1000 gyv.				1,14		
Kultūros centrai						
11. centrų skaičius			1,08			
12. mėgėjų meno dalyvių						1,77
Akmenės raj.			1,11			
Alytaus raj.			1,62			

AKMENĖS SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

Kelmės raj.			1,29			
Kalvarijos sav.			1,48			
11. Investicijos Investicijų tipai						
1. materialinės investicijos lt/gyv.	0,28					
2. tiesioginės užsienio investicijos, lt/gyv.	0,23					
3. būsto investicijos, lt/gyv.		0,097				
Akmenės raj.			0,21			
Alytaus raj.			0,54			
Kelmės raj.			0,25			
Kalvarijos sav.			0,18			
12. Prekyba, paslaugos Parduotuvės:						
1. skaičius vnt/gyv.		0,65				
2. prekybos plotas, m ² /gyv.	0,45					
3. apyvarta lt/gyv.	0,31					
Restoranai, barai ir kt.						
4. skaičius vnt/gyv.	0,25					
5. vietų skaičius vnt/gyv.	0,2					
6. apyvarta lt/gyv.	0,14					
Paslaugų įmonių skaičius						
7. reikmenų taisymas, nuoma ²				1,14		
8. nekilnojamasis turtas ²	0,0					
9. kompiuteriai ²	0,00					
10. švietimas, sveikata, socialinis darbas			1,0			
11. poilsio organizavimas	0,54					
Akmenės raj.			0,43			
Alytaus raj.			0,37			
Kelmės raj.			0,54			
Kalvarijos sav.			0,56			

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
13. Būstas Aprūpinimas būstu:						
1. bendras, m ² /gyv.			1,03			
2. poreikis nuomoti socialinį būstą, šeimų sk./gyv.	0,33					(3,03)
3. savivaldybės, valstybės nuosavybės, m ² /gyv.					1,41	
Būsto kokybė						
4. *atitikimas sutartiniam standartui: 1 kambarys/ne daugiau 1 gyventojui, būstų dalis	0,56					
5. *vidutinis skaičiuojamasis nusidėvėjimas, %	0,47					
6. aprūpinimas vandentiekio, kanalizacija, karštu vandeniu, vonia/dušu, tualetu su klozetu, %			0,96			
7. dujinė, elektrinė viryklė, %			0,98			
8. centrinis šildymas (vietinio šaltinio ir šilumos tinklų), %			0,97			
9. būsto statybos aktyvumas, m ² /gyv.(2003m.)	0,25					

AKMENĖS SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

Akmenės raj.			1,07			
Alytaus raj.			1,43			
Kelmės raj.			0,81			
Kalvarijos sav.			0,66			
	<i>* neįvertinus LR vidurki</i>					
14. Ekonominė veikla						
Ekonominės veiklos intensyvumas žemės ūkio (miškų, žvejybos,...)						
1. apdirbamoji gamyba		0,60				
2. statyba	0,28					
3. mažmeninė prekyba	0,29					
4. viešbučiai, restoranai	0,17					
5. transportas	0,25					
6. elektros, dujų tiekimo		0,69				
7. nekilnojamasis turtas	0,13					
8. viešasis valdymas	0,49					
9. švietimas			0,81			
10. sveikatos priežiūra, socialinis darbas			1,06			
11. kita komunalinė, socialinė ir kt. aptarnavimo veikla		0,76				
Ūkio subjektai						
12. veikiančių ūkio subjektų turinčių iki 5 darbuotojų skaičius, %			(0,96)	1,04		
13. ūkio subjektų turinčių daugiau kaip 150 darbuotojų skaičius, %				1,11		
14. parduota pramonės produkcijos lt/gyv.	0,58					
15. statybos produkcija lt/gyv.	0,41					
Akmenės raj.			0,57			
Alytaus raj.			0,47			
Kelmės raj.			0,40			
Kalvarijos sav.			0,46			

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
15. Žemės ūkis						
Žemė						
1. žemės ūkio naudmenos ha/gyv. ³						1,62
2. nusaustos žemės dalis ³				1,19		
3. žemės ūkio naudmenose privačios žemės dalis ³					1,48	
Ūkiai						
4. vidutinis visų tipų ūkių dydis ⁴				1,25		
5. ūkių, didesnių kaip 100 ha dalis pagal pasėlių plotą					1,48	
6. ūkių didesnių kaip 100 ha dalis pagal galvijų skaičių						1,62
Žemės ūkio produktyvumas						
7. grūdų, bulvių, linų (vidutiniškai)			0,88			
8. daržovių			1,0			
9. gyvulininkystės produktyvumas, perskaičiuotas pienu		0,74				
Akmenės raj.			1,25			

AKMENĖS SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS
I etapas. Tikrosios būklės analizė

Alytaus raj.			1,27			
Kelmės raj.			1,23			
Kalvarijos sav.			1,17			
16. Transportas						
Mobilumas:						
1. lengvųjų automobilių bendras kelionių ilgis, km ⁶				1,3		
2. keleivinių transporto priemonių sk./1000 gyv. ⁷			0,77			
3. krovinių ir specialiųjų kelių transporto priemonių sk./1000 gyv.			0,89			
Automobilizacijos lygis						
4. ind. lengvųjų automobilių/1000 gyv.		0,79				
Kelių tankis						
5. vietinės reikšmės kelių tankis				1,2		
6. su danga kelių tankis					1,42	
7. su pagerinta danga						2,09
8. magistralinių ir krašto kelių				1,12		
Akmenės raj.				1,19		
Alytaus raj.			0,91			
Kelmės raj.			0,77			
Kalvarijos sav.			0,84			
17. Turizmas						
1. viešbučių, poilsio įstaigų ir kt. tankis vnt./km ²	0,46					
2. apgyvendinimo įmonių tankis vnt./km ²	0,49					
3. apgyvendintų svečių skaičius sv./gyv.	0,093					
4. suteiktų nakvynių skaičius	0,21					
Akmenės raj.			0,31			
Alytaus raj.			0,29			
Kelmės raj.			0,24			
Kalvarijos sav.			0,27			

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
18. Savivaldybės biudžetas						
Pajamos:						
1. bendros pajamos 1 gyv.			1,11			
2. mokestinės			0,95			
3. fizinių asmenų			1,00			
4. žemės, žemės nuomos			1,05			
5. nekilnojamojo turto		0,64				
6. prekyviečių (Akmenės m.)	0,53					
7. nemokestinės		0,64				
8. biudžeto dotacijos				1,26		
Akmenės raj.			0,9			
Alytaus raj.			0,84			
Kelmės raj.			0,87			
Kalvarijos sav.			0,79			
Išlaidos:						
9. bendros išlaidos 1 gyv.			1,09			
10. išlaidos ekonomikai			1,10			

11. švietimui			1,03			
12. sveikatos apsaugai	0,041					
13. socialinei apsaugai					1,43	
14. sportui, kultūrai, rekreacijai			1,07			
15. kitoms valstybės funkcijoms			1,03			
Akmenės raj.			1.13			
Alytaus raj.			0,95			
Kelmės raj.			1,06			
Kalvarijos sav.			1,22			
Akmenės raj.			0.97			
Alytaus raj.			1,26			
Kelmės raj.			1,14			
Kalvarijos sav.			0,97			

¹ Akmenės m. ir r. savivaldybėse duomenys pateikiami kartu.

² Statistikos departamente tokių duomenų nėra.

³ Lietuvos Respublikos žemės fondo duomenys 2004 m. sausio 1 d.

⁴ Pirmųjų Lietuvos Respublikos žemės ūkio 2003 m. visuotinio surašymo rezultatų duomenys.

⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registre įregistruotų pastatų ir patalpų apskaitos duomenys 2004 m. sausio 1 d.

⁶ Duomenys paimti iš apklausos (vidut. Akmenės raj. – 19957 km, vidut. Lietuvos Respublikos – 15000 km)

⁷ Transportas ir ryšiai 2004 statistikos duomenys.

7.3. Esama būklė

Remiantis 158 indikatorių visuma konstatuojama tokia esama būklė:

- a. Socialinės, ekonominės ir aplinkos būklė yra nevienalytė ir prieštaringa: indikatorių reikšmės svyruoja nuo žemiausios $i=0,02$ vertės iki maksimalios $i=17,24$.
- b. Statistiškai 59 % dominuoja būklės vertės, mažesnės už Lietuvos vidurkį ($i<1$).
- c. Statistiškai galima pripažinti, kad:
pagal 43 % indikatorių Akmenės rajono būklė yra esminiai blogesnė negu Lietuvos vidurkis,

pagal 37 % indikatorių rajono būklė yra panaši į Lietuvos vidurkį su $\pm 0,25$ indikatorių verčių nuokrypiais,
pagal 20 % indikatorių rajono būklė yra esminiai geresnė negu Lietuvos vidurkis.
- d. Pavienės veiklos rūšys (aplinka) pagal būklės palankumo vertes sudaro tokią eilutę:

1. žemė (aprūpinimo lygis, nusausinimas, ...)	3,06
2. nusikalstamumo lygis	1,33
3. žemės ūkis	1,25
4. transportas	1,19
5. aplinkos kokybė (nuotekos, teršalai, valymas)	1,17
6. Švietimas, kultūra	1,11
7. gyventojų sveikata	1,07
8. aprūpinimas būstu	1,07
9. savivaldybės biudžetas	0,9
10. Socialinė apsauga	0,75
11. užimtumas, pragyvenimo šaltiniai	0,72
12. gyventojai	0,71
13. sveikatos priežiūra	0,63
14. ekonominė veikla	0,57
15. prekyba, paslaugos	0,43
16. turizmas	0,31
17. urbanistinė struktūra	0,29
18. investicijos	0,21

Taigi, Akmenės rajono privalumai yra aukšta aplinkos kokybė dėl mažo nuotekų kiekio, mažas užregistruotas nusikalstamumo lygis, statistiškai aukštas aprūpinimas žemės ūkio naudmenomis ir miškų ūkio žeme; vidutiniškai šalies mastu išvystytas žemės ūkis ir švietimo bei kultūros sistema.

Didžiausias atsilikimas – ekonominė ne žemės ūkio veikla, silpnos investicijos, neišvystyta prekyba ir paslaugos bei turizmas. Kaip pasekmė – silpnėja Akmenės rajono miestų regioninė ir vietinė reikšmė, gaji smulki ir nestruktūrizuota kaimų sistema.

- e. Veiklos prielaidų (žemė, infrastruktūra, subjektai ...) ir veiklos kokybės (produktyvumas, paslaugų kokybė, apyvarta ...) indikatorių verčių santykis 1,25:1 rodo, kad prielaidos veiklai yra geresnės (neišnaudotos) negu rezultatas:

žemė	3,97:1,26
būstas	1,82:0,70
transportas	1,46:0,94
žemės ūkis	1,36:0,87
socialinė apsauga	0,87:1,72

švietimas, kultūra	0,91:1,23
gyventojai, demografiniai procesai	0,98:0,87
sveikatos priežiūra	0,81:0,5
ekonominė veikla	0,58:0,50
prekyba, paslaugos	0,39:0,53
turizmas	0,48:0,15

Geresnės prielaidos negu veiklos rezultatas rodo, kad: silpna urbanistinė struktūra lemia sveikatos, švietimo, kultūros, socialinės apsaugos įstaigų didelę sklaidą, nepatrauklų darbą aukštesnio išsilavinimo specialistams, mažą paslaugų rinką; demografiniai procesai greičiau keičia įvairių paslaugų poreikį, negu kinta paslaugų infrastruktūra; aukštą aprūpinimo būstu lygį atitinka žema jo kokybė; silpną turizmo infrastruktūrą atitinka ir silpnai išvystytas turizmas.

f. Darniosios plėtros požiūriu Akmenės rajono būklės vertės:

aplinkos	1,51
ekonomikos	0,76
socialinės gerovės	0,91